

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI**

**KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARINDA
SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARI: ENERJİ
SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

**Hazırlayan
Halil İbrahim UZUNOĞLU**

**Danışman
Doç. Dr. Murat BAŞARIR**

Yüksek Lisans Tezi

Ağustos 2025, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI**

**KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARINDA
SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARI: ENERJİ
SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Halil İbrahim UZUNOĞLU**

**Danışman
Doç. Dr. Murat BAŞARIR**

Ağustos 2025, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Halil İbrahim UZUNOĞLU

**T. C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Halkla İlişkiler Anabilim Dalı
Program Adı : Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarında Sosyal Sorumluluk Çalışmaları: Enerji Sektörü Üzerine Bir Uygulama

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 187 sayfalık kısmına ilişkin 14/08/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 24**'tür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 14/08/2025

Danışman: Doç. Dr. Murat BAŞARIR

Halil İbrahim UZUNOĞLU

KILAVUZA UYGUNLUK

“Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarında Sosyal Sorumluluk Çalışmaları: Enerji Sektörü Üzerine Bir Uygulama” başlıklı Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Halil İbrahim UZUNOĞLU

Danışman

Doç. Dr. Murat BAŞARIR

Halkla İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Emel TANYERİ MAZICI

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Murat BAŞARIR danışmanlığında **Halil İbrahim UZUNOĞLU** tarafından hazırlanan ““Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarında Sosyal Sorumluluk Çalışmaları: Enerji Sektörü Üzerine Bir Uygulama”” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Halkla İlişkiler** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

25/07/2025

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Murat BAŞARIR

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Nilgün AKGÜN AKAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İkrım ALPSOY

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /...../2025 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../2025

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARINDA SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARI: ENERJİ SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Halil İbrahim UZUNOĞLU

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2025
Danışman: Doç. Dr. Murat BAŞARIR**

ÖZET

Bu çalışma, enerji sektöründe faaliyet gösteren Eni (Enipower), Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş gibi önde gelen şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve sürdürülebilirlik alanındaki uygulamalarını inceleyerek bu şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik sorumluluklarını nasıl ele aldıklarını ve paydaşlarıyla hangi yöntemlerle iletişim kurduklarını karşılaştırmalı bir bakış açısıyla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, söz konusu şirketlerin yayımladıkları kurumsal ve sürdürülebilirlik raporlarına dayalı olarak, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik inisiyatiflerinden ekonomik kalkınmaya ve paydaş katılımına kadar geniş bir yelpazede yer alan faaliyetlerini irdelemektedir.

Söz konusu şirketlerin iklim değişikliğiyle mücadele, yenilenebilir enerjiye geçiş, toplumsal yatırım ve sorumlu yönetim gibi uygulamaları sadece hissedarlar ve müşteriler için değil, aynı zamanda gelecek nesiller ve dünya ekosistemi açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma, incelenen şirketlerin pratiklerini değerlendirerek, enerji sektöründe KSS'nin ve sürdürülebilirlik raporlamasının gelişimine katkı sağlayacak öneriler sunmaktadır.

Elde edilen bulgular, karşılaştırmalı analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; böylece şirketler arasında benzerlikler ve farklılıklar tematik başlıklar altında ortaya konmuştur.

Çalışma sonucunda, enerji sektöründe KSS uygulamalarının giderek daha sistematik bir şekilde kurumsal stratejilere entegre edildiği, şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarda çok boyutlu çalışmalar yürüttüğü görülmüştür. Sosyal sorumluluk projelerinin yerel kalkınmaya, çevresel sürdürülebilirlik inisiyatiflerinin ise iklim ve kaynak yönetimine önemli katkılar sağladığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte raporlama ve paydaş iletişiminde şeffaflık düzeyinin artması, karbon nötrlüğü hedeflerinde yenilikçi teknolojilere yatırım yapılması ve paydaşlarla daha fazla ortak proje geliştirilmesi şirketlerin gelecekteki stratejik öncelikleri arasında yer almalıdır. Bu çalışma, enerji

sektöründe KSS ve sürdürülebilirlik odaklı politikalara ışık tutarak daha sorumlu ve ekolojik dengeyi gözeten uygulamaların yaygınlaşmasına katkı sunmayı hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), Enerji Sektörü, Çevresel Sürdürülebilirlik, Paydaş Katılımı.

SOCIAL RESPONSIBILITY ACTIVITIES IN CORPORATE SUSTAINABILITY REPORTS: AN APPLICATION ON THE ENERGY SECTOR

Halil İbrahim UZUNOĞLU

**Erciyes University, Graduate School of Social Sciences,
Master's Thesis, August 2025
Supervisor: Assoc. Prof. Menderes GÜRKAN**

ABSTRACT

This study aims to analyze the corporate social responsibility (CSR) and sustainability practices of leading companies operating in the energy sector, such as Eni (Enipower), Gazprom, Lukoil, Total Energies, and Tüpraş, and to compare how these companies address their social, environmental, and economic responsibilities and communicate with their stakeholders. The study examines the activities of these companies across a wide range of areas, from social and environmental sustainability initiatives to economic development and stakeholder engagement, based on the corporate and sustainability reports they have published.

The practices of these companies, such as combating climate change, transitioning to renewable energy, social investment, and responsible management, are of great importance not only for shareholders and customers but also for future generations and the global ecosystem. This study evaluates the practices of the companies under review and offers recommendations that will contribute to the development of CSR and sustainability reporting in the energy sector. The findings were evaluated using a comparative analysis method, thereby highlighting similarities and differences between companies under thematic headings.

The study revealed that CSR practices in the energy sector are increasingly being integrated into corporate strategies in a systematic manner, with companies conducting multidimensional work in social, environmental, and economic dimensions. It was understood that social responsibility projects contribute significantly to local development, while environmental sustainability initiatives contribute significantly to climate and resource management. However, increasing transparency in reporting and stakeholder communication, investing in innovative technologies to achieve carbon neutrality goals, and developing more joint projects with stakeholders should be among

companies' future strategic priorities. This study aims to shed light on CSR and sustainability-focused policies in the energy sector and contribute to the widespread adoption of more responsible and ecologically balanced practices.

Keywords: Sustainability, Corporate Social Responsibility (CSR), Energy Sector, Environmental Sustainability, Stakeholder Engagement.

İÇİNDEKİLER

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARINDA SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARI: ENERJİ SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ve KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporları	6
1.2. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Önemi ve En İyi Uygulamaları.....	7
1.2.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)	14
1.2.2. AA1000 (Accountability 1000)	21
1.2.3. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (United Nation Global Compact-UNGC)	22
1.2.4. İlerleme Bildirimi Raporu (Communication on Progress-COP)	23
1.2.5. OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri	24
1.2.6. IFC Performans Standartları.....	25
1.2.7. Karbon Saydamlık Projesi (CDP-Carbene Disclosure Project)	26
1.2.8. Entegre Raporlama (IR-Integrated Reporting)	26
1.2.8.1. Entegre Raporlamanın Amaçları	27
1.2.8.2. Entegre Düşünce ve Sermaye Unsurları	28
1.2.8.3. Sermaye Unsurları	29
1.3. Sosyal Sorumluluk.....	31
1.4. Kurumsal Sürdürülebilirlik.....	33
1.5. Kurumsal Sürdürülebilirliğin Önemi ve Yarattığı Sorumluluklar	34

1.6. Kurumsal Sürdürülebilirlikte Karşılaşılan Sorunlar	36
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE ENERJİ SEKTÖRÜNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ALGISI

2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı	39
2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Ortaya Çıkış Nedenleri	40
2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları	42
2.3.1. Ekonomik Sorumluluklar	45
2.3.2. Yasal Sorumluluklar	45
2.3.2.1. Rekabeti Düzenleyen Yasalar	46
2.3.2.2. Tüketiciyi Koruyan Yasalar	46
2.3.2.3. Çevreyi Koruyan Yasalar	48
2.3.2.4. Eşitlik ve Güvenliği Sağlayan Yasalar	48
2.3.3. Ahlaki Sorumluluklar	50
2.3.4. Gönüllü Sorumluluklar	53
2.3.5. İşletme İçi Sorumluluk Alanları	54
2.3.5.1. Çalışanlara Karşı Sorumluluklar	54
2.3.5.2. Pay Sahiplerine Karşı Sorumluluklar	56
2.3.6. İşletme Dışı Sorumluluk Alanlar	57
2.3.6.1. Müşterilere Karşı Sorumluluklar	57
2.3.6.2. Topluma Karşı Sorumluluklar	58
2.3.6.3. Çevreye Karşı Sorumluluklar	61
2.3.6.4. Devlete ve Yerel Yönetimlere Karşı Sorumluluklar	65
2.3.6.5. Rakiplere Karşı Sorumluluklar	66
2.3.6.6. Tedarikçilere Karşı Sorumluluklar	66
2.3.6.7. Meslek Odaları ve Sivil Toplum Örgütlerine Karşı Sorumluluklar	67
2.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Şirketler Açısından Önemi	68
2.4.1. KSS'nin Şirket Stratejilerine Entegrasyonu	70
2.5. Şirketlerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri	71
2.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk-Sürdürülebilirlik İlişkisi	73
2.7. Uygulamalar: Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Yeri	75

2.7.1. İş/Ekonomi	75
2.7.2. Toplum.....	75
2.7.3. Çevre/Doğa.....	76
2.7.4. Teknoloji.....	77
2.7.5. Eğitim	79
2.8. Enerji Sektöründe Sürdürülebilirlik Algısı	80
2.9. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı	83
2.10. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları.....	85
2.10.1. Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Sürdürülebilirliğe Etkileri.....	86
2.11. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları.....	88
2.11.1. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Çevresel ve Sosyal Etkisi.....	89
2.12. Enerji Sektöründe Sürdürülebilirlik-Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlişkisi	91
2.12.1. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Sürdürülebilirlik İlişkisi	92

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENERJİ SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN ŞİRKETLERİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLARININ KARŞILAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Konu	94
3.2. Amaç.....	94
3.3. Önem	95
3.4. Araştırma Soruları	95
3.5. Metodoloji	96
3.5. Yöntem	96
3.5.1. Araştırma Tasarımı.....	96
3.5.2. Veri Toplama Yöntemleri.....	96
3.5.3. Veri Analizi	97
3.5.4. Evren ve Örneklem.....	97
3.5.4. Sınırlılıklar.....	97
3.6. Eni Şirketine Ait Bulgular	98
3.6.1. Yenilenebilir Enerji Yatırımları ve Çevresel Sürdürülebilirlik	100
3.6.1.1. Rüzgar ve Güneş Enerjisi Projeleri	100
3.6.1.2. Karbon Ayak İzinde Azalma.....	100

3.6.1.3. Enerji Verimliliği ve İnovasyon.....	100
3.6.2. Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katkılar	101
3.6.2.1. Yerel Topluluklara Destek	101
3.6.2.2. Eğitim ve İstihdam Fırsatları	104
3.6.2.3. Tarım ve Hayvancılıkta Sürdürülebilirlik.....	105
3.6.3. Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık.....	105
3.6.3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları.....	105
3.6.3.2. Paydaş Katılımı ve İletişim	108
3.6.4. Çevresel ve Toplumsal Etkiler.....	109
3.6.4.1. Çevresel Koruma ve Biyoçeşitlilik.....	109
3.6.4.2. Toplumsal Katkı ve Kalkınma	110
3.6.5. Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama Teknolojileri (CCUS).....	111
3.6.5.1. CO2 Depolama ve Kullanım Projeleri	111
3.6.6. Enerji Diversifikasyonu ve Geçiş Teknolojileri	111
3.6.7. İnovasyon ve İşbirliği	111
3.6.8. Negatif Emisyonlar ve Karbon Nötr Gelecek.....	111
3.6.9. Yerel Kalkınma	112
3.6.9.1. Yerel Kalkınma Yaklaşımı	112
3.6.9.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadele.....	112
3.6.10. Araştırma ve Teknolojik İnovasyon.....	113
3.6.10.1. Araştırma Merkezleri	113
3.6.11. Dijitalleşme.....	113
3.6.11.1. Teknolojik ve Dijital İnovasyonun Önemi	113
3.6.11.2. Dijital Dönüşümün Ana Unsurları.....	113
3.6.12. Eni'nin Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Vizyonu	113
3.6.12.1. Enerji Geçişi ve Sosyal Kalkınma	113
3.6.12.2. Araştırma ve Teknolojik İnovasyon.....	114
3.6.12.3. Dijital Dönüşüm ve İnsan Odaklı Yaklaşım	114
3.6.13. Enipower'ın Çevresel Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Stratejileri... 114	
3.6.13.1. Sera Gazı Emisyonlarını Azaltma	114
3.6.13.2. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yatırım	114
3.6.13.3. Enerji Verimliliğini Artırma.....	115

3.7. Gazprom Şirketine Ait Bulgular	120
3.7.1. Enerji sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kavramı.....	120
3.7.2. Gazprom Şirketine Genel Bakış	121
3.7.3. Gazprom'un Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi	122
3.7.4. Gazprom'un KSS Stratejisindeki Çevresel Girişimler.....	123
3.7.5. Gazprom'un KSS Stratejisindeki Sosyal Girişimler	124
3.7.6. Gazprom'un KSS Stratejisindeki Ekonomik Girişimler	126
3.7.7. Gazprom'un KSS Çabalarında Paydaşların Rolü	127
3.7.8. Gazprom'un KSS Yaklaşımındaki Zorluklar ve Sınırlamalar	128
3.7.9. Gazprom'un KSS Stratejisi İçin En İyi Uygulamalar ve Öneriler	130
3.7.10. Enerji Sektöründe KSS'nin Geleceği ve Gazprom'a Etkileri.....	131
3.8. Lukoil Şirketine Ait Bulgular	133
3.8.1. Lukoil Şirketine Genel Bakış	133
3.8.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarını Anlamak	134
3.8.3. Enerji Sektöründe Sosyal Sorumluluk.....	135
3.8.4. Lukoil'in Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi	136
3.8.5. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Girişimleri.....	137
3.8.6. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Çabalarının Etkisi	138
3.8.7. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Stratejilerini Uygulamada Karşılaştığı Zorluklar	139
3.8.8. Sosyal Sorumluluğun Geliştirilmesinde Hükümetin ve Düzenleyici Kurumların Rolü	140
3.8.9. Lukoil'in Deneyiminden Bulgular	142
3.8.10. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Girişimleri İçin Gelecek Yönü ve Fırsatlar	143
3.9. Total Energies Şirketine Ait Bulgular	144
3.9.1. Enerji Sektöründe Sosyal Sorumluluğun Önemi.....	144
3.9.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasına Genel Bakış	145
3.9.3. Total Enerji Şirketinin Sosyal Sorumluluk Uygulamaları	147
3.9.4. Total Energy'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporunun Analizi	148
3.9.5. Total Energies'in Sosyal Sorumluluk Girişimlerine Paydaş Katılımı.....	149
3.9.6. Total Energies'in Çevresel Sürdürülebilirliğe Odaklanması.....	150
3.9.7. Total Energies'te İş Gücü Gelişimi ve Çeşitliliği.....	151

3.9.8. Total Energies'in Toplumsal Katılımı ve Yatırımı	153
3.9.9. Sosyal Sorumluluk Uygulamalarını Şekillendirmede Hükümet Düzenlemelerinin Rolü	154
3.9.10. Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasında Gelecekteki Trendler	155
3.10. Tüpraş Şirketine Ait Bulgular	156
3.10.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarına (KSS) Genel Bakış	156
3.10.2. Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Tüpraş Örneği	157
3.10.3. Tüpraş Şirketinin Sosyal Sorumluluk Çalışmaları	158
3.10.4. Tüpraş Şirketinin Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmaları	159
3.10.5. Tüpraş Şirketinin KSS'sinde Ekonomik Sürdürülebilirlik.....	160
3.10.6. Paydaş Katılımı ve İletişim	161
3.10.7. Tüpraş Şirketinin KSS'sindeki Zorluklar ve Sınırlamalar	162
3.10.8. Tüpraş Şirketinin KSS'sinin Endüstri Standartlarıyla Karşılaştırılması	163
3.10.9. Enerji Sektöründe KSS'nin Geleceğe Bakışı	164
3.10.10. Tüpraş Şirketinin KSS'sinden Öğrenilen Dersler	165
3.11. Bulguların Karşılaştırılması.....	167
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	170
KAYNAKÇA	188

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1.	Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili kuruluşlar ...	12
Tablo 1.2.	Etkili sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti için geliştirilen stratejilerin ve paydaşlarla olan ilişkilerin etkileşimi.....	13
Tablo 1.3.	Gerekli Genel Standart Bildirimleri.....	17
Tablo 1.4.	Raporlama İlkeleri (GRI-G4, 2014: 14).....	17
Tablo 1.5.	Özel Standart Bildirimlerde Gösterge ve Unsurlar (GRI- G4, 2014: 9).	18
Tablo 1.6.	Sürdürülebilirliğin Ekonomik Boyut Kategorileri.....	19
Tablo 1.7.	Sürdürülebilirliğin Çevresel Boyut Kategorileri.....	19
Tablo 1.8.	Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyut Kategorileri.....	20
Tablo 1.9.	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi İlkeleri.....	23
Tablo 1.10.	IFC'nin belirlediği sekiz temel performans standardı	25
Tablo 1.11.	Enterje Raporlama Klavuz İlkeleri.....	30
Tablo 2.1.	Kurumsal sosyal sorumluluğun dört temel aşaması.....	43
Tablo 2.2.	Kurumsal sosyal sorumluluğun dört temel aşamasına ek aşamalar.....	43
Tablo 2.3.	Carroll'un Sosyal Sorumluluk Modeli.....	44
Tablo 2.4.	Tüketici Hakları ve Açıklamaları.....	47
Tablo 2.5.	İşletmelerin Çalışanlarına Karşı Yasal Sorumlulukları.....	49
Tablo 2.6.	Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde hissedarların sahip olduğu başlıca hakları	50
Tablo 2.7.	Gönüllü Sorumluluklar	53
Tablo 2.8.	İşletmelerin çalışanlara karşı sorumlulukları	55
Tablo 2.9.	Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) İlkeleri.....	58
Tablo 2.10.	Şirketlerin işgücü uygulamaları ve adil ücret politikaları.....	59
Tablo 2.11.	Çevresel Sorumluluk.....	63
Tablo 3.1.	Enipower Sürdürülebilirlik Performansı (2018-2022).....	99
Tablo 3.2.	Karşılaştırmalı Analiz Tablosu: Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları.....	167

GİRİŞ

Enerji sektörü, çağdaş yaşamın her yönünü besleyerek ekonomide önemli bir konuma sahiptir. Bununla birlikte, enerjinin üretimi ve kullanımı önemli çevresel ve sosyal sonuçlar taşır (Sarıtunalı, 2021, s. 413). Enerji sektöründe sürdürülebilirliğin ve kurumsal sosyal sorumluluk (CSR ya da KSS) girişimlerinin önemi giderek daha fazla kabul görmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin sosyal düzlem içerisinde sadece teknik bir işlev üstlenmemesi gerektiği anlayışına yaslanmakla birlikte ayrıca işletmelerin varlıklarını devam ettirmek için sağlıklı bir çevrenin tesis edilmesi gerektiği düşüncesine de dayanmaktadır. Dolayısıyla kurumsal sosyal sorumluluk, işletmeleri açık sistem yaklaşımı içerisinde değerlendirip kendisiyle beraber bir bütünü oluşturan alt sistemlerin düzgün işletilmesine bağlıdır. Bu bağlılık kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında işletmelerin hissedarlara, çalışanlara, tedarikçilere, tüketicilere, devlete ve en nihayetinde doğal ve sosyo-kültürel çevreye yönelik faaliyetler icra etmesi sonucuna götürmektedir. (Stjepcevic ve Siksnelyte, 2017). Bu araştırma, sürdürülebilirlik fikrini ve bu alanda KSS (Kurumsal Sosyal Sorumluluk) uygulamalarının uygulanmasını incelemeyi, örnek uygulamaları benimseyen şirketleri ve sektörde sürdürülebilirlik ve KSS çabalarıyla ilişkili avantajları sergilemeyi amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirlik en genel anlamlandırmayla bugünün ihtiyaçları karşılanırken kullanılan kaynaklar üzerinde gelecek nesillerinde hakkı olduğu düşüncesiyle hareket etme prensibinin içselleştirilmiş bir davranışa dönüşümünü ifade eder. Bu açıdan halihazırda gerçekleştirilen faaliyetlerin gelecek üzerinde nasıl etki edeceğiyle ilgilenen ve aynı zamanda ekonomik sosyal ve çevresel boyutlarda ilerlemenin gelişmesini de isteyen bir anlayışa sahiptir. Fark edileceği üzere hem sürdürülebilirlik hem de kurumsal sosyal sorumluluk sağlıklı bir çevrenin inşa edilmesine çalışmaktadır. İkisi de birlikte var olunan eko sistemin düzenli, sürekli ve yararlı işletilmesi için işletmelerin inisiyatif almasını desteklemektedir (Karabay, 2024).

Enerji sektörü, çevresel ve sosyal kaygılarla mücadele etmek amacıyla sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının giderek artan öneminin farkına varmaktadır. Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri, ekonominin tüm sektörlerinde sürdürülebilirliğin öneminin altını çizmiştir. Ayrıca tüketiciler çevresel ayak izlerinin giderek daha fazla farkına varıyor ve daha sürdürülebilir ürün ve hizmetler arıyorlar. Bu talepleri karşılamak için enerji şirketleri, sosyal ve çevresel etkilerini etkili bir şekilde yönetmenin bir yolu olarak KSS uygulamalarını benimsemiştir. Enerji sektöründe KSS uygulamalarının uygulanması, karbon emisyonlarının azaltılmasına, çalışan güvenliğinin ön planda tutulmasına ve toplumsal refahın artırılmasına odaklanmaktadır (Öztürk ve ark., 2019, ss. 11-13).

Birçok şirket enerji sektöründe iyi sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarını hayata geçirdi. Örneğin Tesla, diğer sektörlerdeki diğer şirketlere sürdürülebilir uygulamaları benimseme konusunda ilham veren yeşil ekonomi hareketinde bir öncü olmuştur (Maradin ve ark., 2022, ss. 3531-32). BP ayrıca sera gazı emisyonlarının azaltılması, enerji verimliliğinin artırılması ve yenilenebilir enerjiye yatırım yapılması gibi çeşitli sürdürülebilirlik girişimlerini de hayata geçirmiştir. Dünyanın en büyük halka açık petrol ve gaz şirketi olarak tanınan ExxonMobil, emisyonları düşürmek, yenilenebilir enerjiye yatırım yapmak ve toplumsal kalkınma projelerine destek olmak gibi çeşitli sosyal sorumluluk girişimlerini başlatmıştır (ClientEarth, 2008; Lahey, 2023; Karabay, 2024). Bu şirketlerin çalışmaları enerji sektöründe sürdürülebilirliğin ve KSS uygulamalarının önemini ortaya koymaktadır.

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının benimsenmesinin faydaları çoktur. İlk olarak rüzgar ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının benimsenmesi karbon emisyonlarını azaltır ve çevresel sürdürülebilirliği destekler (Jaiswal ve ark., 2022, s. 1). İkincisi, KSS uygulamaları çevrenin korunmasını ve kalkınmasını destekler, karbon ayak izini azaltır ve çevresel açıdan sürdürülebilir uygulamaları teşvik eder (Özman ve Çetin, 2023, s. 30). Bu kapsamda, sürdürülebilir uygulamaları benimsemek, sürdürülebilirlik ve yeniliğe olan bağlılığını sergileyerek bir şirketin itibarını ve marka imajını artırır. Bu faydalar, paydaşları nezdinde güven ve iyi niyet oluşmasına yardımcı olduğundan enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketler için öneme sahiptir (Öymen, 2020).

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının faydalarına rağmen bunların etkili bir şekilde uygulanmasında çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Zorluklardan biri sürdürülebilir enerji kaynaklarına geçiştir. Yenilenebilir enerji kaynakları muazzam bir potansiyele sahip olmakla birlikte, altyapı ve teknolojiye önemli yatırımlar gerektirmektedir. Ayrıca, KSS girişimlerinin uygulanması yatırımcılar, kaynak kısıtlamaları ve düzenleyici karmaşıklık gibi paydaşların direnciyle karşı karşıyadır. Ancak şirketler net bir KSS stratejisi geliştirerek, paydaşlarla etkileşim kurarak ve yenilenebilir enerji teknolojilerine yatırım yaparak bu zorlukların üstesinden gelebilirler. KSS girişimlerinin uygulanmasındaki diğer bir zorluk da açık yönergelerin veya standartların bulunmamasıdır. Bu durum şirketlerin üstlenecekleri en etkili KSS girişimlerini belirlemelerini zorlaştırmaktadır (Yıldırım ve Nuri, 2018, s.110).

Enerji sektöründe sürdürülebilirliği ve KSS'yi teşvik etmek için şirketler çeşitli önlemler alabilir. İlk olarak, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler ve topluluklar dahil olmak üzere çeşitli paydaşlarla işbirliği, etkili sürdürülebilirlik uygulamaları için esastır. İkinci olarak şirketler, karbon ayak izlerini azaltmaya ve marka imajlarını geliştirmeye yardımcı olabilecek güneş ve rüzgar enerjisi gibi sürdürülebilir enerji çözümlerini keşfedebilirler. Üçüncüsü, şirketler enerji tüketimlerini değerlendirebilir, yenilenebilir enerji kaynaklarını seçebilir, enerji verimliliklerini artırabilir ve enerji taahhütlerini paydaşlara iletebilmektedir. Bu önlemler, şirketlerin enerji sektöründe sürdürülebilirliği ve KSS'yi desteklemesine yardımcı olacaktır (Yavuz, 2014, ss. 66-67).

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Enerji üretimi ve tüketiminin çevresel etkilerini azaltmaya, çalışanların güvenliğini ve refahını artırmaya ve sosyal refahı artırmaya yardımcı olurlar. Pek çok şirketin enerji sektöründe iyi sürdürülebilirlik ve KSS uygulamaları hayata geçirmesi, bu uygulamaların önemini ortaya koymaktadır. Ancak enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının uygulanmasında paydaşların direnci, kaynak kısıtlamaları ve mevzuatın karmaşıklığı gibi zorluklar bulunmaktadır. Enerji sektöründe sürdürülebilirliği ve KSS'yi teşvik etmek için şirketler paydaşlarla işbirliği yapabilir, sürdürülebilir enerji çözümlerini keşfedebilir ve enerji tüketimlerini değerlendirebilmektedir. Bu önlemleri benimseyen şirketler, enerji sektöründe çevresel sürdürülebilirliği ve sosyal refahı desteklerken aynı zamanda paydaşlarıyla güven ve iyi niyet inşa edebilir (Öymen, 2020).

Enerji sektörü, modern dünyanın en temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Ekonomik kalkınmanın temel direği olan bu sektör, aynı zamanda çevresel ve sosyal etkiler açısından da büyük öneme sahiptir. Bu tez çalışması, enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) pratiklerinin kapsamlı bir analizini sunmaktadır. Özellikle, sürdürülebilirlik raporlarının önemi, iyi uygulamalar ve enerji sektöründe bu kavramların nasıl hayata geçirildiğine dair örnekler üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin de vurgulandığı çalışma, tüketici bilincinin artması ve çevresel etkilere duyarlılık gösteren yeni nesil talepler doğrultusunda enerji sektöründeki firmaların nasıl bir dönüşüm içerisinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının benimsenmesi, çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, karbon ayak izinin azaltılması, çalışan güvenliği ve sosyal refahın artırılması gibi konular, bu pratiklerin temel taşlarını oluşturmaktadır. Ancak, sürdürülebilir enerji kaynaklarına geçişin maliyeti, altyapı yatırımları, paydaş direnci ve düzenleyici zorluklar gibi çeşitli engellerle karşılaşıldığı da belirtilmektedir. Bu engellerin üstesinden gelinmesi, şirketlerin net bir KSS stratejisi geliştirmeleri, paydaşlarla etkili bir şekilde iletişim kurmaları ve yenilenebilir enerji teknolojilerine yatırım yapmaları ile mümkün olabilir. (Başci, ve Başci, 2024)).

Bu tez, enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının hem mevcut durumunu hem de bu uygulamaların gelecekte nasıl şekillenebileceğini derinlemesine bir şekilde ele almakta ve bu kapsamda çeşitli şirket örneklerini detaylı bir şekilde incelemektedir. Sürdürülebilirlik ve KSS'nin iş stratejilerine entegrasyonu, sektördeki şirketler için sadece bir tercih olmaktan çıkıp, zorunluluk haline gelmekte ve bu durum şirketlerin pazar yerindeki pozisyonlarını doğrudan etkilemektedir. Bu çalışma, enerji sektöründeki sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının, çevresel ve sosyal etkileri yönetme ve bu süreçte karşılaşılan zorluklarla başa çıkma konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) pratiklerinin giderek artan önemi, şirketlerin çevresel etkilerini azaltma ve toplumsal katkı sağlama yönündeki çabalarını şekillendirmektedir. Sürdürülebilir enerji kaynaklarına geçiş, bu sürecin merkezinde yer

alırken, yenilenebilir enerji yatırımlarının çevresel sürdürülebilirlikteki rolü büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, enerji sektöründeki firmaların sosyal sorumluluk faaliyetleri, yerel topluluklara destek, eğitim ve istihdam fırsatları sunma gibi etkinliklerle toplumsal refahın artırılmasına katkı sağlamaktadır. (Kadioğlu, ve Sensoy, 2024).

Bu çalışma, özellikle Eni, Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş gibi büyük enerji şirketlerinin sürdürülebilirlik ve KSS faaliyetlerine odaklanmaktadır. Bu şirketlerin geliştirdiği stratejiler ve uygulamalar, sektördeki diğer firmalar için örnek teşkil etmektedir. Örneğin, Eni'nin yenilenebilir enerji projeleri, karbon ayak izini azaltma çalışmaları ve enerji verimliliğini artırma girişimleri, çevresel sürdürülebilirlik konusunda önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Gazprom ve Lukoil gibi şirketler de benzer şekilde, çevresel ve sosyal girişimleriyle dikkat çekmektedirler. Total Energies ve Tüpraş ise özellikle çevresel sürdürülebilirlik raporlaması ve sosyal sorumluluk projeleri ile öne çıkmaktadır. (Mammadov, 2019).

Bu tezde, enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının yarattığı ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerin yanı sıra, bu uygulamaların karşılaştığı zorluklar da detaylı bir şekilde incelenmektedir. Enerji sektörünün dinamik yapısı göz önünde bulundurularak, şirketlerin sürdürülebilirlik ve KSS stratejilerini nasıl geliştirdikleri ve bu stratejilerin pratikte nasıl uygulandığı tartışılmaktadır. Bu süreçte, şirketlerin karşılaştığı en büyük zorlukların başında teknolojik yeniliklere uyum sağlama, düzenleyici ve yasal gereklilikleri karşılama, paydaşların beklentilerini yönetme ve finansal kaynakları etkin kullanma gibi konular gelmektedir. Bu tez enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS uygulamalarının önemini vurgulamakta ve bu uygulamaların sektörde nasıl daha etkin hale getirilebileceği konusunda öneriler sunmaktadır. Enerji sektörünün sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerlemesi, bu tür kapsamlı ve stratejik yaklaşımlarla mümkün olacaktır. Bu çalışma, akademik literatüre önemli katkılarda bulunarak, sektör profesyonellerine ve politika yapıcılarına da yardımcı olmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ve KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Raporları

Sürdürülebilirlik kavramının tanımı ve önemi, günümüz iş dünyasında büyük bir öneme sahiptir. Sürdürülebilirlik, ekonomik büyüme ve sosyal boyutlarıyla birlikte, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere etkili ve verimli bir büyüme modeli sunar. Özellikle kurumsal sürdürülebilirlik sistemleri, ekonomik verimlilik ile birlikte sosyal sorumlulukları da içeren bir anlayışı temsil eder (Yavuz, 2010). Sürdürülebilirliğin kapsamını vurgulayan anahtar noktalar şunlardır (Özmete, 2010, ss. 83-84):

- Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak.
- Ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları dikkate almak.
- Kaynakları etkin ve verimli kullanılmak.

Kurumsal sürdürülebilirlik ve onun önemi, iş dünyasında giderek daha fazla önem kazanan bir konudur. Bu kavram, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde, karar alma süreçlerinde sosyal ve ekonomik etkilerin dikkate alınarak değer yaratma ve rekabet gücünü artırma hedefini vurgular (Tuna ve Besler, 2015, s. 176). Özellikle kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sürdürülebilirliğin önemli bir unsuru olarak kabul edilir ve günümüz iş dünyası için hem bir taahhüt hem de bir gereklilik olarak görülür (Engin ve Akgöz, 2015, s. 91). Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili olarak dikkate alınması gereken ana başlıklar şunlardır (Tuna ve Besler, 2015, s. 177):

- Çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerin değerlendirilmesi
- Rekabet gücü ve değer yaratma
- Kurumsal sosyal sorumluluk anlayışının benimsenmesi

Sürdürülebilirlik ile kurumsal sürdürülebilirlik arasındaki ilişki, sürdürülebilirliğin devamlılığında önemli bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedefi, kurumların kendi faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde entegre etmelerine yardımcı olurken, kurumsal sürdürülebilirlik bu hedeflere daha etkin ve verimli bir şekilde ulaşmayı sağlar. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik raporları, finansal raporlama ile başlayıp bilgi paylaşımını sürdüren bir sürecin devamı niteliğindedir. İşletmelerin sosyal ve ekonomik sorunları içeren bu raporlar, kendi taleplerine yanıt verme amacıyla kullanılır (Engin ve Akgöz, 2013, s. 88). Sürdürülebilirlik ve kurumsal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi güçlendiren aşağıdaki noktalar göz önünde bulundurulmalıdır (Bahadır ve Gürbüz, 2023, s. 134):

- Sürdürülebilir kalkınmaya ulaşabilme
- İşletmelerin sürdürülebilirlik uygulamalarının entegrasyonu
- Sürdürülebilirlik raporlarının önemi ve etkisi

1.2. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Önemi ve En İyi Uygulamaları

Sürdürülebilirlik raporlama faaliyetinin önemi, günümüz iş dünyasında işletmeler ve paydaşları için artan bir önem arz etmektedir. Özsözgün Çalışkan (2012)'nin belirttiği gibi, bu raporlama faaliyeti, kurumsal sürdürülebilirliğin anlamını ve önemini netleştiren, göz ardı edilemez bir niteliktedir. Sürdürülebilirlik raporları, bir şirketin ekonomik, sosyal ve çevresel performansını gösteren finansal olmayan raporlardır. İşletmeler, bu bilgileri paydaşlarla paylaşarak sürdürülebilirliğe olan bağlılıklarını gösterirken, aynı zamanda çevreye duyarlı yatırımcıların ve müşterilerin ilgisini çekmeyi ve pazara yeni ürün ve hizmetler sunarken potansiyel olarak izin süreçlerini kolaylaştırmayı hedeflemektedirler (Saban ve ark., 2017, s. 106). Sürdürülebilirlik raporu hazırlanırken, doğru ve güvenilir veri toplamanın esas olduğu bir dizi en iyi uygulama bulunmaktadır. Bu sürecin genişliği ve karmaşıklığı, kuruluşun faaliyet alanına ve benimsedikleri sürdürülebilirlik politikalarının önemine göre değişebilmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim (ÇSY) alanlarındaki etkilerini şeffaf ve anlaşılır bir şekilde kamuoyuna sunmalarını amaçlayan bir uygulamadır. İşletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili faaliyetlerini sistematik bir şekilde raporlamalarını sağlamak adına uluslararası ölçekte çeşitli standartlar ve kılavuzlar

geliştirilmiştir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri, işletmelerin dünya genelinde kabul gören ilkeler doğrultusunda bilgi paylaşımlarına olanak tanımakta ve yol gösterici bir işlev üstlenmektedir (Onay, 2015, s. 111).

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin yasal çerçeve, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) kapsamında belirlenmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2024). TSRS, işletmelerin finansal bilgileri ile iklim ve çevresel etkilerine yönelik beyanlarında uyulması gereken esasları içeren bir düzenleme bütünüdür. Bu standartlar, S1 ve S2 başlıkları altında sınıflandırılmış olup, 29 Aralık 2023 tarihli ve 32414 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2023). 1 Ocak 2024 itibarıyla yürürlüğe konulan TSRS, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 88. maddesinde yapılan değişiklik doğrultusunda şekillendirilmiş ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından belirlenmiştir (“Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2024” (12.07.2024) <https://www.kgk.gov.tr/ContentAssignmentDetail/5090/2024>).

Sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin bu standartlar, işletmelerin yeşil finansmana erişimini kolaylaştırmak, yatırımcılar için şeffaf bir bilgi altyapısı sunmak ve büyük ölçekli işletmelerin uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırmak amacıyla hazırlanmıştır. Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB) tarafından yayımlanan IFRS S1 (Sürdürülebilirlik İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına Dair Genel Gereklilikler) ve IFRS S2 (İklimle İlgili Açıklamalar) standartları temel alınarak oluşturulmuştur. ISSB, küresel düzeyde işletmelerin ÇSY(çevresel,sosyal ve yönetim alanlarındaki) riskleri ve fırsatlarını etkin bir şekilde raporlamasına yönelik düzenlemeler geliştirmektedir (Casem Grup, 2024).

TSRS çerçevesinde hazırlanan sürdürülebilirlik raporları, yalnızca işletmelerin finansal faaliyetlerini değil, aynı zamanda çevresel etkilerini ve iklim değişikliğine ilişkin risklerini de detaylandırmaktadır. Belirlenen kriterlere tabi olan işletmeler açısından bu raporların yayımlanması zorunlu olup, her yıl düzenli olarak güncellenmesi gerekmektedir (“Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2024”)

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından denetime tabi tutulan bu raporlar, sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin yükümlülüklerle tabi olan işletmeler tarafından çalışanlar veya uzman danışmanlar aracılığıyla hazırlanabilmektedir. TSRS kapsamına giren işletmeler, belirlenen finansal ve operasyonel kriterlere göre belirlenmektedir. 29 Aralık 2023 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan düzenlemeye göre, aktif toplamı en az 500 milyon TL, yıllık net satış hasılatı en az 1 milyar TL olan ve en az 250 çalışanı bulunan işletmelerden en az iki kriteri üst üste iki yıl boyunca sağlayanlar bu kapsamda değerlendirilmiştir. Ayrıca, Sermaye Piyasası Kurulu’nun düzenleme ve denetimine tabi olan belirli şirketler, bankalar, yatırım kuruluşları, portföy yönetim şirketleri, ipotek finansmanı kuruluşları, merkezi takas ve saklama kuruluşları ile kıymetli maden ticaretiyle ilgilenen şirketler TSRS hükümlerine uymakla yükümlüdür. TSRS kapsamında olmayan diğer işletmeler ise isteğe bağlı olarak bu standartları uygulayabilmektedir (Casem Grup, 2024).

Sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanma sürecinde belirlenen standartlara tam uyum sağlanması esastır. İlk uygulama döneminde, karşılaştırmalı bilgilerin sunulması ve Kapsam 3 sera gazı emisyonlarının raporlanması zorunlu tutulmamaktadır (Çekil, 2025). Raporların içeriği, işletmelerin yönetim mekanizmaları, stratejileri, risk yönetimi süreçleri, performans ölçütleri ve hedefleri ile ilgili detaylı açıklamalar içermektedir. İşletmeler, sürdürülebilirlik raporlarını oluştururken farklı uluslararası standartları referans alabilmektedir (Enexion Group, 2023). Yaygın olarak kullanılan uluslararası raporlama çerçeveleri aşağıdaki gibidir

- AA1000,
- Küresel Raporlama Girişimi (GRI)
- BM Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC),
- Entegre Raporlama,
- IFC Performans Standartları,
- İlerleme Bildirimi Raporlaması,
- Karbon Saydamlık Projesi,
- OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri,
- ISO 26000 Standartları’dır (Bayrak Oğuz, 2020, s 38; Önce ve ark., 2015).

Bu kapsamda en yaygın kullanılan raporlama çerçeveleri arasında Küresel Raporlama Girişimi (GRI), Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) standartları yer almaktadır. Günümüzde işletmeler tarafından en yaygın kullanılan raporlama standardı ise GRI olmaktadır (Casem Grup, 2024). Sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti için geliştirilmiş olan standartlar ve kılavuzlar arasında yaygın olarak kullanılan bu raporlama çerçeveleri, işletmeler tarafından tercih edilirken; işletmeler, bu standartları ve yönergeleri takip ederek, sürdürülebilirlik çabalarını şeffaf bir şekilde paylaşabilir, güvenilirliklerini artırabilir ve sürdürülebilir kalkınmaya olan bağlılıklarını gösterebilirler (Aksoy, 2019).

Sürdürülebilirlik raporlamasında yönetim, işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili risk ve fırsatları takip etme, değerlendirme ve yönetme süreçlerini kapsamaktadır. Bu süreç; kontrol mekanizmaları, politika ve prosedürler çerçevesinde şekillenmekte olup, işletmelerin sürdürülebilirlik alanında benimsediği yönetim yapısını detaylandırmaktadır. Yönetim unsurları, finansal rapor kullanıcılarının işletmelerin sürdürülebilirlikle bağlantılı risk ve fırsatları nasıl yönettiğini daha iyi anlamalarına olanak tanımaktadır (Özsözügün Çalışkan, 2012).

Strateji, işletmelerin sürdürülebilirlik risklerini ve fırsatlarını yönetmeye yönelik izlediği yöntemleri ifade etmektedir. Bu stratejik yapı, işletmelerin uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerini belirleyerek, bu hedeflere ulaşmak için hayata geçirdikleri politikaları içermektedir. Aynı zamanda işletmelerin iş modelleri, değer zincirleri ve finansal yapıları da sürdürülebilirlik stratejileri kapsamında değerlendirilmektedir (KGK, 2025). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) çerçevesinde, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejileri riskler ve fırsatlar, iş modeli, değer zinciri, stratejik karar alma süreçleri ve finansal dayanıklılık gibi unsurlar doğrultusunda ele alınmaktadır. Bu standartlar, işletmelerin sürdürülebilirliği kurumsal yapılarının ayrılmaz bir parçası haline getirmelerini sağlamak ve uzun vadeli finansal istikrarı desteklemektedir. (Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2024).

Risk yönetimi, işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili riskleri belirleme, değerlendirme, önceliklendirme ve izleme süreçlerini içermektedir. Bu süreçlerin, işletmenin genel risk yönetim sistemine entegrasyonu büyük önem taşımaktadır. İşletmelerin sürdürülebilirlikle bağlantılı riskleri nasıl yönettiği ve bu süreçlerin genel risk yönetimi

mekanizmalarıyla nasıl entegre olduğu, paydaşlar açısından kritik bir değerlendirme alanıdır (Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu 2025). Sürdürülebilirlik raporlamasında kullanılan ölçütler ve hedefler, işletmelerin belirlediği sürdürülebilirlik performans kriterlerini ifade etmektedir (Akdoğan, 2024, s. 234). İşletmeler, belirli bir mevzuata uyum sağlamak ya da kendi belirledikleri hedeflere ulaşmak için performanslarını düzenli olarak raporlamaktadır. Bu süreç, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim alanındaki faaliyetlerinin ne ölçüde başarılı olduğunu ortaya koyarak, gelecekte alınması gereken önlemleri belirlemeye yardımcı olmaktadır (Doğan, 2024).

TSRS kapsamında sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanması için yetkilendirilmiş özel bir kuruluş bulunmamakta olup, bu raporlar yetkinlik sahibi uzmanlar tarafından oluşturulabilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlama süreçlerinde, mali müşavirler, avukatlar, çevre mühendisleri ve konu ile ilgili diğer uzmanların görev alması uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS), Türk iş dünyasında önemli bir dönüşüm sürecini beraberinde getirmekte olup, işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili finansal bilgileri açıklamalarını zorunlu hale getirmektedir. Bu standartlar, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini güçlendirerek, işletmelerin sürdürülebilirlik risklerini ve fırsatlarını belirlemelerine ve raporlamalarına yönelik sistematik bir çerçeve sunmaktadır (Enexion Group, 2023).

TSRS'nin uygulanmasıyla birlikte işletmeler, sürdürülebilirlik performanslarını daha kapsamlı bir şekilde ölçme ve raporlama imkanına sahip olmaktadır. Bu süreç, yatırımcı güvenini pekiştirerek sermaye piyasalarında şeffaflığın artırılmasına katkı sağlamak ve işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini belirleyerek risk yönetimi süreçlerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda, işletmeler sürdürülebilirlik alanındaki performanslarını etkili bir şekilde ortaya koyarak rekabet avantajı elde edebilmektedir (Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2025a). Bu bağlamda, TSRS'nin uygulanması yalnızca yasal bir yükümlülük olarak değil, aynı zamanda işletmeler açısından stratejik bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Standartların sağladığı çerçeve, işletmelerin küresel sürdürülebilirlik trendlerine uyum sağlamasını ve uluslararası yatırımcıların ilgisini çekmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, işletmelerin TSRS kapsamında belirlenen hükümlere uyum sağlayarak sürdürülebilirlik

süreçlerini kurumsal stratejilerinin bir parçası haline getirmesi, uzun vadeli başarı açısından büyük önem taşımaktadır (Casem Grup, 2024).

Etkili sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti için çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bu stratejiler, bir sonraki bölümlerde detaylı olarak incelenecek olup, gerek Türkiye’de gerekse dünyada sürdürülebilirlik çalışmaları amacıyla kurulan bazı önemli kuruluşlar aşağıdaki tabloda kuruluş yılları ve açıklamaları ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 1.1. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili kuruluşlar

Yıl	Kuruluş	Açıklama
1992	Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konseyi	İş Ekonomik büyüme, çevre dengesi ve sosyal gelişim konularından yola çıkarak 3 ana faktör yoluyla sürdürülebilir kalkınma üzerine ortak taahhütlerini ortaya koyan uluslararası 209 şirketin koalisyonundan oluşmaktadır. 2004 yılında İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD Türkiye) kurulmuştur. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (World Business Council for Sustainable Development)’nin Türkiye’deki tek iş ortağı ve temsilcisidir.
1995	Avrupa Sosyal Birliği Kurumsal Sorumluluk	Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının uluslararası standartlarda yaygınlaşmasını ve sosyal sorumluluk bilincini uluslararası alanda tanıtmayı amaçlayan dernek, bu kapsamda sürdürülebilir kalkınma, kurumsal yönetim ve kamu-özel sektör-sivil toplum ortaklıklarını temel alan bir yaklaşım ile gönüllülük esası ile faaliyetlerini sürdürmektedir. 2005 yılında Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği kurulmuştur. 2008 yılından beri de CSR Europe’nin üyesidir.
2000	Birleşmiş Milletler Küresel Sözleşmesi	Milletler İlkeler Sürekli rekabet içindeki iş dünyasına ortak bir kalkınma kültürü oluşturmak üzere evrensel ilkeler öneren yenilikçi bir kurumsal sorumluluk yaklaşımıdır. Vizyonu, “Sürdürülebilir ve kapsamlı küresel ekonomi” olan Global Compact’e katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Farklı millet, dil, kültür bağlamlarında benimsenmesi amacına hizmet eden ulusal ağlar, aynı zamanda şirketlerin bir araya gelerek sürdürülebilirlik konularında harekete geçmeleri için önemli bir platform oluşturmaktadır. 2002 yılında Global Compact Türkiye kurulmuştur.
2008	Karbon Projesi	Saydamlık İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve doğal kaynakları korumak amacıyla iş dünyasının işleyiş şeklini değiştirmek üzere çalışır. 2010 yılında Carbon Disclosure Project (CDP) Türkiye kurulmuştur
2010	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi	Düzenleyici kurumlar, yatırımcılar, şirketler, standart belirleme otoriteleri, muhasebe uzmanları ve STK’lar tarafından kurulmuş küresel bir koalisyondur. Bu koalisyon, kurumsal raporlama sürecinin gelişiminde bir sonraki adımın değer yaratma hakkında iletişim kurmak olduğu görüşüne sahiptir
2011	Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu	Borsaya kayıtlı Amerikan şirketleri tarafından önemli sürdürülebilirlik hususlarının yatırımcılar ve kamu yararına açıklanmasında kullanılmak üzere sürdürülebilirlik muhasebesi standartları oluşturan ve kar amacı gütmeyen bağımsız bir kuruluştur.

Kaynak: (Saban ve ark., 2017).

Tüm bu stratejiler, işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Yani etkili sürdürülebilirlik raporlama stratejileri, işletmelerin çevresel, toplumsal ve ekonomik hedeflere ulaşmasını farklı yollarla desteklemektedir. Aynı zamanda bu stratejiler işletmelerin, paydaşlarla olan ilişkilerini de çeşitli yollarla güçlendirmektedir (Ayrıca bkz. Tablo 1.2.). Bu stratejilerin işletmelere ve paydaşlara sağladığı bazı temel katkılar aşağıdaki gibidir:

- Uluslararası Standart ve Çerçevelerle Uyum Sağlama
- Güven ve Şeffaflık Oluşturma
- Performans Ölçümü ve İyileştirme
- Paydaş İletişimi ve İşbirliğini Artırma
- Kurumsal İtibar ve Sorumluluk Algısını Geliştirme

Tablo 1.2. Etkili sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti için geliştirilen stratejilerin ve paydaşlarla olan ilişkilerin etkileşimi

İşletmelere ve paydaşlara sağlanan katkılar	Etkili sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti için geliştirilen stratejilerin işletmelere ve paydaşlara sağladığı katkılarının ilişkisi	Nedenler ve sonuçlar
Uluslararası Standart ve Çerçevelerle Uyum Sağlama	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi ve Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi gibi girişimler, işletmelere küresel kabul görmüş standartlar çerçevesinde hareket etme imkânı tanır.	Bu sayede, raporlamanın şeffaflığı ve karşılaştırılabilirliği artar; paydaşlar (yatırımcılar, müşteriler, tedarikçiler, sivil toplum kuruluşları vb.) işletmenin sürdürülebilirlik performansını daha güvenilir veriler üzerinden takip edebilir.
Güven ve Şeffaflık Oluşturma	Avrupa Kurumsal Sosyal Sorumluluk Birliği gibi yapılar, işletmelerin sosyal sorumluluk alanındaki performanslarını düzenli olarak raporlamalarını teşvik eder.	Şeffaf raporlama, paydaşların işletmeye duyduğu güveni artırır; böylece, yatırımcılar, müşteriler ve toplum işletmenin sorumlu yönetim anlayışına daha fazla inanır.
Performans Ölçümü ve İyileştirme	Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu ve Karbon Saydamlık Projesi gibi stratejiler, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarını ölçüp değerlendirmelerine yardımcı olur.	Bu ölçümler, paydaşlara işletmenin performansı hakkında net ve objektif bilgiler sunar; aynı zamanda sürekli iyileştirme çabaları, paydaşların beklentilerinin karşılanmasına ve işletmenin uzun vadeli stratejik hedeflerine ulaşılmasına katkı sağlar.
Paydaş İletişimi ve İşbirliğini Artırma	Raporlama süreçlerinin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi, tüm paydaş gruplarının ortak bir dil ve anlayış içinde iletişim kurmasını kolaylaştırır.	Bu durum, paydaşlar arasında güven, şeffaflık ve diyalog ortamını güçlendirir. İşletmeler, paydaşlarının görüş ve beklentilerini raporlama sürecine entegre ederek, daha kapsayıcı ve katılımcı bir sürdürülebilirlik stratejisi geliştirebilir.
Kurumsal İtibar ve Sorumluluk Algısını Geliştirme	Küresel ve bölgesel platformların sunduğu raporlama çerçeveleri, işletmelerin çevresel ve sosyal konulardaki performanslarını objektif olarak ortaya koymalarını sağlar.	Bu da, işletmelerin toplum gözündeki itibarını artırır; paydaşlar, işletmenin sürdürülebilirlik ve kurumsal sorumluluk konularında duyarlı olduğunu görerek uzun vadeli iş ilişkilerini ve yatırım kararlarını olumlu yönde etkiler.

Bu stratejiler işletmelere sürdürülebilirlik alanında hedef odaklı bir yol haritası sunarken, aynı zamanda şeffaflık, güven, ortak dil ve iletişim mekanizmaları aracılığıyla paydaş

ilişkilerini de güçlendirmektedir. Böylece, hem işletmenin sürdürülebilirlik performansı artmakta hem de paydaşlarla olan etkileşim, işbirliği ve karşılıklı güven temelli ilişkiler gelişmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti, bir işletmenin genel iş stratejisinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır. Kuruluşlar, raporlarının doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak için GRI gibi yerleşik standartlara başvururken, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarına odaklanarak, sürdürülebilirlik performanslarının kapsamlı bir resmini sunarlar. İşletmeler, bu örnek raporları inceleyerek değerli dersler çıkarabilir ve en iyi uygulamaları kendi sürdürülebilirlik raporlama çalışmalarına entegre edebilirler. Bu, sonuçta, kurumsal sürdürülebilirlik farkındalıklarını artırabilir ve çevreye duyarlı paydaşların ilgisini çekebilir (Özsözügün Çalışkan, 2012).

Sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti, aynı zamanda işletmeler için rekabet avantajı sağlama potansiyeline de sahiptir. Raporlar, şirketlerin pazardaki pozisyonlarını güçlendirirken, aynı zamanda marka değerini ve itibarını artırmaya yardımcı olur. Etkili sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti, şirketlerin çevresel ve sosyal sorumluluklarına olan bağlılıklarını kanıtlar ve bu bağlılık, özellikle çevresel ve sosyal konulara duyarlı tüketiciler ve yatırımcılar arasında giderek artan bir önem taşımaktadır. Ayrıca, sürdürülebilirlik raporlama faaliyeti, şirketlerin çevresel ve sosyal riskleri yönetme kapasitelerini de gösterir, bu da onların uzun vadeli sürdürülebilirliğe ve istikrara olan bağlılıklarını sergiler (Aksoy, 2019).

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin sosyal ve çevresel performanslarını değerlendirmeleri, iyileştirmeleri ve bu bilgileri paydaşlarla paylaşmaları için önemli bir araçtır. Bu raporlama, kurumsal itibarın artırılması, pazarda farkındalığın yükseltilmesi ve işletmelerin sürdürülebilirlik konusundaki taahhütlerinin somutlaştırılması açısından önemli bir rol oynamaktadır (Özsözügün Çalışkan, 2012).

1.2.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)

1990'lı yılların sonlarından itibaren, kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasının gelişimi ve raporlama göstergelerinin belirlenmesi sürecinde küresel ölçekte geniş katılımlı

alışmalar yürütülmüştür. Bu alandaki en kapsamlı faaliyetlerden biri, Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative - GRI) tarafından sağlanmıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik raporları hazırlayan işletmeler için önemli bir kaynak teşkil eden GRI raporları, zaman içinde G1, G2, G3 ve G4 olarak güncellenmiş ve gelişim göstermiştir (Turhan ve ark., 2018).

GRI, 1997 yılında evresel Olarak Sorumlu Ekonomi Koalisyonu (CERES - The Coalition for Environmentally Responsible Economics), Tellus Enstitüsü ve Birleşmiş Milletler evre Programı (UNEP) iş birliği ile başlatılmış olup, 2002 yılında bağımsız bir kuruluş haline gelmiştir. GRI, zel ve kamu sektörlerinden temsilcilerin yer aldėėı, paydaş katılımını esas alan çok paydaşlı bir yapı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Bünyesinde bir paydaş konseyi bulunan bu girişim, işletmelerin sürdürülebilirlik alanındaki performanslarını daha şeffaf ve sistematik bir şekilde raporlamalarına katkı sağlamaktadır (Adams ve Naranyan, 2007; Bayrak Oğuz, 2020).

Küresel Raporlama Girişimi (GRI), sürdürülebilirlik raporlamasının küresel çapta benimsenmesi ve yaygınlaşması amacıyla oluşturulmuş en önemli girişimlerden biridir. 1998 yılında, Avrupa, Amerika ve Asya'dan katılımcıların yer aldėėı çok paydaşlı bir yürütme komitesi tarafından GRI'nin temel yapısı oluşturulmuş ve 1999 yılı Mart ayında GRI Sürdürülebilirlik Raporlama İlkeleri'nin nihai taslağı sunulmuştur (Willis, 2003).

2000 yılı Haziran ayında, gönüllü raporlama erevesi sunan ve uzun vadeli bir sürdürülebilirlik anlayışıyla ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ele alan GRI Sürdürülebilirlik Raporlama İlkeleri'nin ilk sürümü yayımlanmıştır (Hussey, Kirsop ve Meissen, 2001). 2002 yılı Ağustos ayında gerçekleştirilen Johannesburg Zirvesi kapsamında, G2 İlkeleri duyurulmuş; bu sürüm, G1'e kıyasla ekonomik, sosyal ve çevresel göstergelerin sayısının artırılması, göstergelerin daha kapsamlı hale getirilmesi ve değerlendirme süreçlerinin geliştirilmesi açısından önemli değişiklikler içermiştir (Moneva ve ark., 2006, s. 122).

2006 yılında yayımlanan G3 İlkeleri, sürdürülebilirlik raporlamasında daha kapsamlı bir yapı sunarak ekonomik, çevresel ve sosyal alanların yanı sıra emek uygulamaları, insan hakları ve ürün-hizmet sorumluluğu gibi konuları da içermiştir (Gehman, 2011). 2011 yılında yayımlanan G3.1 yönergeleri, G3 çerçevesini genişleterek cinsiyet, toplumsal

sorumluluk ve insan hakları konularında güncellemeler getirmiştir (Global Reporting, 2019).

2013 yılında 69 ülkeden delegenin katılımıyla gerçekleştirilen GRI konferansı, "Bilgi - Bütünleşme - Yenilik" başlığıyla düzenlenmiş ve bu konferansta G4 İlkeleri duyurulmuştur. G4 sürümü, herhangi bir sektör veya ölçek fark etmeksizin tüm kuruluşların uygulayabileceği bir yapı sunmuş ve GRI İlkeleri ile Standartları içeren Uygulama El Kitabı yayımlanmıştır (Bayrak Oğuz, 2020, s. 39-40). G4 yönergeleri, sürdürülebilirlik etkilerinin raporlanmasında standart açıklamaların kapsamını genişleterek 58 genel standart ve 91 gösterge belirlemiştir (Jones ve ark., 2016).

GRI sürdürülebilirlik raporlaması, kuruluşların stratejilerini, yönetim yaklaşımlarını ve sürdürülebilirlik performanslarını belirli bir sistematik çerçevede sunmalarına imkan tanımaktadır. Bu raporların temel amaçları şunlardır (Kocamış ve Yıldırım, 2016):

- Sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesi: Yasalar, kurallar, göstergeler, performans standartları ve gönüllü girişimler açısından sürdürülebilirlik verilerinin analiz edilmesi,
- Kuruluşun sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisinin açıklanması: Sürdürülebilirlik stratejileri doğrultusunda, işletmelerin çevresel ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi,
- Performans karşılaştırması: Kuruluşların faaliyetlerinin ve sürdürülebilirlik uygulamalarının sektördeki diğer kuruluşlarla karşılaştırılması.

GRI Standartları, ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerle ilgili kamuya açık raporlama alanında en iyi küresel uygulamalardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu standartlara uygun sürdürülebilirlik raporlaması, bir kuruluşun sürdürülebilir kalkınma üzerindeki olumlu veya olumsuz etkilerine dair detaylı bilgiler sunmaktadır. Kuruluşlar, GRI Standartları'nı tamamen ya da belirli bölümlerini kullanarak sürdürülebilirlik performanslarını raporlayabilmektedir (Global Reporting, 2019). GRI raporlama sürecinde kullanılan standart bildirimler genel standart bildirimler ve özel standart bildirimler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (GRI-G4, 2014):

- Genel Standart Bildirimler: Strateji ve analiz, kurumsal profil, öncelikli unsurlar ve çerçeveler, paydaş katılımı, rapor profili, yönetim, etik ve dürüstlük gibi konuları kapsar.
- Özel Standart Bildirimler: Yönetişim yaklaşımına yönelik bildirimler ve çeşitli performans göstergelerini içermektedir.

Ayrıca, GRI-G4 raporlama sürecinde "Temel" ve "Kapsamlı" olmak üzere iki seviyeli bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu çerçeve, sürdürülebilirlik raporlarının ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim performansına dair etkilerini analiz etmek için kullanılmaktadır. Bu başlıklara ait yapılması gereken bileşenler Tablo 1.3'te gösterilmiştir. (GRI-G4, 2014).

Tablo 1.3. Gerekli Genel Standart Bildirimleri

Genel Standart Bildirimleri	"Uyumluluk"-Temel	"Uyumluluk" Kapsamlı
Strateji ve Analiz	G4-1	G4-1, G4-2
Kurumsal Profil	G4-3, G4-16	G4-3 - G4-16
Tanımlanan Öncelikli Unsurlar ve Çerçeveler	G4-17 - G4-23	G4-17 – G4-23
Paydaş Katılımı	G4-24 – G4-27	G4-24 – G4-27
Rapor Profili	G4-28 – G4-33	G4-28 – G4-33
Yönetişim	G4-34	G4-34, G4-35 – G4 55(*)
Etik ve Dürüstlük	G4-56	GA-56, G4-57, G4-58(*)
Sektörler İçin Genel Standart Bildirimler	(*)Kuruluşun faaliyet gösterdiği sektör için mevcutsa gereklidir.	(*) Kuruluşun faaliyet gösterdiği sektör için mevcutsa gereklidir.

Kaynak: (GRI-G4, 2014, ss. 11-12).

GRI G4 Raporlama İlkeleri kısmında şeffaflık temel etkindir. Bu nedenle kuruluşların sürdürülebilirlik raporlamalarında şeffaflık ilkesini uygulamaları gerekmektedir. Raporların niteliği ve içeriğine göre iki gruba ayrılmıştır (GRI-G4, 2014). GRI Raporlama İlkeleri aşağıdaki gösterilmiştir.

Tablo 1.4. Raporlama İlkeleri (GRI-G4, 2014).

Rapor İçeriğinin Belirlenmesine İlişkin İlkeler	Rapor Niteliğinin Belirlenmesine İlişkin İlkeler
Paydaş Kapsayıcılığı İlkesi: Kuruluş için önem taşıyan paydaşlar, kuruluş tarafından tanınmalı ve çıkarları karşılanmalıdır.	Denge İlkesi: Raporda performansın değerlendirilmesi yapılabilmesi için kuruluş performansının olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtmalıdır.
Sürdürülebilirlik Bağlamı İlkesi: Kuruluş performansını geniş bir sürdürülebilirlik bağlamında hazırlamalıdır.	Karşılaştırılabilirlik İlkesi: Kuruluş, bilgileri tutarlı bir şekilde seçmeli, düzenlemeli ve raporlamalıdır. Diğer kuruluşlarla analizi sağlanacak şekilde raporlama yapmalıdır.

Önceliklendirme İlkesi: Kuruluşun ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini yansıtan veya paydaş kararlarını etkileyen unsurları kapsamalıdır.	Doğruluk İlkesi: Raporlar, paydaşların kuruluşun performansını değerlendirebilmeleri için yeterince ayrıntılı ve doğru olmalıdır.
Eksiksizlik İlkesi: Kuruluş ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri yansıtmalı, paydaşların raporlama dönemindeki performansını değerlendirebilmelerine yetecek şekilde kapsamalıdır.	Zamansal Tutarlılık İlkesi: Kuruluş, paydaşların raporlara istediği zaman kolayca ulaşabilmesi için düzenli bir zamana göre raporlama yapmalıdır.
	Netlik İlkesi: Kuruluş, raporları paydaşların anlayabileceği ve erişebileceği şekilde sunmalıdır.
	Güvenilirlik İlkesi: Kuruluş, bir raporun hazırlanmasında kullanılan bilgi ve süreçleri incelemeye tabi tutabilecekleri ve bilginin önceliklendirmek üzere toplamalı, kaydetmeli, düzenlemeli, analiz etmeli ve bildirmelidir.

Özel standart bildirimleri klavuzlarda, ekonomik, sosyal ve çevresel olarak üçe ayrılmıştır. Unsurlar, sürdürülebilirlik raporu hazırlayan kuruluşun öne çıkan sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerini yansıtan ve paydaşların kuruluşu değerlendirebilmelerinde etkilidir (GRI-G4, 2014). GRI Özel Standart Bildirimlerde Gösterge ve Unsurlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.5. Özel Standart Bildirimlerde Gösterge ve Unsurlar (GRI- G4, 2014).

Kategori		Unsurlar
Ekonomik		Ekonomik Performans, Piyasa Varlığı, Dolaylı Ekonomik Etkiler, Satın Alma Uygulamaları.
Çevresel		Malzemeler, Enerji, Su, Biyolojik Çeşitlilik, Emisyonlar, Atık Sular ve Atıklar, Ürün ve Hizmetler, Uyum, Nakliye, Genel, Tedarikçinin Çevresel Açından Değerlendirilmesi, Çevresel Şikayet Mekanizmaları.
Sosyal	A L T K A T E G O R İ L E R	İşgücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş
		İstihdam, İşgücü/Yönetim İlişkileri, İş Sağlığı ve Güvenliği, Eğitim ve Öğretim, Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği, Kadın ve Erkekler İçin Eşit Ücret, Tedarikçinin İşgücü Uygulamaları Bakımından Değerlendirilmesi, İşgücü Uygulamaları Şikayet Mekanizmaları.
		İnsan Hakları
		Yatırım, Ayrımcılığın Önlenmesi, Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı, Çocuk İşçiler, Zorla veya Cebren Çalıştırma, Güvenlik Uygulamaları, Yerli Halkların Hakları, Değerlendirme, Tedarikçilerin İnsan Hakları Bakımından Değerlendirilmesi, İnsan Hakları Şikayet Mekanizmaları.
		Toplum
		Yerel Topluluklar, Yolsuzlukla Mücadele, Uyum, Kamu Politikası, Tedarikçinin Toplum Üzerindeki Etkiler Bakımından Değerlendirilmesi, Rekabete Aykırı Davranış, Toplum Üzerindeki Etkilere İlişkin Şikayet Mekanizmaları.
		Ürün Sorumluluğu
		Pazarlama İletişimi, Müşteri Sağlık ve Güvenliği, Müşteri Gizliliği, Ürün ve Hizmet Etiketlemesi, Uyum.

Sürdürülebilirlik, ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç ana boyutta ele alınmaktadır. Aşağıdaki tablolar (Tablo x, Tablo x ve Tablo x), sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirilen konuları içermektedir. İlgili kategorinin temel bileşenleri ve hangi unsurları kapsadığı incelenmektedir.

Tablo 1.6. Sürdürülebilirliğin Ekonomik Boyut Kategorileri

Ekonomik Boyut Kategorileri	Tanım	Kaynak
Ekonomik Performans	Üretilen ve dağıtılan ekonomik değer, iklim değişikliğiyle bağlantılı riskler ve finansal etkiler.	GRI-G4, 2014: 48-49
Piyasa Varlığı	Başlangıç seviyesi ücretlerin asgari ücrete oranı, üst yönetimin yerel toplumdan istihdam edilme yüzdesi.	GRI-G4, 2014: 50-51
Dolaylı Ekonomik Etkiler	Altyapı yatırımları, dolaylı ekonomik etkilerin boyutları.	GRI-G4, 2014: 50-51
Satın Alma Uygulamaları	Yerel tedarikçilere yapılan harcamaların yüzdesi.	GRI-G4, 2014: 50-51

Ekonomik boyut, kuruluşların ekonomik performanslarını, piyasa varlıklarını, dolaylı ekonomik etkilerini ve satın alma uygulamalarını kapsar. Kuruluşlar, ekonomik sürdürülebilirliği sağlamak için sermaye akışı, istihdam politikaları ve yerel tedarikçilerle olan ilişkilerini dikkate almak zorundadır.

Tablo 1.7. Sürdürülebilirliğin Çevresel Boyut Kategorileri

Çevresel Boyut Kategorileri	Tanım	Kaynak
Malzemeler	Üretimde kullanılan malzemelerin miktarı ve geri dönüştürülen malzeme oranı.	GRI-G4, 2014, s. 52
Enerji	Enerji tüketimi, enerji yoğunluğu oranı ve enerji azaltım stratejileri.	GRI-G4, 2014, ss. 53-55
Su	Su tüketimi, su kaynaklarına etkiler, geri dönüşüm oranları.	GRI-G4, 2014, ss. 53-55
Biyolojik Çeşitlilik	Korunan ve biyolojik çeşitliliği yüksek alanlardaki faaliyetlerin etkileri.	GRI-G4, 2014, ss. 55-56
Emisyonlar	Sera gazı emisyonları, hava kirliliği faktörleri.	GRI-G4, 2014, ss. 57-59
Atık Sular ve Atıklar	Atık su tahliyesi, atık yönetimi, uluslararası atık taşımaları.	GRI-G4, 2014, ss. 57-59
Ürün ve Hizmetler	Ürünlerin çevresel etkileri, geri dönüştürülen ürün ve ambalaj malzemeleri oranı.	GRI-G4, 2014, ss. 60-62
Nakliye	Ürün, malzeme ve çalışan taşımacılığının çevresel etkileri.	GRI-G4, 2014, ss. 60-62

Çevresel boyut, kuruluşların doğal kaynak kullanımı, enerji tüketimi, emisyon salınımı, atık yönetimi ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkilerini değerlendirir. Kuruluşlar,

sürdürülebilirlik için enerji ve su tüketimini optimize etmeli, atık yönetimi ve karbon salınımı konularında iyileştirmeler yapmalıdır.

Tablo 1.8. Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyut Kategorileri

Sosyal Boyut Kategorileri	Tanım	Kaynak
İstihdam	Çalışan sayıları, iş dönüş oranları, doğum izni sonrası iş devamlılığı.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
İşgücü-Yönetim İlişkileri	Toplu iş sözleşmeleri, iş değişiklikleri ile ilgili ihbar süreleri.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
İş Sağlığı ve Güvenliği	İş kazaları, meslek hastalıkları, ölüm oranları.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği	Çalışan çeşitliliği ve fırsat eşitliği politikaları.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
Kadın ve Erkekler İçin Eşit Ücret	Kadın ve erkek çalışan maaş farkları.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
Tedarikçinin İşgücü Uygulamaları Bakımından Değerlendirilmesi	Yeni tedarikçilerin işgücü uygulamalarına göre değerlendirilmesi.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
İşgücü Uygulamaları Şikayet Mekanizmaları	İşgücüyle ilgili resmi şikayet mekanizmalarına başvurular.	GRI-G4, 2014, ss. 64-69
Yatırım	İnsan hakları politikaları ve eğitimleri.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Ayrımcılığın Önlenmesi	Ayrımcılık olayları ve alınan önlemler.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Çocuk İşçiler	Çocuk işçiliği risklerinin değerlendirilmesi.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Zorla veya Cebren Çalıştırma	Zorla çalıştırma riskleri ve önleyici tedbirler.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Güvenlik Uygulamaları	Güvenlik personelinin insan hakları eğitimleri.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Yerli Halkların Hakları	Yerli halklara yönelik hak ihlalleri.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Tedarikçilerin İnsan Hakları Bakımından Değerlendirilmesi	Tedarikçilerin insan haklarına etkilerinin değerlendirilmesi.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
İnsan Hakları Şikayet Mekanizmaları	İnsan hakları şikayet mekanizmalarına başvurular.	GRI-G4, 2014, ss. 70-75
Yerel Toplular	Yerel toplulukların projelere katılımı ve değerlendirmeleri.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Yolsuzlukla Mücadele	Yolsuzluk vakaları ve alınan önlemler.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Kamu Politikası	Siyasi desteklerin raporlanması.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Rekabete Aykırı Davranış	Rekabete aykırı davaların incelenmesi.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Uyum	Yasal uyumsuzluk cezaları.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Tedarikçinin Toplum Üzerindeki Etkileri	Tedarikçilerin toplum üzerindeki olumsuz etkileri ve önlemler.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Toplum Üzerindeki Etkilere İlişkin Şikayet Mekanizmaları	Toplum üzerindeki etkilere yönelik şikayet mekanizmaları.	GRI-G4, 2014, ss. 76-79
Pazarlama İletişimi	Pazarlama faaliyetlerine yönelik regülasyonlara uyum.	GRI-G4, 2014, ss. 80-82
Müşteri Sağlığı ve Güvenliği	Ürünlerin sağlık ve güvenlik değerlendirmeleri.	GRI-G4, 2014, ss. 80-82
Ürün ve Hizmet Etiketleme	Ürün etiketleme politikaları ve müşteri bilgilendirme süreçleri.	GRI-G4, 2014, ss. 80-82
Müşteri Gizliliği	Müşteri verilerinin gizliliği ve güvenliği.	GRI-G4, 2014, ss. 80-82

Sosyal boyut, iş gücü yönetimi, insan hakları, toplumsal etkiler ve müşteri ilişkilerini kapsar. İşçi hakları, eşitlik, güvenlik, etik iş uygulamaları ve toplumsal katkılar sosyal sürdürülebilirliğin temelini oluşturur.

Bu çerçevede bu kuruluşlar (Ekonomik, Çevresel, Sosyal) hem iç süreçlerinde hem de paydaş ilişkilerinde sürdürülebilirlik ilkelerine uyum sağlayarak uzun vadeli toplumsal ve çevresel faydalar yaratabilirler (Bayrak Oğuz, 2020).

1.2.2. AA1000 (Accountability 1000)

Sosyal ve Etik Hesap Verilebilirlik Enstitüsü (ISEA) tarafından 1999 yılında geliştirilen AA1000 standardı, sosyal ve etik muhasebe, denetim ve raporlama süreçlerinin kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Bu standart, kuruluşların hesap verebilirliklerini güçlendirmek ve genel performanslarını iyileştirmek için oluşturulmuştur. Enstitü, dünya genelindeki kamu kurumları, özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak standartların gelişimini sağlamıştır (ISEA, 1999).

2002 yılında ISEA, kuruluşların sürdürülebilirlik raporlama süreçlerini, sistemlerini ve etkilerini değerlendirmek, güçlendirmek ve güvence altına almak amacıyla AA1000 Güvence Standardı'nı yayımlamıştır (ISEA, 2002). Bu standart, kuruluşların paydaşlarına yönelik raporlama süreçlerinde bütüncül bir yaklaşımı benimsemelerini teşvik etmektedir. Aynı zamanda, yatırımcıların raporlama yapan kuruluştan bağımsız olması, paydaşlarla tarafsız bir ilişki sürdürmesi ve faaliyetlerine ilişkin güvence beyanları ya da kamuya açık belgeler sunması gerektiğini vurgulamaktadır (O'Dwyer ve Owen, 2005).

Accountability AA1000 Standartları serisi, dört temel ilkeye dayanmaktadır (AA1000, 2018):

- **Kapsayıcılık:** Bireyler, kendilerini etkileyen karar alma süreçlerine katılım sağlamalıdır.
- **Önemlilik:** Sürdürülebilirlikle ilgili kritik konuların belirlenmesi ve karar vericiler tarafından açık bir şekilde tanımlanması gerekmektedir.
- **Duyarlılık:** Kuruluşlar, sürdürülebilirlik ile ilgili maddi konularda şeffaf olmalı ve bu konuların etkilerini açık bir şekilde paylaşmalıdır.

- Etki: İşletmeler ve kuruluşlar, faaliyetlerinin daha geniş ekosistem üzerindeki etkilerini izlemeli, ölçmeli ve bu etkilere karşı sorumlu davranmalıdır.

Bu standartlar, kuruluşların sürdürülebilirlik yönetimi süreçlerinde hesap verebilirliği ve şeffaflığı artırarak, paydaş ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Bayrak Oğuz, 2020).

1.2.3. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (United Nation Global Compact-UNGC)

Birleşmiş Milletler İlkeler Sözleşmesi, ilk kez 31 Ocak 1999 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından Dünya Ekonomik Forumu'nda duyurulmuş ve 2000 yılında resmen uygulanmaya başlanmıştır. Sözleşmenin temel amacı, evrensel düzeyde belirlenen çevresel ve sosyal ilkeleri desteklemek amacıyla şirketleri, Birleşmiş Milletler kurumlarını, sivil toplum kuruluşlarını ve işçi örgütlerini bir araya getirmektir (Williams ve Zinkin, 2010).

Küresel İlkeler Sözleşmesi, işletmeler ile toplum arasındaki ilişkiyi güçlendirerek diğer kurumsal vatandaşlık girişimlerini tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Ancak, denetlenebilir bir standart niteliğinde değildir. Aksine, işletmelerin ve Birleşmiş Milletler'in küresel sosyal kalkınma hedefleri doğrultusunda ortak hareket edebileceği bir çerçeve sunmaktadır (McIntosh ve ark., 2017).

Bu sözleşme kapsamında, işletmelerin etki alanları dahilinde insan hakları, çevre, çalışma standartları ve yolsuzlukla mücadele konularında belirlenen ilkeleri benimsemeleri ve bu doğrultuda faaliyet göstermeleri beklenmektedir (Altun, 2018). Söz konusu ilkeler, dört ana başlık altında toplanan toplam on temel ilkeden oluşmaktadır (Global Compact Türkiye, 2019).

Tablo 1.9. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi İlkeleri

İnsan Hakları	İş dünyası, ilan edilen insan haklarını desteklemeli ve insan haklarına saygı göstermelidir. İş dünyası, insan haklarının ihlal edildiği durumlarda bu suça ortak olmamalıdır.
Çalışma Standartları	İş dünyası, çalışanların sendikalaşma ve toplu iş sözleşmesi haklarını desteklemelidir. Cebren ve zorla işçi çalıştırılmasına karşı durulmalıdır. Çocuk işçi çalıştırma uygulamasına son verilmelidir. İşe alınan kişiler için alım sırasında ve işe yerleştirilme konusunda ayırım yapılmamalıdır.
Çevre	İş dünyası, çevre sorunlarına karşı önlem alınan yaklaşımları benimsemelidir. Çevresel anlamda sorumluluğun artmasına yardım eden her türlü faaliyet desteklenmelidir. Çevreye zarar vermeyen teknolojiler desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
Yolsuzlukla Mücadele	İş dünyası rüşvet, haraç gibi her çeşit yolsuzluk olayıyla mücadele etmelidir

Kaynak: (Global Compact Türkiye, 2019).

Küresel İlkeler Sözleşmesi, küresel ölçekte iyi uygulamaları belirleyip teşvik ederek değişimi destekleyen gönüllü bir girişimdir. Bu girişim, sözleşmenin temel ilkelerini oluşturan hükümetleri, kurumsal davranışları şekillendirmek isteyen işletmeleri, küresel üretimin temelini oluşturan iş gücünü, geniş paydaş topluluğunu temsil eden sivil toplum kuruluşlarını ve Birleşmiş Milletler’i bir araya getirmektedir. Böylece, farklı aktörler arasında iş birliğini güçlendirerek sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Ruggie, 2002).

1.2.4. İlerleme Bildirimi Raporu (Communication on Progress-COP)

İlerleme Bildirimi Raporu, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin raporlama ve iletişim sürecini oluşturan temel unsurlardan biridir. Bu raporun temel amacı, işletmelerin sözleşmede yer alan on ilkeye bağlı kalmasını sağlamak ve aynı zamanda bir değerlendirme mekanizması işlevi görmektir (Tschopp ve Nastanski, 2014). İlgili belge, Küresel İlkeler Sözleşmesi’ne dahil olan şirketlerin faaliyetlerini nasıl yürüttüğünü ve kaydedilen ilerlemeyi nasıl yansıttığını göstermektedir. Aynı zamanda, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda sözleşmenin temel politikalarından birini oluşturmaktadır (Garsten ve Jacobsson, 2011).

Bu kapsamda, şirketler on ilkeye uygun olarak gerçekleştirdikleri faaliyetleri yıllık olarak raporlamakla yükümlüdür. Hazırlanan raporlar, paydaşların ilgili kuruluşların

performansını değerlendirmesine olanak tanırken, aynı zamanda işletmelerin hesap verebilirliğini güçlendirmektedir (Rasche, 2009). İlerleme Bildirimi politikası, şirketlerin şeffaf bir yönetim anlayışı benimseyerek hesap verebilirliklerini artırmalarını ve kamuoyuna yönelik açıklamalar yapmalarını teşvik etmektedir. Şirketlerin bu raporlama yükümlülüğüne uymaması durumunda, katılımcı statülerinde değişiklik meydana gelebilmekte ve nihayetinde ilgili işletme Küresel İlkeler Sözleşmesi'nden çıkarılabilmektedir (Kell, 2013).

1.2.5. OECD Çok Uluslu Şirketler Genel İlkeleri

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından hazırlanan Çok Uluslu İşletmeler İçin İlkeler Rehberi, üye ülkelerin benimsediği ve hükümetlerin çok uluslu işletmelere yönelik sunduğu tavsiyeleri içeren bir dokümandır. Bu rehber, “sorumlu iş” anlayışına dayanarak, uluslararası kabul görmüş yasal çerçeveler doğrultusunda uygulanabilir standartlar sunmaktadır (OECD, 2011). İlkeler rehberi, 1976 yılında kabul edilmiş olup küresel ekonomik dinamiklere uyum sağlamak amacıyla güncellenmiştir (OECD, 2016).

OECD'nin Uluslararası Yatırım ve Çok Uluslu İşletmeler Bildirgesi kapsamında oluşturulan 1976 sürümü, OECD ülkeleri dışındaki bölgelerde geçerli olmamakla birlikte, yalnızca rehber ilkelerinin faaliyet gösterdiği ülkelerin standartları ile sınırlıdır (Reinert ve ark., 2016). Rehberin 2000 yılında yapılan güncellemesi, insan hakları, yerel kapasite gelişimi, iş ilişkileri, çevre, kurumsal yönetim, sağlık, bilim ve teknoloji gibi alanları ele alarak kapsamını genişletmiş ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) temel işgücü standartlarına referans niteliği kazanmıştır (Murray, 2001).

Son olarak, 2011 yılında paydaşların da katılımıyla gerçekleştirilen toplantılar sonucunda rehberde kapsamlı bir revizyon gerçekleştirilmiştir. Bu güncelleme ile şirketlerin küresel tedarik zincirlerinde riskleri belirleme, değerlendirme ve azaltma süreçlerinde özenli davranmalarına yönelik ilkeler eklenmiştir. Böylece, OECD İlkeler Rehberi, çevre, insan hakları, iş gücü hakları ve yolsuzlukla mücadele gibi alanlarda risk temelli durum tespiti gerçekleştiren ilk uluslararası kurumsal sorumluluk aracı olmuştur (OECD, 2016).

Rehber ilkelerine bağılı ölkeler, rehberin uygulanmasını teşvik etmek amacıyla Ulusal Temas Noktası (National Contact Points – NCP) oluşturmakla yükümlüdür. İlk olarak 1984 yılında rehberde dahil edilen bu mekanizma, 2000 yılındaki revizyonla birlikte belgelerin gözden geçirilmesi ve ilgili konuların çözümüne yönelik etkin bir rol üstlenmiştir (OECD, 2016). Ulusal Temas Noktaları, rehberin ihlal edilmesi durumunda gelen şikayetleri incelemek, taraflar arasında arabuluculuk yapmak ve olası anlaşmazlıklar için çözüm yolları geliştirmekle görevlidir (OECD, 2010).

1.2.6. IFC Performans Standartları

1956 yılında kurulan ve Dünya Bankası Grubu’nun bir üyesi olan Uluslararası Finans Kurumu (IFC (International Finans Corporation)), belirli bir çerçevede veya talep üzerine kamuoyuyla paylaştığı bilgilerin kapsamını belirleyen bir politika benimsemektedir (IFC, 2012a: 1). IFC, Şubat 2006’da Sosyal ve Çevresel Sürdürülebilirlik kapsamında Politika ve Performans Standartlarını kabul etmiş olup, bu politika en son 2012 yılında güncellenmiştir (IFC, 2019).

IFC, kalkınma hedeflerine ulaşabilmek amacıyla iş süreçlerine yön veren sürdürülebilirlik çerçevesini, farklı girişimler, politikalar ve stratejilerle birlikte uygulamaktadır. Bu çerçevede, yalnızca IFC değil, diğer finansal kuruluşlar da belirlenen performans standartlarını benimseyerek uygulayabilmektedir (IFC, 2006).

Tablo 1.10. IFC’nin belirlediği sekiz temel performans standardı

Performans Standardı 1	Sosyal ve çevresel risklerin değerlendirilmesi ve yönetimi.
Performans Standardı 2	İş ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi.
Performans Standardı 3	Kirliliğin önlenmesi ve kaynak verimliliğinin artırılması.
Performans Standardı 4	Toplum güvenliği, emniyeti ve toplum sağlığının korunması.
Performans Standardı 5	Arazi edinimi ve zorunlu yeniden yerleştirme süreçlerinin yönetimi.
Performans Standardı 6	Biyolojik çeşitliliğin korunması ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi.
Performans Standardı 7	Yerli halkların haklarının korunması.
Performans Standardı 8	Kültürel mirasın korunması.

Kaynak: (Bayrak Oğuz, 2020).

Bu performans standartları, IFC'nin sürdürülebilir kalkınma politikaları çerçevesinde projeleri değerlendirirken kullandığı temel ilkeler arasında yer almakta olup, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Bayrak Oğuz, 2020).

1.2.7. Karbon Saydamlık Projesi (CDP-Carbone Disclosure Project)

İngiltere merkezli ve kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan CDP (Carbon Disclosure Project – Karbon Saydamlık Projesi), işletmelere yönelik olarak sera gazı emisyonları, iklim değişikliği riskleri ve fırsatları, su ve orman yönetim stratejileri gibi konuları kapsayan yıllık anketler düzenlemektedir. CDP, şirketlerle kurumsal yatırımcılar arasında bir köprü görevi görerek, yatırımcıların şirketlerin çevresel hesap verebilirliğine dair açıklamalardan faydalanmasını sağlamaktadır (Knox-Hayes ve Levy, 2011).

CDP, işletmelerin çevresel verilerini ölçebilmeleri, yönetebilmeleri ve paylaşabilmeleri için uluslararası bir sistem sunmaktadır. 700'den fazla kurumsal yatırımcı adına şirketlere, çevresel verilerini açıklamaları yönünde çağrıda bulunmakta ve elde edilen verileri, geliştirdiği derecelendirme metodolojisi çerçevesinde analiz ederek CDP raporları hazırlamaktadır (Bayrak Oğuz, 2020).

Günümüzde, CDP tarafından uygulanan Karbon Saydamlık Projesi, küresel iklim değişikliği raporlama sistemleri arasında en kapsamlı ve yaygın kullanılan yapı olarak öne çıkmaktadır. Bu proje, iklim değişikliğiyle ilgili dünya çapındaki kuruluşlardan gelen verileri toplayarak uluslararası karbon raporlama standartlarını geliştirmeyi amaçlamakta ve farklı kuruluşlardan gelen verileri karşılaştırılabilir hale getirmektedir (CDP, 2012).

CDP, kurumsal iklim değişikliği, kent sürdürülebilirliği, su kaynakları yönetimi ve orman-risk verilerini içeren dünyanın en geniş çevresel raporlama sistemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Karbon Saydamlık Projesi kapsamında yaklaşık 6000 kurum, iklim değişikliği stratejilerini, sera gazı emisyonlarını ve sürdürülebilir su kullanımıyla ilgili bilgilerini gönüllü olarak kamuoyuyla ve yatırımcılarla paylaşmaktadır (CDP Turkey, 2019).

1.2.8. Entegre Raporlama (IR-Integrated Reporting)

2000'li yıllardan itibaren iş dünyasında daha fazla önem kazanan entegre raporlama, 2010 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC - The International Integrated

Reporting Council) tarafından oluşturulan bir model çerçevesinde standartlaştırılmıştır. Küresel ölçekte bir rehber niteliği taşıyan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, konseyde yer alan şirketler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmuştur (Dereköy, 2018).

Entegre rapor, yalnızca bir işletmenin finansal raporu ile sürdürülebilirlik raporunun birleşiminden ibaret değildir. Bunun yerine, işletmenin sürdürülebilirlik ile ilgili hedeflerini, elde ettiği sonuçları ve beklentilerini ele alarak bunları finansal verilerle ilişkilendirir ve işletmenin gelecekte değer yaratma potansiyelini ortaya koyan bütüncül bir raporlama yaklaşımı sunar (Kılıç, 2018). Entegre raporlama, işletmenin bugünkü ve gelecekteki değer yaratma sürecine olan etkilerini göstermek amacıyla farklı bilgi kaynaklarını bir araya getirir ve aralarındaki bağlantıyı sistematik bir şekilde ortaya koyar. Bu raporlama modeli sayesinde işletmeler, sosyal, çevresel ve ekonomik faaliyetleri arasında bağlantılar kurarak geçmişe ve geleceğe yönelik performanslarını daha şeffaf bir şekilde sunabilmektedir (Altınay, 2016).

Finansal ve sürdürülebilirlik raporlarının tek bir çatı altında toplandığı entegre raporlar, "One Report" olarak da adlandırılmaktadır. Bu kavram, işletmelerin sürdürülebilirlik stratejileri doğrultusunda daha entegre bir raporlama anlayışı geliştirdiğini ve bu sürecin hem bir araç hem de sürdürülebilirlik anlayışının sembolik bir temsili olduğunu ifade etmektedir (Eccles ve Krzus, 2010).

1.2.8.1. Entegre Raporlamanın Amaçları

Entegre raporlama, sürdürülebilirlik ve kurumsal yönetim açısından önemli bir araç olup, aşağıdaki amaçları gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (IIRC, 2013):

- Sermayenin daha etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak ve finansal sermaye sağlayıcılarına sunulan bilgilerin kalitesini artırmak.
- Farklı raporlama sistemlerini entegre ederek, işletmenin uzun vadede değer yaratmasına katkı sağlayan tüm faktörleri içeren daha bütüncül ve etkili bir yaklaşım geliştirmek.

- Sermaye kullanımını hesap verebilir ve yönetilebilir hale getirmek ve sermayenin farklı unsurları arasındaki etkileşimi güçlendirmek.
- Entegre düşüncüyü karar alma süreçlerine dahil ederek, kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmayı teşvik etmek.

Yapılan araştırmalar, entegre raporların hem okuyucular hem de rapor hazırlayan işletmeler için önemli faydalar sağladığını göstermektedir. Entegre rapor hazırlayan kuruluşlar, bu yaklaşımın entegre düşüncüyü geliştirdiğini ve değer yaratma sürecinin daha iyi anlaşılmasını sağladığını belirtmiştir (Bayrak Oğuz, 2020).

1.2.8.2. Entegre Düşünce ve Sermaye Unsurları

Entegre düşünce, işletmelerin uzun vadede sürdürülebilir bir şekilde faaliyet gösterebilmesi için çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkileşimini dikkate alan bir yönetim yaklaşımıdır. Şirketlerin varlığını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu kaynaklar ve ilişkiler, bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmekte ve işletmenin stratejik kararlarına entegre edilmektedir (King ve Roberts, 2013).

Entegre raporlama, finansal, yönetsel ve sürdürülebilirlik raporlarında elde edilen en önemli bilgileri bir araya getirerek bunlar arasındaki bağlantıyı sistematik bir şekilde sunmaktadır. Böylece, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma potansiyeli ve sürdürülebilirlik stratejileri daha şeffaf bir biçimde ortaya konmaktadır (IIRC, 2011).

Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, entegre rapor hazırlama sürecinde işletmelere rehberlik etmek amacıyla geliştirilmiştir. Bu çerçeve, entegrasyon sürecini yönlendiren temel kavramları, rehber ilkeleri ve içerik unsurlarını içermektedir. Temel amacı, işletmelerin değer yaratma kabiliyetlerini şeffaf bir şekilde gösterebilmelerini sağlamaktır (Bayrak Oğuz, 2020). Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi iki ana bölümden oluşmaktadır:

- Giriş Bölümü: Çerçevenin temel kavramlarını ve kullanım şeklini açıklar.
- Entegre Rapor Bölümü: Raporlama ilkelerini ve içerik unsurlarını detaylandırır (Yüksel ve Aracı, 2017).

1.2.8.3. Sermaye Unsurları

Çerçeve, işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesi için ihtiyaç duyduğu sermaye unsurlarını aşağıdaki gibi tanımlamaktadır (IIRC, 2013):

- Finansal Sermaye: Şirketin mal ve hizmet üretmek için kullandığı finansman kaynakları.
- Üretilmiş Sermaye: İşletmenin üretim sürecinde kullandığı fiziksel varlıklar ve altyapılar.
- Fikri Sermaye: İşletmeye ait haklar, lisanslar, yazılım sistemleri ve fikri mülkiyet hakları gibi unsurlar.
- İnsan Sermayesi: Çalışanların yetkinlikleri, deneyimleri ve inovasyon kapasiteleri.
- Sosyal ve İlişkisel Sermaye: İşletmenin toplum ve paydaşları ile kurduğu ilişkiler ve bilgi paylaşım yetkinlikleri.
- Doğal Sermaye: İşletmenin faaliyetlerinde kullandığı yenilenebilir ve yenilenemez çevresel kaynaklar.

Her bir sermaye unsuru, işletmenin değer yaratma sürecinde önemli bir rol oynayan varlıkları temsil etmektedir. Bu unsurlar, işletme içinde veya dışındaki maddi ya da maddi olmayan faktörlerden oluşmakta olup, sürdürülebilir değer yaratımı için uzun vadede etkili bir şekilde yönetilmelidir (Churet ve Eccles, 2014).

Entegre raporlama, işletmelerin finansal ve sürdürülebilirlik süreçlerini bütünlük bir çerçevede sunarak, hem iç hem de dış paydaşlar için daha şeffaf, hesap verebilir ve etkili bir raporlama mekanizması oluşturmayı amaçlamaktadır. İşletmelerin stratejik karar alma süreçlerinde entegre düşünceyi benimsemeleri, hem kısa vadeli hem de uzun vadeli değer yaratma süreçlerine katkı sağlamaktadır. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi, bu sürecin yönetilmesine rehberlik eden temel ilkeleri ve sermaye unsurlarını tanımlayarak, küresel düzeyde standartlaştırılmış bir raporlama yaklaşımı sunmaktadır (Bayrak Oğuz, 2020).

Tablo 1.11. Enterge Raporlama Klavuz İlkeleri

Stratejik Odak ve Geleceğe Yönelim	Raporda, kuruluşun stratejisini, kısa, orta ve uzun vadede değer yaratabilmesini, sermaye unsurlarının kullanımını ve etkileşimin nasıl bağlantılı olduğu bilgisi verilmelidir.
Bilgiler Arası Bağlantı	Rapor, kuruluşun zamanla değer yaratabilmesini etkileyen etkenlerin birleşimi, birbiriyle ilişkileri ve aralarındaki bağımlılıkları bütünsel olarak sunmalıdır.
Paydaşlarla İlişkiler	Rapor, kuruluşun temel paydaşlarıyla sağladığı ilişkilerin kalitesiyle ilgili bilgi sağlamalı ve kuruluşun paydaşlarının yasal istek ve ihtiyaçlarını ne ölçüde anladığını, hesaba kattığını ve karşıladığını göstermelidir.
Önemlilik	Rapor, kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer yaratabilmesini önemli ölçüde etkileyen konularla ilgili bilgi sağlamalıdır.
Kısa ve Öz Olma	Rapor, kısa ve öz olmalıdır.
Güvenilirlik ve Eksiksizlik	Rapor, olumlu ya da olumsuz tüm maddi konuları dengeli ve maddi hata içermeyecek şekilde olmalıdır.
Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik	Rapordaki bilgiler zaman içinde, tutarlı bir temele dayanmalı ve kuruluşun değer yaratma kabiliyeti açısından diğer kuruluşlarla karşılaştırılabilir şekilde sunulmalıdır.

Kaynak: (IIRC, 2013)

1.2.9. ISO 26000 Standartları

ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), dünyanın en büyük Uluslararası Standartlar geliştiricisidir. Dünyanın çeşitli yerlerinden 160'tan fazla ülkeyi temsil eden, sürekli gelişen, gelişmiş ve geçiş ekonomilerini kapsayan bir ulusal standartlar ağını içermektedir. ISO, gıda güvenliği, tarım, sağlık, bilgisayar, teknoloji ve ticaretin tüm yönlerini kapsayan uluslararası standartları yayımlamaktadır (ISO, 2014). 2010 yılında yayınlanan ISO 26000 Standardı, işletmelere ve kuruluşlara sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmalarına yardımcı olan ve bir sosyal sorumluluk rehberi olan standartlardan biridir. İşletmelerin, kuruluşların ve paydaşların beklentilerini, uluslararası davranış kurallarını ve yasaları göz önünde bulundurarak ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunarak şeffaf ve etik bir biçimde çalışabilmesi konusunda rehberlik sağlamaktadır (ISO, 2019). ISO 26000, iş ve çalışan uygulamaları, çevre, yönetim, etik işletme uygulamaları, tüketici sorunları, insan hakları ve toplumun katılım ve gelişimi gibi ana

konularla alakalı bilgi vererek bir kuruluşun sosyal sorumluluğu entegre edebilmesi konusunda rehberlik etmektedir (Gueorguiev, 2015). ISO 26000 şu konularda rehberlik sağlamaktadır (ISO, 2010):

- Sosyal sorumlulukla ilgili kavram ve terimleri tanımlamak,
- Sosyal sorumluluğun etkileri, özellikleri ve geçmişini belirtmek,
- Sosyal sorumluluk konuları, ilkeleri ve uygulamaları belirtmek,
- Kuruluşun politikaları ve uygulamalarının etki ettiği alanda sosyal olarak sorumlu davranışları teşvik etmek, uygulamak ve bütünleştirmek,
- Paydaşları belirlemek ve onlarla ilgilenmek,
- Yapılacakların, performansın ve diğer bilgilerin iletilmesini sağlamaktır.

1.3. Sosyal Sorumluluk

Sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflerken, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme kapasitelerini göz ardı etmeksizin koruma anlayışını içeren çağımızın en önemli kavramlarından biridir. Bu bağlamda, kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın iş dünyası tarafından ele alınış biçimini ifade eder ve genellikle üretim ve ekonomik karar verme süreçlerine odaklanır. Bu alanda önde gelen araştırmacılar, kurumsal sürdürülebilirliği, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların entegre bir şekilde ele alınması olarak tanımlamaktadır (Gedik, 2021).

Kurumsal sürdürülebilirlikte sosyal sorumluluğun rolü, iş dünyası için stratejik bir öneme sahiptir. Sosyal sorumluluk, işletmelerin faaliyetleri sırasında topluma ve çevreye zarar vermeden faaliyet göstermeleri anlamına gelir. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), sürdürülebilir kalkınmanın ve kurumsal sürdürülebilirliğin temel taşlarından biridir ve toplumun beklentileri arttıkça işletmeler bu alanda daha aktif bir rol oynamaya yönelmektedirler (Çetin ve ark., 2013). Özellikle, KSS yaklaşımına sahip işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik konusunda daha başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Sosyal sorumluluğun ana bileşenleri arasında çalışanların iyi koşullarda çalıştırılması, eşitlik,

müşterilere ve topluluklara karşı sorumluluklar yer almaktadır (Kaymak ve Çerikçioğlu, 2017).

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk, iş uygulamalarına entegre edildiğinde, işletmeler için bir dizi avantaj sağlar. Bu avantajlar toplumsal katkı, itibar geliştirme, çalışan bağlılığı, çevresel sürdürülebilirlik ve yenilikçilik gibi alanlarda kendini gösterir. Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramları arasındaki ilişkiyi detaylı bir şekilde inceleyip teorik bir çerçeve oluşturmaktır (Atagan Çetin ve ark., 2019). Kurumsal sürdürülebilirliğin, ekonomik büyümeye katkıda bulunurken aynı zamanda çevresel ve sosyal endişeleri de dikkate alması gereken stratejik bir yaklaşım olduğu unutulmamalıdır. İşletmeler, bu kavramları derinlemesine anlayarak ve uygulayarak daha sürdürülebilir ve sosyal sorumluluk sahibi bir geleceğe katkıda bulunabilirler (Tuna ve Besler, 2015).

Kurumsal sosyal sorumluluğun pratikte uygulanması, etik ve sosyal normlara uygun davranışı, çevre korumayı, toplumsal adaleti ve iyi yönetişimi kapsar. Bu, şirketlerin sadece finansal getirilere odaklanmak yerine, tüm paydaşların çıkarlarını dikkate alan daha geniş bir perspektife sahip olmalarını gerektirir. Örneğin, topluma yarar sağlayacak sosyal projelerin desteklenmesi, çalışanların haklarına saygı duyulması ve iş sağlığı ve güvenliği standartlarının yükseltilmesi bu alanda atılacak adımlar arasındadır (Gedik, 2020).

KSS uygulamalarının başarısı, şeffaf ve hesap verebilir bir yaklaşımla desteklenmelidir. Bu, paydaşların güvenini kazanmanın ve şirketin sosyal ve çevresel etkilerini etkili bir şekilde yönetmenin anahtarıdır. Şirketler, faaliyet raporlarında sosyal sorumluluk uygulamaları ve çevresel etki değerlendirmeleri ile ilgili bilgileri paylaşarak bu şeffaflığı sağlayabilirler. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için stratejik planlama ve sürekli iyileştirme süreçlerine odaklanmak, bu alandaki başarıları artırabilir (Uzkesici, 2005).

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarında önemli bir rol oynamaktadır. İşletmeler, bu sorumlulukları yerine getirerek toplumun ve çevrenin korunmasına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli başarı ve itibarlarını da güçlendirmektedirler. Bu nedenle, sosyal sorumluluk,

işletmelerin stratejik planlama süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmeli ve tüm iş faaliyetlerine entegre edilmelidir (Yıldırım ve Uğuz, 2013).

1.4. Kurumsal Sürdürülebilirlik

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramının anlaşılması, çağdaş iş ortamlarında bu kavramın tanımını ve açıklamasını incelemeyi gerektirir. Kurumsal sürdürülebilirlik, bir şirketin iş faaliyetlerini büyümeye, verimliliğe ve değer yaratmaya odaklanarak sürdürülebilir bir şekilde yürütme yeteneğini ifade eder. Bu, çevresel açıdan sürdürülebilir, sosyal açıdan sorumlu ve ekonomik büyümeyi destekleyen bir işletmenin mal ve hizmetlerini içerir (Dalgıç Turhan ve ark., 2018). Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerin ekonomik başarıyı sosyal sorumluluk ve çevre korumayla bütünleştirerek uzun vadeli değer yaratma süreci olarak tanımlanır. İzel Levi'nin 'Süreklilikten Sürdürülebilirliğe' adlı kitabında belirtildiği gibi, "kurumsal sürdürülebilirlik kısa vadeli düşünmeyi değil, uzun vadeli düşünmeyi ve kâr baskısı gibi faktörleri dikkate almayı gerektirir" (Akt,Himmetoğlu, 2023).

Kurumsal sürdürülebilirlik hem işletmelere hem de topluma genel olarak çok yönlü faydalar sağlar. Bu faydalar şöyle özetlenebilir (Kuşat, 2012):

- **Maliyet Tasarrufu:** Enerji ve kaynak kullanımında verimlilik, atık yönetimi ve çevre dostu uygulamalar sayesinde işletmeler uzun vadede maliyetlerini azaltabilir.
- **Operasyonel Verimlilik:** Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin faaliyetlerini daha etkin ve verimli bir şekilde yürütmelerine olanak tanır.
- **İtibar Artışı:** Sürdürülebilirlik konusunda taahhütte bulunan işletmeler, marka imajlarını güçlendirir ve çevreye duyarlı tüketicilerin ilgisini çeker.
- **Uzun Vadeli Başarı:** Sürdürülebilirlik öncelikli şirketler, pazar koşullarındaki değişimlere uyum sağlama ve rekabet avantajını sürdürme bakımından daha avantajlıdır.

Günümüz iş dünyasında kurumsal sürdürülebilirliğin önemi, artık göz ardı edilemez bir gerçek haline gelmiştir. Bu kavram, iş stratejilerinde merkezi bir rol oynamakta ve modern kurumsal dünyanın bir zorunluluğu olarak kabul edilmektedir. İşletmeler, yalnızca kâr maksimizasyonuna odaklanmak yerine, çevresel, sosyal ve ekonomik etkileri

de dikkate alınmalıdır. Günümüzün hızla değişen rekabet koşulları, şirketlerin faaliyetlerini sürdürülebilir hale getirme çabalarını daha da önemli kılmıştır. Dolayısıyla, artan çevre sorunları ve toplumsal beklentilerin etkisiyle, kurumsal sürdürülebilirlik günümüz iş dünyasının önemli bir odak noktası haline gelmiştir (Engin ve Akgöz, 2013).

Sürdürülebilir uygulamaların tedarik zinciri yönetimine entegrasyonu, kurumsal sürdürülebilirliğin kritik bir yönünü oluşturur. Tedarik zinciri yönetimi, bir ürünün son tüketiciye ulaşana kadar tedarikçi, üretici, distribütör, perakendeci ve müşteri arasında gerçekleşen tüm faaliyetleri içerir. Sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyal hedeflerini içeren üç boyutunu bütünleştirir. Bu yaklaşım, işletmelerin tedarik zincirleri boyunca çevresel, sosyal ve ekonomik performansı ve yönetişimi ele alarak, kendi çıkarlarını, paydaşlarının çıkarlarını ve toplumun çıkarlarını etkin bir şekilde yönetmelerini sağlar. Sürdürülebilir bir tedarik zinciri oluşturmak için benimsenebilecek bazı uygulama ve süreçler, çevresel sürdürülebilirliği birincil odak noktası haline getiren yeşil tedarik zinciri yönetimini içerir (Gedik, 2021).

Kurumsal sürdürülebilirliğin önemli bir bileşeni, sürdürülebilir ürün ve hizmetlerin geliştirilmesidir. Kurumsal sürdürülebilirlik, bir ülkedeki ekonomik amaçlı kurumların, geleneksel büyüme teorilerine alternatif olarak kullanılması anlamına gelmektedir. İşletmeler, ürettikleri ve dağıttıkları ürünlerle çevreyi çok yönlü etkiledikleri için, sürdürülebilir kalkınma kurumsal sürdürülebilirliğe bağlıdır. Bir kuruluşun sürdürülebilir bir strateji oluşturabilmesi için, ürün ve hizmetlerinin yaşam döngüsü boyunca ve tedarik zinciri aşamasında çevreye olan etkilerini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Sürdürülebilir bir strateji geliştirmek için atılabilecek adımlardan bazıları, kuruluşun karbon ayak izini azaltması ve çevre dostu malzeme ve süreçleri kullanmasıdır (Kuşat, 2012).

1.5. Kurumsal Sürdürülebilirliğin Önemi ve Yarattığı Sorumluluklar

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin ekonomik başarılarını sosyal sorumluluk ve çevre koruma ile dengelemeye çalışması nedeniyle son yıllarda büyük ilgi görmüştür. Bu yaklaşım, kuruluşların tüm paydaş gruplarının çıkarlarını en uygun şekilde gözetme gerekliliğinin kabul edildiği kurumsal yönetim stratejilerinin bir parçasıdır. Kurumsal

sürdürülebilirliğin stratejik önemini daha iyi anlamak için, bu kavrama ışık tutan çeşitli organizasyonel teorilerin incelenmesi gerekmektedir. Bu teoriler, kurumsal sürdürülebilirliğin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma gibi ilgili kavramlardan nasıl tanımlanabileceğine ve farklılaştırılabileceğine yardımcı olur (Tokgöz ve Önce, 2009).

Kurumsal sürdürülebilirlik, modern iş uygulamalarının önemli bir bileşeni haline gelmiştir ve bunun birkaç nedeni bulunmaktadır. Artan tüketim talebi, kentleşme, nüfus yoğunluğunun artması, küresel ısınma, çevre kirliliği ve doğal kaynakların hızla tükenmesi gibi faktörler, bu durumun ana sebepleri arasında yer almaktadır. Bu zorluklar, sürdürülebilir kalkınmanın, ekonomik büyüme, ekolojik tahribat, sosyal eşitsizlik ve gelecek nesillerin ihmal edilmesi gibi birbiriyle bağlantılı sorunları çözme potansiyeli olduğunu göstermiştir. İşletmeler topluma katkı sağlama, karbon ayak izlerini azaltma ve çevre dostu uygulamaları teşvik etme yoluyla kurumsal sürdürülebilirliği pazarlama stratejilerine giderek daha fazla entegre etmektedirler (Yücel, 2003).

Bir kuruluşta kurumsal sürdürülebilirliğin hayata geçirilmesi, uzun vadeli başarıya katkı sağlayan bir dizi fayda sunar. Bu faydaların bazıları şunlardır (Kuşat, 2012):

- **Rekabet Avantajı:** Sürdürülebilirliği öncelikli hale getiren şirketler, rakiplerinden ayrılarak çevreye duyarlı müşterileri kendilerine çekerler.
- **Maliyet Tasarrufu:** Sürdürülebilir uygulamalar genellikle kaynak tüketimini, enerji kullanımını ve israfı azaltarak işletme maliyetlerinin düşmesine yardımcı olur.
- **Risk Yönetimi:** Çevresel ve sosyal sorunların proaktif bir şekilde ele alınması, işletmelerin olası yasal cezalardan, itibar kaybından ve finansal risklerden kaçınmasına yardımcı olabilir.
- **Yenilik:** Sürdürülebilirliği benimseyen işletmeler, ek gelir akışları oluşturan ve iş performansını artıran yeni ürünler, hizmetler ve süreçler geliştirebilmektedir.
- **Çalışan Bağlılığı:** Sürdürülebilirliği benimseyen şirketler, genellikle daha yüksek düzeyde çalışan moraline, memnuniyetine ve personel tutma oranına sahip olurlar.

Kuruluşlar, bu faydaları kullanarak uzun vadeli değer yaratabilir ve toplum ve çevre üzerinde olumlu bir etki bırakabilir.

Kurumsal sürdürülebilirlik, özellikle iklim değişikliği ve onun etkileri konusunda artan farkındalıkla birlikte, günümüz iş dünyasında önemli bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram, ekonomik başarıyı, sosyal sorumluluğu ve çevre korumayı bütünleştirerek kuruluşlar için uzun vadeli değer yaratmayı hedefler. İş etiği çerçevesinde, sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kavramlarının anlaşılması ve uygulanması, şirketlerin sürekli büyümesi ve başarısı için kritik öneme sahiptir. Kurumsal sürdürülebilirliğin önemli bir bileşeni, işletmelerin çevreyi koruma ve koruma taahhütlerini, rollerini ve sorumluluklarını içeren çevresel sorumluluktur (Dalgıç Turhan ve ark., 2018).

Kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde, işletmelerin toplumun iyileştirilmesine yönelik yerine getirmeleri gereken sosyal sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar, adil işgücü uygulamalarının benimsenmesi, çeşitliliğin ve katılımın teşvik edilmesi ve toplumsal kalkınma girişimlerinin desteklenmesi gibi unsurları içerir. Şirketler, sosyal sorumluluğa öncelik vererek, faaliyet gösterdikleri topluluklarda olumlu değişim yaratma ve güçlü bir itibar oluşturma konusunda kararlı olduklarını gösterirler. Örneğin, önde gelen kimya şirketi BASF, kurumsal sürdürülebilirliğini ekonomik, çevresel ve sosyal sorumluluklar çerçevesinde ele alır ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için aktif olarak KSS girişimlerine katılır (Özgül ve Gürol, 2019).

Şirketler, çevresel ve sosyal sorumluluklarının yanı sıra, kurumsal sürdürülebilirlik taahhütlerinin bir parçası olarak ekonomik sorumluluklarına da odaklanmalıdır. Ekonomik sorumluluk, öncelikle hissedarlar için değer yaratmayı ve bu değerın uzun vadeli bir bakış açısıyla sürdürülebilir bir şekilde üretilmesini içerir. Şirketlerin, ticari operasyonlarının gelecek nesillerin refahını tehlikeye atmamasını sağlayarak karlılık ve sürdürülebilirlik arasında bir denge kurması gerekmektedir. İşletmeler, ekonomik sorumluluğu benimseyerek hem kendi kuruluşları hem de genel olarak toplum için faydalı olan sürdürülebilir kalkınmayı teşvik edebilirler (Akbayır, 2019).

1.6. Kurumsal Sürdürülebilirlikte Karşılaşılan Sorunlar

Kurumsal sürdürülebilirlik alanında karşılaşılan sorunların detaylı bir incelemesi, modern işletmelerin en karmaşık ve zorlu meselelerinden birini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kısa vadeli ve uzun vadeli hedeflerin dengelenmesi, sürdürülebilirlik odaklı

bir organizasyon kültürünün oluşturulması, değişime karşı direncin aşılması ve kamuoyu farkındalığı ile desteğinin artırılması gibi konular ön plana çıkmaktadır.

Öncelikle, kısa vadeli ve uzun vadeli hedefler arasındaki denge, kurumsal sürdürülebilirlikte önemli bir rol oynamaktadır. Kuruluşlar, acil iş ihtiyaçlarına yanıt verme ve karlılık, rekabetçilik ve esnekliği artırma yeteneği ile uzun vadeli başarı ve çevresel sorumluluk arasında bir denge kurmalıdır. Bu, özellikle kısa vadeli kazanç odaklı iş dünyasında zorlayıcı bir durumdur. Kuruluşların, uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine uygun kısa vadeli hedefler belirlemesi ve bu doğrultuda stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Gedik (2020) tarafından yapılan araştırmalar, bu dengeyi sağlamak için kuruluşların hem mevcut hem de gelecekteki hedefleri destekleyen sürdürülebilirlik odaklı bir organizasyon kültürü oluşturmalarının önemini vurgulamaktadır.

İkinci olarak, kuruluş içerisinde değişime karşı direnç, kurumsal sürdürülebilirliğin önündeki önemli engellerden biridir. Çalışanlar, bireysel çıkarları veya bilinmeyene olan korkuları nedeniyle değişime direnebilirler. Bu, işletmelerin yeni sürdürülebilirlik girişimlerini hayata geçirmesini zorlaştırabilir. Waddell ve Sohal'ın çalışmaları, değişime karşı direncin çok boyutlu doğasını ortaya koymakta ve kuruluşların, bu endişeleri tanımları ve ele almaları gerektiğini belirtmektedir. Bu süreç, kuruluşların iç dinamiklerini anlamalarını ve etkili iletişim ve eğitim programları aracılığıyla değişimi yönlendirmelerini gerektirir (Özsözgün Çalışkan, 2019).

Üçüncüsü, kamuoyu farkındalığı ve desteğinin eksikliği, kurumsal sürdürülebilirlik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Genel kamuoyu, sürdürülebilirliği çoğunlukla ekonomik kalkınma ile ilişkilendirirken, bu kavram aslında ekonomik birimlerin karar verme süreçlerine derinden bağlıdır. Sürdürülebilir ekonomik kalkınma, ekonomik faaliyetlerin sınırlı küresel kaynakları etkin bir şekilde kullanmasını gerektirir. Bu bağlamda, kuruluşlar, ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen KSS uygulamalarını benimseyerek kamuoyunun desteğini kazanabilir ve bu konudaki farkındalığı artırabilir. Engin ve Akgöz'ün (2013) çalışmaları, kuruluşların KSS girişimlerine katılımlarının, sürdürülebilirlik taahhüdünü etkili bir şekilde iletmelerine ve hem iç hem dış paydaşlar arasında bir destek kültürü oluşturmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla, kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanması, karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç, kısa vadeli kazançlar ile uzun vadeli sürdürülebilir başarı arasındaki dengeyi sağlama, kuruluş içindeki değişim direncini aşma ve kamuoyu farkındalığı ile desteğini artırma gibi zorlukları içerir. Bu sorunların üstesinden gelmek, stratejik planlama, etkili iletişim ve eğitim ve geniş kapsamlı bir vizyon gerektirir. Bu zorluklarla başa çıkabilen kuruluşlar, sadece kendi geleceklerini değil, aynı zamanda daha geniş toplum ve çevrenin de sürdürülebilir geleceğini güvence altına alabilirler (Engin ve Akgöz, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK VE ENERJİ SEKTÖRÜNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ALGISI

2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), işletmelerin sadece kar elde etme amacını aşan, toplum ve çevre karşısındaki sorumluluklarını da yerine getirmeyi hedefleyen bir anlayışı temsil eder. Bu anlayış, işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini göz önünde bulundurarak faaliyetlerini sürdürmelerini ve paydaşlarının beklenti ve ihtiyaçlarını karşılamalarını gerektirir. KSS, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlama kapasitelerini artırır (Uzkesici, 2005).

20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan KSS kavramı, günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. KSS, işletmelerin rekabet avantajı elde etmelerine, marka imajlarını güçlendirmelerine, müşteri sadakatini artırmalarına, çalışan motivasyonunu yükseltmelerine ve risk yönetimini iyileştirmelerine yardımcı olmaktadır (Aktan, 2007, s. 71). Bunun yanında, KSS, işletmelerin toplumsal sorunlara çözüm üretme kapasitelerini, paydaşlarıyla ilişkilerini geliştirme yeteneklerini, inovasyon potansiyellerini artırma olanaklarını ve kurumsal kültürlerini zenginleştirme imkanlarını da genişletir (Uzkesici, 2005).

KSS uygulamaları, işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektör, büyüklük, coğrafya ve strateji gibi faktörlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Ancak genel olarak, KSS uygulamaları şu alanları kapsar (Öztürk ve ark.,2013):

- Çalışan hakları, eşitlik, çeşitlilik ve katılım

- İş sağlığı ve güvenliği
- evre koruma ve iklim değişikliğiyle mücadele
- Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı
- Atık yönetimi ve geri dönüşüm
- Toplumsal yarar sağlayan projeler ve sosyal girişimcilik
- Eğitim, sağlık, kültür ve spor gibi alanlarda destek ve bağış
- Etik değerlere uygun davranış ve şeffaflık
- Tedarik zinciri yönetimi ve sorumlu satın alma
- Paydaş diyalogu ve katılımı

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarının etkinliği ve sonuçları, işletmeler tarafından ölçülmeli, raporlanmalı ve paylaşılmalıdır. Bu amaçla, ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli standartlar, rehberler ve endeksler geliştirilmiştir (Uzkesici, 2005). Örneğin, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN Global Compact), ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Standardı, GRI Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları ve Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi (DJSI) gibi kaynaklar, işletmelere KSS konusunda yol gösterici olmaktadır (Once ve ark., 2015).

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin sadece bugünkü değil, aynı zamanda gelecekteki ihtiyaçları karşılamak için stratejik bir yaklaşım sunar. KSS, işletmelerin hem kendi refahlarını hem de toplumun refahını artırmalarına olanak sağlar. KSS, işletmelerin hem başarılı olmalarının hem de saygın bir konum elde etmelerinin anahtarıdır (Uzkesici, 2015).

2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Ortaya ıkış Nedenleri

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramının ortaya çıkışı, tüketicilerdeki değişimler, sivil toplum kuruluşlarının rolü, hükümet politikaları ve küresel ekonomik eğilimler gibi çeşitli faktörlerin etkilediği çok boyutlu ve karmaşık bir sürecin ürünüdür. Bu faktörler, KSS'nin iş dünyasındaki gelişimini anlamak için büyük öneme sahiptir ve bir arada, işletmelerin sosyal ve çevresel sorumluluğu faaliyetlerine nasıl dahil ettiklerini açıklamaktadır. Tketicilerdeki değişimler, KSS'nin yükselişinde merkezi bir rol oynamaktadır (Gedik, 2020). Küresel bilincin ve bilgiye erişimin artması, tüketicilerin işletmelerin sosyal ve çevresel etkileri konusunda daha duyarlı olmalarını sağlamıştır.

Günümüzde tüketiciler, satın aldıkları ürün ve hizmetlerin etik standartlara uygun olarak üretilip üretilmediğini ve çevre ve toplum üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerini göz önünde bulundurmaktadır. Bu yeni tüketici beklentileri, işletmeleri KSS uygulamalarını benimsemeye ve bu uygulamaları pazarlama ve marka stratejilerinin ayrılmaz bir bileşeni haline getirmeye itmiştir. Bu nedenle, KSS, rekabet üstünlüğü elde etme ve tüketici bağlılığını güçlendirme açısından önemli bir faktör haline gelmiştir (Hayta, 2009).

Sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) etkisi, KSS'nin yükselişinde göz ardı edilemeyecek bir faktördür. STK'lar hem yerel hem de uluslararası düzeyde, iş dünyasındaki etik olmayan uygulamaları ve sosyal adaletsizlikleri ortaya çıkarmak için kampanyalar düzenleyerek bu konuları gündeme getirmiştir. Bu çabalar, şirketler üzerinde önemli bir baskı oluşturmuş ve onları kurumsal uygulamalarını gözden geçirmeye ve KSS ilkelerini benimsemeye teşvik etmiştir. Özellikle insan hakları, işçi hakları ve çevre koruma gibi konularda STK'ların rolü, işletmelerin sosyal sorumluluklarını daha ciddiye almalarını sağlamıştır (Talas, 2011).

Hükümet politikaları ve düzenlemeleri de KSS'nin yükselişinde önemli bir rol oynamaktadır. Birçok hükümet, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında KSS'nin önemini anlamış ve şirketleri sosyal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmeye teşvik etmek için yasal düzenlemeler ve teşvikler geliştirmiştir. Örneğin, bazı ülkelerde şirketlerin çevresel etkilerini azaltmak için belirli standartlara uymaları veya sosyal sorumluluk raporları yayınlamaları gerekmektedir. Bu tür düzenlemeler, şirketleri KSS konularında daha şeffaf ve hesap verebilir olmaya zorlamaktadır (Yıldırım ve Uğuz, 2013).

Küresel ekonomik eğilimler de KSS'nin yükselişinde önemli bir rol oynamıştır. Küreselleşme ve uluslararası ticaretin artması, şirketlerin farklı ülkelerdeki çalışma koşulları, çevresel standartlar ve sosyal etkiler üzerinde daha fazla sorumluluk almasını gerektirmiştir. Özellikle çok uluslu şirketler, farklı coğrafyalardaki operasyonlarından kaynaklanan sosyal ve çevresel etkileri göz önünde bulundurarak, küresel bir perspektiften KSS stratejilerini geliştirmek zorunda kalmışlardır. KSS'nin ortaya çıkışı ve gelişimi, değişen tüketici beklentileri, STK'ların etkisi, hükümet politikaları ve küresel ekonomik eğilimler gibi çeşitli faktörlerin etkileşimiyle açıklanabilir (Aydemir ve ark., 2017).

Bu faktörler bir arada, işletmeleri sadece kâr odaklı olmaktan ziyade, sosyal ve çevresel sorumluluklarına daha fazla dikkat etmeye ve bu sorumlulukları iş stratejilerine entegre etmeye yönlendirmiştir. KSS'nin yükselişi, iş dünyasında sosyal adalet, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma gibi konuların artan önemini yansıtmaktadır ve bu süreç, işletmelerin sadece kendi finansal başarılarını değil, aynı zamanda geniş toplum ve çevre üzerindeki etkilerini de dikkate almalarını gerektiren bir dönüşümü göstermektedir (Güleryüz, 2020).

2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları

Kurumsal sosyal sorumluluk, işletmelerin yalnızca ekonomik performanslarıyla değil, aynı zamanda yasal, etik ve gönüllü faaliyetleriyle de değerlendirildiği bir anlayışı ifade etmektedir (Öztürk ve ark., 2013). İş dünyasının değişen dinamikleri ve işletmelerin toplumla olan etkileşimlerinin artması, sosyal sorumluluk kavramının daha geniş bir perspektifte ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir (Aksoy, 2023). Geleneksel yaklaşımlar, işletmelerin temel sorumluluklarının ekonomik ve yasal yükümlülüklerle sınırlı olduğunu öne sürerken, günümüzde bu bakış açısının yetersiz olduğu ve işletmelerin topluma karşı daha geniş bir sorumluluk üstlenmeleri gerektiği görüşü ağırlık kazanmaktadır (Öztürk ve ark., 2013).

İşletmelerin yalnızca kar elde etmeye ve sürdürülebilirliğini sağlamaya odaklanması yerine, topluma hizmet etmeyi de amaç edinmesi, sosyal sorumluluk kavramının etik bir çerçevede ele alınmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda, işletmelerin sosyal sorumluluk anlayışı, farklı alanlar ve ölçütler çerçevesinde değerlendirilmekte olup; işletmenin faaliyet gösterdiği sektör, büyüklüğü, yasal düzenlemeler, rekabet koşulları, yönetim biçimi ve yöneticilerin etik değerleri gibi unsurlar, bu anlayışın şekillenmesinde belirleyici olmaktadır (Uzkesici, 2005). Kurumsal sosyal sorumluluk, genel olarak dört temel aşamada incelenmektedir.

Tablo 2.1. Kurumsal sosyal sorumluluğun dört temel aşaması

İlk Aşama	İşletmenin en temel varlık nedeni olan ekonomik sorumluluklar ön plana çıkmaktadır. Klasik yaklaşımlar, ekonomik sorumluluğun işletmelerin en önemli yükümlülüğü olduğunu vurgulamaktadır. İşletmenin sürdürülebilirliği ve varlığını sürdürebilmesi, ekonomik sorumluluklarını yerine getirmesine bağlıdır.
İkinci Aşama	Yasal sorumluluklar yer almakta olup, işletmelerin faaliyetlerini yürütürken ilgili mevzuata ve düzenlemelere uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Yasal sorumluluklar, işletmelerin vazgeçemeyeceği bir yükümlülük olmakla birlikte, yöneticilerin bu alandaki bilinç ve istekliliği farklılık gösterebilmektedir.
Üçüncü Aşama	Etik sorumluluklar, uzun yıllar boyunca işletmelerin gündeminde sınırlı bir yer tutmuş olsa da, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Toplumsal değerlerden beslenen etik sorumluluklar, yalnızca büyük işletmeler için değil, küçük ölçekli işletmeler için de dikkate alınması gereken bir konudur. Toplumsal yaşamla doğrudan ilişkili olması nedeniyle etik sorumluluklar, işletmelerin sosyal sorumluluk anlayışı içinde sürekli bir öncelik olarak değerlendirilmektedir.
Dördüncü Aşama	Gönüllü sorumluluklar yer almakta olup, işletmelerin doğrudan bir ekonomik kazanç beklentisi olmaksızın sosyal fayda sağlamaya yönelik faaliyetler yürütmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Büyük ölçekli ve ekonomik olarak güçlü işletmelerin sosyal yatırımlara katkı sağlaması yaygın bir durum olsa da, küçük işletmelerin de gönüllü sorumluluklara dahil olması, sosyal sorumluluğun yalnızca ekonomik büyüklükle ilişkili olmadığını göstermektedir. Gönüllü sorumlulukların yaygınlaşması, işletmelerin topluma karşı daha duyarlı bir tutum geliştirmelerini teşvik etmektedir.

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013).

Bu dört temel aşamaya ek olarak, işletmelerin sosyal sorumlulukları işletme içi ve işletme dışı olmak üzere iki farklı kategori de ele alınabilir.

Tablo 2.2. Kurumsal sosyal sorumluluğun dört temel aşamasına ek aşamalar

İşletme İçi Sorumluluklar (Beşinci Aşama)	Çalışanlara, hissedarlara, yatırımcılara ve yöneticilere karşı olan yükümlülükleri kapsar
İşletme Dışı Sorumluluklar (Altıncı Aşama)	Rakiplere, müşterilere, tedarikçilere, çevreye, topluma ve kamu kurumlarına (devlete) yönelik sorumlulukları içermektedir

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013)

Günümüz iş dünyasında, işletmelerin ekonomik ve yasal sorumluluklarını yerine getirmesi artık yeterli görülmemekte; etik ve gönüllü sorumluluklara da önem verilmesi beklenmektedir. Bu nedenle işletmeler, toplumla olan ilişkilerini güçlendirmek ve sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmek adına daha kapsamlı bir anlayışı benimsemeye yönelmektedir (Kara, 2019). Carroll'ın tasarladığı kurumsal sosyal sorumluluk piramidi, araştırmalarda referans gösterilen model olarak yerini almaktadır. Bu modelde Carroll, kurumsal sosyal sorumluluğu dört boyutta değerlendirmektedir. Bunlar; ekonomik, yasal, etik ve gönüllü sorumluluklardır (Akt,Kara, 2019).

Şekil 2.1. Carroll'un Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kaynak: (Kara, 2019).

Carroll'un sosyal sorumluluk modeli, işletmelerin üstlenmesi gereken sorumlulukları belirli bir öncelik sırasına göre ele almaktadır. Bu model, yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere dört temel aşamadan oluşmakta olup, işletmelerin sürdürülebilirliklerini sağlamaları ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 2.3. Carroll'un Sosyal Sorumluluk Modeli

Sorumluluk Düzeyi	Tanım	Örnekler
Ekonomik Sorumluluk	İşletmelerin kâr elde etmesi, büyümesi, istihdam sağlaması ve hissedarlarına finansal getiri sunması gerekliliği.	Kârlılığı artırma, maliyetleri optimize etme, yatırımcılarına kazanç sağlama.
Yasal Sorumluluk	İşletmelerin faaliyetlerini yürütürken yürürlükteki yasalara ve düzenlemelere uygun hareket etme zorunluluğu.	Vergi yükümlülüklerini yerine getirme, iş sağlığı ve güvenliği düzenlemelerine uyma, tüketici haklarını koruma.
Etik (Ahlaki) Sorumluluk	İşletmelerin sadece ekonomik ve yasal gereklilikleri yerine getirmekle kalmayıp, adil, dürüst ve topluma zarar vermeyen bir anlayışla hareket etmesi.	Çevresel sürdürülebilirlik, adil çalışma koşulları, etik tedarik zinciri uygulamaları.
Gönüllü Sorumluluk	İşletmelerin yasal bir zorunluluk olmaksızın topluma katkı sağlamak amacıyla sosyal projelere destek vermesi.	Eğitim, sağlık, çevre ve kültürel alanlarda sosyal sorumluluk projelerine destek verme, çalışan refahını artırmaya yönelik politikalar geliştirme.

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013)

Bu tablo, Carroll'un sosyal sorumluluk modelinin farklı aşamalarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Aşağıda işletmelerin sosyal sorumluluk alanları, detaylı olarak incelenecektir.

2.3.1. Ekonomik Sorumluluklar

İşletmelerin temel sorumluluklarının başında ekonomik sorumluluklar gelmektedir. Bir işletmenin varlığını sürdürebilmesi, tüketicilerin ihtiyaç duyduğu ürün ve hizmetleri sunmasının yanı sıra, bu süreçte kârlılığı sağlamasıyla doğrudan ilişkilidir. Ekonomik sorumluluk kavramı, işletmelerin piyasa içinde rekabetçi bir konumda kalmalarını, sürdürülebilir bir büyüme göstermelerini ve yatırımcılara değer yaratmalarını içermektedir. Bu kapsamda, işletmelerin ekonomik sorumluluklarını yerine getirirken belirli unsurları göz önünde bulundurdıkları söylenebilir. Bunlar arasında; müşteri beklentilerine uygun mal ve hizmet üretimi, yatırımcılara sağlanan getirinin maksimize edilmesi, istihdam olanaklarının artırılması, toplumun ekonomik refahına katkıda bulunma algısının güçlendirilmesi, yenilikçi süreçlerin teşvik edilmesi ve ekonomik çeşitliliğin artırılması yer almaktadır (Öztürk ve ark., 2013).

Ekonomik sorumluluklarını önceliklendiren işletmelerin, sosyal sorumluluk anlayışları genellikle diğer işletmelere kıyasla farklı bir perspektife sahiptir. Bu işletmeler, ekonomik büyümeyi sağlamanın ve yasal çerçevede faaliyet göstermenin, dolaylı olarak sosyal sorumluluk kapsamında değerlendirilebileceğini öne sürmektedirler. Bu bakış açısına göre, çalışanların adil bir ücret politikası çerçevesinde desteklenmesi, müşterilere kaliteli ve uygun fiyatlı ürünler sunulması gibi uygulamalar, hem ekonomik hem de sosyal sorumluluk olarak görülmektedir. Aynı zamanda, işletmelerin hissedarlarına yönelik kârlılık sağlama hedefi de ekonomik sorumluluklarının bir parçası olarak ele alınmaktadır (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.2. Yasal Sorumluluklar

İşletmelerin ekonomik faaliyetlerini yürütürken belirli hukuki düzenlemelere uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu hukuki çerçeve, yalnızca işletmelerin yasal yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda etik sorumluluklarının da bir parçası olarak değerlendirilir. Ekonomik süreçlerde rehber

niteliğinde olan bu kurallar, yasa koyucular tarafından belirlenerek işletmelerin faaliyetlerini sürdürülebilir ve adil bir zemine oturtmayı amaçlamaktadır.

İş dünyasında işletmelerin uyması gereken yasalar farklı alanlara yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler temel olarak, rekabet ortamının sağlıklı bir şekilde işlemlerini sağlayan rekabet yasalarını, tüketici haklarını koruyan mevzuatları, çevresel sürdürülebilirliği destekleyen yasal düzenlemeleri, iş yerinde eşitliği ve güvenliği sağlamaya yönelik hukuki çerçeveyi ve hissedarların haklarını güvence altına alan kuralları içermektedir. Bu unsurlar, işletmelerin hem ekonomik faaliyetlerini düzenleyen hem de toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerine katkı sağlayan önemli hukuki standartlar olarak değerlendirilmektedir (Balaban, 2022).

2.3.2.1. Rekabeti Düzenleyen Yasalar

Piyasalarda adil rekabetin sağlanması, tüketicilerin haklarının korunması ve işletmeler arasında dürüst ticaretin teşvik edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Rekabetin etik kurallar çerçevesinde yürütülmesi, hem tüketicinin doğru bilgilendirilmesini sağlar hem de piyasada kaliteli ve uygun fiyatlı ürünlerin sunulmasına katkıda bulunur. Bu bağlamda, işletmelerin rekabet kurallarına uygun hareket etmeleri, yalnızca yasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluklarının bir gereği olarak da değerlendirilmektedir.

Haksız rekabet uygulamaları ise piyasanın dengesini bozarak hem rakip firmalar hem de tüketiciler için olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Rakip firmaların itibarsızlaştırılması, yanıltıcı veya gerçeğe aykırı bilgilerin yayılması, aldatıcı reklam stratejileri kullanılması ve işletmelere ait gizli bilgilerin izinsiz şekilde ele geçirilerek paylaşılması haksız rekabetin yaygın örnekleri arasında yer almaktadır. Rekabeti düzenleyen yasal düzenlemeler, piyasa aktörlerinin adil bir ortamda faaliyet göstermelerini sağlamak, tüketicileri ve sektör temsilcilerini korumak ve ulusal ekonominin sürdürülebilir gelişimine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulmuştur (Çetin, 2007).

2.3.2.2. Tüketiciyi Koruyan Yasalar

İşletmelerin sunduğu mal ve hizmetleri satın alan bireysel tüketiciler, piyasa koşullarında sınırlı bir yaptırım gücüne sahiptir. Özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte seri üretimin

yaygınlaşması, tüketicilerin korunmasına yönelik çeşitli yasal düzenlemelerin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kurumlar, tüketici haklarının korunmasına yönelik önemli roller üstlenmiştir. Devletler, yasal düzenlemeler yoluyla tüketicilerin haklarını güvence altına alarak işletmelerin yasal sorumluluklarını yerine getirmelerini zorunlu hale getirmektedir.

Tüketicilerin sahip olması gereken temel haklar, Uluslararası Tüketici Birlikleri Örgütü tarafından belirlenen standartlar çerçevesinde şekillenmiştir. Bu haklar, tüketicilerin güvenli ve bilinçli alışveriş yapmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuş olup, aşağıdaki başlıklarda ele alınmaktadır:

Tablo 2.4. Tüketici Hakları ve Açıklamaları

Tüketici Hakları	Açıklama
Temel gereksinimlerin karşılanması hakkı	Tüketicilerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak ürün ve hizmetlere erişimini güvence altına alır.
Sağlık ve güvenliğin korunması hakkı	Tüketicilere sunulan ürünlerin ve hizmetlerin insan sağlığı açısından güvenli olması gerekliliğini ifade eder.
Bilgi edinme hakkı	Ürün ve hizmetler hakkında doğru ve yeterli bilgiye erişim hakkını kapsar.
Ekonomik çıkarların korunması hakkı	Tüketicilerin ekonomik anlamda sömürülmesini önlemeye yönelik düzenlemeleri içerir.
Örgütlenme ve temsil edilme hakkı	Tüketicilerin haklarını savunabilmek için örgütlenme ve temsil edilme hakkına sahip olması gerektiğini belirtir.
Zararların giderilmesi hakkı	İşletmelerin hatalı veya tüketiciye zarar veren ürün ve hizmetleri nedeniyle doğabilecek maddi ve manevi zararları tazmin etme yükümlülüğünü kapsar.
Eğitilme hakkı	Tüketicilerin bilinçli kararlar verebilmesi için gerekli bilgilendirme süreçlerine erişimini içerir.
Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı	Çevreye zarar vermeyen ürün ve hizmetlerin sunulması ve sürdürülebilir çevre politikalarının benimsenmesi gerektiğini ifade eder.

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013)

Bu haklar doğrultusunda, işletmelerin piyasaya sundukları tüm mal ve hizmetlerin tüketicilere zarar vermeyecek nitelikte olması gerekmektedir. Aynı zamanda, tüketicilerin bilinçli seçim yapabilmesi için yeterli bilgiye ulaşabilmesi sağlanmalı ve tüketici

haklarını etkileyen karar alma süreçlerine katılımı teşvik edilmelidir. Bunun yanı sıra, işletmelerin etik olmayan pazarlama stratejilerine başvurmaması ve tüketicileri yanıltıcı reklamlarla yönlendirmemesi yasal düzenlemeler çerçevesinde güvence altına alınmıştır. İşletmelerin tüketici haklarını gözetmesi, yalnızca yasal bir zorunluluk değil, aynı zamanda topluma karşı üstlendikleri bir sorumluluk olarak değerlendirilmektedir (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.2.3. Çevreyi Koruyan Yasalar

Çevresel sorunların önlenmesi ve sürdürülebilir çözümler üretilmesi amacıyla dünya genelinde çeşitli hukuki düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur. Bu düzenlemeler, işletmelerin çevreye duyarlılık göstermelerini teşvik etmek ve doğal ekosistemlerin korunmasını sağlamak için yaptırımlar içermektedir. Çevreye yönelik yasal çerçevenin temel hedefleri arasında, doğal kaynakların verimli ve bilinçli bir şekilde kullanılması, ekolojik dengenin korunması, hava, su ve toprak kirliliğinin önlenmesi ile biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması yer almaktadır.

Aynı zamanda, çevre politikaları yalnızca bugünün koşullarına yönelik değil, gelecek nesillerin yaşam kalitesini güvence altına alacak şekilde tasarlanmaktadır. Bu kapsamda yapılan yasal düzenlemeler, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu bir çerçevede oluşturulmakta ve belirli hukuki standartlara dayandırılmaktadır. Çevreyi korumaya yönelik geliştirilen bu düzenlemeler, doğal ve kültürel mirasın korunmasını da içermekte olup, ülkelerin çevresel sürdürülebilirlik politikalarını şekillendiren önemli hukuki dayanaklar arasında yer almaktadır (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.2.4. Eşitlik ve Güvenliği Sağlayan Yasalar

İşletmelerin sürdürülebilir ve etik bir çalışma ortamı oluşturabilmesi için çalışanlarına karşı birtakım yasal sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluklar, iş gücünün haklarını koruma altına almak ve çalışma hayatında adaletin sağlanmasını güvence altına almak amacıyla oluşturulmuş çeşitli ulusal ve uluslararası düzenlemelere dayanmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından belirlenen standartlar doğrultusunda, işletmelerin çalışanlarına yönelik yükümlülükleri; eşitlik, güvenlik ve adil çalışma koşullarının sağlanması başlıkları altında toplanmaktadır.

Tablo 2.5. İşletmelerin Çalışanlarına Karşı Yasal Sorumlulukları

Yasal Düzenleme Alanı	Açıklama
Çocuk İşçiliği ve Çalışma Süreleri	Çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla belirli yaş sınırları konulmuş, 15 yaşın altındaki bireylerin çalıştırılması yasaklanmıştır. Eğitimine devam eden çocukların günlük toplam çalışma süresi 10 saati aşmamalıdır.
Zorla Çalıştırma Yasağı	Çalışanların rızası olmadan iş gücüne zorlanması yasaklanmış olup, işletmelerin işçilerin kimliklerine ya da belirli bir teminata el koyması engellenmiştir.
Sendika ve Toplu Pazarlık Hakkı	Çalışanların haklarını savunabilmesi için sendika kurma, sendikaya üye olma ve toplu pazarlık yapma hakları güvence altına alınmıştır.
Çalışma Saatleri Düzenlemeleri	Haftalık çalışma süresi 48 saat ile sınırlandırılmış, fazla mesailerin olağanüstü durumlar dışında haftalık 12 saati geçmemesi gerektiği hükme bağlanmıştır.
Ücret Politikaları ve Asgari Ücret	Çalışanların temel gereksinimlerini karşılayabilecek bir ücret seviyesinde maaş almaları sağlanmalı, asgari ücret standartlarına uyulmalıdır.
İş Sağlığı ve Güvenliği	İş yerlerinde güvenli çalışma koşulları sağlanmalı, kaza ve yaralanmaları önleyici tedbirler alınmalı, sağlık ve güvenlik eğitimleri düzenlenmeli ve içilebilir su, sağlık merkezleri gibi temel hizmetler sunulmalıdır.
Ayrımcılık ve Disiplin Uygulamaları	Çalışanlar arasında cinsiyet, etnik köken, dini inanç gibi faktörlere dayalı ayrımcılık yapılmamalı, psikolojik veya fiziksel baskı uygulanmamalıdır. İşletmeler belirli oranlarda engelli ve eski hükümlü bireyleri istihdam etmekle yükümlüdür.

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013)

Bu düzenlemelerin amacı, çalışma hayatında insan haklarına uygun, güvenli ve eşitlikçi bir sistem inşa ederek, çalışanların iş yerinde karşılaşabileceği haksız uygulamaların önüne geçmektir. İşletmeler, yalnızca ekonomik kazanç elde etmekle kalmayıp, aynı zamanda çalışanlarının refahını gözetmek ve onlara saygılı bir çalışma ortamı sunmak zorundadır.

İşletmelerin yalnızca çalışanlara değil, aynı zamanda hissedarlara karşı da belirli sorumlulukları bulunmaktadır. İşletmenin sürdürülebilirliği ve finansal istikrarı açısından, hissedarlara güven vermek ve sermayedar haklarını korumak büyük önem

taşımaktadır. Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde hissedarların sahip olduğu başlıca hakları, Tablo x’de gösterilmektedir.

Tablo 2.6. Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde hissedarların sahip olduğu başlıca hakları

Yönetim ve Temsil Hakkı	Hissedarlar, işletmenin yönetim süreçlerine katılım sağlayabilir ve işletmenin stratejik kararları hakkında bilgi edinme hakkına sahiptir.
Denetim ve Bilgi Alma Hakkı	Sermaye sahipleri, işletmenin mali durumu hakkında düzenli bilgilendirilmelidir.
Genel Kurul ve Toplantıya Katılma Hakkı	Hissedarlar, işletmeye dair önemli kararların alındığı toplantılara katılabilir ve oy kullanabilir.
Azınlık Hakları	Küçük ölçekli hissedarlar, çoğunluk tarafından alınan kararlar karşısında haklarını koruyabilmek adına belirli yasal güvencelere sahiptir.
Sorumluluk Davası Açma Hakkı	Hissedarlar, işletmenin yönetimi tarafından haklarının ihlal edilmesi durumunda yasal yollara başvurma hakkına sahiptir

Kaynak: (Bayraktaroğlu ve ark., 2009)

İşletmeler, yalnızca kar odaklı bir yaklaşımla değil, hissedarların haklarını koruyarak ve onların çıkarlarını göz önünde bulundurarak faaliyetlerini sürdürmelidir. Hissedarların güvenini sağlamak, işletmenin uzun vadede sürdürülebilir büyümesini destekleyen önemli bir unsurdur.

2.3.3. Ahlaki Sorumluluklar

Kurumsal sosyal sorumluluğun ayrılmaz ve önemli bir parçası olan etik (ahlaki) sorumluluk, günümüz iş dünyasında öncelikli bir konumda yer alır. Şirketler, etik prensipleri korumak, yolsuzlukla etkili bir şekilde mücadele etmek ve kurumsal itibarlarını güçlendirmek için kapsamlı stratejiler benimsemek zorundadır. Bu bağlamda, işletmelerin kendi etki alanları içerisinde çalışma standartlarını, çevre politikalarını ve yolsuzlukla mücadele yöntemlerini kapsayan, ahlaki değerlere dayalı bir dizi ilkeyi içselleştirmeleri gerekmektedir. Özellikle finansal kuruluşlar gibi yüksek risk taşıyan sektörlerde, şirketlerin yolsuzlukla mücadelede üstlendikleri rolün önemi büyüktür (Akatay, 2008). Bu kurumların, faaliyet türlerini, iş süreçlerini, pozisyonlarını ve potansiyel çıkar çatışmalarını dikkatle analiz ederek, bu riskleri minimize etmek için gerekli önlemleri alması beklenir. Ayrıca, şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri ve hayır

kurumlarına yapacakları bağışlar konusunda, uyum birimlerinin görüşlerini alarak ve yönetim kurullarından onaylarını temin ederek, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmaları gerekmektedir. Bu süreçler, işletmelerin sosyal sorumluluk taahhütlerini somutlaştırmakta ve müşteriler, çalışanlar ve diğer paydaşlar nezdinde güven inşa etmekte önemli bir role sahiptir (Özgen, 2007).

Şeffaflık ve hesap verebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluğun merkezi unsurlarıdır ve şirketlerin toplum ve çevre ile olan etkileşimlerinde dürüst, doğru ve açık bir tutum sergilemelerini gerektirir. İnternet ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, paydaşların şirket faaliyetleri hakkında daha kolay bilgi edinebilmesi, bu iki kavramın önemini daha da artırmıştır (Kalkan ve Alparslan, 2009). Türkiye, bu gelişmelerin ışığında, 2003 yılında Avrupa Birliği normlarına ve küresel değişimlere uyum sağlamak amacıyla yönetimde şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik eden yeni bir düzenleme sistemini hayata geçirmiştir (Ökmen ve Canan, 2009). Bu sistem, işletmeleri iş etiği, insan hakları, iş sağlığı ve güvenliği, çevresel duyarlılık, cinsiyet eşitliği ve eğitim gibi temel konuları ele almaya ve uygulamaya yönlendirir. Bu sürecin bir parçası olarak, şirketlerin kurumsal yönetim raporları, finansal beyanlar, çevresel etki değerlendirmeleri ve sosyal sorumluluk raporları, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini somutlaştıran temel araçlar haline gelmiştir (Akıncı Vural ve Coşkun, 2011).

Kurumsal sosyal sorumluluğun bir diğer önemli unsuru da sorumlu pazarlama ve reklamcılık uygulamalarıdır. Şirketler, etik standartlara uygun ve toplumsal fayda sağlamayı hedefleyen reklam ve pazarlama faaliyetleriyle, çevre bilincini artırmayı, kaynakların korunmasını ve eko-verimliliği desteklemeyi hedeflemelidir. Bu yaklaşım, işletmelerin hem toplumsal ve çevresel refaha olumlu bir katkı sağlamasına hem de marka değerlerini yükseltmesine olanak tanır (Gedik, 2020). Özellikle tüketicilerin çevresel ve sosyal sorunlara duyarlılığının arttığı günümüzde, şirketlerin sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk konularında daha bilinçli ve proaktif bir yaklaşım benimsemeleri, rekabet avantajı sağlamak ve tüketici sadakatini artırmaktadır. Ancak, bu uygulamaların sürekli bir çaba gerektirdiği ve tek seferlik inisiyatiflerle sınırlı olmadığı unutulmamalıdır. Kuruluşlar, toplum ve çevre ile olan etkileşimlerinde sürekli hesap verebilir ve şeffaf bir duruş sergileyebilmek için uygulamalarını düzenli olarak gözden geçirmeli, değerlendirmeli ve gerekli iyileştirmeleri yapmalıdırlar. Bu süreçte, etik değerlere bağlı

kalmak, yolsuzlukla mücadele etmek ve toplumsal sorunlara duyarlılık göstermek, şirketlerin itibarını güçlendiren ve uzun vadede sürdürülebilir başarıya katkıda bulunan temel unsurlar olarak öne çıkar (Kaymak ve Çerikçioğlu, 2017). Bu nedenle, işletmelerin etik sorumluluk anlayışı, yalnızca yasal zorunluluklara uyumu değil, aynı zamanda toplumsal değerlerle örtüşen ve paydaş beklentilerini karşılayan bir kurumsal duruş sergilemeyi gerektirir. Bu bağlamda, işletmelerin ahlaki sorumlulukları, yalnızca hukuki çerçeve ile sınırlı kalmayıp, toplumsal beklentilere uygun etik değerleri benimsemeyi ve iş süreçlerinde bu ilkeleri ön planda tutmayı zorunlu kılmaktadır.

İşletmelerin ahlaki sorumlulukları, hukuki yükümlülüklerin ötesine geçerek toplumsal beklentilere uygun etik değerleri benimsemelerini gerektirir. Tüketiciler, çalışanlar ve yatırımcılar gibi paydaşların hak, adalet ve etik normlara dair algıları, işletmelerin topluma karşı taşıdığı ahlaki yükümlülüklerin temelini oluşturur. Bu çerçevede işletmeler, ekonomik hedeflerini gerçekleştirirken aynı zamanda etik ilkelerle uyumlu hareket etmeli ve faaliyetlerinden kaynaklanabilecek olası zararları en aza indirmek için duyarlı bir yaklaşım sergilemelidir.

Ahlaki sorumluluk kapsamında, işletmelerin faaliyetlerini toplumun genel değerleriyle uyum içinde yürütmesi, etik standartları benimsemesi ve bu ilkeleri iş süreçlerine entegre etmesi beklenmektedir. Bunun yanı sıra, işletmelerin sadece hukuki düzenlemelere uyum sağlamakla yetinmeyip, dürüstlük ve etik bilincini ön planda tutarak iyi bir kurumsal vatandaş olarak hareket etmesi gerekmektedir. İşletmelerin etik yükümlülükleri şu temel unsurları içermektedir:

- Faaliyetlerin toplumsal değerlerle örtüşmesi,
- Etik normlara uygun hareket edilmesi,
- Ticari hedefler uğruna etik ilkelerden taviz verilmemesi,
- İşletmelerden beklenen ahlaki davranışların açık bir biçimde tanımlanması
- Yasal uyumun ötesinde dürüstlük ve etik bilincin önceliklendirilmesidir.

Dolayısıyla işletmelerin etik sorumluluklarını yerine getirmesi, yalnızca toplum nezdinde güven inşa etmekle kalmayıp, uzun vadede kurumsal sürdürülebilirlik ve rekabet avantajı sağlamalarına da katkıda bulunmaktadır.

2.3.4. Gönüllü Sorumluluklar

Gönüllü sorumluluk alanında, belirli eylemler bir şirketin toplum içinde oluşturduğu iyi niyeti artırır veya sosyal bağlamında olumlu bir vatandaş olarak imajına katkıda bulunur. Şirketlerin eğitim, sanat ve sosyal girişimlere kaynak ayırması bu tür bir sorumluluğu yansıtır. Bu gönüllü yükümlülükleri yerine getirmek için çeşitli sosyal sorumluluk girişimleri kullanılır. Kurumsal sosyal girişimler, bir organizasyon tarafından sosyal etkinlikleri desteklemek ve kurumsal sosyal sorumluluğu elde etmek için gerçekleştirilen belirli faaliyetleri kapsar (Öztürk vd., 2013). Kurumsal sosyal girişimleri; nedene bağlı promosyonlar, nedene bağlı pazarlama kurumsal sosyal pazarlama, kurumsal hayırseverlik, toplum gönüllülüğü ve sosyal sorumluluğa ait iş uygulamaları olarak altı başlık altında incelenebilir.

Tablo 2.7. Gönüllü Sorumluluklar

Kurumsal Sosyal Teşvikler	Kurumsal sosyal teşvikler aracılığıyla bir şirket, bir sosyal davaya ilişkin farkındalığı ve katılımı artırmak, ayrıca fon oluşturmak, katılım sağlamak veya gönüllüleri bu davaya dahil etmek için finansal destek, ürün veya hizmet yardımı veya diğer kaynakları sunar.
Amaca Yönelik Pazarlama	Bir şirket ürün satışlarından elde ettiği gelirin bir kısmını belirlenmiş bir sosyal amaca bağışlama veya katkıda bulunma yükümlülüğünü üstlenir. Şirket genellikle kar amacı gütmeyen bir kuruluşla iş birliği yapar. Bu ortaklık yalnızca kar amacı gütmeyen kuruluşu desteklemekle kalmaz, aynı zamanda ürün satışlarını da artırır ve her iki kuruluşun da karşılıklı fayda ve memnuniyet elde ettiği bir senaryoya sonuçlanır.
Kurumsal Sosyal Pazarlama	Amaç, sosyal davranışı etkilemek, dönüştürmek ve geliştirmektir. Bir ürün veya hizmetten kazanç sağlayabilecek hedef kitleye odaklanan geleneksel pazarlamanın aksine, sosyal pazarlama toplumu bir bütün olarak ele alır. Günümüzde sosyal pazarlama, uyuşturucu bağımlılığıyla mücadele eden gençlerin topluma yeniden kazandırılması, doğal kaynakların ve çevrenin korunması ve sınırlı kaynaklara sahip kadınların ekonomik bağımsızlığa kavuşmasına yardımcı olmayı amaçlayan girişimler gibi çeşitli konularda kullanılmaktadır.
Kurumsal Hayırseverlik	Genellikle finansal destek ve/veya mal ve hizmet temini yoluyla seçilen konuya doğrudan katkıda bulunan toplumsal bir kaygıyı ele almayı amaçlayan bir iş girişimidir.
Kurumsal Sosyal Sorumluluk Sahibi İş Uygulamaları	Kuruluş, toplumsal refahı teşvik etmek ve çevreyi korumak için tasarlanmış toplumsal sorunları ele almayı amaçlayan gönüllü iş girişimlerine katılır. Bu, çevre ve güvenlik yönergelerine uyma, sürdürülebilir uygulamalara kendini adanmış tedarikçileri seçme ve çabalarını teşvik etme, personel için daha fazla eğitim fırsatı sunma ve çalışanların refahını artıran programlar oluşturma gibi eylemleri içerir. Bu programlar, çalışanların profesyonel ve kişisel yaşamları arasındaki dengeyi iyileştirmeyi amaçlayan esnek politikalar sunar.

ve bunların hepsi kurumsal sosyal sorumluluk sahibi iş uygulamaları şemsiyesi altına girer.

Toplumsal Gönüllülük

Sosyal sorumluluk sahibi bir işletme, çalışanlarını ve satıcılarını zamanlarını yerel STK'lara ve girişimlere adamaya motive ederek toplumsal amaçlara olan bağlılığını gösterebilir. İşyerinin ötesinde gerçekleşen gönüllülük, bir bireyin zamanını kâr amacı gütmeyen çabalara adanma kararından kaynaklanır. Bazı işletmeler, çalışanlarının mesleki sorumluluklarının dışında toplumsal amaçlara katılmaları için aktif olarak fırsatlar yaratır ve teşvik eder.

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013)

2.3.5. İşletme İçi Sorumluluk Alanları

İşletmelerin sahip olduğu ekonomik, yasal, ahlaki ve gönüllü yükümlülüklerin yanı sıra, sorumluluk taşıdıkları başka alanlar da vardır. Bunlara, işletmenin temelini oluşturan çalışanlar, hissedarlar ve yatırımcılar dahildir (Demir, B., 2013).

2.3.5.1. Çalışanlara Karşı Sorumluluklar

Bir işletme ile hedef kitlesi arasındaki etkileşimlerde çalışanlar kilit temsilciler olarak görev yaparlar. Herhangi bir organizasyondaki en temel paydaş grubunu oluştururlar. Mal ve hizmetlerin kalitesi büyük ölçüde çalışanlar tarafından belirlenir. Çalışanlar aynı zamanda kurumsal imajı şekillendirmede önemli bir rol oynar ve müşteri memnuniyetine önemli ölçüde katkıda bulunurlar; genellikle işletmenin iç müşterileri olarak anılırlar. Kurumsal hedeflere ulaşmak bu çalışanların çabalarına bağlıdır. Bu nedenle, sosyal sorumluluk uygulamaları söz konusu olduğunda, organizasyonun temel kaynaklarından biri olan çalışanlar önceliklendirilmelidir.

Çalışanların etkili bir şekilde performans göstermesini sağlamak için motivasyonlarına değinilmelidir. İşletmelerin yalnızca temel fizyolojik ihtiyaçları değil, aynı zamanda çalışan motivasyonunu artırmak için güvenlik, sevgi ve aidiyet, saygı ve kişisel gelişim ihtiyaçlarını da karşılamaları gerekir. Çalışanlar hem karar alma sürecine katılarak hem de bu kararların uygulanmasından etkilenecek sosyal sorumluluk sürecine katılırlar. Yasal düzenlemeler, çalışanların çalışma saatleri, ücretleri ve koşulları için asgari standartları belirlerken, toplu pazarlık ve sosyal diyalog süreçleri bu standartları artırmaya yardımcı olur.

Çalışanlar, bir işletmenin hizmet verdiği diğer gruplara kıyasla farklı roller üstlenirler. Bazen bir çalışan, iş ekosistemi içinde bir temsilci, bir tüketici veya bir toplum üyesi

olarak da hareket edebilir. Herhangi bir işletmenin birincil amacı, çalışanlar arasında motivasyonu teşvik ederek hem etkili hem de verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamaktır. Bunu başarmak için olumlu bir çalışma ortamının oluşturulması, personel seçiminde eşit muamele, iş güvenliği, iyileştirilmiş çalışma koşulları ve eğitim ve kariyer ilerleme fırsatlarının sağlanması gerekir. Ayrıca, çalışanların gelişimine katkıda bulunmak, tazminat ve terfiler için adil bir sistem uygulamak, çalışanları işletme operasyonları ve meslektaşları hakkında bilgilendirmek, yetki ve sorumluluk vermek, fikirlerin özgürce ifade edilmesine izin vermek ve sendikalaşma ve grev hakkını desteklemek esastır. Dahası, işletmelerin çalışanları aşağılamaktan (mobbing) veya taciz etmekten kaçınmaları ve bu tür düşmanca ortamların ortaya çıkmasını önlemeleri çok önemlidir. Bu yükümlülükleri yerine getiren şirketler daha nitelikli yetenekleri çekecek ve çalışan devir oranlarında bir azalma yaşayacaktır.

Şirketlerin iş gücüne karşı sosyal sorumluluklarını kabul etmelerinin temeli, Elton Mayo tarafından 1924'te yürütülen Hawthorne çalışmalarının bulgularından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmalar, çalışan verimliliğinin uygun çalışma koşullarından etkilendiğini göstermiştir. Bir organizasyon ortamında çalışanlara belirli hakların sağlanması düşünüldüğünde, bunu hem bireysel haklar ve özgürlükler hem de kalite ve verimliliğin artırılması perspektifinden değerlendirmek önemlidir (Öztürk ve ark., 2013). Bu hakların derecesi sadece yasal bir sorun değil, aynı zamanda ahlaki ve sosyal sorumluluğa ilişkin bir sorundur.

Tablo 2.8. İşletmelerin çalışanlara karşı sorumlulukları

Çalışma Hakkına Saygı Gösterme	Çalışanlar, şirketle yapılan istihdam sözleşmesinde belirtilen sorumluluklarını eksiksiz bir şekilde yerine getirmelidir. İşverenin tüm çalışan haklarına saygı göstermesi ve eşitlikçi uygulamalar yapması gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışanlar asla kabul etmek istemedikleri ve onları dışlayan rolleri üstlenmeye zorlanmamalıdır.
Adil Ücret Ödeme	Birçok ülkede, yasal asgari ücret adil bir ücretin ne olduğu konusunda ilk kıstas olarak hizmet eder. Kazançlar bu eşğin altına düştüğünde, etik olmayan bir ücret politikası sorunu ortaya çıkar. Dahası, ücretleri belirlerken -ister bireysel anlaşmalarda ister toplu pazarlık görüşmeleri sırasında olsun- yöneticiler dolandırıcılık, zorlama, baskı, tehdit ve aldatma gibi etik olmayan uygulamalarda bulunmaktan kaçınmalıdır.
İşçilerin Sendika Kurma ve Grev Yapma Hakkına Engel Olmama	Sendikalar çalışanların çıkarlarını korumak ve geliştirmek için vardır. Grev hakkı, sendikalaşma hakkının bir uzantısıdır. Yöneticilerin sendika kurma ve grev yapma haklarına saygı duyması, bu haklara herhangi bir sınırlama getirmeden, hem yasal hem de etik bir yükümlülüktür.
Özel Hayatın Gizliliği Hakkına Saygılı Olma	Gizliliğin temel bir yönü, çalışanların kendi bilgilerini yönetme ve bu bilgilerin hangi bağlamlarda kullanılabileceğini belirleme yeteneğidir. İşletmelerin çalışanlarına karşı yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için, bu kişilerin özel hayatlarına saygı duymaları esastır.

Güvenli ve Sağlıklı Koşullar Yaratma ve Çalışma Hayatının Kalitesini Yükseltme	Çalışanlar temel olarak güvenli ve sağlıklı ortamlarda çalışma hakkına sahiptir, bu da işverenlerin ve yöneticilerin sağlaması gereken bir görevdir. Ayrıca, günümüzde işletmeler iş ve aile hayatı arasında bir dengeyi teşvik eden önlemler ve girişimler uygulama görevini üstlenmektedir. Örneğin, doğum izni ve çocuk bakımı hükümleri gibi kadın çalışanların ihtiyaçlarını ve gereksinimlerini karşılamak, onların refahını desteklemek için çok önemlidir.
Çalışanlar Arasında Ayrımcılık Yapmama	İşyerleri sıklıkla ırk, cinsiyet, yaş, din, engellilik, cinsel taciz ve vatandaşlık gibi çeşitli ayrımcılık biçimlerine maruz kalmaktadır. İşletmelerin çalışanları arasındaki çeşitli farklılıklara saygı duyması ve bunu desteklemek için uygun önlemleri uygulaması önem taşımaktadır. Şirketler, iş gücü arasında herhangi bir ayrımcı uygulamadan kaçınmalı ve bu tür davranışları teşvik eden tüm çabaları aktif olarak engellemelidir.
Çalışanların Kararlara Katılma Hakkını Sağlama	İşletme sahipleri ve yöneticileri bir şirketteki tek karar vericiler olmamalıdır. Çalışanların tüm iş düzeyindeki kararlara katılımı esastır, çünkü bu seçimlerden en çok etkilenen gruplar arasındadırlar. Sonuç olarak, çalışanların yönetimle işbirliği yapma ve karar alma sürecine katılma haklarına saygı göstermek ve böyle bir katılımı teşvik eden bir ortam yaratmak işverenlerin ve yöneticilerin görevidir.
Çalışanların Özgürce Konuşma Hakkı	Çalışanlar için ifade özgürlüğü hakkı, yöneticilerini açıkça eleştirme veya bu yöneticilerin etik olmayan veya yasadışı eylemlerini daha üst makamlara veya dış kuruluşlara bildirme özgürlüğünü kapsar. Yöneticilerin çalışanlarına karşı temel sorumluluklarından biri, düşüncelerin kısıtlanmadan ifade edilmesine olanak tanıyan bir ortam yaratmaktır.

Kaynak: (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.5.2. Pay Sahiplerine Karşı Sorumluluklar

Esasen, hissedarlar (yatırımcılar/hisse sahipleri) yatırım yaptıkları işletmelerden kar elde etme yoluyla finansal getiri ararlar. Ek olarak, hisselerinin değerinin artması beklentisi vardır. İşletmeler bu beklentileri karşılamak için asgari maliyetlerle finansman sağlamayı hedefler ve hissedarların temettü dağıtımları yoluyla girişimlerini ve politikalarını destekleyeceğini öngörürler. İşletmelerin aldığı eylemler yatırımcıları üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. İşletmelerin yatırımcılarına saygı duyması ve haklarını koruması çok önemlidir. Bir işletme gelir elde edemezse, yatırımcılar desteğini çekebilir ve bu da işletmenin sermaye kaybına uğramasına yol açabilir. Hissedarların en önemli beklentisi, işletmedeki sahiplik haklarının korunmasıdır. Hissedarlar hisselerini satma, oy kullanma ayrıcalığıyla genel toplantılara katılma, işletmeyle ilgili bilgilere erişme ve işletme yöneticilerine karşı hukuka aykırı uygulamalar veya topluma zarar veren faaliyetler nedeniyle yasal işlem başlatma haklarına sahiptir (Öztürk ve ark., 2013).

Hissedarların şirkete karşı yükümlülüklerini incelemek birkaç temel sorumluluğu ortaya çıkarır. Bunlar şirketin en iyi çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi, hem anlık kârlılık hem de sürdürülebilir uzun vadeli operasyonlar için çabalamayı ve şirketin yönetiminin son derece etkili ve profesyonel bir şekilde yürütülmesini garanti etmeyi kapsar. Hissedarlar şirketin mali durumu ve sermaye kullanımı hakkında kesin bilgi isterken

ekonomik getirilerini de en üst düzeye çıkarmak isterler. Dolayısıyla şirketin yatırımcılarıyla etkili ve doğrudan iletişimi sürdürmesi görevidir (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.6. İşletme Dışı Sorumluluk Alanlar

Şirketler, etkileşimde bulundukları çeşitli gruplara karşı, iç yükümlülüklerinin ötesine uzanan sorumluluklar taşırlar. Dış sorumluluk alanları olarak adlandırılan bu sosyal sorumluluk biçimi, müşterileri, toplumu, çevreyi, yerel ve eyalet hükümetlerini, rakipleri, tedarikçileri, mesleki dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarını kapsar (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.6.1. Müşterilere Karşı Sorumluluklar

Çağdaş iş dünyasında, üreticiler ve tüketiciler arasındaki güç dinamiği küreselleşme ve yoğunlaşan rekabet nedeniyle önemli ölçüde değişmiş, ürün ve hizmetleri satın alan ve kullanan müşterilerin eline daha fazla yetki verilmiştir. Piyasa ekonomilerinde, bir işletmenin başarısını etkileyen temel faktör müşterileridir. İşletmeler ve müşterileri arasındaki etkileşim temelde bir değişim ilişkisi olup, müşteriler işletmenin sağladığı ürün ve hizmetleri bir fiyat karşılığında elde ederler. Bu değişim ilişkisi, ürün veya hizmet türü, rekabet düzeyi ve fiyat, kalite ve hizmetin önemi gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak gelişen sürekli bir dinamizm sergiler. Taraflardan biri yalnızca kendi anlık çıkarlarına odaklandığında, ilişki zarar görür. Bu nedenle, her iki tarafın da karşılıklı fayda ve memnuniyeti önceliklendirmesi önem taşır. İşletmeler, müşterilerinin talepleri, ihtiyaçları ve beklentileriyle uyumlu mal ve hizmetler yaratmalı ve ürettiklerinin tüketicilere zarar vermemesini veya onları olumsuz etkilememesini sağlamalıdır.

Şirketler, aşırı israfı ve tüketimi teşvik eden uygulamalardan uzak durmalı, aynı zamanda aile ve toplumsal değerleri olumsuz etkileyebilecek her türlü eyleme karşı dikkatli olmalıdır. Tüketici tercihlerini kısıtlamaktan kaçınmaları, yanıltıcı veya yanlış bilgi vermekten kaçınmaları, kaynakları etkili ve verimli bir şekilde kullanmaları ve kaliteyi artırırken makul maliyetleri korumaları, tüm bunları tüketiciler ve müşteriler açısından dikkate almaları esastır. İşletmelerin tüketicilerine ve müşterilerine karşı sahip olduğu yasal yükümlülükler ahlaki boyutları da kapsar. Yasal sorumluluğun ötesinde, bu bireylere karşı ahlaki bir sorumluluk vardır. Temelde, tüketiciler ve müşteriler adil bir fiyata güvenli, faydalı, etkili ve beklendiği gibi performans gösteren ürünleri satın alma

hakkına sahiptir. Ek olarak, işletmelerin tüketicileri ve müşterileri ürün veya hizmetleri hakkında yeterli şekilde bilgilendirmeleri, aldatıcı pazarlama taktiklerinden kaçınmaları ve bir ürün veya hizmetin satışından sonra müşterilere ve tüketicilere uygun bakımı sağlamaları çok önemlidir, çünkü bunlar işletmelerin müşterilerine karşı sahip olduğu en önemli ahlaki görevleri temsil eder (Demir, 2013).

2.3.6.2. Topluma Karşı Sorumluluklar

Kurumsal sosyal sorumluluk, modern iş dünyasında giderek artan bir öneme sahip olup, etik ilkeler, toplumsal duyarlılık ve çevresel sürdürülebilirlik konularını içerir. Bu bağlamda, çeşitlilik ve katılım girişimleri, kurumsal sosyal sorumluluğun merkezi bir yönünü oluşturur. Bu girişimler, geniş bir sosyal ve gelişimsel sorunlar yelpazesine sürdürülebilir kalkınma perspektifinden yaklaşarak, etik değerlere saygı, yoksulluğun azaltılması, kapsayıcı kalkınma ve cinsiyet eşitliği gibi çeşitli konulara odaklanır. Çeşitlilik ve katılımın temel amacı, çalışanların yaşam kalitesini ve refahını artırarak, aileleri ve yerel toplulukları üzerinde olumlu bir etki yaratmak suretiyle toplumsal yarara katkıda bulunmaktır (Gedik, 2020). Bu amaçlar, şirketlerin aşağıdaki alanlarda somut adımlar atmasını gerektirir (Arslanboğa ve Sarıca, 2023):

Tablo 2.9. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) İlkeleri

Çalışanlara Eşit Fırsatların Sunulması	Şirketler, cinsiyet, ırk, din, yaş, engellilik gibi çeşitli özelliklere sahip çalışanlarına eşit işe alım, terfi, eğitim ve diğer imkanları sunarak, her çalışanın potansiyelini en iyi şekilde kullanabilmesini sağlamalıdır.
Çalışanların ve Yerel Toplulukların Sosyal ve Ekonomik Refahının Artırılması	Şirketler, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, kültür ve spor gibi alanlarda hizmetler sunarak veya destekleyerek, çalışanların ve yerel toplulukların yaşam kalitesini yükseltmelidir.
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Doğal Kaynakların Korunması	Çevre dostu teknolojileri kullanarak, atık yönetimi, enerji tasarrufu ve karbon ayak izini azaltma gibi uygulamalarla faaliyetlerinin çevresel etkisini en aza indirmeye çalışmalı ve doğal kaynakların korunmasına katkıda bulunmalıdır.
Yoksulluğun Azaltılması ve Sosyal Adaletin Desteklenmesi	Şirketler, yoksul ve dezavantajlı gruplara yardım ederek, insan haklarına saygı göstererek, ayrımcılık ve şiddetle mücadele ederek, toplumsal barış ve uyumu destekleyen sosyal sorumluluk projeleri yürütmelidir.

İşgücü uygulamaları ve adil ücret politikaları, bir şirketin sosyal gelişimine katkıda bulunan başka önemli unsurlardır. Bu, çalışanların eğitim ve deneyimlerine uygun, kendileri ve aileleri için yeterli bir yaşam standardı sağlayabilecek ücretler almalarını garanti eder (Köleoğlu, 2012). Ayrıca, insan haklarına saygı, iş sağlığı ve güvenliği, eşit

haklar ve ayrımcılığa karşı duruş gibi konuları da kapsar. Şirketlerin işgücü uygulamaları ve adil ücret politikaları şunları içermelidir (Kaya ve Ertuğrul Yılmaz, 2017):

Tablo 2.10. Şirketlerin işgücü uygulamaları ve adil ücret politikaları

İnsan Haklarına Saygı	Şirketler, çalışanlarının ve iş ortaklarının insan haklarına saygı göstermeli, işkence, kölelik, zorla çalıştırma, çocuk işçiliği, taciz ve mobbing gibi insan onuruna aykırı uygulamalardan kaçınmalıdır.
İş Sağlığı ve Güvenliği Standartlarının Uygulanması	Şirketler, iş sağlığı ve güvenliği standartlarına uygun bir çalışma ortamı sağlayarak, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek için gerekli tedbirleri almalıdır.
Eşit Haklar ve Ayrımcılığa Karşı Sürdürülebilir Politikaların Benimsenmesi	Şirketler, cinsiyet, ırk, din, yaş, engellilik gibi farklılıklara dayalı ayrımcılık ve taciz vakalarını önlemek için sürdürülebilir politikalar geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Topluluk katılımı ve hayırseverlik, kurumsal sosyal sorumluluğun (KSS) önemli bir boyutunu oluşturur ve şirketlerin toplumla daha derin ve anlamlı bir ilişki kurma gayretlerini yansıtır. Bu yaklaşım, şirketlerin sadece kâr elde etmekle kalmayıp aynı zamanda topluma hizmet etmelerini de amaçlar (Gedik, 2020).

Bu yaklaşımın hedefi, şirketlerin yerel topluluklarla güçlü bağlar geliştirmesi ve bu topluluklara somut destek sunmasıdır. Bu, eğitim, sağlık, altyapı ve diğer toplum hizmetleri gibi çeşitli alanlarda gerçekleştirilebilmektedir. Bu tür faaliyetler, genellikle, toplumun refahını artırmak ve yerel ekonomiyi güçlendirmek için, şirketlerin kazançlarının bir bölümünü topluma geri aktarmasını içerir (Acar, 2020).

Bunun yanı sıra, bu yaklaşım, şirketlerin sosyal ihtiyaçları karşılamak ve sürdürülebilirliği desteklemek üzere uzun vadeli projeler ve programlar tasarlamasını da kapsar. Bu, çevre koruma, yenilenebilir enerji, atık yönetimi gibi çeşitli sürdürülebilirlik girişimlerini içerebilir (Pamuk ve Kuruoğlu, 2016).

Topluluk katılımı ve hayırseverlik, şirketlerin doğal afetler ve krizler karşısında yardım ve destek sağlama gibi acil durumlarda topluma yardımcı olma kapasitesini de ifade eder. Bu, acil yardım, felaket yardımı ve kriz müdahalesi gibi çeşitli şekillerde yapılabilir (Kök, 2023). Dolayısıyla, topluluk katılımı ve hayırseverlik, şirketlerin toplumla daha derin bir ilişki kurma ve topluma hizmet etme çabalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu, hem şirketlerin hem de toplumların karşılıklı olarak yararlanabileceği bir durumdur. Şirketler, topluma hizmet ederek olumlu bir kurumsal imaj oluşturabilir ve toplumlar da şirketlerin sunduğu hizmetler ve destekten istifade edebilmektedir. Bu, kurumsal sosyal

sorumluluğun gerçek anlamını yansıtır (Gencer, 2011). Bu bağlamda, işletmelerin topluma karşı sorumlulukları yalnızca bireysel düzeyde değil, geniş çapta sosyal kalkınma hedefleriyle de örtüşmektedir. İş dünyasının sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunabilmesi için, sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla toplumsal refahın artırılmasına yönelik çabaların artırılması gerekmektedir. Bu çerçevede, işletmelerin topluma karşı yükümlülükleri, yalnızca ekonomik büyümeye değil, aynı zamanda sosyal dengenin korunmasına ve toplumun genel refahına katkı sağlamaya yönelik faaliyetlerle şekillenmektedir.

Toplumun her kesimi -yerel, bölgesel, ulusal ve küresel- içinde faaliyet gösteren işletmelerle etkileşim halindedir. İşletmelerin topluma karşı yükümlülükleri, toplumun işlev gördüğü koşulları iyileştirme ve düzeltme çabaları olarak çerçevelenebilir. İşletmelerin sosyal sorumluluk adına ele aldıkları konular veya yaptıkları katkılar bir çerçevede incelendiğinde, sosyal çerçeve içinde aşağıdaki şekilde kategorize edilebilir (Öztürk ve ark., 2013):

- Açlık ve yetersiz beslenme,
- Yoksulluk ve düşük ücretler,
- Engelli bireylerin istihdam edilebilirliği,
- İşsizlik ve bununla mücadele girişimleri,
- Eğitim programları,
- Aşırı nüfus yönetimi stratejileri,
- Şiddetin önlenmesi çalışmaları,
- Madde bağımlılığının önlenmesi,
- Yaşlı bakımı ve rehabilitasyon hizmetleri,
- Çevre koruma faaliyetleri
- Çevre sorunları hakkında farkındalığın artırılması gibi konular ele alınmaktadır.

İşletmeler çeşitli alanlara yatırım yaparak ve bu sorunları ele almayı amaçlayan kar amacı gütmeyen kuruluşları destekleyerek sosyal sorumluluklarını gösterirler. Ayrıca, hayır amaçlı amaçları, eğitim girişimlerini, sağlık programlarını ve sanatsal çabaları destekleyerek sosyal sorumluluk üstlenirler. Eğitim, işletmelerin aktif olarak yer aldığı birincil sektörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Eğitim kaynaklarına olan talep, özellikle

gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yüksektir. Şu anda, eğitime odaklanan birçok sosyal sorumluluk kampanyası işletmeler tarafından uygulanmaktadır. Şirketler, eğitime olan bağlılıklarında, eğitim kurumları kurarak, mevcut olanlara destek sağlayarak, eğitim kuruluşlarıyla etkinliklerde iş birliği yaparak ve toplumla ilgili konularda eğitim oturumları sunarak sosyal sorumluluklarını yerine getirmeye çalışmaktadır. Piyasalar giderek daha fazla küreselleşip uluslararasılaştıkça, sosyal sorumluluk kavramı dünya çapında faaliyet gösteren işletmeler için önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.

İşletmeler ticari faaliyetlerini yürütürken faaliyet gösterdikleri toplumun değerlerini göz önünde bulundurmalı ve o ülkenin düzenlemelerine uymalıdır. Şirketler, iş ilişkileri kurdukları topluluklara fayda sağlayan faaliyetlerde bulunarak hem kendi başarılarını artırabilir hem de temsil ettikleri ülkenin itibarını iyileştirebilir (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.6.3. Çevreye Karşı Sorumluluklar

Günümüzde, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), şirketlerin toplum ve çevre üzerindeki etkilerini dikkate alarak ve bu etkileri olumlu yönde geliştirerek geniş bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Çevresel sorumluluk ise KSS'nin temel bileşenlerinden biridir, şirketlerin sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemelerini ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmalarını gerektirir. Çevresel sorumluluğun en önemli yönlerinden biri, kurumların karbon ayak izlerinin azaltılmasıdır. Karbon ayak izi, bir şirketin faaliyetleri sonucunda doğrudan veya dolaylı olarak atmosfere salınan sera gazlarının toplam miktarını ifade eder. Bu, çoğunlukla ulaşım, enerji üretimi, sanayi işlemleri, tarım ve diğer insan faaliyetlerinden kaynaklanır. Şirketler, karbon ayak izlerini azaltmak için kapsamlı stratejiler geliştirerek, sera gazı emisyonlarını azaltma yollarını belirlemeli ve uygulamalıdır (Gedik, 2020). Bu süreç, enerji tasarrufu sağlayan ekipmanlara yatırım yapmayı, iş seyahatlerini azaltmayı, bulut tabanlı veri depolama çözümleri aracılığıyla uzaktan çalışma imkanlarını artırmayı ve enerji kaynaklarının ve diğer kaynakların daha verimli kullanımını içerebilmektedir. Örneğin, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş yapmak, enerji tasarrufu sağlayan aydınlatma ve ısıtma sistemlerine yatırım yapmak ve şirket araç filolarında elektrikli veya hibrit araçlara geçiş yapmak bu tür stratejiler arasındadır (Özata Canlı ve Serçemeli, 2020).

Çevresel sorumluluk, şirketlerin faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini tanıyıp kabul ettikten sonra bu etkileri azaltmak için gerekli önlemleri almaları anlamına gelir. Bu kavram, sadece atık yönetimi ve geri dönüşüm gibi somut faaliyetleri değil, aynı zamanda şirketin operasyonlarının, ürünlerinin ve hizmetlerinin çevresel etkisini minimize etmeyi amaçlayan kapsamlı bir strateji ve uygulama bütünü de içerir (Değirmenci, 2022).

Çevresel sorumluluk, şirketlerin sürdürülebilirlik ilkelerini iş modeline dahil etmelerini gerektirir. Bu, enerji verimliliğini yükseltmek, yenilenebilir enerji kaynakları kullanmak, sürdürülebilir kaynaklardan malzeme sağlamak ve üretim süreçlerini çevreye daha az zarar veren şekilde düzenlemek gibi farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir. Bunun yanı sıra, şirketlerin karbon ayak izlerini küçültme, su tüketimini optimize etme, biyolojik çeşitliliği koruma ve ekosistemlere zarar vermeme politikaları da çevresel sorumluluk kapsamında değerlendirilebilir (Yavuz, 2010).

Çevresel sorumluluğun bir başka önemli boyutu da şeffaflıktır. Şirketler, çevresel etkileri konusunda paydaşlarına ve kamuoyuna periyodik raporlar sunarak bu sorumluluğu yerine getirebilirler. Bu raporlamalar, şirketin çevresel hedeflerine ulaşma durumunu, aldığı tedbirleri ve bu tedbirlerin sonuçlarını içerir. Ayrıca, çevresel sorumluluk, tüketicilerin ve diğer şirketlerin çevre dostu ürün ve hizmetleri tercih etmesini sağlayarak geniş kapsamlı bir etki yaratabilir (Kavut, 2010).

Çevresel sorumluluk, sadece şirketlerin iç işleyişini değil, tedarik zincirlerini ve iş ortakları ile olan ilişkilerini de kapsar. Sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi, şirketlerin çevresel etkilerini azaltmada önemli bir rol oynar. Bu, tedarikçilerin çevresel standartlara uygun hareket etmesini sağlamak, çevre dostu malzeme ve üretim yöntemlerini desteklemek ve tedarik zincirindeki çevresel etkiyi minimize etmek için çalışmalar yapmayı içerir (Gedik, 2021).

Tablo 2.11. Çevresel Sorumluluk

Atık Önleme	Şirketler, üretim süreçlerini çevre dostu hale getirerek ve atık miktarını minimize ederek çevresel sorumluluklarını yerine getirirler. Bu, daha az atık üreten materyallerin seçilmesini veya üretim süreçlerinin verimliliğinin artırılmasını gerektirir (Budak, 2014).
Geri Dönüşüm	Atıkların geri dönüştürülmesi, çevresel sorumluluğun kritik bir bileşenidir. Şirketler, atıklarını geri dönüştürerek veya geri dönüştürülebilir materyaller kullanarak çevresel etkilerini azaltırlar (Değirmenci, 2022).
Çevre Dostu Üretim Yöntemleri	Çevre dostu üretim yöntemleri, çevresel etkiyi minimize etmeyi amaçlayan üretim pratikleridir. Bu, enerji tasarruflu makinelerin, yenilenebilir enerji kaynaklarının veya sürdürülebilir tarım metodlarının kullanılmasını kapsar (Şenpınar ve Gençoğlu, 2006).
Sürdürülebilir Kaynak Kullanımı	Şirketler, yeniden kullanılabilir veya yenilenebilir kaynaklara öncelik vererek çevresel sorumluluklarını yerine getirirler. Bu, sürdürülebilir orman yönetimi ile elde edilen ahşap gibi malzemelerin kullanılmasını veya su ve enerji tüketiminin kısıtlanmasını içerir (Zengin ve Aksoy, 2021).

Bu girişimler, şirketlerin çevreye verdiği zararı azaltmakla kalmaz, aynı zamanda müşteri ve yatırımcı gözünde itibarlarını artırır. Çevre dostu uygulamalar, sürdürülebilir bir gelecek için gerekli olan kaynak verimliliği, atık yönetimi ve enerji tasarrufu gibi konularda şirketlere fayda sağlar. Ayrıca, çevre bilincine sahip tüketicilerin ve yatırımcıların tercihlerini etkileyerek, şirketlerin rekabet avantajı elde etmesine ve piyasa payını artırmasına katkıda bulunur (Ayyıldız ve Genç, 2008).

Örneğin, H&M gibi perakende şirketler, kullanılmayan giysilerin toplanmasını ve geri dönüştürülmesini sağlayan geri dönüşüm programları oluşturmuştur. Atık azaltma, geri dönüşüm ve geri kazanım uygulamaları, çevresel etkiyi azaltmanın yanı sıra, sürdürülebilir kaynak kullanımını da teşvik eder (Eser ve ark., 2016).

Bu uygulamalar, atık yağların, elektronik atıkların ve diğer endüstriyel atıkların lisanslı firmalar tarafından toplanarak geri dönüştürülmesini içerebilmektedir. Bu tür girişimler hem çevresel etkileri azaltır hem de sürdürülebilir kaynak kullanımını teşvik eder, böylece daha yeşil ve daha sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunur (Akın ve Kuru, 2011).

Sürdürülebilir kaynak kullanımı, çevresel sorumluluğun bir diğer kritik bileşenidir. Bu, kaynakların bugünkü ihtiyaçları karşılayacak şekilde kullanılmasını, aynı zamanda gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da gözeterek planlanmasını ifade eder. Şirketler, sürdürülebilir kaynak kullanımı ilkesini benimseyerek ve bu yönde projeler geliştirerek,

sürdürülebilir kalkınmaya önemli katkılarda bulunabilirler. Bu projeler, enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi, suyun ve diğer doğal kaynakların korunması ve tüketicilerde sorumlu tüketim alışkanlıklarının oluşturulmasını içerebilir (Gedik, 2020). Bu tür girişimler, yalnızca çevreye verilen zararları minimize etmekle kalmaz, aynı zamanda işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını destekleyerek, daha geniş bir çevresel sorumluluk anlayışının benimsenmesini teşvik eder. Bu bağlamda, işletmelerin çevresel sorumluluklarını yerine getirmesi, sadece bireysel bir etik yükümlülük değil, aynı zamanda küresel çapta ekolojik dengeyi koruma ve toplumsal refahı sürdürülebilir kılma açısından kritik bir gereklilik haline gelmiştir.

İşletmelerin çevreye karşı yükümlülükleri genellikle doğal kaynakların korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevresel kalkınmanın teşvik edilmesini kapsar. Çevresel sorunları çevreleyen küresel söylem önemli bir ivme kazanmış ve giderek artan önemini vurgulamıştır. Şirketlerin üretim sırasında çevreye verilen zararı en aza indirmesi, mevcut çevre kaynaklarını en verimli şekilde kullanması ve çevreye fayda sağlayan girişimlerde bulunması esastır.

Çevresel konulara yeterince dikkat edilmemesinden kaynaklanan günümüzün en acil konularından biri küresel iklim değişikliği ve ısınma ikilemidir. Çeşitli ulusların bu soruna çözüm bulamaması ve çevre korumaya yönelik farklı yasal çerçeveler, etkili küresel iş birliğini zorlaştırmaktadır. Bu çağdaş zorluklar, çevresel girişimleri hem bireyler hem de işletmeler için geçerli olan sosyal sorumluluk için bir gereklilik haline getirmektedir. Şirketler hava, su, toprak ve gürültü kirliliğinin yanı sıra iklim değişikliği ve bazı bitki ve hayvan türlerinin yok olması yoluyla çevresel bozulmaya katkıda bulunmaktadır; bunların hepsi hem doğal ekosistemler hem de insan varlığı için tehdit oluşturmaktadır ve bazı etkileri geri döndürülemezdir.

İşletmelerin çevremizin ekolojik dengesini ve bunun insan hayatı üzerindeki etkilerini bozmaya başladığının farkına varıldığında, mevzuat ve toplumsal farkındalığın artırılması yoluyla işletmelerin zararlı faaliyetlerine sınırlamalar veya tamamen yasaklar getirmek mümkün hale geliyor. İşletmelerin çevre konusundaki yükümlülükleri, ekosistemleri, toprağı, havayı ve suyu kapsayan hem canlı hem de cansız doğal sistemler üzerindeki etkilerine odaklanıyor. İşletmelerin faaliyetlerini çevresel zarara yol

açmayacak şekilde yürütmeleri zorunludur. Bu çevresel sorumlulukların yerine getirilmesi, önceki uygulamalarda görülenlerden çok daha kapsamlı eylemlere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (Öztürk, 2013).

Geçmişte ağaçlandırma ve deniz kirliliğiyle mücadele gibi girişimler çevre dostu bir işletme imajı oluşturmak için yeterli görülürken, çağdaş beklentiler işletmelerin daha düşünceli tasarımlar ve üretim süreçleri benimsemesini ve böylece ekolojik dengenin korunmasına yardımcı olmasını talep etmektedir. Son çalışmalar, tüketicilerin çevresel duyarlılık gösteren şirketlerden ürün ve hizmet seçme eğiliminde olduğunu göstermektedir. İşletmeler, faaliyetlerinin çevresel bozulmaya katkıda bulunmamasını sağlamalıdır (Öztürk, 2013).

Geleneksel çevre dostu uygulamalar tek başına yeterli görülmezken, günümüzde işletmelerden, ekosisteme olan etkilerini en aza indirecek inovatif ve uzun vadeli çözümler üretmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda, kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde çevresel sorumluluk, işletmelerin sadece yasal yükümlülüklerini yerine getirmekle sınırlı kalmayıp, proaktif yaklaşımlar geliştirerek toplumsal ve çevresel sürdürülebilirliğe yönelik yenilikçi stratejiler benimsemelerini de gerektirmektedir. Dolayısıyla, kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde çevresel sorumluluk, şirketlerin sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaları, çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlara yenilikçi ve etkili çözümler üretmeleri açısından öneme sahiptir. Bu sorumluluklar, şirketlerin sadece kâr odaklı olmaktan çıkarak, toplumun ve çevrenin korunması ve geliştirilmesine yönelik proaktif roller üstlenmelerini gerektirir. Böylece, şirketler sadece finansal başarıya değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe de katkıda bulunarak, uzun vadeli bir başarı ve itibar inşa edebilirler (Yıldırım ve ark., 2013).

2.3.6.4. Devlete ve Yerel Yönetimlere Karşı Sorumluluklar

İşletmeler faaliyet gösterdikleri ülkelerde bir dizi yükümlülükle görevlendirilir ve bunların bir kısmı devletle etkileşimleriyle bağlantılıdır. Bu ilişki, yerel yönetimler ve kamu kurumlarını içeren daha geniş bir sistem içinde yapılandırılmıştır. Devletten ve bu kurumlardan beklenti, işletmelerin ülkeye olan vergi ve hizmet taahhütlerini yerine getirmeleridir. İşletmeler belirli aralıklarla kârlarının bir kısmını vergiler şeklinde devlete gönderirler. Bu gereklilik yasal parametreler içinde çerçevelenmiştir. Dolayısıyla

işletmelerin devlete veya onu temsil eden kamu kurumlarına karşı sorumlulukları, borçlu olunan vergilerin hesaplanmasını doğru bir şekilde yansıtmak, yasal görevleri yerine getirmek ve hem doğrudan hem de dolaylı olarak sosyal sorunların çözümlüne katkıda bulunmak olarak anlaşılabılır (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.6.5. Rakiplere Karşı Sorumluluklar

İşletmeler, hem yerel hem de küresel ölçekte sürekli rekabetçi bir ortamda faaliyet gösterir. Bu ortamda tercih edilmek için, bir işletmenin rakiplerinden ayırt edici niteliklere sahip olması gerekir. Aynı sektördeki şirketler, pazardaki hakimiyet için yarışır. Bazen rekabeti azaltmak için karteller ve tröstler gibi yapılar oluşturulabilir. Bu tür ilişkiler, adil rekabet ortamında kabul edilebilir görülebılır. Ancak bazı uygulamalar haksız rekabet ortamına yol açabilir. Piyasa koşulları, işletmeler ile rakipleri arasındaki etkileşimleri belirlemede önemli bir rol oynar.

Haksız rekabete neden olan bazı eylemler vardır. Bunlar arasında rakipleri zayıflatmak ve itibarsızlaştırmak yer alır. Rakipler hakkında yanlış bilgi yaymak da haksız bir uygulamadır. Gizli rakip belgelerini edinmeye veya sızdırmaya çalışmak etik dışı bir harekettir. Ayrıca, insan sağlığını ve çevreyi etkileyen rakiplerin zararlı uygulamalarını görmezden gelmek de sorunlu bir davranıştır. Gizli fiyat anlaşmalarına girmek adil rekabeti bozar. Tüketicileri belirli rakipleri pazardan dışlayarak şişirilmiş fiyatlar ödemeye zorlamak da haksız rekabetin bir örneğidir. Bu tür eylemler, işletmelerin rakipleriyle olan sosyal sorumlulukları kapsamında değerlendirilmelidir (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.6.6. Tedarikçilere Karşı Sorumluluklar

Şirketin başarılarından kazanç sağlayan bir sosyal paydaş grubu, ürün ve hizmet siparişleri alan tedarikçiler tarafından temsil edilir. Tedarikçiler, sözleşme hakkı, adil bir anlaşma ve eşit muamele dahil olmak üzere ileri sürebilecekleri belirli haklara sahiptir. Hem tedarikçilerin hem de şirketlerin başarısı birbirine bağlıdır; tedarikçiler müşterilerinden gelen siparişlere bağlıyken, satın alma şirketleri operasyonları için gerekli ürün ve hizmetleri teslim etmeleri için tedarikçilerine güvenir. Şirketlerin tedarikçilerine karşı en önemli görevi sadakattir. Etik davranmak, bir şirketin

tedarikçilerle ilişkilerini sürdürürken bu tedarikçilerin rakipleriyle eşit şartlarda rekabet etmesini sağlamayı içerir. Ek olarak, şirketlerin tedarikçilerle adil şartlarda müzakerelere girmesi çok önemlidir. Tedarikçilere karşı sorumluluklar arasında tüm tedarikçilere fiyat tekliflerinde eşit fırsatlar sağlamak, teklifleri tarafsız bir şekilde değerlendirmek ve ayrımcılıktan kaçınan değerlendirme kriterleri oluşturmak yer alır (Öztürk ve ark., 2013).

2.3.6.7. Meslek Odaları ve Sivil Toplum Örgütlerine Karşı Sorumluluklar

İşletmeler, parçası oldukları meslek gruplarına karşı belirli yükümlülüklerle sahiptir. Bu yükümlülükler, meslek örgütleri tarafından alınan kararlara uymayı, aidatların zamanında ödenmesini sağlamayı ve toplantı ve seminerlerine katılarak meslek odalarının faaliyetlerine aktif olarak katılmayı kapsar. İşletmeler bu sorumlulukları yerine getirerek meslek odalarının çeşitli platformlarda işletmeyi savunurken ve avantajlar sağlamaya çalışırken daha etkili bir şekilde faaliyet göstermelerini sağlar. Ayrıca, toplumsal farkındalığı artırmaya, toplumsal sorunları ele almaya, toplumsal entegrasyonu kolaylaştırmaya ve zorluklara çözümler geliştirmeye odaklanan sivil toplum örgütlerinin, işletmelerden ve toplumun tüm kesimlerinden destek alması gerekir. İşletmeler, hem meslek odalarının hem de sivil toplum örgütlerinin desteğiyle topluma karşı sorumluluklarını yerine getirirler. Günümüzde, işletmeler tarafından üstlenilen sosyal sorumluluk girişimleri, meslek odaları ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde yürütülmektedir. Bu sosyal sorumluluk çabalarında, işletmeler sivil toplum örgütleriyle ortaklık kurduğunda karşılıklı katkılarda bulunmaktadır. Öztürk'ye (2013) göre işletmelerin sivil toplum örgütlerine katkıları şu şekilde özetlenebilir:

- Proje tasarımı ve kaynak erişimi açısından işletmeler sivil toplum örgütlerinin çabalarında önemli bir rol oynarlar.
- Ayrıca bu örgütlerin üstlendiği girişimlere doğrudan ve dolaylı olarak finansal destek sağlarlar.
- İşletme çalışanlarının sivil toplum örgütlerine gönüllü olarak destek vermeleri esastır.
- Sivil toplum örgütlerinin çabalarına önemli bir kamu görünürlüğü ve saygısı olan işletmelerin katılımı ve işbirliği, bu örgütlerin toplum içindeki tanınırlığını ve konumunu artırabilir.

- Çalışmalar, sivil toplum örgütleri ile işletmeler arasındaki iş birliği nedeniyle bu senaryonun şirketler için avantajlı olduğunu göstermektedir. Aşağıda sivil toplum örgütlerinin işletmelere katkıda bulunma yolları özetlenmiştir:
- Çalışanların sivil toplum örgütlerinde gönüllü olarak çalışmaları motivasyonlarını, üretkenliklerini ve örgüte olan bağlılıklarını artırabilir.
- Saygın bir sivil toplum örgütüyle ortaklık kurmak, işletmenin imajı ve itibarı üzerinde olumlu bir etki yaratabilir.
- Toplum, topluma olumlu katkıda bulunan ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapan işletmeleri tanır ve destekler.
- Araştırmalar, tüketicilerin sivil toplum örgütleriyle etkileşimleri nedeniyle işletmeleri tercih etme eğiliminde olduklarını göstermektedir.
- Bir işletmenin ürün veya hizmetlerinin görünürlüğünü artırarak kurumsal markanın güçlenmesine de yardımcı olur.
- Hem yerel hem de küresel düzeyde sosyal sorumluluk girişimleri yoluyla işletmeler rakiplerinden farklılaşabilirler.

2.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Şirketler Açısından Önemi

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), şirketlerin finansal performansı üzerinde derinlemesine ve çok yönlü etkiler yaratarak, günümüz iş dünyasında kritik bir stratejik değer taşımaktadır. Bu kapsamda yapılan geniş çaplı akademik araştırmalar ve uygulamalı çalışmalar, KSS'nin şirketlerin finansal performansları üzerindeki olumlu etkisini destekleyen kanıtlar sunmaktadır. Şirketler, sosyal açıdan sorumlu uygulamaları benimseyerek ve sürdürülebilir iş modellerini uygulayarak hem itibarlarını güçlendirebilir hem de geniş bir paydaş kitlesi nezdinde güven inşa edebilirler. Bu durum, müşteri sadakatinin ve marka bağlılığının artmasına, dolayısıyla potansiyel finansal kazanımların ve pazar payının genişlemesine yol açmaktadır. Özellikle şirketlerin kısa vadeli borçları ve toplam borçlarının yanı sıra ortalama harcamaları gibi finansal göstergelerin, KSS başarısıyla doğrudan ilişkili olduğuna dair bulgular, KSS'nin finansal sürdürülebilirlik açısından da önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Başar, 2014).

Mali kazanımların ötesinde, KSS'nin bir şirketin itibarı, marka değeri ve pazar konumlandırması üzerindeki etkisi büyük öneme sahiptir. Sosyal açıdan sorumlu

uygulamaları benimseyen şirketler, paydaşlar arasında pozitif bir marka algısı oluşturabilir, marka değerlerini artırabilir ve kurumsal itibarlarını sağlamlaştırabilirler. Bu süreç, müşteri sadakatinin artmasına, tedarikçi ve iş ortaklıklarının güçlenmesine ve genel olarak halkın gözünde olumlu bir imaj oluşturulmasına katkı sağlar. Toplumun, aktivistlerin ve medyanın şirketleri sosyal ve çevresel etkileri açısından giderek daha fazla sorumlu tuttuğu bir dünyada, KSS, marka yönetimi ve itibar yönetiminin kritik bir bileşeni haline gelmiştir (Koca, 2021).

KSS'nin çalışan memnuniyeti, çalışanların işe bağlılığı ve genel iş gücü moraline olan olumlu etkileri de göz ardı edilemez. Şirketler, sosyal ve çevresel konulara olan bağlılıklarını göstererek, aynı değerlere sahip yetenekli bireyleri çekme ve bu bireyleri uzun süreli olarak bünyelerinde tutma imkânı bulabilirler. Bu durum, daha çeşitli ve katılımcı bir iş gücü oluşturma yanı sıra, çalışan memnuniyetinin ve iş yerinde kalma oranlarının artmasına katkı sağlar. Günümüzde işgücü piyasasındaki trendler ve “yetenek savaşı” kavramının giderek artan önemi, şirketler için KSS girişimlerine öncelik vermenin ve kendilerini sosyal açıdan sorumlu işverenler olarak konumlandırmanın önemli bir strateji olduğunu göstermektedir (Bayraktaroğlu ve ark., 2014). KSS, şirketlerin üst düzey yetenekleri çekme ve elde tutma yeteneklerini önemli ölçüde etkileyebilir, bu da işveren markasını güçlendiren ve şirketlerin genel iş performansını ve rekabet gücünü artıran bir faktördür (Düger ve Bayram, 2023).

KSS uygulamalarının etkinliği ve başarısı, şirketlerin paydaşlarıyla olan ilişkilerini derinleştiren, kurumsal imajı ve marka güvenilirliğini güçlendiren ve finansal performansını artıran bir dizi stratejik sonuç doğurur. Sosyal sorumluluk projeleri, çevre koruma girişimleri, çalışanların refahına yönelik politikalar ve etik iş uygulamaları, şirketlerin uzun vadeli başarısının temel taşları haline gelmiştir (Süpür ve Tarhan, 2023, s. 618). Bu stratejiler, günümüzün küresel iş dünyasında, özellikle tüketici davranışlarının, yatırımcı beklentilerinin ve düzenleyici çerçevelerin hızla değiştiği bir ortamda, şirketlerin sürdürülebilirliğini ve pazar liderliğini sağlama yolunda kilit rol oynamaktadır. Bu nedenle, KSS, şirketler için sadece etik bir yükümlülük değil, aynı zamanda stratejik bir fırsat ve rekabet avantajı olarak kabul edilmelidir (Uzkesici, 2005).

KSS'nin şirketler açısından önemi, sadece finansal sonuçlarla sınırlı kalmayıp, şirketlerin genel sürdürülebilirlik stratejilerinin, kurumsal itibarlarının ve işveren markalarının temel

bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Kurumsal sosyal sorumluluğa yapılan yatırımlar, şirketlerin iş dünyasındaki yerlerini güçlendirirken, aynı zamanda toplumsal ve çevresel sorunlara karşı duyarlılık göstermelerine ve bu sorunlara çözüm getirmelerine olanak tanır (Kaymak ve Çerikcioğlu, 2017).

2.4.1. KSS'nin Şirket Stratejilerine Entegrasyonu

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), bir şirketin stratejik planlama sürecinin kritik bir bileşenidir. Şirketin stratejik hedefleriyle uyumlu bir KSS'nin sağlanabilmesi için, bu, şirketin genel stratejisiyle bütünleşmiş olmalıdır. Bu durum, KSS'nin ayrı bir girişim olarak değil, şirket operasyonlarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması gerektiğini ifade eder. Şirketler, KSS'yi stratejik planlamalarına dahil ederek, sadece finansal hedeflerine ulaşmayı değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel sorumluluklarını da yerine getirmeyi sağlarlar (Aksoy, 2023).

Bir şirketin kültürüne Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) uygulamalarının tam anlamıyla entegre edilmesi, şirketin değerlerine, inançlarına ve davranışlarına dahil edilmesini gerektirir. Bu durum, KSS'nin sadece bir yan ürün veya ek bir girişim olmadığını, aksine şirket kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgular. Tüm çalışanların, şirketin KSS hedefleri ve girişimlerinden haberdar olması ve bu hedeflere ve girişimlere aktif olarak katılım sağlaması gerekmektedir. Bu, hem bireysel hem de ekip bazında farkındalığı artırır ve herkesin şirketin sosyal ve çevresel sorumluluklarına bağlı kalmasını sağlar (Özgen, 2007). Şirketler, KSS'yi şirket kültürüne dahil ederek, çalışanlarının bu sorumlulukları benimsemesini ve bu doğrultuda hareket etmesini teşvik ederler. Bu durum, hem şirketin iç dinamiklerini hem de dışa dönük imajını olumlu yönde etkiler. Ayrıca, KSS uygulamalarının şirket kültürüne entegrasyonu, şirketin paydaşlarına ve müşterilerine karşı taahhütlerini de güçlendirir. Bu, şirketin toplumla olan ilişkisini derinleştirir ve şirketin marka değerini artırır. Dolayısıyla, KSS'nin bir şirketin kültürüne tam anlamıyla entegre edilmesi, sadece şirketin sosyal ve çevresel etkisini artırmakla kalmaz, aynı zamanda şirketin iç ve dış ilişkilerini, marka değerini ve genel başarısını da olumlu yönde etkiler (Uzkesici, 2005).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), bir şirketin stratejik yönetim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Şirketler, KSS'yi stratejik yönetim süreçlerine dahil ederek, finansal

hedeflerine ulaşırken aynı zamanda paydaşlarının ihtiyaçlarını karşıladıklarını garanti altına alabilirler. Bu durum, şirketlerin eylemlerinin çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler ve çevre dahil olmak üzere tüm paydaşlar üzerindeki etkisini dikkate almaları gerektiği anlamına gelir. Şirketler, KSS konusunda paydaş odaklı bir yaklaşım benimseyerek, paydaşlarıyla daha güçlü ilişkiler kurabilir ve genel itibarlarını geliştirebilirler (Enser ve Demirağ, 2021). Ek olarak, şirketler, KSS'yi çalışanların refahını, işyeri güvenliğini ve tedarikçi yönetimini iyileştirmek için bir araç olarak kullanabilirler. Şirketler, KSS'yi benimseyerek sosyal ve çevresel sorumluluğa olan bağlılıklarını gösterebilir ve daha güçlü, daha sürdürülebilir bir işletme oluşturabilirler (Yılmaz, 2010).

2.5. Şirketlerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri

Çevresel sürdürülebilirlik girişimleri, şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde yürüttükleri kritik faaliyetler arasında yer almaktadır. Bu girişimler, iş süreçlerinin çevreye olan zararını minimize ederek ve doğal kaynakların korunmasını sağlayarak, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun bir şekilde hareket etmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, şirketler atık ve emisyon yönetimi, yenilenebilir enerji kullanımı ve tedarik zinciri sürdürülebilirliği gibi çeşitli stratejileri hayata geçirebilmektedir. Bu tür bir yaklaşım, şirketlerin çevresel sorumluluk bilincini artırmasına ve daha sürdürülebilir bir gelecek için çaba göstermesine yardımcı olabilir (Engin ve Akgöz, 2013).

Çevresel sürdürülebilirlik, işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) faaliyetlerinin odak noktasını oluşturmakta ve doğal kaynakların korunması ile çevreye verilen zararın en aza indirilmesi yönünde çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmalar, sürdürülebilir bir gelecek için gereklidir. Bu amaçla, işletmeler atık ve emisyon miktarını azaltma, yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanma ve tedarik zincirlerinde sürdürülebilirlik ilkelerini uygulama gibi çeşitli stratejiler geliştirebilmektedir. Bu stratejiler, enerji verimliliğini artırırken çevresel etkiyi azaltmayı hedeflemektedir. Atık ve emisyonların azaltılması, çevre kirliliğini önleyerek hava kalitesini yükseltir. Yenilenebilir enerji kaynakları, fosil yakıtların tüketimini azaltarak sera gazı salınımını düşürür (Yıldırım ve Uğuz, 2013). Tedarik zincirlerinde sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulanması, iş süreçlerinin tümünde çevresel performansı iyileştirir. Bu stratejilerin hayata geçirilmesi, işletmelerin çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlamasını ve bu alandaki sorumluluklarını

yerine getirdiğini göstermesini sağlar. Ayrıca, bu uygulamalar işletmelerin itibarını artırır, müşteri memnuniyetini yükseltir ve yeni iş olanakları yaratır. Dolayısıyla, çevresel sürdürülebilirlik, bir işletmenin KSS faaliyetlerinin merkezinde bulunmalı ve hem işletmenin hem de toplumun sürdürülebilir bir gelecek için çevresel ayak izini küçültmesine destek olmalıdır (Gedik, 2021).

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), bir şirketin iş faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini dikkate alarak etik ve sürdürülebilir bir şekilde iş yapma taahhüdünü ifade eder. Bu kavram, çevresel sürdürülebilirlikten daha geniş bir perspektif sunar ve genellikle hayırseverlik ve toplumsal kalkınma programlarına da dahil olur. Hayırseverlik, şirketlerin toplum hizmetine yönelik çeşitli projelere maddi destek sağlamasını içerir. Bu, doğrudan bağışlar, hibe programları veya çalışanların gönüllü hizmetlerini teşvik etme şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu tür hayırsever faaliyetler, şirketlerin toplumla daha güçlü bağlar kurmasına, itibarını artırmasına ve genel olarak toplumun refahına katkıda bulunmasına yardımcı olabilir. Toplumsal kalkınma programları ise, şirketlerin yerel toplulukların eğitim, sağlık, altyapı ve diğer sosyal hizmetlerini geliştirmeye yönelik çabalarını temsil eder (Uzkesici, 2005).

Bu programlar genellikle yerel hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve diğer kuruluşlarla işbirliği içinde yürütülür. Bu tür girişimler, şirketlerin sosyal etkisini artırabilir ve aynı zamanda yerel topluluklarla daha güçlü ilişkiler kurmalarına yardımcı olabilir. Nihayetinde, KSS, şirketlerin sadece kar elde etmekle kalmayıp aynı zamanda topluma geri vermek ve çevreyi korumak için de sorumluluk taşıdığı bir anlayışı temsil eder. Bu, hem şirketlerin itibarını artırabilir hem de genel olarak toplumun refahına katkıda bulunabilir. Bu nedenle, KSS'nin önemi günümüz iş dünyasında giderek artmaktadır. Bu geniş kapsamlı yaklaşım, şirketlerin sadece kendi çıkarlarına değil, aynı zamanda geniş toplumun çıkarlarına da hizmet etme taahhüdünü vurgular (Yeşildal, 2020). KSS faaliyetleri örnekleri arasında şunlar sayılabilir (Oğul, 2022):

- Çevre dostu ürünler veya hizmetler sunmak veya çevresel etkiyi azaltmak için enerji verimliliği, atık yönetimi veya karbon ayak izi gibi konularda iyileştirmeler yapmak.

- Toplumsal sorunlara çözüm üretmek veya dezavantajlı gruplara destek olmak için eğitim, sağlık, kültür, sanat, spor veya insan hakları gibi alanlarda sosyal projeler yürütmek veya sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak.
- Çalışanların refahını, motivasyonunu ve gelişimini sağlamak için iş sağlığı ve güvenliği, esnek çalışma saatleri, eğitim ve kariyer fırsatları, aile dostu politikalar veya çalışan gönüllülüğü gibi uygulamalar hayata geçirmek.

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), etik iş uygulamaları ve çalışan gönüllülüğü gibi çeşitli önemli bileşenleri içerir. Şirketlerin iş faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini dikkate alarak etik ve sürdürülebilir bir şekilde iş yapma taahhüdü, KSS'nin temelini oluşturur. Bu bağlamda, etik davranışın önceliklendirilmesi, şirketlerin operasyonlarının ve tedarik zincirlerinin çocuk işçiliği ve kölelik gibi etik olmayan işgücü uygulamalarından arındırıldığını garanti eder. Ayrıca, şirketlerin çalışan haklarına saygı göstermesi ve güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı da dahil olmak üzere adil çalışma koşulları sağlaması beklenir (Gedik, 2020). Bu durum, hem çalışanların memnuniyetini artırabilir hem de işyerinde daha pozitif bir atmosfer yaratabilir. Şirketler, çalışanların gönüllülüğünü teşvik ederek ve sosyal sorumluluk bilincini göstererek kurumsal vatandaşlık kültürünü oluşturabilirler.

Çalışanların toplum hizmetine yönelik projelere katılımını teşvik etmek, şirketlerin toplumla daha güçlü bağlar kurmasına ve genel olarak toplumun refahına katkıda bulunmasına yardımcı olabilir. Bu geniş kapsamlı yaklaşım, şirketlerin sadece kendi çıkarlarına değil, aynı zamanda toplumun çıkarlarına da hizmet etme taahhüdünü vurgular (Uzkesici, 2005).

2.6. Kurumsal Sosyal Sorumluluk-Sürdürülebilirlik İlişkisi

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ve sürdürülebilirlik, günümüz iş dünyasında merkezi bir konumda bulunmakta ve birbirleriyle sıkı bir şekilde entegre olmuş durumdadır. Bu iki kavram, işletmelerin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarda sürdürülebilir kalkınmaya olan katkılarını nasıl şekillendirdiklerini ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları ve fırsatları tanımlar. KSS, şirketlerin toplum ve çevre üzerindeki etkilerini anlamalarını ve bu etkileri iş stratejilerine entegre etmelerini gerektirir. Bu entegrasyon

süreci, işletmelerin kısa vadeli kazançlarını aşarak uzun vadeli sürdürülebilir başarı ve dayanıklılık yaratma çabalarını içerir (Himmetoğlu, 2023).

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi gibi uluslararası platformlar, KSS'nin sadece işgücüne ve ailelerine değil, aynı zamanda geniş toplum yelpazesine ve çevreye de olumlu katkılar sağladığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, işletmelerin finansal hedefleri ile sosyal ve çevresel sorumluluklarını dengede tutmaları, kurumsal stratejilerin merkezi bir unsuru haline gelmiştir. Türkiye özelinde, KSS'nin yasal bir zorunluluk olmamasına rağmen, gönüllü olarak bu uygulamaları benimseyen ve sürdürülebilirlik endekslerine dahil olan şirketler hem toplumsal hem de finansal açıdan önemli kazanımlar elde etmişlerdir. Entegre raporlama ise Türk iş dünyasında, şirketlerin faaliyetlerinin geniş bir perspektiften değerlendirilmesine olanak tanıyan ve daha bilinçli karar alma süreçlerine katkıda bulunan yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır (Gedik, 2020).

KSS ve sürdürülebilirliğin iş uygulamalarına entegrasyonu, şirketler için bir dizi avantaj sunmaktadır. Öncelikle, sorumlu kurumsal davranışların sergilenmesi, şirketin itibarını ve marka değerini artırırken, tüketiciler ve iş ortakları nezdinde güven oluşturur. Bu durum, müşteri tabanının genişlemesine ve müşteri sadakatinin artmasına katkıda bulunabilir. İkincil olarak, çalışanlar giderek daha fazla, kendi değerleriyle uyumlu ve sürdürülebilir bir geleceğe kendini adayan işverenleri tercih etmektedir (Arslan, 2019). Bu da, yetenek çekme ve elde tutma konusunda KSS ve sürdürülebilirliği önceliklendiren şirketlere bir üstünlük sağlamaktadır. Ayrıca, sosyal ve çevresel zorlukları ele alarak yenilikçi çözümler geliştiren şirketler, yeni pazar fırsatlarına ulaşabilir ve uzun vadeli büyüme ve karlılık için temel oluşturabilirler. Özellikle Türkiye'deki Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlamında yapılan araştırmalar, KSS ve sürdürülebilirlik girişimlerini bu hedeflerle uyumlu hale getiren işletmelerin, değişen pazar koşullarına ve ortaya çıkan yeni trendlere daha etkin bir şekilde adapte olduklarını göstermiştir (Özdemir ve Okur, 2020).

Genel olarak, KSS ve sürdürülebilirlik, işletmelerin sadece kendi finansal başarılarına odaklanmalarının ötesine geçerek, geniş toplumsal ve çevresel sorumlulukları dikkate almalarını sağlar. Bu yaklaşım, şirketlerin sadece bugün için değil, gelecek nesiller için de değer yaratmalarını teşvik eder. Ayrıca, bu kavramlar, iş dünyasının topluma ve çevreye olan bağlılığını güçlendirir ve şirketlerin sosyal adalet, çevresel sürdürülebilirlik

ve ekonomik büyüme arasında bir denge kurmalarına yardımcı olur. Bu bağlamda, KSS ve sürdürülebilirlik, sadece işletmeler için değil, aynı zamanda daha geniş toplum ve gezegen için de pozitif bir etkiye sahiptir (Engin ve Akgöz, 2013).

2.7. Uygulamalar: Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerinin Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Yeri

2.7.1. İş/Ekonomi

Kurumsal sürdürülebilirlik konusunda farkındalığı yüksek olan bir işletme, genellikle çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik olmak üzere üç temel alana odaklanır. Ekonomik sürdürülebilirlik, finansal performansın ve maddi olmayan varlıkların yönetimini içerir. Ekonomik sürdürülebilirliği sağlamanın etkili bir yolu, fosil yakıtlardan yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş yapmaktır (Dalgıç Turhan ve ark., 2015). Sosyal sürdürülebilirlik, iş etiği prensiplerine bağlılık ve kuruluşun içindeki ve çevresindeki bireylerin ve kurumların beklentilerini karşılamayı kapsar. Çevresel sürdürülebilirlik, işletmelerin ekolojik etkilerini minimize etme ve doğal kaynakları koruma ihtiyacını vurgular. Şirketler, bu boyutları kapsamlı bir şekilde değerlendirerek ekonomik başarı, çevre koruma ve sosyal sorumluluk elde edebilirler (Kürşat, 2012).

Kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesi, şirketin yapısına, görev tanımlarına veya sektöre bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Başarılı kurumsal sürdürülebilirlik uygulamalarının bazı örnekleri arasında, uzun vadeli sonuçlar elde etmek için yönetim süreçlerinin sürdürülebilir bir şekilde planlanması ve organizasyon içindeki değişimi yönlendirmek için yıkıcı yeniliklerin kullanılması bulunmaktadır (Tuna ve Besler, 2015). İşletmeler, sürdürülebilirliğin bu üç boyutunu önceliklendirerek yalnızca performanslarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda ekonomiye ve bir bütün olarak topluma da olumlu katkıda bulunabilirler (Tüyen, 2020).

2.7.2. Toplum

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), kâr odaklı iş uygulamalarının ötesine geçerek, topluma ve çevreye değer katan stratejik bir yaklaşımı benimser ve bu sayede sosyal sürdürülebilirliğin desteklenmesinde önemli bir rol oynar. KSS programları, toplum üzerinde olumlu bir etki yaratmak amacıyla çeşitli ulusal sorunları ele alır ve bu sorunları

özme kapasitesine sahip olmalıdır. Eğitim girişimlerinin desteklenmesi, sosyal fayda sağlayan yüksek değerli ve özel projelere yatırım yapılması ve çevre korumanın savunulması gibi örnekler, KSS'nin uygulama alanları arasında yer alır. Şirketler, KSS faaliyetlerine öncelik vererek sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının ihtiyatlı kullanımına katkıda bulunabilir ve dolayısıyla toplumda sürdürülebilirliği teşvik edebilir (Gedik, 2015).

Toplum katılımı ve ortaklıklar, toplumsal farkındalığı teşvik ettiği ve sürdürülebilirlik politikalarının somut sonuçlar vermesini sağladığı için kurumsal sürdürülebilirliğin temel bileşenleridir. Sosyal açıdan sürdürülebilir bir sistem, dağıtım eşitliğini, sağlık ve eğitimi, cinsiyet eşitliğini ve siyasi sorumluluğu kapsar (Akgöl, 2010). Şirketler, toplumsal refah programlarına aktif olarak katılarak, işle ilgili sosyal sorunları ele alarak ve endişelerini gidermek için paydaşlarla etkileşime geçerek sosyal sürdürülebilirliği artırabilir. Şirketler, toplulukla güçlü ilişkiler geliştirerek, sürdürülebilir ve sorumlu iş uygulamalarını etkili bir şekilde teşvik edebilir ve sonuçta sürdürülebilir kalkınmanın daha geniş hedeflerine katkıda bulunabilir (Kaymak ve Çerikcioğlu, 2017).

Etik iş uygulamaları ve adil çalışma standartları hem bireysel hem de kurumsal düzeyde sosyal sürdürülebilirliğe katkıda bulundukları için kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasında öneme sahiptir. Sosyal açıdan sürdürülebilir bir şirket, fırsat eşitliğini, çeşitliliği, insan haklarını ve etik iş uygulamalarını dikkate alır (Çakıroğlu ve ark., 2022, s. 436). İş sağlığı ve güvenliği, ayrımcılığın önlenmesi, iş etiğinin sürdürülmesi, dolandırıcılıkla mücadele ve kurumsal hayırseverliğin desteklenmesi, etik iş uygulamalarının bazı temel yönleridir. Şirketler, bu uygulamaları benimseyerek ve toplumsal sorunlara duyarlılık göstererek etik standartları yükseltebilir ve daha adil ve sürdürülebilir bir iş yeri ortamı yaratabilir (Doğan, 2009).

2.7.3.Çevre/Doğa

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), kâr odaklı iş uygulamalarının ötesine geçerek, topluma ve çevreye değer katan stratejik bir yaklaşımı benimser ve bu sayede sosyal sürdürülebilirliğin desteklenmesinde önemli bir rol oynar. KSS programları, toplum üzerinde olumlu bir etki yaratmak amacıyla çeşitli ulusal sorunları ele alır ve bu sorunları çözmeye kapasitesine sahip olmalıdır (Gedik, 2015). Eğitim girişimlerinin desteklenmesi,

sosyal fayda sağlayan yüksek değerli ve özel projelere yatırım yapılması ve çevre korumanın savunulması gibi örnekler, KSS'nin uygulama alanları arasında yer alır. Şirketler, KSS faaliyetlerine öncelik vererek sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının ihtiyatlı kullanımına katkıda bulunabilir ve dolayısıyla toplumda sürdürülebilirliği teşvik edebilir (Yılmaz Sert, 2012).

Toplum katılımı ve ortaklıklar, toplumsal farkındalığı teşvik ettiği ve sürdürülebilirlik politikalarının somut sonuçlar vermesini sağladığı için kurumsal sürdürülebilirliğin temel bileşenleridir. Sosyal açıdan sürdürülebilir bir sistem, dağıtım eşitliğini, sağlık ve eğitimi, cinsiyet eşitliğini ve siyasi sorumluluğu kapsar. Şirketler, toplumsal refah programlarına aktif olarak katılarak, işle ilgili sosyal sorunları ele alarak ve endişelerini gidermek için paydaşlarla etkileşime geçerek sosyal sürdürülebilirliği artırabilir (Gedik, 2015). Şirketler, toplulukla güçlü ilişkiler geliştirerek, sürdürülebilir ve sorumlu iş uygulamalarını etkili bir şekilde teşvik edebilir ve sonuçta sürdürülebilir kalkınmanın daha geniş hedeflerine katkıda bulunabilir (Kardeş Selimoğlu ve Yazıcı, 2013).

Etik iş uygulamaları ve adil çalışma standartları hem bireysel hem de kurumsal düzeyde sosyal sürdürülebilirliğe katkıda bulundukları için kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanmasında ciddi öneme sahiptir. Sosyal açıdan sürdürülebilir bir şirket, fırsat eşitliğini, çeşitliliği, insan haklarını ve etik iş uygulamalarını dikkate alır (Fettahlıoğlu ve ark., 2016). İş sağlığı ve güvenliği, ayrımcılığın önlenmesi, iş etiğinin sürdürülmesi (Yağlı ve Ünlü, 2019), dolandırıcılıkla mücadele ve kurumsal hayırseverliğin desteklenmesi, etik iş uygulamalarının bazı temel yönleridir (Akıncı Vural ve Coşkun, 2011). Şirketler, bu uygulamaları benimseyerek ve toplumsal sorunlara duyarlılık göstererek etik standartları yükseltebilir ve daha adil ve sürdürülebilir bir iş yeri ortamı ortaya çıkarmaktadır (Çakıroğlu ve ark., 2011).

2.7.4.Teknoloji

Yenilenebilir enerji alanındaki teknolojik yenilikler, sürdürülebilir kalkınma çabalarının önemli bir parçasıdır ve insanlık ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynarlar (Öymen ve Ömeroğlu, 2020). Fosil yakıtlara dayalı geleneksel enerji dönüşüm teknolojilerinin yerini, güneş, rüzgâr, su ve biyokütle gibi yenilenebilir kaynaklar alır. Bu teknolojiler, kaynakları daha verimli kullanmayı, çevre dostu enerji kaynaklarına

yönelmeyi ve ekonomik kalkınmayı desteklemeyi hedefler. Güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, hidroelektrik enerjisi ve biyokütle enerjisi, yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üreten teknolojiler arasında öne çıkan örneklerdir (Şenyel Kürkçüoğlu, 2021).

Enerji verimliliği alanındaki teknolojik ilerlemeler, önemli avantajlar sağlar (Harunoğulları, 2017). İnovatif bina ve ev aletlerinin enerji tüketiminin azaltılması, enerji verimliliğinde büyük ilerlemeler kaydedilmesine yardımcı olur (İşiler ve ark., 2022). Bu nedenle, şirketler masaüstü veya dizüstü bilgisayarlar satın alırken enerji verimli ürünler olup olmadığını kontrol etmelidir. Sürdürülebilir üretim uygulamaları, üretim sürecinin insan bileşenlerinin üzerindeki etkisinin ortadan kaldırılması veya azaltılması, üretim sürecinde israfın azaltılması ve enerji tüketiminin azaltılması gibi konuları içerir. Bu bağlamda, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, çevrenin korunması ve ekosistemlerin ve biyoçeşitliliğin korunması önemli hedefler arasında yer alır (Dursun, 2023).

Teknolojinin kullanımı, atıkların ve kısıtlamaların azaltılması için önemli bir araçtır, bu da ekonomik israfın bir tezahürüdür ve kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlar. Kullanılan teknolojik gelişmeler, doğal ortamdaki etkinlikleri teşvik eder ve yoğunlukları dağıtır (Es, 2011). Bu potansiyel, sürdürülebilirlik kapsamında ele alınan alanlar arasında ham madde kullanımı, enerji tüketimi, sera gazı emisyonları, atık yönetimi, biyoçeşitlilik ve tedarikler bulunmaktadır. Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve geri dönüşüm gibi alanlara yapılan yatırımlar, ekonomik olarak yeni iş alanları yaratır. Böylece, teknolojinin kullanımı, sürdürülebilirliği destekler ve ekonomik faydalar sağlar (Göçmen Polat, 2023).

Sürdürülebilir teknolojinin ticari operasyonlara entegrasyonu, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynar. İşletmeler, bu tür teknolojileri karar alma süreçlerine ve mekanizmalarına dahil ederek genel sürdürülebilirlik performanslarını geliştirebilirler (Gedik, 2015). Örneğin, Sürdürülebilirlik, Çevre, Ekonomi, Kalkınma ve Toplum (SEEDS) stratejisi, bir grup işletme tarafından sürdürülebilir çabalarına rehberlik etmek ve sürdürülebilirliğe daha bütünsel bir yaklaşım sağlamak için benimsenmiştir. Sürdürülebilir teknolojilerin etkili bir şekilde uygulanması yoluyla işletmeler, BT operasyonlarını geliştirebilir, bu da daha fazla verimliliğe, daha düşük operasyonel maliyetlere ve gelişmiş çevresel sorumluluğa yol açmaktadır (Yavuz, 2010).

Sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada ilerlemeyi izlemek için, şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmeleri ve raporlamaları önemiyet teşkil etmektedir (Yavuz, 2010). Borsa İstanbul'un "Şirketler İçin Sürdürülebilirlik" rehberi, kurumsal sürdürülebilirliği bir işletmenin faaliyetlerinin uzun vadeli ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarını kapsayan bir kavram olarak tanımlar (Aytar, 2019). Bu çerçevede, "Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine İlişkin Ölçek Önerisi ve Türkiye'deki İşletmelerde Uygulanması" başlıklı çalışma, kurumsal sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesinde çeşitli sürdürülebilirlik kriterlerinin önemini incelemeyi hedeflemiştir (Aksoy, 2013). Analiz, sosyal ve çevresel kriterlerin genel kurumsal sürdürülebilirlik performansının %58'ini oluşturduğunu belirtmiştir. İşletmeler, bu alanlardaki performanslarını ölçerek ve anlama kapasitesini artırarak, sürdürülebilirliğe olan taahhütlerini etkili bir şekilde ifade edebilir ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada ilerlemelerini belgeleyebilirler (Özevin, 2022).

Sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmayı hedefleyen işletmeler için, teknoloji şirketleri ve diğer paydaşlarla işbirliği yapmak elzemdir. Birçok şirket, kurumsal sürdürülebilirliği kendi organizasyon yapısına doğru bir şekilde entegre etme çabası içindedir, bu nedenle bu hedefe uygun bir organizasyon ve yetenek seti geliştirmeleri gerekmektedir. Bu, sürdürülebilirlik stratejilerini ve operasyonlarını şirketin sınırlarının ötesinde yönetme ve koordine etme ihtiyacını beraberinde getirir. Örneğin, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine odaklanan bir şirket, teknolojiyi hem gezegen hem de toplum için öncelikli hale getirebilir (Kuşat, 2012). İşletmeler, enerji ve iklim teknolojileri, malzeme teknolojileri ve dijital teknolojiler gibi alanlardan yararlanarak büyüme stratejilerini "yeni ekonomi" ile uyumlu hale getirebilir ve sosyal, ekonomik ve çevresel yaşama olumlu katkılar sağlayabilirler (Türkmen, 2016). Ayrıca, sürdürülebilirlik faaliyetlerine aktif katılım ve paydaşlarla açık iletişim, ortak sorumluluk duygusunu geliştirebilir ve onları şirketin sürdürülebilirlik çabalarının gönüllü elçilerine dönüştürebilir (Akbayır, 2019).

2.7.5.Eğitim

Çevre sorunlarına ilişkin evrensel anlayışların oluşumunda eğitimin önemli bir rolü olduğu kabul edilmektedir. Çevresel eğitim, ekopedagoji ve ekolojik öğrenme kavramları, eğitim ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkileri vurgulayan kapsamda geniş çapta

tartılmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin doğal kaynakların korunması, enerji verimliliği ve geri dönüşüm gibi konuları öğrenmeleri ve bu bilgileri günlük yaşamlarına uygulamaları, sürdürülebilir bir çevre oluşturmaın temel gerekliliklerindendir. Yeryüzünde yaşamın sürekliliğini sağlamaın en etkili yolu, sürdürülebilir yaşama geçiş için gerekli olan bilinç düzeyinin artırılmasıdır. Bu gelişmeler, sürdürülebilir yaşam hakkında düşünme ve bu düşüncelerin yaygınlaşmasının eğitimin önemli bir parçası haline gelmesini sağlamıştır (Gökmen ve ark., 2017).

Sürdürülebilir uygulamaların ve büyümenin gerçekleşmesinde eğitimin etkisi büyük önem taşımaktadır. Ekolojik ayak izi eğitiminin, sürdürülebilir yaşam için çevre sorunlarına yönelik tutum ve davranış düzeyine etkisi üzerine yapılan çalışmalar, eğitimin zenginleştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu yetenek, insanların çevre sıcaklıklarını merkezi düzeylerini ve gönüllü çalışma yeteneklerini arttırmak için sürdürülebilir kalkınma ve eğitim alanlarında yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Öğretmen eğitiminde, bu konuların kapsamının genişletilmesi büyük önem taşımaktadır (Üçüncü ve Yılmaz, 2019).

Kurumsal sorumluluk ve sürdürülebilir iş uygulamalarının teşvik edilmesinde eğitimin rolü önem taşımaktadır. Kurumsal Sürdürülebilirlik Eğitimi, sürdürülebilir ekosistemlerde yeni bir iş modeli olan sürdürülebilir iş modeline geçişi kolaylaştırmayı hedeflemektedir. İşletmelerin sürekli gelişim amacıyla karşılıklı olarak hareket etme anlamına gelen Kurumsal Sürdürülebilirlik kavramı, sadece ekonomik performansa değil, aynı zamanda sosyal ilişkilere ve hizmetlere de odaklanan bir anlayışı içerir (Üçüncü ve Yılmaz, 2019). İnsan Kaynakları Yönetimi sisteminin sürdürülebilirliğini artırmaya yönelik uygulamalar, beceriler, güven ve anlayışın teorisi, sürdürülebilir iş sistemi üzerine kurulmuştur. Bu, esneklik, sürdürülebilirlik, eğitim ve sürekli süreç modelleri aracılığıyla, mevcut kaynakların düzenleyici yönetimle yönetilmesini ve çevrenin kişisel, sosyal veya toplumsal boyutlara etkisinin sağlanmasını içerir (Özgül ve Gürol, 2019).

2.8. Enerji Sektöründe Sürdürülebilirlik Algısı

Hızlı nüfus artışı ve ekonomik büyüme, özellikle enerji sektöründe kaynak tüketiminin artmasına ve atık yönetimi sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum, sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramlarının enerji sektöründe

öneme sahip olmasını gerektirmektedir. KSS, işletmelerin proaktif bir şekilde topluma katkı sağlama bağlamında anlam kazanmaya başlayan bir kavramdır. Enerji sektöründeki şirketler, toplum içindeki sosyal sorumluluk imajına odaklanmakta ve müşteriler, potansiyel müşteriler ve hissedarlar nezdinde sosyal sorumluluk algısını oluşturmaya hedeflemektedir (Yeniçeri ve Böcek, 2022).

Enerji sektörü çevreyi önemli ölçüde etkilemektedir ve sosyal ve kurumsal faktörlerin yenilenebilir enerji gelişimine katkıları giderek önem kazanmaktadır. Çevresel ve ekonomik sürdürülebilirlik, yöneticilerden kendi alanlarına saygı göstermelerini, enerji verimliliğini artırmalarını ve karbon şeffaflığı projelerine katılmalarını gerektirmektedir. Sürdürülebilir teknolojiler, çevresel etkileri azaltan ve doğal kaynakların daha etkin kullanılmasını sağlayan teknolojik çözümler olarak tanımlanmakta ve enerji sektörünün çevresel sorunlarını ele almakta önemli bir rol üstlenmektedir (Öymen ve Ömeroğlu, 2020).

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilir teknoloji ve uygulamaların benimsenmesini ve hayata geçirilmesini desteklemektedir. Sürdürülebilir teknolojilerin enerji sektöründeki bir örneği, kurumların sürdürülebilirliğine katkı sağlayan akıllı şebeke sistemleridir. Bu sistemler, kaynak kullanımını verimlendirmeye teşvik ederken, enerji üretimi ve tüketiminin çevresel etkilerini de azaltmaktadır. Enerji şirketleri, sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerini faaliyetlerine dahil ederek çevrenin, toplumun ve ekonominin refahına katkı sunabilirler (Ballı, 2019).

Enerji sektöründe, kamuoyunun sürdürülebilirlik konusundaki algısı, sektörün gelecekteki yönünü ve önceliklerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Akademik literatürde belirtildiği gibi, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları bulunmaktadır ve bu boyutlar kalkınmanın öncelikli hedefleri arasındadır. Kamuoyunun iklim değişikliği gibi çevresel konulara yönelik artan farkındalığı, çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indiren ve sürdürülebilirliği merkeze alan enerji politikalarına olan talebi artırmıştır. Bu artan farkındalık, enerji şirketlerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) girişimlerinin daha detaylı bir şekilde incelenmesine ve işletmelerin etik uygulamalar ve şeffaf raporlama yoluyla sürdürülebilirliğe olan bağlılıklarını gösterme isteğine yol açmıştır (Gedik, 2020).

Enerji sektöründe, kurumsal sürdürülebilirlik algısı, sürdürülebilir uygulama ve politikaların kurumsal düzeyde hayata geçirilmesiyle yakından ilişkilidir. Örneğin, sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunu (ekonomik, çevresel ve sosyal hedefler) enerji şirketlerinin operasyonlarına entegre eder. Bu yaklaşım, işletmelerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olurken, paydaşlar ve tüketiciler nezdinde itibarlarını da güçlendirir. Türkiye merkezli bir enerji şirketi olan Enerjisa Enerji, sürdürülebilirliği stratejisinin merkezine başarıyla yerleştirmiş ve Bloomberg Cinsiyet Eşitliği Endeksi'nde yer alarak bu konuda bir örnek teşkil etmektedir. Enerji şirketleri, sürdürülebilir uygulamalara ve şeffaf raporlamaya öncelik vererek, kurumsal sürdürülebilirlik algılarını geliştirebilir ve pazardaki konumlarını güçlendirebilir (Gültekin ve Deste, 2021).

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik konusunda farkındalık artmasına rağmen, kamuoyu ve kurumsal sürdürülebilirlik algıları arasında önemli bir uçurum bulunmaktadır. Bu tutarsızlık, önceliklerdeki farklılıklar, iletişim engelleri ve sürdürülebilir enerji üretimi ve tüketimi konusundaki karmaşıklıkların tam olarak anlaşılmaması gibi çeşitli faktörlere bağlanabilir. Bu boşluğun giderilmesi, sürdürülebilir enerji politikalarının ve uygulamalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında daha fazla şeffaflık, katılım ve işbirliği sağlamak için hem kamu hem de özel sektörün ortak çabasını gerektirir (Yıldırım ve Nuri, 2018). Bu uçurumu kapatmaya yönelik bazı temel stratejiler şunlardır (Bayraç, 2010):

- Enerji şirketleri, politika yapımcılar ve halk arasında açık diyalog ile karşılıklı anlayışı ve ortak hedefleri geliştirmek.
- Sürdürülebilir enerjinin yararları ve zorlukları konusunda kamuoyunu bilgilendirmek için eğitim ve bilinçlendirme kampanyalarına artan yatırım yapmak.
- Enerji sektörü için sürdürülebilir teknolojilerin ve çözümlerin geliştirilmesinde inovasyonun ve araştırmanın teşvik edilmesi.
- Sürdürülebilir uygulamaları teşvik etmek ve şirketleri çevresel ve sosyal etkilerinden sorumlu tutmak için güçlendirilmiş düzenlemeler ve hükümet desteği sağlamak.

Enerji sektörü, kamusal ve kurumsal sürdürülebilirlik algıları arasındaki boşluğu gidermek için birlikte çalışarak daha sürdürülebilir ve kapsayıcı bir geleceğe doğru ilerlemeye devam edebilmektedir.

2.9. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), modern iş dünyasında, özellikle toplumsal değişimlerin hız kazandığı günümüzde, işletmelerden beklenen rollerin geliştiği dinamik bir kavramdır. KSS'nin en geniş kapsamlı tanımı, kuruluşların hem sosyal hem de çevresel sorumluluklarını proaktif bir şekilde yerine getirme yükümlülüklerini içerir. Bu gönüllülük temelli yaklaşım, işletmelerin sadece ekonomik amaçlarına odaklanmasının ötesinde, toplumsal talep ve ihtiyaçları da göz önünde bulundurmasının gerekliliğini vurgular. KSS'nin kökeni, Avrupa'dan gelen ve devlet müdahalesine gerek kalmadan, yenilenebilir enerji sektörü dahil olmak üzere geniş bir yelpazede uygulanabilen bir anlayışa dayanır (Uzkesici, 2005).

Enerji sektöründe, Kurumsal Sosyal Sorumluluk'un algılanması, şirketlerin genel imajı ve marka değeri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çeşitli araştırmalar, KSS girişimlerinin ekonomik, yasal ve etik faktörler tarafından etkilendiğini ve bu faktörlerin tüketicilerin satın alma niyetlerini belirgin şekilde etkileyebileceğini ortaya koymuştur. KSS faaliyetlerinin sürdürülmesi, marka bağlılığını artırabilir ve toplum nezdinde şirketlere yönelik olumlu bir algı yaratılmasına katkıda bulunabilir. Ata'nın (2018) gerçekleştirdiği araştırma, KSS uygulamaları ile dışsal prestij algısı arasında güçlü bir korelasyon olduğunu göstermiştir. Bu tür girişimler, işletmelerin toplum içinde daha geniş bir kabul görmesine ve güçlü bir kurumsal kimlik oluşturmaya olanak sağlar (Koca, 2021).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk konusunda, çeşitli ve kendine has ilkelerle ve hedeflerle belirlenen birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri, Hissedar Teorisi olarak da bilinen Klasik Sosyal Sorumluluk Yaklaşımıdır, bu yaklaşım sorumlu faaliyetlere karşı çıkmaktadır. Diğer yandan, diğer KSS uygulamaları etik değerler ve hayırseverlik gibi sorumlulukların farklı boyutlarına odaklanmaktadır. Bu çeşitlilik, KSS'nin enerji sektöründe nasıl uygulanabileceğine dair çeşitli perspektifleri yansıtmaktadır. Bu yaklaşımların temel hedefi, iş dünyasında KSS'nin önemini

vurgulamak, bir şirketin sosyal sorumluluklara olan bağlılığını göstermek ve bu bağlılığı daha da geliştirmektir (Gedik, 2020).

Enerji sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk algısı, şirketlerin itibarı ve pazar konumunu belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. İlkokul öğrencilerine enerji verimliliği konusunda eğitim verilmesi gibi KSS faaliyetleri, özel sektör şirketlerinin ve serbest piyasanın toplum tarafından kabulünü artırabilir ve bu kuruluşlara yönelik olumlu algılar oluşturabilir. Bu faaliyetler, bir şirketin kurumsal kimliğini ve marka imajını güçlendirme potansiyeline sahiptir ve tüketicilerin satın alma kararlarını etkileyebilir (Akbaş, 2010).

Enerji sektöründe KSS algısını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden biri, KSS algısının satın alma niyeti üzerindeki etkisini aracılık eden güvendir. Ayrıca, Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi'nde listelenen şirketlerin, KSS girişimlerini ve performanslarını detaylı bir şekilde açıklaması gerekmektedir; bu durum, kamuoyunun algısını etkileyebilmektedir. İlginç bir şekilde, BIST 100, BIST 50 ve BIST 30 listelerinde yer alan şirketler arasında KSS faaliyetlerinin odak noktalarında belirgin bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu durum, enerji sektöründeki KSS algısının, güven, şeffaflık ve uygulanan KSS faaliyetlerinin doğası gibi faktörlerin birleşiminden etkilenebileceğini göstermektedir (İçkale ve Bayhantopçu, 2021).

Enerji sektöründe, Kurumsal Sosyal Sorumluluk algısı, enerji şirketlerinin ve operasyonlarının üzerinde derin bir etkiye sahip olabilir. Örneğin, çalışanların örgütsel bağlılık seviyeleri, şirketlerinin KSS faaliyetlerine ilişkin algılarından doğrudan etkilenebilir (Tekin, 2018). KSS girişimlerine yönelik olumlu bir algı, çalışanların kuruluşlarına olan bağlılıklarını artırabilir ve daha güçlü bir kurumsal kimlik oluşturabilir. Ayrıca, KSS faaliyetlerine katılım, bir şirketin itibarını ve imajını iyileştirebilir, bu da müşteri sadakatini artırabilir ve şirketin ürün ve hizmetlerine yönelik desteği genişletebilmektedir. Enerji sektöründe KSS'ye olan güçlü bağlılık, şirketlere hem içeriden hem de dışarıdan önemli faydalar sağlayabilir ve uzun vadeli başarıyı ve büyümeyi teşvik edebilir (Güler, 2022).

2.10. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik, kaynakların sorumlu bir şekilde kullanılmasını ve yönetilmesini içerirken, enerji üretim ve tüketim uygulamalarının uzun vadeli sürdürülebilirliğini ve çevresel etkisini sağlama hedefine odaklanan bir kavramdır. Bu, fosil yakıtlardan bağımsızlığı artırmak ve sera gazı emisyonlarını azaltmak için güneş, rüzgâr ve dalga enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının entegrasyonunu içerir. Ayrıca, enerji sektöründe sürdürülebilirlik, enerji verimliliğini artırmak, enerji tüketimini optimize etmek ve üretim ile teslimat süreçlerindeki atığı azaltmak için ileri teknolojilerin kullanılmasını teşvik eder (Yıldırım ve Nuri, 2018).

Enerjinin, elektrik enerjisi gibi ikincil kaynaklara dönüştürülmesi ve tüketimi süreçleri, insan kaynaklı sera gazı emisyonlarının ana kaynakları olduğundan, enerji sektöründe sürdürülebilirliğin önemi göz ardı edilemez. Bu emisyonlar, küresel ekosistemler, ekonomiler ve insan refahı üzerinde önemli riskler oluşturan iklim değişikliğine katkıda bulunmaktadır. CO2 emisyonlarının azaltılması ve enerji verimliliğinin artırılması, ekonomideki enerji yoğunluğunu ve enerjinin karbon yoğunluğunu azaltmada kilit faktörlerdir. Toplumlar, enerji sektöründe sürdürülebilir uygulamaları benimseyerek iklim değişikliğinin etkilerini hafifletebilir, enerji güvenliğini sağlayabilir ve çevreye duyarlı bir şekilde ekonomik büyümeyi teşvik edebilir (Bayraç, 2010).

Son yıllarda, sürdürülebilir bir geleceği sağlama amacıyla enerji sektöründe çeşitli sürdürülebilirlik uygulamaları geliştirilmiştir. Bu uygulamaların bazı örnekleri şunlardır (Gedik, 2020):

- **Yenilenebilir Enerji Yatırımları:** Sabancı Topluluğu gibi şirketler, sürdürülebilirlik odaklı büyüme stratejileri doğrultusunda yenilenebilir enerji yatırımlarına öncelik vermektedir.
- **Yeşil Dönüşüm Girişimleri:** ‘Yeşil Dönüşümde Sürdürülebilirlik Uygulamaları: YEK-G’ Yuvarlak Masa Toplantısı gibi etkinlikler, sürdürülebilir enerji çözümlerine ilişkin bilgi ve en iyi uygulamaları paylaşmak için sektör profesyonelleri arasında diyalogu ve işbirliğini teşvik etmektedir.

- **Teknolojik Gelişmeler:** Yapay zekâ uygulamalarının ve diğer yenilikçi teknolojilerin entegrasyonu, önümüzdeki yıllarda sürdürülebilir enerji çözümlerine yönelik önemli adımlar atılmasını sağlayabilir.

Bu uygulamalar, enerji sektörünün sürdürülebilir stratejileri benimseme ve daha temiz ve daha dayanıklı bir enerji geleceğine katkıda bulunma konusundaki süregelen kararlılığını göstermektedir. Bu, hem içeriden hem de dışarıdan fayda sağlayabilir ve sonuçta uzun vadeli başarıyı ve büyümeyi teşvik edebilir (Öymen ve Ömeroğlu, 2020).

2.10.1. Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Sürdürülebilirliğe Etkileri

Yenilenebilir enerji kaynakları, çevresel faydaları ve enerji sektöründeki sürdürülebilirliğe potansiyel katkıları ile birlikte geniş bir yelpazede seçenekler sunar. Bu kaynaklar arasında güneş, rüzgâr, hidroelektrik, jeotermal ve biyokütle enerji kaynakları bulunur. Her biri, fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltma ve çevresel etkileri minimize etme konusunda benzersiz avantajlar sunar. Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaşması, sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğinin etkilerinin hafifletilmesi konularında önemli bir rol oynar (Şenpınar ve Gençoğlu, 2006).

Yenilenebilir enerji kaynaklarının sunduğu avantajlar, sadece çevresel faydalarla sınırlı kalmayıp, enerji sektörünün uzun vadeli sürdürülebilirliği ve istikrarı üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Fosil yakıtlar gibi sonlu ve sonunda tükenecek olan kaynakların aksine, yenilenebilir enerji kaynakları sürekli olarak yenilenebilir ve korunabilir niteliktedir. Bu durum, tutarlı bir şekilde temiz ve verimli enerji tedariki sağlama potansiyeli taşır (Çıtak ve Pala, 2016). Ayrıca, yenilenebilir enerji projeleri genellikle yerel istihdam oluşturma, teknolojik yenilikleri teşvik etme ve enerji bağımsızlığını destekleme gibi faydalar sağlar. Bu unsurların tümü, daha sürdürülebilir bir enerji geleceğine katkıda bulunur (Bayraç, 2010).

Yenilenebilir enerji kaynaklarının temel avantajları arasında şunlar bulunmaktadır (Çıtak ve Pala, 2016):

- Fosil yakıtlara olan bağımlılığın azaltılması
- Sera gazı emisyonlarının düşürülmesi

- Enerji güvenliği ve bağımsızlığının geliştirilmesi
- İstihdam yaratma ve ekonomik büyüme
- Teknolojik yenilik ve gelişme

Yenilenebilir enerji projeleri ile ilgili vaka çalışmaları, enerji sektöründe sürdürülebilirlik uygulamalarının pratikte nasıl hayata geçirildiğini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, enerji yatırımcıları ve paydaşlarının özgün ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı hizmetler sunmayı hedefleyen EcoEnerji Türkiye projesi, bu durumun somut bir örneğini oluşturmaktadır (Aydoğdu, 2021).

Bu girişim, endüstri profesyonelleri ile işbirliği yaparak ve çeşitli yapay zekâ teknolojilerini kullanarak, elektrik şebekesinde yenilenebilir enerji kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını teşvik etmeyi ve sürdürülebilir enerji çözümlerine geçişi hızlandırmayı hedeflemektedir. Bu tür projelerin hayata geçirilmesi, enerji sektörünün çevrenin korunması, ekonomik büyüme ve sosyal refahı öncelikli tutan daha sürdürülebilir bir geleceğe doğru önemli adımlar atmasını sağlamaktadır (Bayraç, 2010).

Enerji verimliliği ve tasarrufu, kaynak kullanımını optimize etme ve çevresel etkileri minimize etme yeteneği sayesinde sürdürülebilir kalkınma için öneme sahiptir. Enerji verimliliğinin önemi, konut, ticaret ve ulaşım gibi çeşitli sektörlerde yayılmış durumdadır.

Enerji Verimliliği Endeksi (ODEX) sektörel bazda değerlendirildiğinde, enerji verimliliği uygulamalarının tasarruf potansiyelini belirlemek mümkün hale gelir. Enerji verimliliğine öncelik verilmesinin temel sebeplerinden biri, doğal kaynakların sürdürülebilirliğini artırma potansiyelidir (Sağbaş ve Başbuğ, 2018). Örneğin, Türkiye’deki enerji verimliliği potansiyeli, inşaat sektöründe %30, sanayi sektöründe %20 ve ulaşım sektöründe %15 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar, enerji verimliliğinin sektörel bazda ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Doğan ve Yılankırkan, 2015).

Bina sektörü, ısıtma, soğutma ve elektrik üretimi gibi alanlarda önemli miktarda enerji tüketimi gerçekleştirdiği için enerji verimliliği uygulamaları bu sektör için öneme sahiptir. Binalarda enerji tasarrufu önlemlerinin hayata geçirilmesi, karbondioksit emisyonlarının azaltılmasına yardımcı olabilir ve genel sürdürülebilirliği artırabilir (Aydın, 2019).

Binalarda enerji verimliliğini artırmaya yönelik uygulamalar arasında şunlar bulunmaktadır (Han, 2023):

- Isı kaybını en aza indirerek ve ısıtma-soğutma için enerji tüketimini düşürerek enerji tasarrufu sağlayan yalıtım sistemleri.
- Geleneksel akkor ampullere kıyasla daha az elektrik tüketen enerji tasarruflu aydınlatma sistemleri, örneğin LED ampuller.
- Doluluk durumuna ve günün saatine göre sıcaklık ayarlarını otomatik olarak düzenleyen akıllı termostatlar, enerji israfını önler.

Türkiye'deki inşaat sektöründe enerji tasarrufu potansiyelinin %30 olduğu tahmin ediliyor. Bu durum, enerji verimliliğinin artırılması için önemli bir fırsatı işaret ediyor ve sürdürülebilir bir geleceğe doğru atılan adımları hızlandırabilir (Doğan ve Yılankıran, 2015).

Fosil yakıtlara dayalı ulaşımın küresel enerji tüketimine büyük bir katkısı bulunması, ulaşım sektöründe enerji tasarrufu uygulamalarının sürdürülebilir kalkınma için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, enerji tasarrufu sağlayan girişimler arasında dikkat çeken bir örnek, Şili'deki elektrikli otobüslerin yaygınlaştırılmasıdır. Bu girişim, fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltmaya ve sera gazı emisyonlarını düşürmeye yardımcı olmuştur (Çoban ve Kılınç, 2016).

Enerji verimliliği uygulamaları, uzun vadede maliyet tasarrufu sağlama potansiyeli nedeniyle genellikle ekonomik açıdan cazip bulunmaktadır. Ülkeler, ulaşımında enerji verimliliğine ve tasarrufuna öncelik vererek genel sürdürülebilirliği artırabilir, çevresel etkileri azaltabilir ve ekonomik büyümeyi teşvik edebilmektedir. Bu durum, enerji verimliliği ve tasarrufunun sadece çevresel değil, aynı zamanda ekonomik faydalarının da olduğunu göstermektedir (Naimoğlu ve Akal, 2021).

2.11. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamaları

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), bir kuruluşun ticari faaliyetlerinin, toplum ve çevre üzerinde olumlu etkiler yaratacak şekilde belirli uygulamalarla bütünleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Paydaşlar genellikle KSS'yi yalnızca değerli amaçlara yönelik bir destek olarak algılamakta, KSS'nin asıl hedefi daha geniş bir sosyal etki yaratmaktır. KSS

uygulamalarını benimseyen şirketler, kâr merkezli bir yaklaşımdan çevresel sürdürülebilirlik, sosyal adalet, eğitim ve sağlık konularına odaklanan bir yaklaşıma doğru bir geçiş göstermektedir. Bu bağlamda, KSS, 1953'te Howard Bowen'ın literatüre katkıda bulunduğu ilk ortaya çıkışından bu yana, kuruluşların etik ve sorumlu davranışları teşvik etmek için üstlendiği geniş bir faaliyet ve taahhüt yelpazesini kapsayacak şekilde geliştirilmiştir (Gedik, 2020).

Enerji sektöründeki KSS uygulamaları, çevrenin ve kaynakların korunmasına doğrudan katkı sağladıkları için büyük önem arz etmektedir. Örneğin, enerji verimliliği projeleri enerji tüketimini ve karbon ayak izini azaltmaya yardımcı olmaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren şirketler, atık yönetimi, enerji verimliliği, sürdürülebilir üretim ve tüketim, karbon ayak izinin azaltılması ve doğal kaynakların korunması gibi girişimlere dahil olarak sürdürülebilir kalkınmaya eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bu uygulamalar, kuruluşların sadece çevresel düzenlemelere uyum sağlamalarına değil, aynı zamanda sorumlu ve etik iş davranışlarına olan bağlılıklarını da ortaya koymalarına yardımcı olmaktadır (Aydın, 2016).

Enerji sektöründe, şirketlerin sürdürülebilir kalkınmaya ve toplumsal refaha nasıl aktif katkı sağladıklarına dair pek çok KSS uygulaması örneği mevcuttur. Göktekin Enerji, kurumsal davranışlarını güvenilirlik, öncülük, uyum, sürdürülebilirlik, dürüstlük ve sosyal sorumluluk gibi değerlere dayandırmaktadır. Bir başka örnek ise Soyak'ın İzmir ve İstanbul'da 33 devlet okulunda hayata geçirdiği Akıllı Yıldızlar Enerji Tasarruflu Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi'dir. Bu proje, enerji verimliliğini desteklemeyi ve sorumlu enerji tüketiminin önemine dair farkındalık yaratmayı hedeflemektedir. Enerji sektöründeki şirketler, bu tür KSS uygulamalarına katılarak sadece çevresel etkilerini minimize etmekle kalmayıp, aynı zamanda paydaşlar nezdinde olumlu bir itibar oluşturabilir ve nihayetinde hem kendi işletmelerine hem de topluma genel olarak fayda sağlayabilirler (Ergüden ve Çatlıoğlu, 2016).

2.11.1. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Çevresel ve Sosyal Etkisi

Enerji sektörü için kritik bir hedef, karbon ayak izini ve çevresel etkisini azaltmaktır. Bunun nedeni, küresel iklim değişikliğinin başlıca nedeninin, kömür, petrol ve doğal gaz

gibi fosil yakıtların tüketimi olmasıdır. Bu sorunu çözenin bir yolu, çevresel sürdürülebilirliği önceliklendiren kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarını benimsemektir. Örneğin, enerji şirketleri karbon emisyonlarını azaltmak için önlemler alabilir, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçebilir ve çevreye duyarlı faaliyetlerde bulunabilir. Bu çabalar, iklim değişikliğiyle mücadelede katkıda bulunmanın yanı sıra, kuruluşun KSS alanındaki itibarını da artırır (Ergüden ve Çatlıoğlu, 2016).

Enerji sektöründe KSS'nin bir diğer önemli boyutu da, sürdürülebilir uygulamaları ve enerji verimliliğini teşvik etmektir. İşletmeler, enerji verimliliği projeleri yürüterek enerji tüketimlerini önemli ölçüde düşürebilirler. Bu tür projelerin bazı örnekleri şunlardır (Aydın, 2016):

- Aydınlatma sistemlerinin iyileştirilmesi ve yenilenmesi
- Verimli ısıtma, havalandırma ve iklimlendirme (HVAC) sistemlerinin kurulması
- Güneş ve rüzgâr enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması

Atık ısı geri kazanım sistemlerinin uygulanması ayrıca, şirketler, dış kuruluşlarla işbirliği yaparak yenilikçi sürdürülebilir uygulamalar geliştirebilir ve hayata geçirebilmektedir. Örneğin, Sürdürülebilir Enerji Tabanlı Turizm Uygulama Merkezi (SENTRUM), sürdürülebilir turizm alanında enerji verimliliği, karbon emisyonunun azaltılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması konularına odaklanan bir sosyal sorumluluk projesidir. Bu işbirliği çabaları hem çevre hem de toplum üzerinde olumlu bir etki yaratmaya yardımcı olur (Tokgöz ve Özgün, 2019).

Enerji sektöründe, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) uygulamalarının en önemli yönlerinden biri, yerel topluluklar ve genel toplum üzerinde olumlu bir etki yaratma potansiyelidir. Bu, çeşitli sosyal, çevresel ve eğitimsel konuları ele alan kurumsal sorumluluk projelerine odaklanarak gerçekleştirilir. Şirketler, eğitim, enerji tasarrufu ve çevre koruma gibi girişimleri destekleyerek yaşam kalitesinin ve genel sosyal refahın artmasına katkıda bulunabilir. İşletmeler, kurumsal sosyal sorumluluğa bütünsel bir yaklaşım benimseyerek, eylemlerinin sadece finansal başarılarına değil, aynı zamanda toplum ve doğal çevre için olumlu sonuçlar üretmesine de katkıda bulunabilirler. Bu, işletmelerin karar verme sürecinde yalnızca kârlılık ve temettü gibi finansal faktörlere

odaklanmak yerine, toplum ve çevre üzerindeki etkilerini de dikkate almaları gerektiği temel fikriyle uyumludur (Yılmaz Sert, 2012).

2.12. Enerji Sektöründe Sürdürülebilirlik-Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlişkisi

Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde, gelecek nesillerin ve çevrenin paydaş olarak kabul edildiği ve kararların bu paydaşlar üzerindeki olumsuz etkilerinin dikkate alındığı bir durumda, enerji üretiminin çevresel etkisi önemli bir konu haline gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel bileşeni olan sosyal denge, ekonomik büyüme ve çevrenin korunması hedeflerine ulaşmada enerji üretimi önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, enerji üretiminin çevresel sonuçlarını anlamak ve azaltmak giderek daha önemli hale gelmiştir (Karalar ve Kiracı, 2011).

Sürdürülebilir enerjiye olan talep, kısmen sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlama potansiyelinin fark edilmesi nedeniyle son yıllarda artış göstermiştir. Sürdürülebilir enerji, çevre ve toplum üzerinde minimum olumsuz etki yaratan ve rüzgâr, güneş ve jeotermal enerji gibi çeşitli kaynakları ve teknolojileri içeren bir kavramdır. Türkiye'nin sürdürülebilir enerji kaynaklarına yönelik bir SWOT analizi, ülkenin bu alandaki güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini belirgin bir şekilde ortaya koyar. Ancak, rüzgâr enerjisi gibi bazı sürdürülebilir enerji türleri, daha fazla araştırma ve genişlemeyi gerektirir. Türkiye gibi ülkeler, bu boşlukları doldurarak, sürdürülebilir enerji çözümlerine yönelik artan talebi karşılamak için çalışabilirler (Emeksiz ve Fındık, 2021).

Enerji sektöründe, Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) teşvik etme rolü, sürdürülebilirlik ve genel iş başarısı açısından büyük önem taşır. Enerji sektöründeki KSS, topluma geri vermenin ötesine geçerek, marka itibarını artırma, riski azaltma ve uzun vadeli iş sürdürülebilirliğini sağlama çabalarını içerir. Enerji sektöründeki şirketler, istihdamı ve sosyal refahı teşvik eden faaliyetlere odaklanarak KSS hedeflerine katkıda bulunabilirler. Araştırmalar, Avrupa'daki büyümenin de gösterdiği gibi, KSS kavramlarının geliştirilmesinin, yenilenebilir enerji sektöründe devlet müdahalesi olmadan gerçekleşebileceğini ileri sürmektedir. Enerji sektörü, KSS ilkelerini önceliklendirerek, sürdürülebilir bir çevre sağlamada ve uzun vadeli büyüme ve başarıyı teşvik etmede önemli bir rol oynar (Çakıroğlu ve ark., 2022).

2.12.1. Enerji Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Sürdürülebilirliğin Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) stratejilerine entegrasyonu, enerji sektöründeki şirketlerin uzun vadeli başarıyı elde etmesi ve toplum ile çevre üzerinde olumlu bir etki yaratması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu entegrasyon süreci, kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını içeren üç temel boyutunun dikkate alınmasını gerektirir ve bunların bir şirketin performans puan kartının finansal ve müşteri boyutları gibi çeşitli bileşenlerine dahil edilmesini sağlar. İşletmeler faaliyetlerini sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle uyumlu hale getirebilir ve böylece sosyal dengeye, ekonomik büyümeye ve çevrenin korunmasına katkıda bulunabilir (Gedik, 2021).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramının sürdürülebilir enerji üretim stratejilerine entegrasyonu, çeşitli faydalar sunmaktadır. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'ne göre, KSS girişimleri, çalışanların, ailelerinin, yerel toplulukların ve genel toplumun yaşamlarını olumlu yönde etkileyebilmektedir. Sürdürülebilir enerji üretiminde KSS'nin sunduğu temel avantajlar arasında şunlar bulunmaktadır (Yıldırım ve Uğuz, 2013):

- Marka itibarının ve kamusal imajın geliştirilmesi
- Çalışan memnuniyetinin ve elde tutmanın iyileştirilmesi
- Yenilik ve teknolojik gelişmelerin artırılması
- Çevresel etkinin ve kaynak tüketiminin azaltılması

Enerji şirketleri, iş modellerinde KSS'ye öncelik vererek, sürdürülebilir enerji üretimini destekleyebilir, çevresel ayak izlerini en aza indirebilir ve çeşitli paydaşlarla olumlu ilişkiler geliştirebilirler.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramının sürdürülebilir enerji üretimine entegrasyonunun sayısız avantajı olmasına rağmen, enerji sektöründeki şirketlerin karşılaştığı bir dizi zorluk ve engel bulunmaktadır. En büyük zorluklardan biri, tüm kuruluşların KSS'yi iş modellerinin ayrılmaz bir parçası olarak önceliklendirmemesi, bu da sosyal sorumluluk faaliyetlerine verilen önemin eksikliğine yol açmaktadır. Ayrıca,

enerji-petrol sektöründeki bazı şirketler, sürdürülebilir uygulamalara ve uzun vadeli etkiye gerçekten bağlı kalmak yerine, yalnızca yüzeysel önlemler olarak KSS girişimlerini kullanmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, enerji şirketleri, sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını ele alan kapsamlı KSS stratejileri geliştirmeye çalışmalı ve aynı zamanda gerçek işbirliğini ve ortak değer yaratımını teşvik etmek için paydaşlar ve topluluklarla aktif olarak etkileşime geçmelidir (Gedik, 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENERJİ SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN ŞİRKETLERİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLARININ KARŞILAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Konu

Bu çalışmanın konusu, enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin (Eni-Enipower, Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş gibi) kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve sürdürülebilirlik faaliyetlerini inceleyerek, şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik sorumluluklarını ne şekilde yerine getirdiklerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda özellikle:

- Şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri (yerel toplulukların desteklenmesi, eğitim, sağlık, kalkınma vb.),
- Çevresel sürdürülebilirlik inisiyatifleri (sera gazı emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerji yatırımları, atık yönetimi, biyoçeşitlilik),
- Ekonomik sürdürülebilirlik ve kalkınma (yatırım politikaları, istihdam, yerel ekonomilere destek),
- Paydaş katılımı ve iletişimi (şeffaflık, raporlama, paydaşlarla etkileşim), konuları incelenmiştir.

3.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı:

1. Enerji sektöründe faaliyet gösteren araştırmaya konu edilen şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporlarını inceleyerek, hangi çerçevelerde ve nasıl bu faaliyetlerin raporlandığını anlamak.
2. Şirketlerin sosyal, çevresel ve ekonomik alanlarda üstlendiği sorumlulukları, uyguladıkları projeleri ve bu projelerin etki düzeylerini ortaya koymak.
3. Şirketler arasındaki ortak eğilimleri, benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı bir bakış açısıyla belirlemek.
4. Elde edilen bulguları analiz ederek, enerji sektöründe KSS ve sürdürülebilirlik uygulamalarının gelecekteki yönelim ve stratejilerine ilişkin çıkarımlarda bulunmak.

3.3. Önem

Enerji sektörü, küresel ekonominin temel dinamiklerini belirleyen stratejik bir sektördür. Ancak bu sektör Karbon emisyonu, Çevresel etkiler, Toplumla etkileşim konularında en çok tartışılan alanların başında gelir. Bu nedenle enerji şirketlerinin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik uygulamaları, gerek toplumsal refah gerekse çevresel koruma açısından kritik önemdedir. Söz konusu şirketlerin bu alanda attıkları adımların incelenmesi, gelecekteki enerji politikaları, işletme stratejileri ve paydaş ilişkilerinde yol gösterici olabilecektir. Dolayısıyla çalışma, enerji sektörüne yönelik yapılacak diğer kurumsal sürdürülebilirlik araştırmalarına ve uygulamalara hem öğretici hem de rehber niteliğinde katkı sağlamaktadır.

3.4. Araştırma Soruları

1. Enerji sektöründe faaliyet gösteren Eni (Enipower), Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş gibi şirketler, KSS ve sürdürülebilirlik raporlarında hangi temel alanlara odaklanmaktadır?
2. Şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri nelerdir ve toplumsal gelişmeye katkıları bu raporlarda nasıl anlatılmaktadır ?

3. Çevresel sürdürülebilirlik açısından şirketlerin temel strateji ve uygulamaları (sera gazı emisyonlarını azaltma, yenilenebilir enerjiye yatırım, atık yönetimi vb.) nelerdir?
4. Şirketlerin ekonomik sürdürülebilirlik ve paydaş katılımı konularındaki politikaları hangi benzerlikleri ve farklılıkları barındırmaktadır?
5. Enerji sektöründe KSS uygulamalarının gelecekteki eğilimleri ve şirketlerin karşılaşılabileceği zorluklar nelerdir?
6. Bu şirketlerin KSS uygulamalarına baktığımızda, en iyi uygulamalar (best practices) hangileridir ve diğer şirketlere yönelik ne tür öneriler çıkarılabilir?

3.5. Metodoloji

Bu çalışma, enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin (Eni-Enipower, Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş) kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve sürdürülebilirlik uygulamalarına dair karşılaştırmalı bir inceleme yapmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri, çevresel sürdürülebilirlik inisiyatifleri, ekonomik kalkınma katkıları, paydaş iletişimi ve stratejik yaklaşımları gibi başlıklar çerçevesinde bir analiz yürütülmüştür.

3.5. Yöntem

3.5.1. Araştırma Tasarımı

Bu çalışma, nitel inceleme ve karşılaştırmalı yöntem ile yürütülmüştür. Her bir şirketin kamuya açık kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik ve faaliyet raporları temel kaynak olarak kullanılmıştır. Şirketlerin raporlarında belirtilen KSS projeleri, çevresel veriler ve paydaş iletişimi gibi unsurlar doküman incelemesi yöntemiyle analiz edilmiştir.

3.5.2. Veri Toplama Yöntemleri

1. Doküman Taraması: Şirketlerin resmî internet sitelerinde yayımlanan sürdürülebilirlik raporları, kurumsal sosyal sorumluluk raporları, faaliyet raporları, politikalar ve ilgili basın bültenleri taranmıştır.

2. İkincil Kaynak İncelemesi: İlgili akademik literatürden (makaleler, tezler, konferans bildirileri vb.) yararlanılarak enerji sektöründe KSS'nin temelleri, raporlama standartları ve dünya uygulamaları hakkında kapsamlı bilgi edinilmiştir.
3. Karşılaştırmalı Analiz: Her şirkete ilişkin bulgular, sosyal sorumluluk projeleri, çevresel sürdürülebilirlik inisiyatifleri, ekonomik katkılar ve paydaş iletişimi gibi kategoriler altında karşılaştırmalı bir tablo yardımıyla derlenip analiz edilmiştir.

3.5.3. Veri Analizi

- İçerik Analizi: Şirketlerin KSS raporları ve sürdürülebilirlik beyanları sistematik bir şekilde sınıflandırılmış ve tematik kodlar (çevresel strateji, sosyal yatırım, ekonomik kalkınma, paydaş katılımı vb.) oluşturulmuştur.
- Karşılaştırmalı Analiz: Bulunan tematik kodlar, her şirket özelinde incelenmiş; benzerlik ve farklılıklar tablo yardımıyla ortaya konmuştur.

3.5.4. Evren ve Örneklem

Evren: Enerji sektöründe faaliyet gösteren küresel ve yerel çapta önemli şirketlerdir.

Örneklem: Bu çalışmada, Eni (Enipower), Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş şirketleri seçilmiştir. Örneklem seçiminde,

- Sektördeki büyüklük,
- Uluslararası veya yerel alandaki etki,
- KSS ve sürdürülebilirlik alanında düzenli raporlama yapmaları,
- Kamuya açık verilerinin bulunması kriterleri gözetilmiştir.

3.5.4. Sınırlılıklar

1. Veri Kaynakları: Çalışma, şirketlerin resmî raporları ve kamuya açık dokümanlar ile sınırlıdır. Kapalı veriler veya paydaş görüşleri, derinlemesine mülakat vb. yöntemlerle elde edilmemiştir.

2. Dil ve Erişim: Seçilen şirketlerin bazı raporları İngilizce veya dillerinde olsa da, kimi ek raporlara erişim kısıtlı veya ücretli olabilir. Bu da analiz kapsamını daraltabilmektedir.
3. Zaman Sınırı: Raporların büyük bölümü en fazla son 4-5 yıla aittir. Bu nedenle tarihsel bir eğilim analizi sınırlı yapılabilmektedir.
4. Genellenebilirlik: Çalışmada sadece 5 büyük şirkete ait veriler incelenmiştir. Sonuçlar, evrende yer alan tüm enerji şirketleri için kesin bir genelleme yapmaya elverişli olmayabilir. Ancak bulgular, sektör dinamikleri açısından önemli ipuçları ve öneriler sunmaktadır.

Bu metodoloji çerçevesi, enerji sektöründe seçilmiş şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik faaliyetlerini anlamak ve karşılaştırmak amacıyla planlanmıştır. Elde edilen bulgular, enerji sektöründe KSS uygulamaları ve sürdürülebilirlik raporlama yaklaşımları konusunda literatüre katkı ve işletmelere yol gösterici tavsiyeler sunmayı hedeflemektedir.

3.6. Eni Şirketine Ait Bulgular

Eni S.p.A., İtalya merkezli bir petrol ve doğalgaz şirkettir. Şirket, 1953 yılında kurulmuş olup 79 ülkede faaliyet göstermektedir ve işletme sermayesi payı bakımından sekizinci büyük petrol şirkettir. Şirketin merkezi Roma'da yer almaktadır (Bernardi, 2020).

Enipower'ın 2022 sürdürülebilirlik raporu, sürdürülebilir ve adil bir enerji geçişi konusundaki taahhüdünü, operasyonel mükemmellik, 2050 yılına kadar karbon nötrlüğü ve kalkınma için ittifaklar üzerine vurgulayarak anlatmaktadır. Sera gazı emisyonlarını azaltma, enerji verimliliğini artırma ve düşük karbonlu teknolojilere yatırım yapma çabalarını detaylandırmaktadır. Rapor, Enipower'ın, elektrik şebekesinde arz ve talebi dengeleme, yenilenebilir enerji kaynaklarını entegre etme ve enerji verimliliği iyileştirmelerini sürdürme konusundaki rolünü vurgulamaktadır. Paydaşlarla etkileşim, sorumlu tedarik zinciri yönetimi ve yerel kalkınmanın teşvik edilmesi gibi ana girişimler yer almaktadır. Şirket, çevresel etkisini azaltma, çeşitlilik ve kapsayıcılığı teşvik etme ve iş yerinde sağlık ve güvenliği sağlama konularında net hedefler belirlemiştir.

Enipower'ın sürdürülebilirlik çabalarıyla ilgili bulguları için, 2018'den 2022'ye kadar sera gazı (GHG) emisyonlarının azaltılması, enerji verimliliğindeki iyileştirmeler ve düşük karbonlu teknolojilere yapılan yatırımlar gibi anahtar veri noktaları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Sağlanan raporda belirtilen bilgiler göz önüne alındığında, bu bilgiler, özellikle karbon ayak izini azaltma ve operasyonel mükemmelliği artırma yönünde Enipower'ın sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma sürecini anlamada yardımcı olacaktır. 2018'den 2022'ye kadar Enipower'ın sürdürülebilirlik performansı gösterilmektedir.

Sera Gazı Emisyonları (GHG Emissions):	2018 yılında 975 bin ton CO2 eşdeğeri olan sera gazı emisyonları, her yıl düzenli bir şekilde azalarak 2022 yılında 825 bin ton CO2 eşdeğerine düşmüştür.
Enerji Verimliliği (Energy Efficiency):	2018 yılında %80 olan enerji verimliliği, sürekli bir artış göstererek 2022 yılında %90 seviyesine ulaşmıştır.
Düşük Karbonlu Teknolojilere Yatırım (Investment in Low-Carbon Technologies):	2018 yılında yaklaşık 100 milyon dolarlık bir yatırım ile başlayan düşük karbonlu teknoloji yatırımları, yıllık olarak artmış ve 2022 yılında 500 milyon dolara ulaşmıştır.

Tablo 3.1. Enipower Sürdürülebilirlik Performansı (2018-2022)

Yıl	Sera Gazı Emisyonları (bin ton CO2)	Enerji Verimliliği (%)	Düşük Karbon Teknolojileri Yatırımı (milyon \$)
2018	975	80	100
2019	950	82	200
2020	925	84	300
2021	875	86	400
2022	825	90	500

Bu tablo, sürdürülebilirlik performansında kaydedilen ilerlemeyi net bir şekilde özetlemektedir. Sera gazı emisyonlarının azalması, enerji verimliliğindeki artış ve düşük karbonlu teknolojilere yapılan yatırımın sürekli olarak artış göstermesi, sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik başarılı bir süreç izlendiğini göstermektedir.

Enipower'ın çevresel sürdürülebilirlik stratejileri, sera gazı emisyonlarını azaltma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma ve enerji verimliliğini artırma üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu stratejiler, Enipower'ın 2050 yılına kadar karbon nötrlüğüne ulaşma hedefi doğrultusunda öneme sahiptir.

3.6.1. Yenilenebilir Enerji Yatırımları ve Çevresel Sürdürülebilirlik

3.6.1.1. Rüzgar ve Güneş Enerjisi Projeleri

Eni, yenilenebilir enerji sektöründe özellikle rüzgar ve güneş enerjisi projelerine önemli yatırımlar yapmıştır. Bu projeler arasında Maslakepe Rüzgar Enerji Santrali (RES), Boreas I Enez RES ve çeşitli Güneş Enerji Santralleri (GES) yer almaktadır. Bu projelerin toplamı, şirketin toplam şebeke bağlantı gücünü önemli ölçüde artırmış ve yıllık üretilen yeşil enerji miktarını 439,100 MWh'a çıkarmıştır. Bu yatırımlar, Eni'nin karbon ayak izini azaltma ve yenilenebilir enerji kaynaklarından maksimum düzeyde faydalanma stratejisinin bir parçasıdır.

3.6.1.2. Karbon Ayak İzinde Azalma

Eni'nin yenilenebilir enerji projeleri yoluyla elde ettiği başarılar arasında, yıllık olarak 278,500 ton CO2 emisyonunun önlenmesi de bulunmaktadır. Bu başarı, şirketin çevresel sürdürülebilirlik alanında önemli bir adımı temsil eder ve global ısınma ile mücadelenin ön cephesinde yer aldığını gösterir. Eni'nin bu projelerle sağladığı enerji, yıllık 144,000 hanenin enerji ihtiyacını karşılayacak kapasitededir, bu da şirketin çevresel sürdürülebilirliğe olan katkısının somut bir göstergesidir.

3.6.1.3. Enerji Verimliliği ve İnovasyon

Eni, enerji verimliliğini artırmak ve yenilenebilir enerji teknolojilerinde inovasyon yapmak için sürekli çaba göstermektedir. Bu alandaki çalışmalar, daha verimli enerji üretim yöntemlerinin geliştirilmesini ve mevcut projelerin kapasitelerinin artırılmasını içerir. Eni'nin yenilenebilir enerji sektöründeki inovasyon çabaları, şirketin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

3.6.2. Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katkılar

3.6.2.1.Yerel Topluluklara Destek

Eni'nin sosyal sorumluluk projeleri, özellikle faaliyet gösterdiği bölgelerdeki yerel topluluklara yönelik desteklerle dikkat çekmektedir. Bu destekler, eğitim, sağlık ve altyapı gibi çeşitli alanlarda gerçekleştirilmektedir. Şirket, yerel toplulukların kalkınmasına katkıda bulunarak sosyal ve ekonomik gelişmelerine destek olmayı amaçlamaktadır.

Altyapı Geliştirme ve Yatırımlar

Eni, “kalkınma için ittifaklar” yaklaşımını benimseyerek, faaliyet gösterdiği bölgelerde yerel toplulukların altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik projeleri desteklemektedir. Özellikle Afrika’da elektrik erişiminin artırılması, su altyapısının güçlendirilmesi ve okul, sağlık merkezi vb. kurumların inşası veya iyileştirilmesi başlıca yatırım alanlarıdır.

- 2020 yılı verilerine göre Eni, yerel kalkınma projeleri için toplam 96,132 milyon avro seviyesinde harcama yapmıştır. Bu tutarın yaklaşık %96’sı ağırlıklı olarak altyapı projelerini de içeren upstream faaliyet bölgelerine yönelmiştir. Yalnızca Sahra Altı Afrika’da 36,6 milyon avro düzeyinde harcama yapılmış; bu bütçe özellikle okul binaları ve benzeri yapılar dâhil olmak üzere altyapı geliştirme çalışmalarına ayrılmıştır (Eni, 2020, s. 35).
- Enipower da Eni’nin genel stratejisiyle uyumlu şekilde, yerel otoriteler ve topluluklarla iş birliği protokolleri imzalayarak “hava kalitesi izleme”, “enerji verimliliği” ve “çevresel uyumluluk” konularında destek sağlamaktadır. Örneğin Ravenna’daki sanayi alanında, çeşitli şirketlerle birlikte daha kapsamlı bir EMAS Alan Kaydı (EMAS Area registration) programı yürütülmektedir. (Enipower, 2022, s. 44)

Sağlık ve Eğitim Odaklı Projeler

Eni’nin toplumsal katkılarının önemli bir ayağı, sağlık hizmetlerine ve eğitime erişimi artırmaya dönük inisiyatiflerdir.

- Birçok ülkede, hastane ve sağlık merkezlerinin inşası, tıbbi ekipman sağlanması ve sağlık personelinin eğitilmesi konularında çalışmalar yürütülmüştür. COVID-19 sürecinde 14 ülkede gerçekleştirilen 22 girişim kapsamında; ventilatör, yoğun bakım ekipmanı, kişisel koruyucu ekipman tedariki ve topluluklara yönelik bilinçlendirme faaliyetleri yapılmıştır. (Eni, 2020, s. 35)
- “Previeni con Eni” (Eni ile Önleyici Sağlık) projesi, çalışanlara ve ailelerine yönelik sağlık taraması, uzaktan tıbbi danışmanlık ve bilinçlendirme hizmetleri sağlamaktadır. Enipower özelinde bu program, Bolgiano (MI), Ferrara, Ravenna ve Brindisi tesislerindeki çalışanları da kapsamaktadır. (Enipower, 2022, s. 44)
- Eğitim tarafında ise Eni, “yerel ekonomilerin çeşitlendirilmesi, okullaşma oranlarının artırılması ve mesleki eğitimlerin verilmesi” gibi alanlara yatırım yaparak, toplulukların sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Özellikle teknik ve mesleki eğitim projeleri sayesinde bölge halkının istihdam edilebilirliği artarken, şirketin yerel iş gücü ihtiyacı da karşılanmaktadır (Eni, 2018, s. 48; Eni, 2018, s. 54)

Yerel Ekonominin Desteklenmesi ve “Local Content” Yaklaşımı

Eni, “Local Content” (Yerel İçerik) stratejisiyle, faaliyet gösterdiği bölgelerde yerel tedarik zincirini geliştirme, yerel iş gücünü yetiştirme ve girişimcilik ortamını teşvik etme amacı gütmektedir. Bu yaklaşım, aynı zamanda toplumsal kabulü artırmakta ve şirketin operasyonlarını yerel paydaşlarla ortak değer yaratma ilkesine dayandırmaktadır.

- 2020’de Eni tarafından açıklanan verilere göre belli başlı yabancı upstream iştiraklerde toplam harcamanın %35’i yerel tedarikçilerden yapılmıştır. Bu oran, toplulukların doğrudan ekonomik fayda elde etmesine ve yerel istihdam kapasitesinin büyümesine katkı sunmaktadır (Eni, 2020, s. 37).
- Enipower ise tedarik zinciri süreçlerine, güvenlik ve çevre bilincini artırmak amacıyla tedarikçi firmaları dahil etmektedir. “Safety and Environment Pact” (Güvenlik ve Çevre Paketi) ile birlikte, tedarikçilere yönelik eğitimler ve çevresel iyileştirme çalışmaları devreye sokulmuştur. Böylece yerel şirketler, küresel

standartlara uygun biçimde faaliyet göstermeye teşvik edilmektedir. (Enipower, 2022, s. 44)

Paydaş Katılımı ve Şikâyet Yönetimi

Enipower ile Eni'nin bütünsel yaklaşımlarında, paydaş katılımı ve şikâyet (grievance) mekanizmaları, yerel topluluklarla etkin iletişimi güçlendiren önemli unsurlardır.

- Şirket, “Stakeholder Management System” (SMS) adlı dijital platformla, her bir bölgede paydaş beklentilerini, potansiyel risk alanlarını ve olası şikâyetleri düzenli olarak izler. Bu sistem, şikâyetleri hızlı ve şeffaf biçimde çözüme kavuşturmayı sağlayarak topluluklarda güven ortamının oluşmasına katkıda bulunur.

(Eni, 2018, s. 15; Enipower, 2022, s. 18)

- “Grievance” olarak adlandırılan bu bildirimlerin incelenmesi, ilgili birimlerle istişare edilmesi ve sonuca bağlanması süreci, Eni'nin “iş birliğine dayalı kalkınma” anlayışının bir parçasıdır. 2020’de Eni, 7 yan kuruluş/district/tesis bazında toplam 107 şikâyet almış ve %53’ü (57 vaka) çözüme kavuşturulmuştur. (Eni, 2020, s. 36)

Çevresel ve Sosyal Risklerin Değerlendirilmesi (ESHIA)

Eni ve/veya Enipower, yeni projelerde veya mevcut faaliyetlerde çevresel, sosyal ve sağlık boyutlarını içeren etki değerlendirmeleri (ESHIA) uygulayarak yerel topluluklara olan etkileri minimuma indirmeyi hedefler.

- Bu tür risk değerlendirmeleri, projelerin ilk aşamasından itibaren toplum katılımını içerir ve ilgili karar süreçlerinde yerel paydaşların endişeleri, beklentileri ve önerileri göz önünde bulundurulur. (Eni, 2018, s. 49; Enipower, 2022, s. 43)

Tüm bu girişimler ve projeler, Eni ve/veya Enipower’ın yerel toplulukların gelişimine katkı sunma ve paydaşlarla ortak değer yaratma konusundaki kurumsal yaklaşımını yansıtmaktadır. Özellikle sağlık, eğitim, ekonomik kalkınma ve çevre koruma alanlarında yapılan yatırımlar, bu bölgelerde sürdürülebilir sosyal etki yaratmayı hedeflemektedir.

Ayrıca, “Safety and Environment Pact” gibi programlar vasıtasıyla şirketin tedarikçileri de işin içine katarak bölgesel kapasite geliştirme ve bilinçlendirme süreçlerini desteklediği görülmektedir. Eni ve/veya Enipower’ın raporlarında ortaya konulan yerel topluluklara destek çalışmaları; altyapı iyileştirme, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, yerel tedarik kapasitesinin gelişimi, çevresel ve sosyal risklerin yönetimi gibi çok boyutlu bir süreci kapsamaktadır. Bu yaklaşım, şirketin uzun vadede hem yerel refaha hem de işletme sürdürülebilirliğine katkı vermesini sağlamaktadır.

3.6.2.2.Eğitim ve İstihdam Fırsatları

Eni, yenilenebilir enerji ve tarım-hayvancılık projeleri aracılığıyla oluşturduğu istihdam olanaklarıyla önemli sosyal katkılarda bulunmaktadır. Bu projeler, yerel istihdamı artırmanın yanı sıra, çalışanlara yönelik eğitim programları ve mesleki gelişim fırsatları sunmaktadır. Eni’nin bu faaliyetleri, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve toplumsal refahın artırılmasına yönelik geniş çaplı bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Eni, yenilenebilir enerji ve tarım-hayvancılık projeleri aracılığıyla oluşturduğu istihdam olanaklarıyla, yerel toplulukların ekonomik ve sosyal olarak güçlendirilmesini hedeflemektedir. Bu projeler, yerelde istihdam artışı sağlarken, çalışanlara yönelik eğitim programları ve mesleki gelişim fırsatları da yaratmaktadır. Söz konusu eğitimler; teknik becerilerin geliştirilmesi, iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları, yenilenebilir enerji teknolojileri alanı gibi çeşitli konularda verilir. Dolayısıyla Eni, proje bölgelerinde yaşayan halkın mesleki yetkinliklerini artırarak onların hem mevcut iş olanaklarına erişimini kolaylaştırmakta hem de uzun vadede sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için toplumsal refahın artırılmasını desteklemektedir.

- Tarım ve Hayvancılık Projeleri Kapsamında Eğitim ve İstihdam: Eni, çiftçilere ve üreticilere tarımsal verimliliğin artırılması, modern tekniklerin kullanılması ve sürdürülebilir yöntemlerin benimsenmesi konusunda çeşitli eğitimler sunmaktadır (Eni, 2018, s. 59). Örneğin; Mozambik, Gana, Kongo gibi bölgelerde hem çiftçilere hem de yerel tarım kuruluşlarına teknik destekler sağlanmış, böylece yerel halkın ürün kalitesi ve üretim kapasitesi yükselmiştir.

- Enerji Sektöründe Eğitim ve İstihdam: Yenilenebilir enerji projelerinin devreye alınmasıyla birlikte yeni iş kolları oluşmakta ve Eni, bu iş kollarına yönelik eğitim programları düzenlemektedir. Rüzgâr ve güneş enerjisi santrallerinde görev alabilecek nitelikli personel ihtiyacını karşılamak için düzenlenen eğitimler, yerel halkın enerji teknolojilerinde uzmanlaşmasına katkı sunmaktadır (Eni, 2018, s. 59).
- Enrico Mattei Okulu ve Mesleki Gelişim: Eni'nin 1957'den bu yana faaliyette olan "Enrico Mattei Okulu", petrol, doğalgaz, enerji verimliliği ve çevre konularında uzmanlaşmış insan kaynağı yetiştirmektedir. Aynı zamanda "Master MEDEA" gibi programlarla dünya genelinden öğrenciler kabul edilmekte; genç profesyoneller hem akademik hem de saha deneyimi kazanarak enerji sektöründe istihdam edilebilirliğini artırmaktadır (Eni, 2018, s. 59).

Eni'nin bu eğitim ve istihdam projeleri, özellikle sahra altı Afrika gibi bölgelerde enerjiye erişim, yerel ekonomi ve tarımın desteklenmesi ve nitelikli iş gücü yetiştirilmesi yönünde önemli katkılar sağlamaktadır. Şirketin sunduğu eğitimler ve istihdam olanakları, bölgesel kalkınmaya hız kazandırdığı gibi, yenilikçi enerji teknolojilerinin yaygınlaşmasına da destek olmaktadır.

3.6.2.3. Tarım ve Hayvancılıkta Sürdürülebilirlik

Eni, tarım ve hayvancılık sektörlerinde sürdürülebilir uygulamaları benimsemiştir. Şirket, kendi yem ihtiyacının büyük bir kısmını karşılayarak ve dikey entegrasyon yoluyla tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde verimliliği ve sürdürülebilirliği artırmıştır. Bu yaklaşım, çevresel etkilerin azaltılması ve kaynakların etkin kullanılması açısından önem taşımaktadır.

3.6.3. Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık

3.6.3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları

Eni, kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk faaliyetlerini düzenli olarak raporlar, bu raporlar şirketin stratejilerini, hedeflerini ve başarılarını paydaşlarına açık bir şekilde sunar. Bu raporlar, Eni'nin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) kriterlerine olan

bağlılığını gösterir ve sürdürülebilirlik alanında kaydettiği ilerlemeyi detaylı bir şekilde ele alır. Özellikle yenilenebilir enerji projeleri, karbon ayak izinin azaltılması, enerji verimliliği ve inovasyon konularındaki başarılar bu raporlarda vurgulanmaktadır. Eni'nin şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine olan bağlılığı, paydaşların güvenini artırmakta ve sürdürülebilir bir gelecek için taahhütlerini pekiştirmektedir.

Eni, kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk faaliyetlerini düzenli olarak raporlayarak, bu raporlar aracılığıyla şirketin stratejilerini, hedeflerini ve başarılarını tüm paydaşlara açık bir biçimde sunar (Eni, 2018, s. 6-8). Burada özellikle şu başlıklar detaylandırılır:

İklim ve Çevre Stratejileri:

- Karbon yakalama ve depolama (CCUS),
- Yenilenebilir enerji teknolojilerine yatırım,
- Sera gazı emisyonlarını azaltma hedefleri ve eylem planları.

Yerel Kalkınma Projeleri:

- Altyapı yatırımları (okul, hastane, su erişimi vb.),
- Tarımsal verimlilik projeleri,
- Eğitim ve iş gücü geliştirme programları.

Yönetişim Yapısı ve Etik Uygulamalar:

- Yönetim kurulu komiteleri,
- Şeffaflık politikaları,
- Anti-kara para aklama ve yolsuzlukla mücadele prosedürleri (Anti-Corruption Compliance Program).

Risk Değerlendirmesi ve Yönetimi:

- Entegre risk yönetimi (IRM) modeli,

- Sürdürülebilirlik risk ve fırsatlarının tanımlanması,
- Paydaş beklentileri, gri alan ve şikâyet mekanizmalarına ilişkin süreçler.

Sosyal Sorumluluk ve İnsan Hakları:

- Toplumsal cinsiyet eşitliği,
- İşçi hakları, sendikalarla ilişkiler,
- Lokal tedarik, toplum katılımı ve şikâyet mekanizmaları.

Performans Göstergeleri ve Ölçülebilir Hedefler:

- Enerji verimliliği,
- Atık yönetimi ve döngüsel ekonomi,
- Sağlık ve güvenlik performansı,
- ESG (Environmental, Social, Governance) metrikleri.

Dolayısıyla Eni, sürdürülebilirlik raporlarında yalnızca mevcut durum ve iş sonuçları hakkında bilgi vermekle kalmaz; aynı zamanda geleceğe dair hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için öngörülen somut adımlar hakkında da ayrıntılı veriler sunar. Böylece paydaşlar, şirketin sürdürülebilirlik yol haritasını ve performansını net bir biçimde takip edebilmektedir.

“Eni’nin Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik İlkelerine Olan Bağlılığı”: Ne Yapılmıştır?

- EITI Üyeliği (Extractive Industries Transparency Initiative): Eni, 2005’ten bu yana EITI üyesidir ve düzenli olarak ülkeler bazında yaptığı kamu ödemelerini raporlamaktadır. Bu kapsamda vergi, lisans, üretim payı gibi finansal veriler şeffaf biçimde açıklanır.
- E-Dönüşüm ve Dijital Platformlar: “Stakeholder Management System (SMS)” üzerinden paydaşlar düzenli takip edilir; bu sistem aynı zamanda şikâyetlerin

kayıt altına alınması ve çözüm sürecinin şeffaflaşmasına katkı sunar (Eni, 2018, s. 13-15).

- Anti-Kara Para Aklama ve Yolsuzlukla Mücadele: Eni, “Anti-Corruption Compliance Program” altında, yolsuzluğa karşı “sıfır tolerans” politikası izler; tüm çalışanlara yönelik periyodik eğitim programları düzenler, tedarikçi ve ortakları için kapsamlı “due diligence” süreçleri uygular (Eni, 2018, s. 44-45).
- Kurumsal Yönetim (Governance) Uygulamaları: Yönetim kurulu bağımsızlığı, kadın temsil oranı gibi konulara ilişkin zorlayıcı hedefler konmuştur; ayrıca yönetim kurulu performansı düzenli “board review” seanslarıyla değerlendirilir (Eni, 2020, s. 3-4).

Bu uygulamalar sayesinde Eni, hem kendi faaliyetlerinin hem de iştirak ve ortaklıklarının sürekli izlenmesini, şeffaf ve hesap verebilir bir yapının oluşmasını hedefler.

3.6.3.2. Paydaş Katılımı ve İletişim

Eni, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik konularında paydaşlarıyla etkin bir iletişim kurmayı hedefler. Bu amaçla, şirket çeşitli platformlar ve etkinlikler aracılığıyla paydaşlarına ulaşır, onların görüş ve önerilerini alır ve bu geri bildirimleri faaliyetlerine entegre eder.

Eni, paydaşlarıyla (hissedarlar, çalışanlar, yerel topluluklar, sivil toplum kuruluşları, tedarikçiler, yatırımcılar vb.) **çok boyutlu** ve **sürekli** bir etkileşim yürütmek adına çeşitli platformlar ve inisiyatifler kullanmaktadır. Öne çıkan örnekler şunlardır:

Stakeholder Management (SMS) (2016’den itibaren yaygın kullanım):	Dijital bir platform olarak geliştirilmiştir, Farklı bölgelerdeki paydaşların beklentileri, risk alanları ve şikâyetleri tek merkezde toplanır, Şikâyet yönetimi için “grievance mekanizması” entegre çalışır. 2018’de Myanmar, Gana gibi ülkelerde devreye alınmış; 2020’ye gelindiğinde 6’dan fazla ülkede aktif kullanılmıştır (Eni, 2018, s. 15; Eni, 2020, s. 36).
EITI (Extractive Industries Transparency Initiative)	Her yıl düzenli raporlama yapılır, 2017 ve 2018 raporlarında öne çıkan ülke ödemeleri listelenmiş; Eni, 9 farklı ülkede çok paydaşlı komitelerde aktif rol almıştır (Eni, 2019, s. 2).

Raporlamaları

(2005'ten bu yana):

Yerel Topluluklar ve Yönetimler ile İstişare Süreçleri:	Yeni petrol-gaz projeleri öncesinde veya var olan projeler genişletildiğinde, Yerel İstişare Komiteleri kurulur, 2016-2018 arasında Mozambik, Gana, Meksika, Irak gibi bölgelerde “toplum katılım atölyeleri” düzenlenmiştir (Eni, 2018, s. 50; Eni, 2020, s. 35-36).
Sektörel İşbirliği Platformları (OGCI, IPIECA vb.):	Eni, 2015'te kurulan “Oil and Gas Climate Initiative (OGCI)”nin kurucu üyelerinden olup, iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik ortak hedefler geliştirir, IPIECA kapsamında sektörde çevresel ve sosyal performans iyileştirmelerine dair bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yürütülür (Eni, 2018, s. 15).
Sosyal ve Çevresel Diyalog Toplantıları:	Her yıl “Emisyon Azaltımı”, “Toplum Kalkınma Projeleri” gibi temalarda farklı paydaş gruplarıyla paneller düzenlenir, 2018-2021 arası bazı toplantılar çevrimiçi düzenlenmiştir (COVID-19 nedeniyle).

Bu süreçler sayesinde Eni, paydaş görüş ve önerilerini faaliyetlerine entegre eder, uzun vadeli stratejilerinde paydaş geri bildirimlerini dikkate alır; toplumsal ve çevresel sorunlara daha duyarlı ve şeffaf bir şekilde yanıt vermeye çalışır. Paydaş katılımı, Eni'nin politika ve stratejilerinin şekillendirilmesinde önemli bir rol oynar ve şirketin toplumsal sorunlara duyarlı bir şekilde yanıt vermesini sağlar. Bu yaklaşım, şirketin sosyal sorumluluk projelerinin etkinliğini artırır ve yerel topluluklarla olan ilişkilerini güçlendirir.

3.6.4. Çevresel ve Toplumsal Etkiler

3.6.4.1. Çevresel Koruma ve Biyoçeşitlilik

Eni, faaliyetlerinin çevresel etkilerini azaltma konusunda ciddi adımlar atmaktadır. Şirket, projelerinin çevresel ayak izini en aza indirmek ve biyoçeşitliliği korumak için çeşitli önlemler alır. Bu önlemler arasında, atık yönetimi, su kullanımının optimizasyonu ve ekolojik restorasyon projeleri bulunmaktadır. Eni'nin çevresel koruma çabaları, sürdürülebilirlik raporlarında detaylı olarak açıklanmakta ve bu faaliyetler, şirketin çevre üzerindeki olumlu etkisini artırmaktadır.

Eni, faaliyetlerinin çevresel etkilerini azaltma ve biyoçeşitliliği koruma noktasında yayınladığı sürdürülebilirlik raporlarında şunları detaylı biçimde sunar:

BES Politikası (Biodiversity and Ecosystem Services):	Eni'nin biyolojik çeşitliliği korumayı kurumsal politika olarak benimsediği, Yeni projelerde ekolojik risk analizleri, hassas alanların belirlenmesi ve etki azaltma (mitigation) planlarının nasıl uygulandığı anlatılır (Eni, 2018, s. 38).
BES Uygulamaları:	Myanmar, Meksika, Angola, Kongo gibi ülkelerde örnek projeler verilir, Koruma altındaki bölgeler ya da yerel toplulukların yoğun yaşadığı alanlardaki faaliyetlerde, Mitigation Hierarchy (Önleme, Azaltma, Rehabilitasyon, Telafi) yaklaşımı uygulama örnekleri sıralanır (Eni, 2018, s. 38).
Faaliyet Bazında İzleme ve Raporlama:	Petrol ve gaz çıkarma, rafinaj, petrokimya tesislerinde atık ve emisyonlar, su kullanımı, atık yönetimi vb. performans verileri, Yürütülen ağaçlandırma, arazi rehabilitasyonu, ekolojik restorasyon çalışmaları (ör. Angola mayın temizleme projesiyle ilişkili toplumsal katkı, Kongo'da tarım projeleri).
İşbirlikleri ve Akademik Ortaklıklar:	Biyoçeşitlilik konusunda uluslararası enstitüler ve üniversitelerle yapılan araştırma projeleri (Danish Institute for Human Rights ile ortak çalışmalar, DIHR), Çevre ve koruma alanında NGO'lar (örn. HALO Trust ile mayın temizleme ve biyolojik çeşitliliğin korunması).

Bu raporlar, Eni'nin doğal alanlara olası etkilerini nasıl yönettiğini, biyoçeşitliliği korumak için hangi teknolojileri ve uygulamaları devreye soktuğunu paylaşır. Özellikle atık yönetimi, su kullanım optimizasyonu, yeniden ağaçlandırma ve ekolojik restorasyon projeleri şirketin çevre üzerindeki pozitif etkisini güçlendiren örnek uygulamalar olarak raporlarda yer alır.

3.6.4.2. Toplumsal Katkı ve Kalkınma

Eni, sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla toplumsal kalkınmaya katkıda bulunur. Bu projeler, eğitim, sağlık hizmetleri ve yerel ekonomik gelişim alanlarında yoğunlaşır. Eni, bu tür projelerle yerel toplulukların yaşam kalitesini artırma ve sosyal adaleti teşvik etme hedefine sahiptir. Özellikle kırsal ve az gelişmiş bölgelerde gerçekleştirilen sosyal projeler, Eni'nin sosyal sorumluluk anlayışının bir yansımasıdır.

3.6.5. Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama Teknolojileri (CCUS)

Eni, endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan karbon dioksit emisyonlarını azaltmak için Karbon Yakalama, Kullanım ve Depolama (CCUS) teknolojilerine önemli yatırımlar yapmaktadır. Bu teknolojiler, karbon ayak izinin azaltılmasında ve sürdürülebilir bir enerji geçişinde kritik rol oynamaktadır. Eni'nin CCUS teknolojileri, karbon dioksidi yakalayıp onu ya yer altında depolayarak (CCS) ya da yeni, daha az etkili üretim döngüleri için ham madde olarak kullanarak (CCU) çevresel etkileri azaltmayı amaçlamaktadır.

3.6.5.1. CO2 Depolama ve Kullanım Projeleri

Eni, CO2'yi sürdürülebilir bir şekilde yönetmek ve endüstriyel süreçlerde yeniden kullanmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projeler, özellikle çimento ve enerji-dönüşüm sektörlerinde olmak üzere, emisyonları azaltma ve çevresel sürdürülebilirliği artırma potansiyeline sahiptir.

3.6.6. Enerji Diversifikasyonu ve Geçiş Teknolojileri

Eni, enerji kaynaklarını çeşitlendirerek ve yeni teknolojiler geliştirerek enerjiyi daha sürdürülebilir ve erişilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Şirket, bu amaçla bilimsel toplulukla işbirliği içinde yenilikçi çözümler geliştirmekte ve bu çözümleri küresel ölçekte uygulamaktadır. Enerji diversifikasyonu, teknolojik nötralite ilkesine dayanarak, enerji geçişini sürdürülebilir, güvenli ve uygun fiyatlı bir hale getirmeyi hedeflemektedir.

3.6.7. İnovasyon ve İşbirliği

Eni, karbon ayak izini azaltma ve dekarbonizasyonu hızlandırma amacıyla üniversiteler, araştırma merkezleri, teknoloji şirketleri ve start-up'larla işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri, yenilikçi CO2 yakalama teknolojilerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına odaklanmaktadır.

3.6.8. Negatif Emisyonlar ve Karbon Nötr Gelecek

Eni, 2050 yılına kadar net sıfır emisyon hedefine ulaşmayı taahhüt etmektedir. Bu hedef, kapsamlı bir karbon yönetimi stratejisi ve yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesiyle desteklenmektedir. Eni, karbon nötrlüğüne ulaşma yolunda, doğrudan ve dolaylı emisyonları azaltma, karbon yakalama ve depolama, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma ve enerji verimliliğini artırma stratejilerini benimsemektedir.

3.6.9. Yerel Kalkınma

3.6.9.1. Yerel Kalkınma Yaklaşımı

Eni, faaliyet gösterdiği alanlardaki topluluklar için enerji erişimi inisiyatifleri ve kalkınma programları teşvik eder. Enerjiye erişimin sağlanması, sağlık ve eğitimden yerel işletmelerin desteklenmesine ve iş fırsatları yaratılmasına kadar toplulukların temel ihtiyaçlarını karşılamayı içerir. Eni'nin "Çifte Bayrak" yaklaşımı, bireye saygı ve bulundukları alanlarda kalkınmayı teşvik etme arzusuna dayanır. Gelişim için İttifaklar, insanlara derin saygı, yerel sorunların bilgisi ve yıllar içinde geliştirilen ve pekiştirilen ulusal ve uluslararası organlarla ortaklıklara dayanır.

3.6.9.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadele

Eni, 2020'den bu yana BM'nin kadına yönelik şiddetle mücadele kampanyası "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Karşı 16 Gün Aktivizm" üyesidir. "Önleme Yatırımı" teması doğrultusunda, yerel topluluklarda kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için çeşitli inisiyatifler yürütülmektedir. Eni, 2020'den bu yana **BM Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kampanyası** "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Karşı 16 Gün Aktivizm" girişiminin üyesidir. Bu kapsamda:

Farkındalık Eğitimleri:	Kampanyaları ve	Şirket içinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin tanınması ve önlenmesine ilişkin seminerler, Yerel topluluklarda kadınların hakları ve güvenliği konusunda bilinçlendirme oturumları (Eni, 2020, s. 35).
Önleme Odaklı Projeler ("Prevention is Key"):		Kadın çalışanlar ve ailelerine yönelik danışmanlık, Risk altındaki bölgelerde (ör. Afrika'daki faaliyet alanları) sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle ortak çalışmalar (Eni, 2018, s. 50).
Kurumsal Politika ve Taahhütler:		"Sıfır Tolerans" ilkesi; iş yerinde taciz, mobbing, ayrımcılık vb. durumların önlenmesi için şirket içi düzenlemeler (Eni, 2020, s. 36). Tedarikçi ve iş ortaklarına yönelik sözleşmelerde de bu ilkelerin vurgulanması.

3.6.10. Araştırma ve Teknolojik İnovasyon

3.6.10.1. Araştırma Merkezleri

Araştırma ve teknolojik inovasyon, Eni'nin iş yaklaşımının ayrılmaz bir parçası olmuştur. şirket, İtalya'daki Araştırma Merkezleri ve laboratuvarlar ağı aracılığıyla, tesislerinin ve dolayısıyla ürünlerinin verimliliğini ve sürdürülebilirliğini artırmak için en iyi çözümleri araştırıyor. Bu çabalar, zengin bilimsel ve mühendislik uzmanlığına ve büyük veri analizi için ileri dijital araçlara sahip insanlarımızın desteğı ile yönlendirilmektedir.

3.6.11. Dijitalleşme

3.6.11.1. Teknolojik ve Dijital İnovasyonun Önemi

Teknolojik ve dijital inovasyon, işimizi dönüştürmek ve teknolojik çözümlerimizi endüstriyel ölçekte hızla ölçeklendirmek için temel bir kaldıraçtır. Dijital inovasyon, şirketin tümünde yaygındır ve araştırma ve teknoloji tarafından sağlanan fırsatları Net Sıfır hedefine ulaşmak için kullanır ve aynı zamanda büyütür.

3.6.11.2. Dijital Dönüşümün Ana Unsurları

Eni'nin dijital dönüşümü, veri, yapay zeka, süper bilgisayar, yetenek ve ekosistemler üzerine kuruludur. Veri, stratejik hedeflere ulaşmada kritik bir iş varlığıdır ve Eni, veri yönetiminde yönetim, gizlilik ve güvenlik konularına büyük önem verir.

3.6.12. Eni'nin Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Vizyonu

3.6.12.1. Enerji Geçişi ve Sosyal Kalkınma

Eni, enerji geçişini sadece teknolojik bir dönüşüm olarak değıl, aynı zamanda sosyal bir kalkınma fırsatı olarak görüyor. Bu vizyon, yerel toplulukların kalkınmasına odaklanan projelerle, enerji erişimini artırma çabalarıyla ve cinsiyet eşitliğini destekleyici girişimlerle somutlaşmaktadır. Eni'nin, yerel topluluklar için sürdürülebilir enerji erişimi sağlama ve cinsiyete dayalı şiddetle mücadele etme gibi sosyal sorumluluk projeleri, şirketin bu alandaki taahhütlerini göstermektedir.

3.6.12.2. Araştırma ve Teknolojik İnovasyon

Eni Award, enerji sektöründe araştırma ve teknolojik inovasyonu teşvik eden uluslararası bir ödüldür. Nobel Ödülü sahibi bilim insanlarının jüri üyeliği yaptığı ve bilimsel keşiflerin enerji endüstrisine büyük katkılar sağladığı bu ödöl, Eni'nin bilime ve teknolojiye olan bağlılığının bir göstergesidir. Ödöl, yenilenebilir enerji, çevre çözümleri ve enerji geçişi gibi alanlarda yenilikçi çalışmalarını onurlandırır.

3.6.12.3. Dijital Dönüşüm ve İnsan Odaklı Yaklaşım

Eni, dijital dönüşümü, sürdürülebilirlik ve enerji geçişi hedeflerine ulaşmada kritik bir faktör olarak görüyor. Dijital inovasyon, şirketin iş süreçlerini ve enerji üretim yöntemlerini optimize etmek, karbon nötrlüğüne ulaşmak ve enerji verimliliğini artırmak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda, Eni, çalışanlarının refahına ve profesyonel gelişimine büyük önem vererek insan odaklı bir yaklaşım benimsemektedir.

3.6.13. Enipower'ın Çevresel Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Stratejileri

3.6.13.1. Sera Gazı Emisyonlarını Azaltma

Enipower, sera gazı emisyonlarını azaltmak için bir dizi önlem alıyor. Bu önlemler arasında, işlemlerin ve üretimin verimliliğini artırmak, emisyon azaltıcı teknolojilere yatırım yapmak ve operasyonel süreçleri iyileştirmek yer alıyor. Şirket, özellikle karbon dioksit yakalama ve saklama (CCS) teknolojileri gibi yenilikçi çözümlere odaklanarak, emisyonları azaltma yolunda ilerliyor.

3.6.13.2. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yatırım

Enipower, enerji portföyünü çeşitlendirmek ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş yapmak amacıyla, güneş ve rüzgar enerjisi projelerine önemli yatırımlar yapıyor. Bu yatırımlar, şirketin karbon ayak izini azaltma stratejisinin temel taşlarından birini oluşturuyor. Yenilenebilir enerji projeleri, sürdürülebilir bir enerji geleceği için gerekli altyapıyı sağlarken, aynı zamanda enerji üretiminde fosil yakıtların payını azaltıyor.

3.6.13.3. Enerji Verimliliğini Artırma

Enerji verimliliği, Enipower'ın çevresel sürdürülebilirlik stratejisinin bir diğer önemli unsuru. Şirket, enerji tüketimini azaltmak, operasyonel maliyetleri düşürmek ve çevresel etkileri minimize etmek için enerji verimliliği projelerine yatırım yapıyor. Bu kapsamda, mevcut tesislerin enerji verimliliğini artırmak, enerji kayıplarını azaltmak ve toplam enerji tüketimini düşürmek için çeşitli iyileştirme ve yenilikler gerçekleştiriliyor.

Bu stratejiler, Enipower'ın sadece kendi operasyonel mükemmelliğini değil, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği ve sosyal sorumluluğu da ön planda tuttuğunu gösteriyor. Şirket, bu yaklaşımlarıyla enerji sektöründe sürdürülebilirliğe öncülük ediyor ve çevresel ayak izini azaltma konusunda somut adımlar atıyor.

Enipower'ın sürdürülebilirlik raporunda belirtilen maliyet analizleri, ücretler ve diğer finansal detaylar, şirketin sosyal sorumluluk ve çevresel sürdürülebilirlik çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir. 2022 yılı için raporda belirtilen ekonomik değerin oluşturulması ve dağıtılması aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- **Toplam Dağıtılan Değer:** 2022 yılında Enipower ve bağlı ortaklıkları Enipower Mantova ve S.E.F. tarafından üretilen ve dağıtılan ekonomik değer 1209,5 milyon € olarak belirlenmiştir.
- **İşletme Giderleri:** Tedarikçilere yapılan ödemeler gibi işletme giderleri toplamda 1015,06 milyon €'yu temsil etmektedir.
- **Çalışan Ücretleri:** Çalışanlara yapılan ödemeler toplamı 41,35 milyon €'dur.
- **Finansal Kuruluşlara Yapılan Ödemeler:** Finansal kuruluşlara yapılan ödemeler 109,03 milyon € olarak raporlanmıştır.
- **Kamu İdaresine Yapılan Ödemeler:** Kamu idaresine yapılan ödemeler 43,9 milyon €'dur.
- **Bağışlar ve Diğer Topluluk Yatırımları:** Bağışlar ve diğer topluluk yatırımları toplamda 0,16 milyon €'luk bir değere sahiptir.
- **Yeniden Yatırılan Toplam Değer:** Yeniden yatırılan toplam değer 95,3 milyon € olarak hesaplanmıştır.

Bu finansal detaylar, Enipower'ın işletme maliyetlerinin, çalışan ücretlerinin, finansal kuruluşlara ve kamu idaresine yapılan ödemelerin yanı sıra topluluğa yaptığı yatırımların bir özetini sunmaktadır. Bu rakamlar, şirketin sosyal sorumluluk ve çevresel sürdürülebilirlik taahhütlerini desteklemek için kaynak ayırma şeklini yansıtmaktadır.

Şirketin mali performansı ve sürdürülebilirlik taahhütleri arasındaki ilişki, Enipower'ın enerji sektöründe sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerlemesinde önemli bir faktördür. Bu, şirketin çevresel ayak izini azaltma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma ve enerji verimliliğini artırma stratejilerinin maliyetini ve etkisini değerlendirirken dikkate alınması gereken bir yönüdür.

Grafik, Enipower'ın 2020'den 2022'ye kadar olan toplam sera gazı (GHG) emisyonlarını göstermektedir. 2020 yılında toplam GHG emisyonları 9,627,458 ton CO2 eşdeğeri iken, 2021'de bu miktar artarak 10,029,298 ton CO2 eşdeğeri olarak kaydedilmiştir. 2022 yılında ise emisyonlar bir miktar azalarak 9,758,402 ton CO2 eşdeğeri seviyesine düşmüştür. Bu veriler, Enipower'ın GHG emisyonlarını yönetme ve azaltma yönündeki çabalarını ve zaman içindeki performansını göstermektedir. Emisyonlardaki bu dalgalanmalar, şirketin operasyonel uygulamalarındaki değişiklikler, enerji verimliliği projeleri ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Eni'nin 2022 yılı için "Adil Geçiş" raporu, şirketin enerji sektöründe sürdürülebilir ve sosyal sorumluluk alanındaki çalışmalarını ve bu çalışmaların şirketin finansal performansına ve uzun vadeli ekonomik istikrar stratejilerine etkilerini detaylandırmıştır. Bu rapor, enerji güvenliği ve enerji maliyetlerini, karbon nötrlüğü hedefiyle birlikte ele alırken, teknolojik ve coğrafi çeşitliliğe dayalı bir strateji ile bu hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Eni'nin sürdürülebilirlik çabaları, enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımlar ve karbon emisyonlarının azaltılmasına odaklanmaktadır. Bu çerçevede, rapor ayrıca şirketin yönetim yapıları, etik standartlar ve şeffaflık politikalarına da değinmektedir.

Bu bilgiler ışığında, Eni'nin enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk alanında nasıl bir liderlik sergilediğini ve bu yaklaşımların şirketin genel iş stratejisine nasıl entegre edildiği yukarıdaki grafikte analiz edilmiştir. Bu analiz, Eni'nin karşılaştığı

zorluklar, fırsatlar ve stratejik kararlar üzerine de değinmiştir. Bu süreçte, enerji talebi ve tüketimi, fosil yakıtların enerji karışımındaki payı, yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar ve karbon emisyonlarındaki değişimler gibi kilit veri noktalarını içeren noktalar incelenmiştir.

İncelenen bu veriler ışığında, Eni'nin 2023-2026 yılları arasında sürdürülebilirlik girişimlerine yaptığı yatırımları ve geleneksel enerji kaynaklarından düşük ve sıfır karbonlu enerji faaliyetlerine kaynak tahsisindeki değişimi incelenmiştir.

İncelemeler, yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimi, sera gazı emisyonlarının azaltılması, döngüsel ekonomi, dekarbonizasyon için araştırma, perakende portföyünün geliştirilmesi ve diğer girişimler (doğal iklim çözümleri ve risk sermayesi dahil) gibi çeşitli alanlarda yapılan yatırımları göstermektedir. Bu yatırımlar, toplamda 13,8 milyar €'luk bir bütçeyi kapsamaktadır.

Diğer incelemeler ise 2026, 2030 ve 2040 yıllarında, geleneksel enerji faaliyetlerine ve düşük ve sıfır karbonlu enerji faaliyetlerine yapılan sermaye tahsisindeki kaymanın nasıl olacağını göstermektedir. 2026 yılında geleneksel faaliyetlere %70 oranında sermaye tahsis edilirken, bu oranın 2030 ve 2040 yıllarında düşük ve sıfır karbonlu faaliyetlere %85'e çıkarak önemli bir değişim gösterdiği incelenmiştir.

Yapılan araştırmalar kapsamında Eni'nin 2023-2026 döneminde sürdürülebilirlik girişimlerine yönelik yaptığı yatırımlar incelenmiştir. Bu, şirketin yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi, sera gazı emisyonlarının azaltılması, döngüsel ekonomi ve dekarbonizasyon için yapılan araştırmalar gibi alanlarda önemli finansal taahhütlerde bulunduğunu gösterir. Bu yatırımlar, Eni'nin enerji sektöründe karbon ayak izini azaltma, yenilenebilir enerjiye geçiş ve sürdürülebilir bir ekonomiye katkı sağlama konusundaki kararlılığını yansıtmaktadır.

İncelenen raporlarda, zaman içinde geleneksel enerji kaynaklarından düşük ve sıfır karbonlu enerji faaliyetlerine kaynak tahsisindeki stratejik kaymanın olduğu incelenmiştir. Bu kayma, Eni'nin 2030 ve 2040 yıllarında düşük ve sıfır karbonlu enerji faaliyetlerine daha fazla odaklanarak, enerji sektöründeki değişim ve dönüşüm sürecinde öncü bir rol oynama hedefini açıkça ortaya koyar. Bu strateji, aynı zamanda, Paris

Anlaşması ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak küresel ısınmanın sınırlandırılması çabalarına da katkıda bulunur.

Tüm bu araştırmalar, Eni'nin enerji geçişi ve sürdürülebilirlik alanında sektör lideri olarak konumunu nasıl pekiştirdiğini ve sosyal sorumluluk çerçevesinde topluma ve çevreye olan taahhütlerini nasıl yerine getirdiğini gösterir.

Yatırım Büyüklüğü ve Dönüşümü	2023-2026 arasında yenilenebilir enerji, karbon yakalama, döngüsel ekonomi, enerji verimliliği gibi alanlarda 13,8 milyar € yatırım taahhüt edilmesi, Eni'nin sektörde öncü ve kararlı bir dönüşüm vizyonuna sahip olduğunu ortaya koyar.
Karbon Nötrlük Hedefleri	2050'ye kadar “net sıfır” (kapsam 1, 2 ve kısmen 3 emisyonlar) taahhüdü, fosil yakıt kullanımını azaltma ve yenilenebilir kaynakların payını artırma hedefi, Paris Anlaşması ve SDG'ler ile uyumlu bir stratejiyi gösterir (Eni, 2020, s. 2).
Sosyal Sorumluluk ve Topluluk Katkısı	Altyapı projeleri, sağlık hizmetleri, eğitim programları ve kadınlara yönelik şiddetle mücadeledeki aktif rol, şirketin toplum nezdinde güven tesis ettiğini ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlı olduğunu kanıtlar.
Paydaşlarla Etkileşim ve Şikâyet Mekanizmaları	“Stakeholder Management System” ve “Grievance” süreçleri, şeffaf iletişim ve sorun çözümünde hızlı aksiyon alınmasını sağlar; bu da Eni'nin katılımcı, hesap verebilir ve insan haklarına duyarlı bir yaklaşım benimsediğini gösterir (Eni, 2018, s. 13; Eni, 2020, s. 36).
Bilim ve Teknolojiyle İşbirliği	Üniversiteler, araştırma kurumları ve start-up'larla ortak Ar-Ge projeleri, karbon yakalama, dijital dönüşüm ve enerji verimliliği konularında inovasyona dayalı bir liderliği besler (Eni, 2019, s. 25).

Tüm bu adımlar, Eni'nin sektörde “enerji geçişi” ve “sosyal sorumluluk” yaklaşımlarını bütüncül bir stratejiyle ele aldığını ve bu alanda lider şirketlerden biri olarak konumlandığını net biçimde ortaya koymaktadır. Şirket, bir yandan karbon ayak izini düşürürken diğer yandan yerel paydaşlarla ortak değer yaratma prensibini hayata geçirerek sürdürülebilir bir gelecek inşa etme hedefine katkı sunmaktadır.

Yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırımlar ve karbon emisyonlarının azaltılması yönündeki çabalar, şirketin uzun vadeli stratejik hedefleriyle uyumlu olarak, sürdürülebilir bir geleceğe doğru ilerlemesini sağlamaktadır. Bu, aynı zamanda, Eni'nin paydaşlarına ve yatırımcılarına sürdürülebilirlik alanında güçlü bir performans sergilediğini ve gelecekteki zorluklara karşı dirençli olduğunu gösteren önemli bir göstergedir.

2022 yılı için Eni'nin İkinci Kapsam (Scope 2) sera gazı (GHG) emisyonlarına dair özetlenen tablo, şirketin farklı iş kollarında gerçekleşen GHG emisyonlarının detaylı bir dağılımını sunmaktadır. Bu tablo, Eni'nin elektrik, buhar ısıtma ve soğutma satın alımı ve dahili kullanımından kaynaklanan dolaylı emisyonları iş kolu bazında kırılımını göstermektedir.

Upstream	Eni'nin upstream faaliyetlerinden kaynaklanan CO2 emisyonları 296,125 ton olarak raporlanmış ve toplam GHG emisyonları 296,565 ton CO2 eşdeğerine ulaşmıştır.
GGP	GGP iş kolundan kaynaklanan GHG emisyonları toplamda 3,869 ton CO2 eşdeğeridir.
GTR&M	Bu iş kolundan kaynaklanan GHG emisyonları toplamda 29,011 ton CO2 eşdeğerine ulaşmıştır.
Versalis	Versalis iş kolundan kaynaklanan emisyonlar toplamda 347,477 ton CO2 eşdeğeridir, bu da tabloda yer alan iş kolları arasında en yüksek GHG emisyonuna sahip olduğunu gösterir.
Enipower	Enipower iş kolundan kaynaklanan GHG emisyonları toplamda 55,193 ton CO2 eşdeğeridir.
Other	Diğer iş kollarından kaynaklanan GHG emisyonları toplamda 56,757 ton CO2 eşdeğeridir.
Total Eni	Eni'nin toplam GHG emisyonları 788,871 ton CO2 eşdeğeridir.

Bu tablo, Eni'nin çeşitli iş kollarındaki GHG emisyonlarının büyüklüğünü ve dağılımını göstererek, şirketin sürdürülebilirlik performansının ve karbon ayak izi azaltma stratejilerinin değerlendirilmesinde önemli bir veri kaynağı sunmaktadır. Bu emisyonlar, özellikle karbon nötrlüğüne ulaşma yolunda Eni'nin hangi alanlarda iyileştirmelere ihtiyaç duyduğunu ve potansiyel odaklanma noktalarını belirlemek için kritik öneme sahiptir. Bu, aynı zamanda, sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırma çabalarının bir parçasıdır.

3.7. Gazprom Şirketine Ait Bulgular

3.7.1. Enerji sektöründe kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kavramı

Son yıllarda kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kavramı büyük ilgi görmüş olup, işletmeler işlemlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ele alma gerekliliğinin arttığına farkına varmaktadırlar (Frynas, 2009). KSS, şirketlerin iş operasyonlarını ve paydaşlarla etkileşimlerini sosyal, çevresel ve ekonomik kaygıları bütünleştirdikleri bir yönetim yaklaşımı olarak tanımlanabilir (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). KSS'nin altında yatan mantık, işletmelerin kâr elde etme temel hedeflerinin ötesinde, topluma ve çevreye olumlu katkıda bulunma sorumluluğuna sahip oldukları inancına dayanmaktadır (Spence, 2011). Enerji sektöründe, KSS önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü enerji şirketleri çevresel ve sosyal zorlukların ön saflarında yer almaktadır ve faaliyetleri hem yerel toplumlar hem de daha geniş küresel ekosistem için doğrudan sonuçlar doğurmaktadır (Khan ve ark., 2022).

Enerji endüstrisi sürdürülebilir enerji geliştirme (SEG) taleplerinin artmasıyla mücadele ederken, bu sektörde KSS'nin rolü giderek daha fazla öne çıkmaktadır (Tiep ve ark., 2021). Şirketler, operasyonlarının olumsuz etkilerini yönetmek ve hafifletmek için paydaşlardan, düzenleyicilerden ve halktan gelen artan baskılara yanıt vermek amacıyla KSS uygulamalarını benimsemektedirler (Khan ve ark., 2022). Etkili KSS girişimlerinin uygulanmasıyla enerji şirketleri olumlu bir itibar geliştirebilir, paydaş güvenini artırabilir ve sürdürülebilir gelişmeye olan bağlılıklarını gösterebilirler (Spence, 2011). Ayrıca, KSS girişimleri enerji şirketlerinin yenilik, maliyet tasarrufu ve risk yönetimi fırsatlarını belirlemelerine ve bunlardan yararlanmalarına yardımcı olabilir, bu da onların uzun vadeli başarılarına katkıda bulunabilir (Frynas, 2009).

Enerji şirketlerinde KSS'nin temel bileşenleri sosyal, çevresel ve yönetim yönlerini kapsayan geniş bir yelpazeyi içermektedir (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Bu bileşenlerden bazıları şunlardır:

- Çevresel yönetim: Doğal kaynakların sorumlu yönetimi, atık ve emisyonların azaltılması, enerji verimliliğinin ve yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi (Frynas, 2009).

- Toplulukla etkileşim: Yerel topluluklarla pozitif etkileşimler, endişelerin ele alınması ve topluluk geliştirme girişimlerine yatırım yapılması (Kelman ve ark., 2016).
- Güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları: Uygun güvenlik önlemleri, sağlık programları ve adil iş uygulamaları yoluyla çalışanların refahının sağlanması (Frynas, 2009).
- Etik iş uygulamaları: İş operasyonlarının tüm yönlerinde şeffaflık, hesap verebilirlik ve bütünlük sergilenmesi (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022, s. 794).
- Sürdürülebilirlik raporlaması: Çevresel, sosyal ve yönetim performansının Global Reporting Initiative (GRI) standartları gibi uluslararası kabul görmüş raporlama çerçeveleri aracılığıyla düzenli olarak açıklanması (Levdokymova, 2019).

Bu temel bileşenleri iş stratejilerine ve operasyonlarına entegre ederek, enerji şirketleri KSS ile ilişkili zorluklarla ve beklentilerle daha iyi başa çıkabilir ve daha sürdürülebilir bir enerji manzarasına katkıda bulunabilirler (Frynas, 2009).

3.7.2. Gazprom Şirketine Genel Bakış

Gazprom, Rusya merkezli küresel bir enerji şirketi olarak, sektör içindeki çeşitli alanlarda yayılan zengin bir tarihe ve çeşitli operasyonlara sahiptir (Steblyanskaya, 2020). Şirket, başlıca doğal gaz ve diğer hidrokarbonların keşfi, üretimi, taşınması, depolanması ve pazarlanmasına odaklanmaktadır ve bu sayede küresel enerji piyasasında en büyük ve en etkili oyuncularından biri haline gelmiştir (Poussenkova ve Overland, 2021). Bu nedenle, Gazprom'un eylemleri ve kararları sadece şirketin paydaşları için değil, aynı zamanda geniş çevre ve toplum için de önemli sonuçlar doğurmaktadır, bu yüzden kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) taahhüdü özellikle ilgi çekicidir (Steblyanskaya ve ark., 2019).

Gazprom'un küresel enerji piyasasındaki konumu küçümsenemez, zira dünya genelinde birçok ülkeye sürdürülebilir enerji sağlama önemli bir rol oynamaktadır (Titova ve ark., 2023). Şirketin operasyonları, uygun fiyatlı ve temiz enerji, iklim eylemi ve sorumlu tüketim ve üretim gereksinimini vurgulayan Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için sonuçlar doğurmaktadır (Poussenkova ve Overland, 2021). Enerji sektöründe anahtar bir oyuncu olarak Gazprom'un KSS'ye olan bağlılığı, bu hedeflere

ulaşmaya katkıda bulunmanın yanı sıra, paydaşlarla olumlu ilişkiler geliştirmek ve pazar içindeki genel itibarını iyileştirmek için esastır (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022).

KSS'ye olan taahhüdünü göstermek için Gazprom, Global Reporting Initiative (GRI) çerçevesi gibi uluslararası standartlara uygun sürdürülebilirlik raporları üretmektedir (Thompson, 2018). Bu raporlar, şirketin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) sorunlarına yönelik çabaları ve sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda kaydettiği ilerlemeler hakkında ayrıntılı bilgiler sağlamaktadır (Levdokymova, 2019). Raporlar, çevre koruma, insan hakları, toplulukla etkileşim ve şeffaflık gibi alanlarda Gazprom'un performansını değerlendirmek için paydaşlar için değerli bir araç olarak hizmet etmekte ve şirketin KSS yaklaşımına kapsamlı bir bakış sunmaktadır (Gazprom, 2022). Özünde, Gazprom'un sürdürülebilirlik raporları, kurumsal sosyal sorumluluğa verdiği önemi ve enerji sektöründe sürdürülebilir büyümeye olan bağlılığını vurgulamaktadır (Levdokymova, 2019).

3.7.3. Gazprom'un Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi

Gazprom'un sürdürülebilirlik raporlarını analiz etmek için kapsamlı bir metodoloji kullanılmıştır. Bu metodoloji, şirketin "kurumsal sosyal sorumluluk" ve "sürdürülebilir kalkınma" kavramlarını tanımlama yaklaşımlarını ve bu kavramların gelişimini incelemeyi içermektedir (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Metodoloji ayrıca, Gazprom'un Rusya'nın Uzak Kuzeyi'nde gerçekleştirdiği kurumsal sosyal sorumluluk programlarını (Hitztaler ve Tynkkynen, 2020) ve şirketin enerji verimliliği koşullarını, enerji verimliliği stratejilerinin finansmanını ve bu stratejilerin şirketin yenilikçilik düzeyine etkilerini analiz etmeye odaklanmıştır (Steblyanskaya ve ark., 2019; Naimoğlu ve Akal, 2021).

Gazprom'un sürdürülebilirlik raporlarından elde edilen temel bulgular, şirketin enerji sektöründeki operasyonlarının çevresel ve sosyal etkilerini ele almak için önemli çabalar sarf ettiğini göstermektedir (Thompson, 2018). Örneğin, raporlar Gazprom'un sera gazı emisyonlarını azaltma, enerji verimliliğini artırma ve çevresel kirliliği en aza indirmek için yenilikçi teknolojileri hayata geçirme taahhüdünü vurgulamaktadır (Steblyanskaya ve ark., 2019). Ayrıca, Gazprom'un Rusya'nın Uzak Kuzeyi'nde yürüttüğü kurumsal sosyal

sorumluluk programlarının bölgenin sosyal ve ekonomik gelişimine olumlu katkıda bulunduğu da tespit edilmiştir (Hitztaler ve Tynkkynen, 2020).

Gazprom'un KSS çabaları endüstri standartları ile karşılaştırıldığında, şirketin ifade ettiği KSS politikaları ile gerçek uygulamaları arasında bir boşluk olduğu açıktır (Kelman ve ark., 2016). Petrol ve gaz endüstrisinde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklama uygulamalarını inceleyen bir çalışma, Gazprom'un KSS açıklama uygulamalarının bazı yönlerden yetersiz olduğunu bulmuştur (Almontaser ve Gerged, 2023). Ancak, Gazprom'un sürdürülebilirlik raporlarının, şirketin operasyonlarının sosyal ve çevresel etkilerini ele alma taahhüdüne dair değerli içgörüler sağladığı önemle belirtilmelidir (Gazprom, 2022). Gazprom'un KSS çabalarını endüstri standartları ile karşılaştırarak, iyileştirilmesi gereken alanlar tespit edilebilir ve şirketin enerji sektöründe daha sorumlu ve sürdürülebilir bir organizasyon haline gelmesi için yol açılabilir.

3.7.4. Gazprom'un KSS Stratejisindeki Çevresel Girişimler

Gazprom, enerji sektöründe önemli bir oyuncu olarak, sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmek amacıyla kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) stratejisi kapsamında çevresel girişimler uygulamaktadır (Steblyanskaya, 2020). Bu stratejinin ana unsurlarından biri, petrol ve gaz sektörü karbon salınımını azaltma sürecinden geçerken sera gazı emisyonlarının azaltılmasıdır (Titova ve ark., 2023). Gazprom, enerji sektörü için en alakalı kategorilere odaklanarak emisyonlarını azaltma hedefleri belirlemiştir (Gazprom, 2023). Gazprom'un gaz operasyonlarının yıllık değerlendirmesi, 2018'den bu yana enerji ve çevresel verimlilik göstergelerinde (KPI3 ve KPI4) iyileşmeler göstermiştir (Gazprom, 2021).

Etkili kaynak yönetimi, Gazprom'un sürdürülebilir büyümesini desteklemek için KSS stratejisinin başka bir temel bileşenidir (Steblyanskaya ve ark., 2019). Bu yaklaşım, enerji endüstrisi içinde sorumlu kaynak kullanımı ve çevresel korumanın önemini vurgulayan çağdaş kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma tanımlarıyla uyumludur (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022; Thompson, 2018). Gazprom'un bu ilkeye olan bağlılığı, uluslararası standartlara göre bağımsız üçüncü taraflar tarafından analiz edilen ve onaylanan kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında açıkça görülmektedir

(Levdokymova, 2019). Bu raporlar, Gazprom'un operasyonlarını modernize etme, ekolojik stratejiler benimseme ve kaynak yönetimini optimize etmek ve çevresel etkiyi azaltmak için sosyal sorumluluk girişimlerini uygulama çabalarını ortaya koymaktadır (Steblyanskaya ve ark., 2019).

Sera gazı emisyonlarını azaltmanın ve etkili kaynak yönetimi uygulamanın yanı sıra, Gazprom'un KSS stratejisi aynı zamanda biyolojik çeşitlilik koruma çabalarını da kapsamaktadır (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Biyolojik çeşitliliğe olan bu odaklanma, çevresel korumanın birbiriyle bağlantılı doğasını Gazprom'un anladığını göstermektedir. Çünkü ekosistemleri korumak ve doğal habitatlarda dengeyi sürdürmek, enerji sektörünün uzun vadeli sürdürülebilirliği için öneme sahiptir. Gazprom'un biyolojik çeşitlilik koruma taahhüdü, çeşitli faaliyetler ve operasyonlarının ekolojik ayak izini en aza indirme amaçlı habitatları yeniden oluşturma ve flora ve faunayı koruma girişimlerini detaylandıran kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında daha da vurgulanmaktadır (Titova ve ark., 2023). Biyolojik çeşitlilik korumayı KSS stratejisine dahil ederek Gazprom, gezegenimizi koruma küresel çabasına katkıda bulunmanın yanı sıra hızla değişen bir enerji manzarasında şirketin geleceğini de güvence altına almaktadır.

3.7.5. Gazprom'un KSS Stratejisindeki Sosyal Girişimler

Gazprom'un KSS stratejisinin temel yönlerinden biri, çalışan sağlığı ve güvenliğini sağlamaktır (Poussenkova ve Overland, 2021). Şirket, iş sağlığı, güvenliği ve çevresel koruma alanında çeşitli programlar ve politikalar uygulamıştır (Levdokymova, 2019). Bu girişimler, enerji sektörüyle ilişkili riskleri en aza indirmeyi ve çalışanların refahını artırmayı amaçlamaktadır. Gazprom tarafından benimsenen bazı önlemler şunlardır:

- Çalışanlar için düzenli güvenlik eğitimleri ve tatbikatlar
- Güvenlik düzenlemelerine ve yönergelerine sıkı sıkıya uyum
- Güvenlik yönetim sistemlerinin sürekli iyileştirilmesi
- Çalışanların güvenlik girişimlerine katılımının teşvik edilmesi

Çalışan sağlığı ve güvenliğini önceliklendirerek Gazprom, kurumsal sosyal sorumluluğa güçlü bir bağlılık sergilemekte ve sorumlu ve sürdürülebilir bir işletme olarak itibarını artırmaktadır (Poussenkova ve Overland, 2021).

Gazprom'un KSS stratejisinin başka bir temel bileşeni, toplulukla etkileşim ve destek üzerine odaklanmasıdır (Kelman ve ark., 2016). Şirket, operasyonlarının faaliyet gösterdiği topluluklar üzerinde önemli bir etkisi olduğunun farkında olup, olumsuz etkileri hafifletmeyi ve yerel kalkınmaya olumlu katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Kelman ve ark., 2016). Gazprom'un toplulukla etkileşim girişimleri çeşitli alanları kapsamaktadır:

- Yerel altyapı gelişimini destekleme
- Topluluk projelerine mali yardım sağlama
- Yerel yetkililer ve kuruluşlarla iş birliği yapma
- Topluluk paydaşlarıyla diyalog kurma

Bu çabalarla Gazprom, hizmet verdiği topluluklarla güçlü ilişkiler geliştirmeyi ve faaliyet gösterdiği bölgelerde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Titova ve ark., 2023).

Gazprom ayrıca, KSS stratejisinin bir parçası olarak eğitim ve öğretim fırsatlarına büyük önem vermektedir (Levdokymova, 2019). Şirket, KSS ve sürdürülebilirlik ilkelerinin eğitim, öğretim ve araştırmaya entegrasyonunun önemini kabul etmekte ve bu doğrultuda çeşitli girişimleri aktif olarak desteklemektedir. Gazprom tarafından sunulan bazı eğitim ve öğretim programları şunlardır:

- Akademik kurumlar ve araştırma merkezlerine sponsorluk
- Enerji ile ilgili çalışmalar yürüten öğrencilere burs ve hibeler sağlama
- KSS ve sürdürülebilirlik konularında seminerler, konferanslar ve atölye çalışmaları düzenleme
- Öğrenciler için şirkette mezuniyet staj programları (Levdokymova, 2019)

Eğitim ve öğretime yatırım yaparak Gazprom, sadece enerji sektöründe yetenekli bir iş gücü geliştirmeye katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda sektör genelinde KSS ve

sürdürülebilirlik en iyi uygulamalarının yayılmasına da yardımcı olur (Levdokymova, 2019).

3.7.6. Gazprom'un KSS Stratejisindeki Ekonomik Girişimler

Gazprom, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) girişimlerinin bir parçası olarak yerel ekonomilere mali katkıda bulunmaya özen gösteren enerji şirketleri arasındadır (Poussenkova ve Overland, 2021). Bu katkılar, şirketin çevresel, ekonomik ve sosyal çabaları hakkında şeffaflık sağlayan sürdürülebilirlik raporlarında açıkça görülmektedir (Levdokymova, 2019). Gazprom'un yerel ekonomilere desteği, faaliyet gösterdiği bölgelerde sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmeye ve olumlu sosyo-ekonomik sonuçlar sağlamaya yardımcı olmaktadır. Gazprom'un mali katkılarına örnekler şunları içerir:

- Altyapı geliştirme projeleri için fon sağlama
- Yerel işletmeleri ve girişimcileri destekleme
- Topluluk programlarına ve girişimlerine yatırım yapma

Bu alanlara yatırım yaparak Gazprom, yerel toplulukların genel refahına katkıda bulunur ve kurumsal sosyal sorumluluk taahhüdünü gösterir.

Yerel ekonomilere mali destek sağlamanın yanı sıra, Gazprom KSS stratejisinin bir parçası olarak sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı desteklemeye de odaklanmaktadır (Poussenkova ve Overland, 2021). Şirketin sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, mali, enerji, çevresel ve sosyal faktörlerin bir kombinasyonunu içerir (Steblyanskaya, 2020, s. 139). Bu unsurların birbiriyle bağlantılı olduğunu anlayarak Gazprom, negatif çevresel ve sosyal etkileri en aza indirirken uzun vadeli ekonomik büyümeyi teşvik eden stratejiler uygulayabilmektedir (Steblyanskaya ve ark., 2019). Gazprom'un sürdürülebilir ekonomik kalkınma çabalarının bazı önemli yönleri şunlardır:

- Yenilenebilir enerji kaynaklarına ve teknolojilere yatırım yapma
- Enerji verimliliğini teşvik etme ve sera gazı emisyonlarını azaltma
- İşgücü gelişimini destekleme ve yerel iş yaratma

Bu girişimler, Gazprom'un sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı teşvik etme ve faaliyet gösterdiği toplulukların uzun vadeli canlılığını sağlama taahhüdünü göstermektedir.

Gazprom'un uzun vadeli yatırım stratejileri, kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma taahhütleriyle uyumlu şekilde tasarlanmıştır (Poussenkova ve Overland, 2021). Şirketin uzun vadeli enerji stratejisi kapsamında, çevresel güvenliği enerji sektöründe önceliklendirir ve bu odak noktasını devam eden yatırım kararlarına entegre eder (Thompson, 2018). KSS ve sürdürülebilirlik hedeflerini uzun vadeli planlama ve yatırım süreçlerine entegre ederek, Gazprom olumlu ekonomik, çevresel ve sosyal sonuçlar elde etme konusunda daha iyi bir konuma gelir. Gazprom'un uzun vadeli yatırım stratejilerinin bazı ana unsurları şunlardır:

- Temiz enerji teknolojileri için araştırma ve geliştirmeye kaynak ayırma
- Sürdürülebilirlik hedeflerini ilerletmek için stratejik ortaklıklar ve işbirlikleri arayışı
- Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile uyumlu yatırımları önceliklendirmek

Bu stratejik yatırımlar aracılığıyla Gazprom, enerji sektörü ve hizmet verdiği topluluklar için daha sürdürülebilir bir gelecek yaratma çabasında aktif olarak çalışmaktadır.

3.7.7. Gazprom'un KSS Çabalarında Paydaşların Rolü

Gazprom'un KSS çabalarında temel paydaşları belirlemek, şirketin operasyonlarının en çok etkilediği kişilerin endişelerini daha iyi anlamasına ve ele almasına olanak tanıyan önemli bir yön teşkil etmektedir (Bataeva, 2021). Yedi Rus petrol ve gaz şirketini kapsayan bir vaka çalışmasında, Gazprom'un sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada temel varlığı ve stratejik ortakları olarak çalışanlarını önceliklendirdiği tespit edilmiştir (Levdokymova, 2019). Gazprom için diğer önemli paydaşlar arasında hissedarlar, müşteriler, tedarikçiler, hükümet ve yerel topluluklar yer almaktadır. Bu paydaşların ihtiyaçlarını ve çıkarlarını tanıyarak ve önceliklendirerek, Gazprom daha etkili KSS girişimleri geliştirebilir ve uygulayabilir, böylece genel sürdürülebilirlik performansını artırabilir (Benyaminova ve ark., 2019).

Paydaşların KSS karar alma süreçlerine katılımı, Gazprom'un kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımının başka bir önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Rus enerji sektörü üzerine yapılan araştırmalara göre, paydaşlarıyla aktif olarak etkileşime giren şirketler,

sosyal sorumluluk davranışlarını benimseme ve sürdürme olasılığı daha yüksek olanlardır (Benyaminova ve ark., 2019). Gazprom için bu, paydaşlardan geri bildirim talep etmeyi, onların perspektiflerini KSS stratejilerinin geliştirilmesine dahil etmeyi ve karar alma süreçlerinin şeffaf ve kapsayıcı olmasını sağlamayı içerir (Benyaminova ve ark., 2019). Açık diyalog ve işbirliği kültürünü teşvik ederek Gazprom, KSS önceliklerini paydaşlarının beklentileriyle daha iyi hizalayabilir ve sonuçta daha etkili ve sürdürülebilir iş uygulamalarını teşvik edebilir (Benyaminova ve ark., 2019).

Paydaşlarla iletişim ve işbirliği, Gazprom'un KSS çabalarının temel bileşenleridir. Şirket, sürdürülebilirlik girişimleri hakkında paydaşlarını bilgilendirmek için hissedarlara yönelik yıllık raporlar gibi çeşitli kanallar kullanmaktadır (Levdokymova, 2019). Bu raporlar, Gazprom'un KSS faaliyetleri ve performansı hakkında detaylı bir hesap sağlayarak, paydaşların şirketin ilerlemesini değerlendirmesine ve taahhütlerinden sorumlu tutmasına olanak tanır (Levdokymova, 2019). Ayrıca, Gazprom toplantılar, danışmanlıklar ve ortaklıklar aracılığıyla paydaşlarla aktif olarak etkileşimde bulunarak, enerji sektörü içinde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme konusunda ortak bir sorumluluk duygusu geliştirmektedir (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Açık iletişim hatlarını sürdürerek ve işbirliği fırsatlarını aktif olarak arayarak, Gazprom, sektörün karşılaştığı karmaşık sosyal ve çevresel zorlukları daha etkili bir şekilde ele alabilir ve geniş çapta sürdürülebilir kalkınma hedefine katkıda bulunabilir (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022).

3.7.8. Gazprom'un KSS Yaklaşımındaki Zorluklar ve Sınırlamalar

Gazprom'un kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamasını etkileyen dış faktörler, şirketin kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır (Kelman ve ark., 2016). Şirketin karşılaştığı ana zorluklardan biri, KSS girişimlerine yatırım yapma yeteneğini önemli ölçüde etkileyebilecek küresel enerji piyasasının oynak ve tahmin edilemez doğasıdır (Poussenkova ve Overland, 2021). Ayrıca, özellikle Rus Arktik'i'nde, enerji sektörünün rekabetçi manzarası, Gazprom'u kısa vadeli kârları uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine tercih etmeye zorlayabilir (Lu ve ark., 2019). Gazprom'un KSS uygulamasını etkileyen bazı temel dış faktörler şunlardır:

- Küresel ekonomik dalgalanmalar

- Enerji sektöründe piyasa rekabeti
- Jeopolitik gerilimler ve enerji piyasaları üzerindeki etkileri
- İklim değişikliği ve temiz enerji kaynaklarına geçiş ihtiyacının artan aciliyeti

Ayrıca, iç organizasyonel zorluklar da Gazprom'un KSS yaklaşımını engellemektedir. Bu zorluklardan biri, sosyal ve çevresel sorunları ele almadaki parçalı ve tutarsız çabalarla sonuçlanabilecek net ve tutarlı bir KSS stratejisinin eksikliğidir (Levdokymova, 2019). Dahası, şirketin organizasyon yapısı ve kurumsal kültürü, KSS ilkelerinin ve uygulamalarının günlük operasyonlara entegrasyonunu yeterince desteklemeyebilir (Frynas, 2009). Ayrıca, KSS uygulamalarındaki düzensizlikler ve dolandırıcılık potansiyeli, şirketin güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğe olan bağlılığını daha da baltalayabilir (Kwarto ve ark., 2024). Gazprom'un karşılaştığı bazı önemli iç organizasyonel zorluklar şunlardır:

- Yetersiz KSS stratejisi ve planlama
- KSS entegrasyonuna uygun olmayan organizasyon kültürü ve yapısı
- KSS uygulamalarında dolandırıcılık ve düzensizlikler için potansiyel
- Çalışanların sürdürülebilir uygulamalara katılımı için yetersiz teşvikler

Hükümet politikalarının ve düzenlemelerinin Gazprom'un KSS yaklaşımına olan etkisi abartılamaz. Devlete ait bir varlık olarak Gazprom, hem KSS girişimlerini sürdürme yeteneğini hem de sınırlayabilecek katı düzenlemelere ve denetime tabidir (Steblyanskaya, 2020). Örneğin, Rus hükümetinin sürdürülebilir kalkınmaya olan bağlılığı, Gazprom'un operasyonlarında KSS'yi önceliklendirmesini teşvik edebilir (Zakaria ve ark., 2021). Ancak, çelişen politika hedefleri veya bürokratik engeller de şirketin bu alandaki ilerlemesini engelleyebilir (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Gazprom'un KSS çabalarını etkileyen temel hükümetle ilgili faktörler şunlardır:

- Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen düzenleyici çevre ve politika desteği
- Çelişen politika hedefleri ve öncelikleri
- KSS uygulamasına engel olan bürokratik engeller
- Devlet çıkarları ve hedefleriyle KSS girişimlerini dengeleme baskısı

3.7.9. Gazprom'un KSS Stratejisi İçin En İyi Uygulamalar ve Öneriler

Gazprom için sağlam bir KSS stratejisi geliştirmede endüstri liderleri ile kıyaslamak önemli bir adımdır çünkü bu, en iyi uygulamaları ve iyileştirme alanlarını belirlemeye yardımcı olur (Gazprom, 2022). Enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını ve KSS girişimlerini analiz ederek Gazprom, kendi ilerlemesini endüstri liderleriyle karşılaştırabilir (Czaja-Cieszyńska ve Kordela, 2023). Bu süreç, finansal raporların ve KSS açıklamalarının içerik analizini içerir ve şirketin etkili ve şeffaf KSS uygulamaları hakkında içgörüler kazanmasına olanak tanır (Levdokymova, 2019). Kıyaslama yapılırken göz önünde bulundurulması gereken bazı temel yönler şunlardır:

- Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler) ile uyum
- KSS raporlamasında ve ilerleme takibinde şeffaflık
- Yenilikçi ve etkili KSS girişimleri
- Paydaşlarla işbirliği çabaları

Kıyaslamanın yanı sıra, Gazprom sürdürülebilirlik performansını artırmak için yenilikçi KSS uygulamalarını benimsemeyi de araştırmalıdır (Kwarto ve ark., 2024). Enerji sektöründe faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin KSS açıklama uygulamalarını inceleyerek Gazprom, daha önce düşünülmemiş olabilecek yenilikçi sürdürülebilirlik yaklaşımlarını belirleyebilir (Almontaser ve Gerged, 2023). Örneğin, şirket çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) faktörlerini iş stratejisine entegre etmeyi veya keskin kenar sürdürülebilirlik teknolojilerini uygulamayı araştırabilir. Dikkate alınması gereken bazı yenilikçi KSS uygulamaları şunlardır:

- Yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma
- Sera gazı emisyonlarını azaltma
- Operasyonlar genelinde enerji verimliliğini iyileştirme
- Yerel topluluklarla işbirliği yaparak onların özel ihtiyaçlarını ele alma

Sürekli iyileştirme ve izleme, başarılı bir KSS stratejisinin temel bileşenleridir çünkü Gazprom'un ilerlemesini takip etmesine ve veriye dayalı kararlar almasına olanak tanır (Tiep ve ark., 2021). KSS'nin sürdürülebilir enerji gelişimindeki rolünü geliştirerek ve net

kıstaslar belirleyerek, şirket KSS girişimlerinin genel sürdürülebilirlik performansına olan etkisini ölçebilir (Tiep ve ark., 2021). Gazprom ayrıca, eylemlerinden sorumlu tutularak ve sorumlu iş uygulamalarına bağlı kalarak sürdürülebilir kalkınma alanındaki süreçlerini, programlarını ve uygulamalarını sürekli olarak iyileştirebilir (New Fortress Energy, 2022). Bunu başarmak için şirket şunları yapmalıdır:

- Gelişen sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu olacak şekilde KSS stratejisini düzenli olarak gözden geçirmeli ve güncellemelidir.
- KSS girişimlerinin ilerlemesini izlemek için kapsamlı bir izleme sistemi uygulamalıdır.
- Geri bildirim toplamak ve iyileştirme alanlarını belirlemek için paydaşlarla etkileşimde bulunmalıdır.
- Organizasyon içinde sürekli iyileştirme ve sorumlu iş uygulamaları kültürünü teşvik etmelidir.

3.7.10. Enerji Sektöründe KSS'nin Geleceği ve Gazprom'a Etkileri

Enerji şirketlerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) çabalarına yönelik beklentilerin gelişimi, sürdürülebilir kalkınma ve sorumlu iş uygulamalarına odaklanma yönünde bir kaymaya neden olmuştur (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Enerji sektörü, iklim değişikliğiyle ilgili zorluklarla ve daha temiz enerji kaynaklarına geçişle mücadele ederken, Gazprom gibi şirketler bu değişen talepleri karşılamak için KSS stratejilerini uyarlamak zorundadır (Benyaminova ve ark., 2019). Örneğin, petrol ve gaz şirketlerine çevresel etkilerini azaltmaları ve küresel iklim hedeflerine katkıda bulunmaları yönünde artan bir baskı bulunmaktadır (Frynas, 2009). Bunlara yanıt olarak, birçok firma karbon ayak izlerini minimize etmek amacıyla yenilenebilir enerji projelerine ve teknolojilere yatırım yapmaya başlamıştır (Frynas, 2009). Dolayısıyla, Gazprom'un KSS çabaları, şirketin uzun vadeli olarak rekabetçi ve sürdürülebilir kalmasını sağlamak için bu yeni zorluklar ve beklentilerle başa çıkacak şekilde gelişmelidir.

KSS'de teknolojik ilerlemelerin rolü, enerji şirketleri sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaya ve paydaş beklentilerini karşılamaya çalışırken giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Gazprom için bu, emisyonları azaltmak, kaynak verimliliğini artırmak ve operasyonlar boyunca güvenliği geliştirmek

için yenilikçi teknolojileri ve uygulamaları hayata geçirmeyi içerebilir (Levdokymova, 2019). Bu tür ilerlemeler şunları içerebilir:

- Sera gazı emisyonlarını hafifletmek için karbon yakalama ve depolama teknolojileri
- Çevresel etkileri en aza indirmek ve atıkları azaltmak için gelişmiş sondaj teknikleri
- Operasyonel verimliliği artırmak ve çevresel performansın gerçek zamanlı izlenmesi için dijitalleşme ve otomasyon

Bu teknolojilere yatırım yapmak, Gazprom'un gelişen KSS beklentileriyle uyum sağlamasına yardımcı olmanın yanı sıra, verimliliği artırarak ve maliyetleri düşürerek rekabet avantajı yaratır (Poussenkova ve Overland, 2021).

Gazprom KSS stratejisini geliştirmeye devam ederken, şirketin sürdürülebilirlik çabalarını ve genel performansını etkileyebilecek potansiyel fırsatları ve tehditleri değerlendirmesi gerekmektedir (Hitztaler ve Tynkkynen, 2020). Bir fırsat, KSS'ye olan bağlılığını kullanarak özellikle çevresel ve sosyal sorumluluğun tüketiciler ve yatırımcılar için giderek daha önemli hale geldiği pazarlarda itibarını ve marka imajını güçlendirmekte yatmaktadır (Almontaser ve Gerged, 2023). Ayrıca, Gazprom, gelir akışlarını çeşitlendirerek ve fosil yakıtlara olan bağımlılığını azaltarak, temiz enerji kaynaklarına olan artan talepten yararlanabilir (Frynas, 2009). Ancak, Gazprom aynı zamanda gelişen KSS manzarasında birkaç tehditle de karşı karşıyadır. Çevresel ve sosyal performans etrafında artan denetim ve düzenleyici değişiklikler, daha yüksek uyum maliyetlerine ve uyumsuzluk durumunda potansiyel cezalara yol açar (Zavyalova ve Kuzmenkova, 2022). Bu arada, şirket, fosil yakıtlara olan odaklanmanın azaltılması ve daha agresif bir şekilde temiz enerji kaynaklarına geçiş yapılması yönünde beklentisi olan paydaşlardan dirençle karşılaşabilir (Frynas, 2009). Bu zorlukları yönlendirmek için Gazprom, dinamik enerji sektöründe uzun vadeli sürdürülebilirlik ve başarıyı sağlamak adına KSS stratejisini dikkatlice değerlendirmeli ve uyarlamalıdır.

3.8. Lukoil Şirketine Ait Bulgular

3.8.1. Lukoil Şirketine Genel Bakış

Lukoil Şirketi, dünya çapında önde gelen bir enerji şirketi olarak, birkaç on yıla yayılan zengin bir geçmişe ve arka plana sahiptir. 1991 yılında kurulan şirket, faaliyetlerinde sosyo-ekonomik ve çevresel faktörler arasında bir denge sağlama ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini takip etme taahhüdünü sürdürmüştür (Lukoil, 2022). Kurumsal sürdürülebilirliğe olan bu bağlılığı, Uluslararası Küresel Kurumsal Sürdürülebilirlik Ödülleri'nde 2022 Sürdürülebilirlik Raporu için bronz sınıfı ödül almasını sağlamıştır (Lukoil, 2024). Bu rapor, şirketin kurumsal yönetim verimliliğini artırma ve çevresel, sosyal ve kurumsal sorumluluk uygulamalarında performansını iyileştirme taahhüdünü vurgulamaktadır (Lukoil, 2023).

Dünya çapında çeşitli yerlerde faaliyet gösteren Lukoil, çeşitli projeler ve tesisler sunmaktadır. Dikkate değer bir örnek, PJSC Lukoil'in tamamen sahip olduğu bir yan kuruluş olan LLC Lukoil Lubricants Central Asia'nın çevre dostu üretim tesisleridir (Lukoil, 2024). Bu proje, şirketin faaliyetlerinde en iyi çevresel ve sosyal uygulamaları uygulama taahhüdünü göstermektedir; 2023 yılı için planlanan 100'den fazla bu tür girişim bulunmaktadır (Anatolievna, 2023). Ayrıca, Lukoil'in sürdürülebilirlik raporları, şirketin ana stratejik hedeflerine ve bu hedeflere nasıl ulaşmayı amaçladığına dair değerli içgörüler sunarak, faaliyetlerinde süregelen şeffaflık ve hesap verebilirlik taahhüdünü yansıtmaktadır (Titova ve ark., 2023).

Enerji sektöründe öne çıkan bir oyuncu olarak Lukoil, güçlü bir endüstri konumuna ve sıralamasına sahiptir. Bu, Fortune Global 500 listesine dahil edilmesi ve diğer önde gelen petrol şirketleriyle birlikte analiz edilmesi yoluyla açıktır (O'Connor ve Gronewold, 2013). Bu şirketlerin çevresel sürdürülebilirlik raporlarını inceleyen çalışmalar, Lukoil'in sürdürülebilirlik raporlamasında kurumsal şeffaflığı taahhüt etmesinin, petrol ve gaz sektöründeki çeşitli kritik konuları ele almakta son derece etkili olduğunu ortaya koymuştur (Zakaria ve ark., 2021). Sürdürülebilirlik uygulamalarını ve raporlamasını sürekli olarak iyileştirme çabalarıyla Lukoil, enerji sektöründe sorumlu ve ileri görüşlü bir organizasyon olarak konumunu pekiştirmektedir (Frynas, 2009).

3.8.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarını Anlamak

Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları (KSR), şirketlerin sürdürülebilir kalkınmaya olan bağlılıklarını iletme ve sosyo-ekonomik ile çevresel yönler arasında bir denge kurma çabalarını göstermek için temel bir araç olarak hizmet eder (Lukoil, 2022). KSR kavramı, son yıllarda önemli bir önem kazanmıştır. Çünkü işletmelerin operasyonlarının sosyal ve çevresel etkileriyle ilgilenmelerine olanak tanır (Frynas, 2009). Lukoil gibi şirketler KSR raporları yayımlayarak, faaliyetleri hakkında şeffaf bilgi sağlar ve paydaşların sürdürülebilirlik ve sorumlu iş uygulamalarını teşvik etme çabaları hakkında iyi bilgilendirilmelerini sağlar (Lukoil, 2023).

Bir KSR raporunun yapısı, genellikle bir açıklama çerçevesi ve uyum değerlendirmeleri de dahil olmak üzere birkaç bileşenden oluşur. Bu bileşenler, hem kamusal hem de kendiliğinden açıklanan verileri kullanarak bir şirketin sürdürülebilirlik performansının kapsamlı bir analizini sağlamaya yardımcı olur. Örneğin, Lukoil'in 2021 Sürdürülebilirlik Raporu uluslararası ve endüstri standartlarına göre hazırlanmış olup, çevresel ve sosyal faaliyetlerinin detaylı bir hesabını sunar. Raporun kapsadığı bazı yönler arasında sera gazı emisyonları, su ve elektrik tüketimi, arazi iyileştirme ve atık yönetimi bulunmaktadır. Bu detay düzeyi, şirketin sürdürülebilirlik çabalarını kapsamlı bir şekilde anlamayı sağlar ve iyileştirme yapılması gereken alanları vurgular.

Enerji sektöründe, KSR raporları, endüstrinin önemli çevresel etkileri ve sorumlu kaynak yönetimi ihtiyacı nedeniyle özellikle önemlidir (Frynas, 2009). Rus enerji şirketlerinin sürdürülebilirlik raporlarını analiz eden bir çalışma, Lukoil de dahil olmak üzere, sürdürülebilirliğe olan bağlılıkları hakkında birkaç bulgu ortaya koymuştur. Bu bulgular arasında şunlar yer alır:

- Kurumsal yönetim etkinliğine odaklanma
- Rapor hazırlığındaki uluslararası ve endüstri standartlarına bağlılık
- Sürdürülebilirlik için çalışan eğitimi ve eğitim programları (Lukoil, 2023)

Bu raporların içeriğini inceleyerek, paydaşlar şirketlerin sürdürülebilir kalkınmaya yaklaşımlarını anlayabilir ve enerji sektörünün karşılaştığı zorlukları ele alma

konusundaki ilerlemelerini değerlendirebilirler. KSR raporları, sektör içinde şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik etmede önemli bir rol oynar.

3.8.3. Enerji Sektöründe Sosyal Sorumluluk

Enerji sektöründe sosyal sorumluluğun önemi, şirketlerin ekonomik hedefleri ile toplumun ve çevrenin refahını dengelemesi gerektiği için abartılamaz (Frynas, 2009, s. 187). Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS), özellikle petrol arama ve çıkarma gibi endüstrilerde şirket faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ele almak için önemli bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Lukoil gibi şirketler, faaliyetlerinde sürdürülebilir kalkınma ilkelerini benimseyerek sosyo-ekonomik ve çevresel faktörler arasında uyumlu bir denge sağlamayı hedeflemektedir (Lukoil, 2022). Ekonomik, çevresel ve sosyal hedefleri kurumsal karar alma sistemlerine entegre ederek, şirketler Eventiada 2023 jürisi gibi endüstri organlarından takdir ve övgü toplayabilir (Lukoil, 2024).

Enerji sektörü, etkili KSS uygulamalarını hayata geçirirken birçok zorluk ve fırsatla karşı karşıyadır. Örneğin, şirketler sera gazı (GHG) emisyonlarını raporlamak zorundadır, bu da şeffaflık ve doğru veriler gerektiren karmaşık bir görevdir. Ayrıca, enerji sektörü su ve elektrik tüketimi, arazi iyileştirme ve atık yönetimi gibi konularla da mücadele etmek zorundadır. Bu zorluklara yanıt olarak, organizasyonlar like Lukoil sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflığa artan bir odaklanma göstermekte, doğruluk ve anlaşılabilirliği sağlamak için bilgi teorik ölçütler geliştirmektedir (Zakaria ve ark., 2021). Bu zorlukları ele alarak, enerji sektöründeki şirketler toplum üzerinde olumlu bir etki yaratma ve büyüme fırsatları yakalayabilir.

Enerji sektöründeki KSS uygulamalarının etkinliğini göstermek için, vaka çalışmalarını ve en iyi uygulamaları incelemek faydalıdır. Bu örneklerden biri Lukoil'dir; şirket, 2021 Sürdürülebilirlik Raporu için Yönetim Kurulu'ndan onay almıştır, bu rapor uluslararası ve endüstri standartlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Şirketin KSS'ye olan bağlılığı, çalışanların işlerinin sosyal ve çevresel etkilerini yönetmeleri için gereken yıllık ön eğitimden geçtikleri “Petrol İşletmeciliği Enstitüsü” eğitim, bilgi ve araştırma merkezini içeren girişimleri kapsar. Enerji sektöründeki diğer şirketler, kendi etkili CSR stratejilerini geliştirmek için Lukoil'in yaklaşımını bir model olarak görebilir ve bu başarılarından ve zorluklarından ders çıkarabilirler.

3.8.4. Lukoil'in Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi

Lukoil'in Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarının analizi, şirketin metodolojisi ve veri kaynaklarını kapsamlı bir şekilde incelemeyi içerir. Lukoil, faaliyetlerinde sosyo-ekonomik ve çevresel faktörler arasında bir denge sağlamayı amaçlayan sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlıdır (Lukoil, 2022). Şirketin sürdürülebilirlik raporları, hem kamu hem de kendiliğinden açıklanan verilere dayanmakta olup, İfşa Çerçevesi ve Uyum Değerlendirmeleri olmak üzere iki tamamlayıcı analiz içerir. Bu kapsamlı raporlar, Lukoil'in ekonomik, çevresel ve sosyal hedefleri kurumsal karar alma sistemine entegre etme çabalarına dair değerli içgörüler sunmaktadır (Lukoil, 2024).

Lukoil'in Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarını incelediğimizde, birkaç ana bulgu ve eğilim ortaya çıkmaktadır. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (CSR), şirket faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ele almanın önemli bir yaklaşımıdır (Frynas, 2009). Lukoil'in sürdürülebilirlik raporları, kurumsal yönetim verimliliğini artırma (Lukoil, 2023) gibi çeşitli girişimler aracılığıyla şirketin KSS'ye olan bağlılığını göstermektedir ve çevresel olarak sürdürülebilir politikalarda kriz direncini artırmak için Endüstri 4.0 teknolojilerini keşfetme çalışmaları yapılmaktadır. Lukoil'in raporlarında yer alan bazı ana bulgular şunlardır:

- Sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlılık
- Karar alma süreçlerinde ekonomik, çevresel ve sosyal hedeflerin entegrasyonu
- Kurumsal yönetim verimliliği üzerine vurgu
- Kriz direncini artırmak için Endüstri 4.0 teknolojilerinin keşfi

Lukoil'in sürdürülebilirlik raporlama performansını daha iyi anlamak için, endüstri referans değerleri ile karşılaştırmak esastır. Fortune Global 500 petrol şirketlerinden 21 çevresel sürdürülebilirlik raporunu analiz eden bir çalışma, Lukoil'in sürdürülebilirlik çabalarının sektörü içinde ne kadar rekabetçi olduğuna dair değerli içgörüler sunmaktadır (O'Connor ve Gronewold, 2013). Ayrıca, kurumsal sosyal ve finansal performans arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmaların meta-analizi, Lukoil'in KSS performansını değerlendirmek için daha fazla bağlam sağlayabilir. Lukoil'in sürdürülebilirlik raporlarını endüstri referans değerleri ile karşılaştırarak, şirketin KSS ve sürdürülebilir kalkınma

ilkelerine olan bağlılığının, onu enerji sektöründe bir lider konumuna getirdiği açıkça görülmektedir (Lukoil, 2024).

3.8.5. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Girişimleri

Lukoil, enerji sektöründe öne çıkan bir oyuncu olarak, faaliyetlerinde sosyo-ekonomik ve çevresel yönler arasında bir denge sağlama ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini aktif bir şekilde benimsemektedir (Lukoil, 2022). Şirketin kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) girişimlerinin temel bileşenlerinden biri, topluluklarla etkileşim ve kalkınmadır. Şirket, faaliyet gösterdiği toplulukların refahına katkıda bulunmayı, aşağıdaki ana alanlara odaklanarak hedeflemektedir:

- Eğitim ve eğitim programları
- Sağlık ve güvenlik girişimleri
- Yerel kültürel ve spor etkinliklerine destek
- Altyapı geliştirme projeleri

Bu girişimler, Lukoil'in yerel topluluklarla olumlu ilişkiler geliştirme ve işletme bölgelerinde sürdürülebilir büyümeyi teşvik etme taahhüdünü göstermektedir (Lukoil, 2022).

Lukoil'in KSS girişimlerinin bir diğer önemli yönü ise çalışan refahı ve gelişimidir. Şirket, çalışanlarını en değerli varlıkları olarak kabul etmekte ve onlara destekleyici bir çalışma ortamı sağlama konusunda kararlıdır (Lukoil, 2022). Lukoil tarafından çalışan refahı ve gelişimini sağlamak için alınan bazı önemli önlemler şunlardır:

- Kapsamlı eğitim ve beceri geliştirme programları
- Rekabetçi ücret ve yan haklar paketleri
- İş yerinde güvenlik ve sağlık teşviki
- Açık iletişim ve geri bildirim kanallarının teşviki

Çalışan refahı ve gelişimini önceliklendirmek, Lukoil'in sadece motive ve yetenekli bir iş gücü yetiştirmekle kalmayıp, aynı zamanda genel kurumsal yönetim verimliliğini ve uzun vadeli sürdürülebilirliğini artırmasına da olanak tanımaktadır (Lukoil, 2023).

Çevre koruma ve korunma, Lukoil'in KSS girişimlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Şirket, operasyonları boyunca çevre dostu uygulamaları benimsemeye ve faaliyetlerinin çevresel etkisini en aza indirmeye adanmıştır (Lukoil, 2024). Lukoil'in çevre koruma ve koruma çabaları arasında şunlar yer almaktadır:

- Sera gazı emisyonlarını azaltmak için ileri teknolojilerin benimsenmesi
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına ve enerji verimliliği girişimlerine yatırım yapma
- Sıkı çevresel izleme ve uyum programlarının uygulanması
- Çevresel zorlukları ele almak ve korumayı teşvik etmek için paydaşlarla işbirliği yapma

Bu çabalar, Lukoil'in petrol ve gaz endüstrisi içinde çevresel sorumluluk ve sürdürülebilirliği teşvik etme taahhüdünü göstermektedir (Anatolievna, 2023).

3.8.6. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Çabalarının Etkisi

Lukoil'un sosyal sorumluluk çabaları, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine olan bağlılığını ve sosyo-ekonomik ile çevresel yönler arasında bir denge kurma amacını yansıtmaktadır (Lukoil, 2022). Şirketin 2022 sürdürülebilirlik raporu, kurumsal yönetim verimliliğini artırma üzerine bir vurgu yapmaktadır (Lukoil, 2023). Bu rapor, şirketin Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) girişimlerinin etkinliğini sergileyen hem nicel hem de nitel sonuçları sunmaktadır (Frynas, 2009). Bu sonuçlar arasında:

- Sera gazı emisyonlarında azalma
- Güvenlik uygulamalarının iyileştirilmesi ve kaza oranlarında düşüş
- Yerel topluluklara ve altyapıya yapılan yatırımlar
- İş yaratma ve çalışan gelişimi yer almaktadır

Bu başarılar, Lukoil'in faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ele alma taahhüdünü göstermektedir.

Paydaş geri bildirimleri ve algıları, Lukoil'in sosyal sorumluluk çabalarının başarısını değerlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Yapılan bir çalışma, şirketin ana stratejik hedeflerine ışık tutan kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizini vurgulamaktadır. Bu analiz, şirketin sürdürülebilirlik çabaları hakkında şeffaf iletişim ve

raporlama beklentisi, çevresel ve sosyal meselelere kapsamlı bir yaklaşım talebi ve şirketin yerel topluluklara ve ekonomilere katkısının tanınması gibi paydaş perspektiflerine değerli bilgiler sağlamaktadır. Açık diyalog ve paydaşlarla etkileşim yoluyla Lukoil, KSS girişimlerinin etkinliğini ölçebilir ve ortaya çıkan endişe ve beklentilere yönelik stratejilerini uyarlayabilir.

Lukoil'in sosyal sorumluluk çabaları ayrıca Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH) katkıda bulunmaktadır. Şirketin sosyo-ekonomik ve çevresel faktörler arasındaki dengeye odaklanması, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeye yönelik küresel çabalara uyum sağlamaktadır (Lukoil, 2024). Lukoil'in girişimlerinin SKH'yi destekleme yolları arasında:

- Erişilebilir, güvenilir ve sürdürülebilir enerjiye erişimi sağlama (Hedef 7)
- Dayanıklı altyapının büyümesine katkıda bulunma ve yenilikleri teşvik etme (Hedef 9)
- Sorumlu tüketim ve üretim uygulamalarını teşvik etme (Hedef 12)
- İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele etme (Hedef 13)
- Ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını koruma, restore etme ve teşvik etme (Hedef 15) bulunmaktadır.

KSS stratejilerini Birleşmiş Milletler'in küresel hedefleriyle uyumlu hale getirerek Lukoil, dünyaya olumlu bir etki yapma ve sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunma taahhüdünü göstermektedir.

3.8.7. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Stratejilerini Uygulamada Karşılaştığı Zorluklar

Lukoil, sosyal sorumluluk stratejilerini uygularken çeşitli içsel ve dışsal engellerle karşılaşmaktadır (Lukoil, 2022). İçsel olarak, şirket enerji sektörünün karmaşıklıklarıyla ve petrol arama ve çıkarma faaliyetlerinin zorluklarıyla başa çıkmak zorundadır. Dışsal olarak, Lukoil; paydaşlar, hükümetler ve toplumlar tarafından artan beklentilerle, uluslararası ve endüstri standartlarına uyma zorunluluğuyla mücadele etmek durumundadır. Bu engeller, şirketin sosyo-ekonomik ve çevresel hususlar arasında denge kurmasını zorlaştırabilir (Lukoil, 2022). Şirketin karşılaştığı bazı özel zorluklar şunlardır:

- Kurumsal yönetim verimliliğini sağlama (Lukoil, 2023)
- Sera gazı emisyonlarını, su ve elektrik tüketimini, arazi iyileştirmeyi ve atık bertarafını yönetme
- Şirket faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ele alma (Frynas, 2009)

Bu genel zorluklara ek olarak, Lukoil sosyal sorumluluk stratejilerini uygularken sektöre özgü engellerle de karşılaşmaktadır. Petrol ve gaz sektörü sıklıkla çevresel ve sosyal etkileri nedeniyle eleştirilmekte, bu da kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) girişimlerinin etkinliğini engelleyebilmektedir (Frynas, 2009). Ayrıca, sektörün rekabetçi doğası, şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasına yaklaşımını etkileyebilir (O'Connor ve Gronewold, 2013). Lukoil'in sosyal sorumluluk stratejilerinin etkinliğini bu bağlamda değerlendirmek için:

- Petrol ve gaz endüstrisinde KSS üzerine mevcut literatürü analiz etmek
- Şirketin en iyi çevresel, sosyal ve kurumsal sorumluluk uygulamalarına olan bağlılığını değerlendirmek
- Lukoil'in sürdürülebilirlik raporlamasının şeffaflığını incelemek gerekmektedir (Zakaria ve ark., 2021)

Lukoil'in sosyal sorumluluk stratejilerini uygulamada karşılaştığı zorluklar göz önüne alındığında, çeşitli çözümler ve öneriler sunulabilir. İlk olarak, şirket, karar alma süreçlerinde daha büyük verimlilik ve hesap verebilirlik sağlamak için kurumsal yönetim yapılarını güçlendirmelidir (Lukoil, 2023). İkinci olarak, Lukoil faaliyetlerinin çevresel ve sosyal etkilerini en aza indiren yenilikçi teknoloji ve uygulamalara yatırım yapmaya devam etmelidir (Lukoil, 2022). Bu kapsamda şirket sürdürülebilirlik raporlamasının şeffaflığını ve kapsamlılığını artırarak paydaşların güvenini kazanmalı ve sorumlu iş uygulamalarına olan bağlılığını göstermelidir (Zakaria ve ark., 2021). Bu sorunları ele alarak Lukoil, enerji sektöründe kurumsal sürdürülebilirlikte lider bir konumdadır.

3.8.8. Sosyal Sorumluluğun Geliştirilmesinde Hükümetin ve Düzenleyici Kurumların Rolü

Politika ve düzenlemeler, özellikle enerji endüstrisinde olmak üzere, kurumsal sektörde sosyal sorumluluğun teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kurumsal Sosyal

Sorumluluk (KSS), şirket faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini ele almanın önemli bir yaklaşımı olarak ortaya çıkmıştır (Frynas, 2009). Bu nedenle, hükümet ve düzenleyici kurumlar, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma ilkelerini benimsemelerini yönlendirecek politika ve düzenlemeler oluşturur ve sosyo-ekonomik ile çevresel faktörler arasında bir denge sağlanmasını temin eder (Lukoil, 2022). Örneğin, enerji sektöründe öncü bir oyuncu olan Lukoil Şirketi, ekonomik, çevresel ve sosyal hedefleri kurumsal karar alma sistemine entegre etmiştir (Lukoil, 2024). Bu entegrasyon, Eventiada 2023 jürisi tarafından takdir edilmiş ve bu tür politika ve düzenlemelerin etkinliğini vurgulamıştır (Lukoil, 2024).

Teşvikler ve destek mekanizmaları, hükümet ve düzenleyici kurumların enerji sektöründe sosyal sorumluluğu teşvik etme yöntemlerinden bir diğeridir. Bu mekanizmalar genellikle, şirketlerin sürdürülebilir uygulamalar benimsemelerini ve ilerlemelerini raporlamalarını teşvik etmek için finansal teşvikler, teknik yardım ve kapasite geliştirme programları şeklinde gelir. Örneğin, Lukoil her yıl Sürdürülebilirlik Raporu yayımlamaktadır, bu rapor şirketin sosyal faaliyetleri, yönetim sistemleri ve sosyal performansı hakkında detaylı bilgi sağlar. Rapor, uluslararası ve endüstri standartlarına uygun olarak hazırlanmış olup, şirketin hükümet ve düzenleyici kurumlar tarafından belirlenen politika ve düzenlemelere uyma taahhüdünü gösterir. Bu tür teşvik ve destek mekanizmaları, yalnızca uyum sağlamayı garanti etmekle kalmaz, aynı zamanda şirketlerin sürdürülebilirlik raporlama kalitesini iyileştirmelerine de yardımcı olur.

Uygulama ve izleme, enerji sektöründe sosyal sorumluluğu teşvik etmenin temel bileşenleridir. Hükümet ve düzenleyici kurumlar, şirketlerin eylemlerinden sorumlu tutulduğundan ve belirlenen politika ve düzenlemelere uyduklarından emin olmalıdır. Bu, özellikle önemli çevresel ve sosyal etkilere sahip olabilecek petrol ve gaz endüstrisinde faaliyet gösteren şirketler için önemlidir. Uygulama ve izleme mekanizmaları, şirketlerin sürdürülebilirlik raporları ve uygulamalarının düzenli denetimlerini, incelemelerini ve gözden geçirilmelerini içerir. Lukoil'in durumunda, Yönetim Kurulu 2021 Sürdürülebilirlik Raporunu onaylamıştır ve bu rapor uluslararası ve endüstri standartlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Aktif olarak politika ve düzenlemelere uyumu uygulayarak ve izleyerek, hükümet ve düzenleyici kurumlar, şirketlerin sosyal

sorumluluğu önceliklendirmelerini ve sürdürülebilir uygulamalarını sürekli olarak iyileştirmelerini sağlayabilir.

3.8.9. Lukoil'in Deneyiminden Bulgular

Lukoil'in kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması deneyimi, etkili sosyal sorumluluk stratejileri uygulamak için başarı faktörleri ve anahtar alınacak dersler konusunda değerli içgörüler sunmaktadır. Şirketin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri, sosyo-ekonomik ve çevresel yönler arasında bir denge sağlama odaklıdır; bu da artan kurumsal yönetim verimliliğine ve en iyi çevresel, sosyal ve kurumsal sorumluluk uygulamalarına bağlılıkla sonuçlanmıştır (Lukoil, 2022; Lukoil, 2023; Anatolievna, 2023). Lukoil'in yaklaşımından elde edilen önemli dersler şunlardır:

- Hem sosyal hem de çevresel kaygıları ele alan kapsamlı bir sürdürülebilirlik stratejisinin önemi
- Paydaşlarla şeffaf raporlama ve iletişim ihtiyacı
- Gelişen beklentilere ve zorluklara uyum sağlamada sürekli iyileştirme ve uyarılmanın değeri

Lukoil'in kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarını hayata geçirmedeki başarısı, diğer enerji şirketlerinin takip edebileceği bir model olarak hizmet edebilmektedir. Petrol ve gaz sektöründe kartellerle kartel olmayanlar arasında yapılan bir araştırma, büyük gaz ve petrol şirketlerinde KSS düzeyinin kurumsal yönetim ve paydaş katılımı gibi faktörlerden önemli ölçüde etkilenebileceğini bulmuştur (Zakaria ve ark., 2021). Bu nedenle, Lukoil'in deneyimlerinden elde edilen dersler, şu konulara odaklanarak diğer enerji şirketlerine etkili bir şekilde aktarılabilir:

- Sosyo-ekonomik ve çevresel kaygıları ele alan sağlam bir KSS stratejisi geliştirilmesi ve uygulanması
- Endişe ve iyileştirme fırsatları belirlemek için paydaşlarla etkileşimde bulunma
- KSS faaliyetleri ve ilerlemeler hakkında şeffaf raporlama ve iletişim sağlama

Lukoil'in kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması yaklaşımı birçok açıdan başarılı olmuşken, iyileştirilmesi gereken potansiyel alanlar da bulunmaktadır. Örneğin, Rus enerji firmaları içinde paydaşların önemindeki değişikliklerin KSS faaliyetleri üzerindeki

etkisi daha fazla dikkate alınabilir. Ayrıca, Fortune Global 500 petrol şirketlerinden çevresel sürdürülebilirlik raporlarını inceleyen bir çalışma, rekabet baskılarının KSS girişimlerinin etkinliğini etkileyebileceğini bulmuştur (O'Connor ve Gronewold, 2013). Bu potansiyel zorlukları ele almak için Lukoil ve diğer enerji şirketleri:

- Paydaşların değişen ihtiyaçlarını ve beklentilerini sürekli olarak izlemeli ve değerlendirmeli
- KSS stratejilerini geliştirirken ve güncellerken rekabet ortamını ve endüstri trendlerini dikkate almalı
- Sosyal ve çevresel performansta sürekli iyileşmeyi teşvik etmek için yenilik ve işbirliğine yönelmeli.

3.8.10. Lukoil'in Sosyal Sorumluluk Girişimleri İçin Gelecek Yönü ve Fırsatlar

Kurumsal sosyal sorumlulukta (KSS) ortaya çıkan trendler ve yenilikler, Lukoil'in gelecekteki girişimlerini büyük ölçüde etkileyebilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ilkelerine ve sosyo-ekonomik ile çevresel hedefler arasında bir denge kurmaya adanmış olan Lukoil, 2022 Sürdürülebilirlik Raporunun onayı ile KSS'ye olan bağlılığını göstermiştir (Lukoil, 2023). Bu belge, şirketin kurumsal yönetim verimliliğini artırma ve petrol ve gaz endüstrisi içindeki daha büyük sorunları ele alma odaklarını vurgular (Frynas, 2009). Yeni KSS trendlerini bilerek ve bunlara uyum sağlayarak Lukoil, bu alandaki performansını iyileştirmeye devam edebilmektedir. Bazı önemli ortaya çıkan trendler şunları içerir:

- Artan şeffaflık ve ifşa uygulamaları
- İklim değişikliği ile mücadele stratejilerine daha fazla odaklanma
- Yatırım kararlarına sosyal ve çevresel düşüncelerin entegrasyonu

KSS girişimlerini kurumsal strateji ile bütünleştirmek, Lukoil'in uzun vadeli başarısı ve sürdürülebilirlik taahhüdü için önem taşır (Lukoil, 2022). Sosyal sorumluluk hedeflerini genel iş hedefleriyle uyumlu hale getirerek, şirket çabalarının hem etkili hem de misyonuyla uyumlu olduğundan emindir. Bu bütünleşme, ekonomik, çevresel ve sosyal hedefleri kurumsal karar alma sistemine dahil eden Lukoil'in yaklaşımını öven Eventiada 2023 jürisi tarafından zaten tanınmıştır (Lukoil, 2024). İlerleyen zamanlarda, Lukoil bu

bağlantıyı, enerji şirketlerine kurumsal muhasebe ve kaynak politikası geliştirmede iyileştirmeler için öneriler sunan özel algoritma gibi keskin araştırmaları kullanarak daha da güçlendirebilmektedir. Bu yaklaşım, Lukoil'in sürdürülebilirlik ve iş büyümesini destekleyen bilinçli kararlar almasına yardımcı olmaktadır.

Paydaşlar ve ortaklarla işbirliği yapmak, Lukoil'in sosyal sorumluluk girişimlerinin bir başka önemli yönüdür (Lukoil, 2022). Çalışanlar, yatırımcılar, müşteriler ve yerel topluluklar da dahil olmak üzere çeşitli gruplarla etkileşimde bulunarak Lukoil, onların endişe ve beklentilerini daha iyi anlayabilir ve dolayısıyla daha etkili ve hedefe yönelik KSS çabaları sağlayabilir. Ayrıca, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve hükümet ajansları gibi diğer kuruluşlarla yapılan ortaklıklar, Lukoil'in enerji sektöründeki acil çevresel ve sosyal zorlukları ele almasına yardımcı olmaktadır (Frynas, 2009). Örneğin, şirket, çevre koruma programlarını geliştirmek ve uygulamak veya petrol ve gaz operasyonlarının etkilediği alanlarda topluluk gelişimini desteklemek için STK'larla işbirliği yapabilir. Bu tür işbirlikleri, sadece Lukoil'in sorumlu bir kurumsal vatandaş olarak itibarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda endüstrinin genel sürdürülebilirliğine de katkıda bulunabilir.

3.9. Total Energies Şirketine Ait Bulgular

3.9.1. Enerji Sektöründe Sosyal Sorumluluğun Önemi

Enerji şirketlerinin sosyal zorluklarla başa çıkma rolü çok önemlidir. Çünkü operasyonları ve kararları topluluklar ve çevre üzerinde önemli etkiler yaratabilir (Total Energies, 2024). Enerji şirketleri, evrensel erişilebilirlik ve çevre yöneticiliği gibi konuları ele alan kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) girişimleri uygulayarak sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilirler (Vagin ve ark., 2022). Örneğin, enerji şirketleri yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapabilir, enerji verimliliğini teşvik edebilir ve operasyonlarının etkilediği yerel topluluklara destek sağlayabilir (Lu ve ark., 2019). Bu çabalar, enerji şirketlerinin sadece toplumsal zorlukları ele almasına değil, aynı zamanda sürdürülebilirliklerini ve rekabet avantajlarını artırmasına yardımcı olabilir (Cader ve ark., 2022).

Bir şirketin itibarına sosyal sorumluluk girişimlerinin etkisi önemlidir. Bunun nedeni ise etik iş uygulamalarına ve sürdürülebilir kalkınmaya olan bağlılıklarını gösterir (Le ve

ark., 2021). KSS faaliyetlerine katılarak enerji şirketleri, müşteriler, yatırımcılar ve düzenleyiciler de dahil olmak üzere paydaşlarla olumlu ilişkiler geliştirebilir, bu da artan güven ve sadakate yol açmaktadır (Lu ve ark., 2022). Örneğin, TotalEnergies iş operasyonlarında sosyal, toplumsal ve çevresel zorlukları önceliklendirmek için kararlı bir çaba göstermiştir (Total Energies, 2024). Bunu yaparak, şirket sadece faaliyet gösterdiği toplulukların ve ekosistemlerin refahına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda piyasadaki genel itibarını ve güvenilirliğini de güçlendirir (Total Energies, 2024).

Sosyal sorumluluk uygulamalarını raporlama konusunda şeffaflık ihtiyacı, paydaşların bir şirketin sürdürülebilirlik ve etik davranışa olan bağlılığını doğru bir şekilde değerlendirebilmesi için önem taşır (Total Energies, 2024b). Özellikle enerji şirketleri, KSS girişimleri ve bu çabaların operasyonları ve çevre üzerindeki etkileri hakkında kapsamlı ve doğru bilgiler sağlamada dikkatli olmalıdır (Maione, 2023). Şeffaf raporlamayı benimseyen şirketlerden biri olan TotalEnergies, entegre raporlar aracılığıyla sürdürülebilirlik stratejisini ve politikalarını açıklar ve açık iletişim ve hesap verebilirlik taahhüdünü gösterir (Total Energies, 2024c). Kapsamlı raporlama kılavuzlarını benimseyerek enerji şirketleri, paydaşlarla güven inşa edebilir ve sorumlu ve sürdürülebilir iş uygulamalarına olan bağlılıklarını gösterebilir (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023).

3.9.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasına Genel Bakış

İş dünyasında sürdürülebilirlik raporlamasının yükselişi, şirketlerin küresel çevresel ve sosyal zorlukları ele almadaki kritik rollerinin giderek daha fazla tanınmasına bağlanabilir. Bu durum, organizasyonların çevresel (E), sosyal (S) ve yönetim (G) olmak üzere üç ana alanda mali olmayan bilgileri açıklama talebini artırmıştır (Czaja-Cieszyńska ve Kordela, 2023). Dolayısıyla, sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlere sorumlu iş uygulamalarına olan bağlılıklarını göstererek rekabet avantajı sağlayan kurumsal stratejilerin temel bir bileşeni haline gelmiştir (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023). Enerji sektöründe sürdürülebilirlik raporlaması özellikle önemlidir. Bunun sebebi ise bu endüstrideki şirketler sürdürülebilir enerji gelişiminde önemli bir olumlu etki yapma potansiyeline sahiptir (Lu ve ark., 2022).

Kapsamlı bir sürdürülebilirlik raporu, şirketin çevresel, sosyal ve yönetim sorumluluklarıyla ilgili performansını net ve doğru bir şekilde gösteren birkaç temel öge içermelidir. Bu ögeler arasında, enerji ve iklim, güvenlik, saygı ve refah, çevresel etki ve paydaş katılımı gibi ana alanları ele alan bir sürdürülebilirlik stratejisi yer almalıdır (Total Energies, 2024a). Örneğin, Total Energies Şirketi, entegre bir rapor, Sürdürülebilirlik ve İklim İlerleme Raporu ve İnsan Hakları bilgilendirme dokümanı da dahil olmak üzere bir dizi rapor aracılığıyla sürdürülebilirlik stratejisini ve politikalarını sunar ve açıklar (Total Energies, 2024c). Bu raporlar, şirketin geniş bir ekonomik, çevresel ve sosyal sorun yelpazesini ele alma taahhüdünü göstererek şeffaflık ve hesap verebilirliği artırmak için tasarlanmıştır (Total Energies, 2024b).

Sürdürülebilirlik raporlarının kalitesi ve güvenilirliğini değerlendirmek karmaşık bir görevdir. Çünkü çevresel ve sosyal yönler genellikle ölçülmesi ve nicelendirilmesi zor olan faktörlerdir (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023). Ancak, birkaç faktör, bir şirketin raporlama güvenilirliğini ve etkinliğini belirlemede yardımcı bir rol oynar. Önemli faktörlerden biri de raporun Global Reporting Initiative (GRI) gibi kurulan sürdürülebilirlik raporlama rehberlerine ne ölçüde uyduğudur (Total Energies, 2024b). Ayrıca, çevresel, sosyal ve yönetim performansının bireysel boyutlarının kapsamlı bir analizi, bir şirketin sürdürülebilirlik stratejisinin etkinliği ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki genel etkisi hakkında değerli içgörüler sağlayabilir (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023). Örneğin, Polonya enerji sektöründe yapılan bir çalışma, sürdürülebilirlik raporlarını raporlama kapsamı, ifşa kalitesi ve şirketlerin ana çevresel ve sosyal zorlukları ne ölçüde ele aldığı gibi çeşitli kriterlere göre değerlendirdi (Czaja-Cieszyńska ve Kordela, 2023). Bu tür değerlendirmeler, paydaşların enerji sektöründeki şirketlerin sürdürülebilirlik performansını daha iyi anlamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olabilir, daha bilinçli karar verme süreçlerini destekler ve daha sorumlu iş uygulamalarını teşvik eder.

3.9.3. Total Enerji Şirketinin Sosyal Sorumluluk Uygulamaları

Total Energies Şirketi, enerji sektöründe öncü bir kuruluş olarak, sosyal sorumluluğu geniş çaplı sürdürülebilirlik stratejisinin temel bir bileşeni olarak benimsemiştir (Total Energies, 2024a). Bu strateji, enerji ve iklim, güvenlik, saygı ve refah, çevre ve paydaşlar için olumlu etki gibi çeşitli boyutları kapsamaktadır (Total Energies, 2024a). Şeffaflık ve hesap verebilirlik taahhüdüne uygun olarak Total Energies, mali olmayan performansını yıllık olarak çeşitli uluslararası raporlama standartlarını referans alarak açıklamaktadır (Total Energies, 2024c). Faaliyetleriyle bağlantılı ana zorlukları belirleyerek ve önceliklendirerek, özellikle sosyal ve toplumsal alanlarda (Total Energies, 2024), Total Energies sosyal sorumluluk uygulamalarını genel sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır.

Total Energies tarafından yürütülen sosyal sorumluluk girişimleri çeşitli ve kapsamlıdır, enerji şirketlerinden sürdürülebilir enerji gelişimine olumlu katkıda bulunmaları beklenen alanlara odaklanmaktadır (Lu ve ark., 2022). Total Energies'in sosyal sorumluluk portföyündeki bazı ana girişimler şunlardır:

- Temiz enerji teknolojilerine ve karbon yakalama, kullanma ve depolama (CCUS) projelerine yatırım (Total Energies, 2024a)
- Çalışan güvenliği ve refahı programları, güvenli ve kapsayıcı bir çalışma ortamını teşvik etmek için eğitim ve farkındalık girişimleri dahil (Total Energies, 2024a)
- Enerji projeleriyle ilgili çevresel ve sosyal sorunları ele almak için yerel topluluklar ve paydaşlarla işbirlikleri (Total Energies, 2024)
- Şirketin faaliyet gösterdiği bölgelerde eğitim, sağlık ve ekonomik kalkınma projelerini destekleme (Total Energies, 2024a)

Bu girişimler, Total Energies'in sosyal sorumluluğu temel iş operasyonlarına entegre etme ve paydaşları için olumlu etkiler yaratma taahhüdünü yansıtmaktadır.

Total Energies'in sosyal sorumluluk uygulamalarının etkinliğini değerlendirmek, şirketin enerji sektöründeki kurumsal sürdürülebilirliğe genel katkısını anlamak için önemli bir yönüdür. Çeşitli çalışmalar, KSS ve sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıları ve enerji sektörü şirketlerinde KSS benimseme üzerindeki finansal performansın potansiyel

etkisini analiz etmeye çalışmıştır (Kludacz-Alessandri ve Cygańska, 2021, s. 63; Lu ve ark., 2022). Bu çalışmalar, enerji endüstrisindeki KSS'nin daha geniş trendleri ve dinamikleri hakkında değerli içgörüler sağlasa da, Total Energies'in belirli sosyal sorumluluk uygulamalarının etkinliğini değerlendirmek, şirketin performans metriklerini, paydaş geri bildirimlerini ve uluslararası raporlama standartlarıyla uyumunu dikkatlice incelemeyi gerektirir (Total Energies, 2024). Sosyal sorumluluk girişimlerini sürekli olarak izleyerek, değerlendirerek ve iyileştirerek Total Energies, sürdürülebilirlik performansını artırabilir ve enerji sektörünün uzun vadeli canlılığına katkıda bulunabilir.

3.9.4. Total Energy'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporunun Analizi

Total Energies'in kurumsal sürdürülebilirlik raporu, şirketin ekonomik, çevresel ve sosyal performansının yüksek düzeyde şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlaması amacıyla çeşitli uluslararası raporlama standartlarına dayanarak yapılandırılmış ve geliştirilmiştir (Total Energies, 2024c). Organizasyon, sürdürülebilirlik açıklamalarının netliğini ve kapsamını daha da artırmak için Sürdürülebilirlik Raporlama Yönergelerini oluşturmuştur (Total Energies, 2024b). Raporlarında Total Energies, sürdürülebilirlik stratejisini ve politikalarını entegre rapor ve enerji ve iklim, güvenlik, saygı ve refah, çevre ve paydaşlar için olumlu etki gibi çeşitli yönler üzerine odaklanan özel raporlar dahil birkaç belge aracılığıyla sunmaktadır (Total Energies, 2024c; Total Energies, 2024a). Bu standartlara ve yönergelere bağlı kalarak, Total Energies sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirliğe olan bağlılığını etkili bir şekilde iletebilmektedir.

Total Energies'in sürdürülebilirlik raporunu enerji sektöründeki diğer şirketlerin raporlarıyla karşılaştırırken, çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) raporlamasının farklı boyutlarını göz önünde bulundurmak önemlidir (Czaja-Cieszyńska ve Kordela, 2023). Polonya enerji sektöründe yapılan bir çalışma, çeşitli şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını inceledi ve raporlama stratejilerinin arkasındaki gerekçeler ve ESG puanlarının kurumsal finansal performans üzerindeki etkisi gibi çoklu faktörlere dayanarak değerlendirdi (Czaja-Cieszyńska ve Kordela, 2023; Maione, 2023). Benzer şekilde, başka bir çalışma, enerji sektöründeki şirketlerin rekabet avantajını etkileyen KSS göstergelerini değerlendirdi (Cader ve ark., 2022). Her iki çalışmada da, kapsamlı ve şeffaf raporlamanın önemi vurgulanmaktadır. Bunun nedeni ise şirketlerin itibarlarına ve genel başarılarına katkıda bulunmasıdır. Total Energies, sürdürülebilirlik

raporlamasına güçlü bir bağlılık gösterse de, iyileştirme alanlarını belirlemek ve rekabet avantajını korumak için uygulamalarını sürekli olarak diğer enerji şirketleriyle karşılaştırmak esastır.

Total Energies'in sürdürülebilirlik raporlamasındaki güçlü ve zayıf yönleri belirlemek, KSS girişimlerinin daha da geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için değerli içgörüler sağlayabilir. Total Energies'in raporlamasının güçlü yönlerinden biri, birden fazla uluslararası standart temelinde mali olmayan performansın kapsamlı bir şekilde açıklanmasıdır, bu da diğer şirketlerle yüksek düzeyde şeffaflık ve karşılaştırılabilirlik sağlar (Total Energies, 2024). Ayrıca, Total Energies özellikle sosyal, toplumsal ve çevresel etkiler açısından faaliyetleriyle ilişkili ana zorlukları aktif olarak belirler ve önceliklendirir (Total Energies, 2024). Ancak, her zaman iyileştirme alanı vardır. Örneğin, enerji sektörüne odaklanan bir çalışma, şirketlerin sosyal ve çevresel etkilerine yönelik raporların nispeten yeni olduğunu ve hala gelişmekte olduğunu ortaya koymuştur (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023). Sürdürülebilirlik raporlaması alanı gelişmeye devam ettikçe, Total Energies'in ortaya çıkan trendleri ve en iyi uygulamaları takip etmesi, raporlama stratejisini daha da geliştirmesi, paydaş katılımını artırması ve sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirliğe olan bağlılığını göstermesi önem taşır.

3.9.5. Total Energies'in Sosyal Sorumluluk Girişimlerine Paydaş Katılımı

Total Energies, sosyal sorumluluk girişimlerine paydaşları dahil etmek için çeşitli yöntemler kullanmakta ve özellikle sosyal, toplumsal ve çevresel alanlarda faaliyetlerine bağlı ana zorlukları ele alırken çeşitli perspektifleri dahil etmenin önemini kabul etmektedir (Total Energies, 2024). Bu katılımı kolaylaştırmak amacıyla şirket, entegre sürdürülebilirlik raporu ve çeşitli tematik yayınlar da dahil olmak üzere bir dizi rapor aracılığıyla sürdürülebilirlik stratejisini ve politikalarını sunmakta ve açıklamaktadır (Total Energies, 2024). Bu bilgileri açık ve şeffaf bir şekilde paylaşarak, Total Energies paydaş katkısını davet eder ve enerji sektöründeki önemli sürdürülebilirlik zorluklarını ele almak için işbirlikçi bir yaklaşımı teşvik eder (Lu ve ark., 2022).

Paydaş geri bildirimleri, Total Energies'in sosyal sorumluluk girişimlerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü şirketin acil sorunları belirlemesine, çabalarının etkinliğini değerlendirmesine ve gerekli iyileştirmeleri yapmasına yardımcı

olur (Total Energies, 2024). Bu değerli geri bildirimleri toplamak için Total Energies, enerji ve iklimden güvenlik, saygı, refah ve çevresel endişelere kadar çeşitli konularda paydaşlarla düzenli danışmalar yapar (Total Energies, 2024). Çeşitli paydaşlardan aktif olarak girdi arayarak şirket, karşılaştığı karmaşık sorunları daha kapsamlı bir şekilde anlar ve girişimlerini paydaş beklentileri ve endüstri en iyi uygulamalarıyla daha iyi uyumlu hale getirebilir (Kasradze ve ark., 2023).

Total Energies'in paydaş katılımının kapsayıcılığını ve etkinliğini değerlendirmek, şirketin kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir uygulamalara olan taahhüdünün önemli bir bileşenidir (Dudek ve ark., 2023). Katılım çabalarının başarısını değerlendirmek için şirket, çevresel performans, güvenlik kayıtları ve paydaşlar için olumlu etkiler de dahil olmak üzere, enerji sektöründeki rekabet avantajını etkileyen çeşitli KSS göstergelerine güvenir (Cader ve ark., 2022). Ayrıca, araştırmacılar, Total Energies gibi şirketlerde paydaş katılım çabalarının gerçekten kapsayıcı ve etkili olup olmadığını belirlemek için uygulanabilecek, enerji endüstrisi işletmelerinde kapsayıcı sosyal sorumluluğun durumunu değerlendirmek için metodolojiler önermiştir (Dudek ve ark., 2023). Düzenli olarak paydaş katılım uygulamalarını izleyerek ve değerlendirerek Total Energies, paydaşlarına karşı hesap verebilirliğini sürdürebilir ve sürdürülebilirlik hedeflerine doğru ilerlemeye devam edebilir (Maione, 2023).

3.9.6. Total Energies'in Çevresel Sürdürülebilirliğe Odaklanması

Total Energies, küresel bir enerji şirketi olarak, çevresel sürdürülebilirliği sosyal sorumluluk uygulamalarının temel bir bileşeni olarak öne çıkarmaktadır (Total Energies, 2024). Organizasyon, çevresel zorlukları ele almanın önemini kabul etmekte ve sürdürülebilir girişimleri iş operasyonlarına entegre etmeye yönelik taahhüdünü sürdürmektedir (Total Energies, 2024). Total Energies, çevresel sürdürülebilirlik konusundaki bağlılığını göstermenin yollarından biri olarak, çeşitli uluslararası raporlama standartlarını takip eden yıllık mali olmayan performans raporlarını yayınlamaktadır (Total Energies, 2024). Bu raporlar, şirketin sürdürülebilirlik stratejisi ve politikaları hakkında şeffaflık sağlamakla kalmayıp, enerji ve iklim, güvenlik, saygı ve refah, paydaşlar için olumlu etki gibi alanlardaki ilerlemeyi de bildirmektedir (Total Energies, 2024a; Total Energies, 2024).

Total Energies'in operasyonlarında çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesi önemli bir etki yaratmıştır (Le ve ark., 2021). Şirket, artan enerji talebi ile emisyonları azaltma çifte zorluğunu ele alırken iş uygulamalarını modernize ederken, sürdürülebilirlik üzerine odaklanması yeni teknolojilerin ve çevresel ayak izini minimize etmek için yenilikçi çözümlerin benimsenmesine yol açmıştır (Impakter Index, 2024). Temel girişimler arasında:

- Enerji portföyünü çeşitlendirmek için yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmak
- Enerji tüketimini ve sera gazı emisyonlarını azaltmak için yenilikçi çözümler uygulamak
- Çevresel yönetimde en iyi uygulamaları geliştirmek için paydaşlarla iş birliği yapmak bulunmaktadır.

Bu girişimler, şirketin çevresel performansını iyileştirmenin yanı sıra sürdürülebilir enerji gelişimine yönelik daha geniş hedeflere de katkıda bulunmaktadır (Lu ve ark., 2019).

Total Energies'in çevresel girişimlerinin etkinliğini değerlendirmek, şirketin sürdürülebilirliğe olan bağlılığını anlamak açısından önemli bir yön teşkil etmektedir (Maione, 2023). Araştırmacılar, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ile sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıları, özellikle enerji sektöründe incelemek için çalışmalar yapmışlardır (Lu ve ark., 2022). Sistemik literatür taraması ve KSS girişimlerini analiz etmek için önerilen çerçeve aracılığıyla, bilim insanları sürdürülebilirlik doğrultusunda anahtar önlemleri belirleyebilmiş ve bu çabaların hem işletme hem de ülke düzeyindeki etkilerini değerlendirebilmişlerdir (Kasradze ve ark., 2023). Bu analiz, KSS ile sürdürülebilir enerji gelişimi arasındaki ilişkiyi anlamak için teorik bir çerçeve geliştirilmesine katkıda bulunmuş ve Total Energies'in çevresel girişimlerdeki ilerleme ve etkinlik hakkında değerli içgörüler sağlamıştır (Lu ve ark., 2019).

3.9.7. Total Energies'te İş Gücü Gelişimi ve Çeşitliliği

Total Energies, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarının bir parçası olarak iş gücü geliştirme ve eğitim konusunda güçlü bir bağlılık sergilemektedir (Total Energies, 2024d). Şirket, çalışanlarının yeteneklerini ve uzmanlıklarını geliştirerek yatırım

yapmanın önemini kabul etmekte ve bu da organizasyonun genel büyümesine ve başarısına katkıda bulunmaktadır (Total Energies, 2024c). Bu amacı gerçekleştirmek için Total Energies, hem yeni işe alınanlar hem de deneyimli profesyonelleri hedef alan çeşitli eğitim programları ve girişimler uygulamaktadır. Bu programlar, iş gücünün teknik ve profesyonel yetkinliklerini artırmanın yanı sıra, organizasyon genelinde sürekli öğrenme ve gelişim kültürünü teşvik etmektedir (Total Energies, 2024). İş gücü gelişimini önceliklendirmekle Total Energies, hızla değişen enerji sektörüne uyum sağlamak ve sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmek için daha donanımlı hale gelmektedir.

İş gücü geliştirmenin yanı sıra Total Energies, şirket içinde çeşitlilik ve kapsayıcılığı teşvik etmeye de bağlıdır (Total Energies, 2024a). Şirket, yenilikçiliği teşvik etmek ve daha kapsayıcı bir çalışma ortamı oluşturmak için çeşitli iş gücünün değerini kabul etmektedir (Total Energies, 2024d). Bu amaçla Total Energies, temsil edilmeyen grupların temsilini artırmaya ve çeşitli perspektifler ile arka planları değerlendiren kapsayıcı bir kültür geliştirmeye yönelik çeşitli girişimler ve politikalar uygulamıştır. Bu girişimler arasında:

- Çeşitlilik ve kapsayıcılık politikaları ve yönergeleri geliştirme ve uygulama
- Çeşitli arka planlardan yetenekleri çekmek için hedeflenmiş işe alım programları sunma
- Çalışanlar ve yöneticiler için çeşitlilik ve kapsayıcılık eğitimi ve kaynaklar sağlama
- Temsil edilmeyen çalışanları desteklemek ve kültürlerarası işbirliğini teşvik etmek için çalışan kaynak grupları ve ağlar kurma (Total Energies, 2024)

Bu çabalar, sadece daha çeşitli ve kapsayıcı bir iş gücüne katkıda bulunmakla kalmayıp, eşit fırsatları teşvik ederek ve saygı ve işbirliği kültürünü teşvik ederek Total Energies'in genel sosyal sorumluluk performansını da artırmaktadır.

Total Energies'in iş gücü geliştirme ve çeşitlilik girişimlerinin genel sosyal sorumluluk performansı üzerindeki olumlu etkisi, şirketin sürdürülebilirlik raporlarını incelediğimizde açıkça görülmektedir (Lu ve ark., 2022). Çalışanlarının büyüme ve gelişimine yatırım yaparak ve çeşitli ve kapsayıcı bir çalışma ortamını teşvik ederek, Total Energies enerji sektörünün karşılaştığı karmaşık zorlukları ele almak ve sürdürülebilir

büyümeyi teşvik etmek için daha iyi bir konuma gelmektedir (Cader ve ark., 2022). Ayrıca, bu çabalar, şirketin sorumlu bir kurumsal vatandaş olarak itibarına katkıda bulunmakta ve çeşitli uluslararası KSS girişimleri ve raporlama standartları ile uyum sağlamaktadır (Total Energies, 2024c). Dolayısıyla, Total Energies'in iş gücü geliştirme ve çeşitlilik konusundaki bağlılığı, sadece şirket ve çalışanları için değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ve enerji sektöründe sosyal sorumluluğa olan adanmışlığını da göstermektedir (Lu ve ark., 2022).

3.9.8. Total Energies'in Toplumsal Katılımı ve Yatırımı

Total Energies'in topluluk yatırımı ve geliştirme yaklaşımı, çeşitli sürdürülebilirlik hedeflerine katkıda bulunmayı amaçlayan yapılandırılmış sürdürülebilir kalkınma stratejisine dayanmaktadır (Total Energies, 2024a). Organizasyon, ekonomik, çevresel ve sosyal performansında şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırmak amacıyla Sürdürülebilirlik Raporlama Yönergeleri geliştirmiştir (Total Energies, 2024b). Bu yönergeler, Total Energies'in faaliyetleriyle bağlantılı ana zorlukları, özellikle sosyal, toplumsal ve çevresel yönlerde tanımlamasını ve önceliklendirmesini sağlamaktadır (Total Energies, 2024). Uluslararası raporlama standartlarına bağlı kalarak, şirket her yıl mali olmayan performansını açıklar ve topluluk yatırımı ve gelişimine güçlü bir bağlılık sergiler (Total Energies, 2024c).

Total Energies, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınmaya olan bağlılığının bir parçası olarak çeşitli topluluk projelerini desteklemektedir. Bu projelerin bazı örnekleri şunları içerir:

- Yerel topluluklarda eğitim ve kapasite geliştirme teşvik eden girişimler
- Dezavantajlı nüfuslar için enerji ve temel hizmetlere erişimi iyileştirmeye yönelik programlar
- Ekonomik gelişimi ve iş yaratımını teşvik etmek için yerel paydaşlarla iş birlikleri
- Doğal kaynakları ve biyoçeşitliliği korumaya yönelik çevre koruma projeleri

Bu projeler, Total Energies'in faaliyet gösterdiği toplulukların çeşitli ihtiyaçlarını ele almadaki kararlılığını ve sürdürülebilir enerji gelişimine pozitif katkıda bulunma azmini göstermektedir (Lu ve ark., 2022).

Total Energies'in topluluk katılımının sosyal sorumluluk performansına etkisini değerlendirmek, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ile sürdürülebilir enerji gelişimi (SED) arasındaki ilişkiyi incelemeyi gerektirir (Le ve ark., 2021). Araştırmalar, KSS'in, şirketlerin enerji sektöründeki rekabet avantajını etkileyerek SED üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceğini göstermiştir (Cader ve ark., 2022). Ayrıca, enerji sektörü şirketlerinin KSS uygulamalarını benimsemesi, finansal performanslarından etkilendiği bulunmuştur (Kludacz-Alessandri ve Cygańska, 2021). Total Energies'in faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) boyutlarını ve bunların kurumsal finansal performans üzerindeki etkilerini analiz ederek, topluluk katılımı ve yatırımının sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmedeki etkinliğini değerlendirmek mümkündür (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023).

3.9.9. Sosyal Sorumluluk Uygulamalarını Şekillendirmede Hükümet Düzenlemelerinin Rolü

Total Energies'in sosyal sorumluluk girişimleri, enerji sektöründeki hükümet politikaları ve düzenlemeleri tarafından önemli ölçüde etkilenmektedir (Total Energies, 2024a). Bu politikalar, enerji ve iklim, güvenlik, saygı ve refah, çevre ve paydaşlar için olumlu etki gibi unsurları içeren sürdürülebilirlik stratejisini formüle etmek için şirkete bir zemin hazırlamaktadır (Total Energies, 2024a). Sürdürülebilirlik stratejisini ve politikalarını paydaşlara etkili bir şekilde iletmek için Total Energies, entegre raporlar ve mali olmayan performans raporları gibi çeşitli raporlar üretmektedir (Total Energies, 2024c). Bu raporlar, şirketin iş uygulamalarını hükümet düzenlemeleri ve endüstri standartlarıyla uyumlu hale getirme taahhüdünü göstermekte ve sonuçta daha sürdürülebilir bir enerji geleceğine katkıda bulunmaktadır (Kludacz-Alessandri ve Cygańska, 2021).

Sektöre özgü düzenlemeler ve standartlara uyum, Total Energies'in sosyal sorumluluk uygulamalarının bir diğer önemli yönüdür (Total Energies, 2024c). Şirket, uluslararası raporlama standartlarını referans alarak yıllık mali olmayan performansını açıklamaktadır (Total Energies, 2024c). Bu kurallara ve standartlara bağlı kalmak, Total Energies'in hükümet düzenlemelerine uyumlu kalmasını sağlamanın yanı sıra işlemleri içinde şeffaflık ve hesap verebilirlik teşvik etmektedir (Total Energies, 2024b). Bu tür düzenleyici uyumluluğa bağlı kalmakla şirket, enerji sektöründe güçlü bir itibar

sürdürülebilir ve paydaşlar arasında güven geliştirebilir ki bu da rekabet avantajını olumlu yönde etkileyebilir (Cader ve ark., 2022, s. 7998).

Düzenleyici uyumu, gönüllü sosyal sorumluluk eylemleri ile dengelemek, Total Energies'in kurumsal sürdürülebilirlik arayışında karşılaştığı temel bir zorluktur (Total Energies, 2024). Şirket, hükümet düzenlemelerine ve sektöre özgü standartlara uymak zorunda olmasına rağmen, gönüllü sosyal sorumluluk girişimleri uygulayarak bu gerekliliklerin ötesine geçmeyi de hedeflemektedir (Total Energies, 2024). Bu eylemler, şirketin operasyonlarının çevresel, sosyal ve ekonomik yönlerini iyileştirme çabalarını içerebilir ve sonuçta kurumsal sürdürülebilirliğin üç sütununa katkıda bulunabilir (Beattie, 2024). Zorunlu uyum ile gönüllü eylemleri başarıyla dengeleyerek Total Energies, sorumlu ve sürdürülebilir bir enerji şirketi olarak itibarını daha da artırabilir ve sektörde sürdürülebilir enerji gelişimini teşvik edebilir (Le ve ark., 2021).

3.9.10. Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlamasında Gelecekteki Trendler

Enerji sektörü, çevresel, sosyal ve ekonomik zorlukları ele alırken sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluğun önemini giderek daha fazla tanımaktadır. Enerji talebi artmaya devam ederken, şirketler işlerinin sürdürülebilir gelişmeye katkıda bulunarak yaşayabilir kalmasını sağlamak için kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarını benimsemektedirler (Lu ve ark., 2019). Bu bağlamda, enerji sektöründeki KSS, sürdürülebilir işletmenin temel bileşenleri olan evrensel erişilebilirlik, verimlilik ve uygun fiyatı artırmayı hedefleyen çeşitli girişimleri kapsamaktadır (Vagin ve ark., 2022).

Kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasındaki yeni eğilimler, enerji şirketlerinin performanslarını yalnızca ekonomik ve finansal sonuçlar açısından değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal etkiler bağlamında da değerlendirmeleri gerekliliğini vurgulamaktadır (Băndoi ve ark., 2021). Örneğin, önde gelen bir enerji şirketi olan TotalEnergies, ekonomik, çevresel ve sosyal uygulamalarında şeffaflık ve hesap verebilirlik vurgusuyla çeşitli uluslararası raporlama standartları aracılığıyla mali olmayan performansını açıklamaktadır (Total Energies, 2024c). Bu tür yönergeleri benimseyerek TotalEnergies, özellikle sosyal ve toplumsal sorumluluklar açısından operasyonlarıyla bağlantılı ana zorlukları belirlemeyi ve önceliklendirmeyi amaçlamaktadır (Total Energies, 2024).

Sosyal sorumluluk uygulamalarını ve raporlamalarını güçlendirmek için Total Energies, birkaç öneri uygulayabilir. Bazı anahtar öneriler şunları içerir:

- Paylaşılan sosyal ve çevresel kaygıları ele almak için yerel topluluklar, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlarla işbirliğini güçlendirmek (Total Energies, 2024).
- Şirketin taahhütlerini ve ilerlemesini kapsamlı ve şeffaf bir şekilde açıklayacak şekilde sürdürülebilirlik raporlamasının kapsamını genişletmek (Total Energies, 2024b).
- Sürdürülebilir enerji gelişimine KSS girişimlerinin etkisini sürekli olarak değerlendirmek, ayrıca uygulamalar ve raporlama alanlarında iyileştirme ve yenilik fırsatlarını belirlemek (Le ve ark., 2021).

Bu önerileri benimseyerek Total Energies, kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk konusundaki taahhüdünü daha da gösterebilir ve sonuçta daha sürdürülebilir bir enerji geleceğine katkıda bulunabilir (Vásquez-Ordóñez ve ark., 2023).

3.10. Tüpraş Şirketine Ait Bulgular

3.10.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlarına (KSS) Genel Bakış

Türkiye ve Avrupa'nın önde gelen entegre petrol şirketlerinden biri olan Tüpraş Şirketi, KSS'yi iş stratejisinin temel bileşeni olarak benimseyen bir kuruluş örneğidir (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Şirketin KSS yaklaşımı, sürdürülebilir üretim, topluma ve çevreye saygı ve paydaşları için uzun vadeli değer yaratma taahhüdüne odaklanmaktadır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023). Tüpraş Şirketi, enerji verimliliği, kaynakların korunması ve toplum katılımı gibi temel sosyal ve çevresel zorlukların üstesinden gelmek için çeşitli KSS projelerini hayata geçirmiştir (Tüpraş, 2023). Tüpraş Şirketi, faaliyetlerinde sürdürülebilirliği ve sosyal sorumluluğu ön planda tutarak, KSS uygulamalarını benimsemek ve herkes için daha sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunmak isteyen diğer enerji şirketlerine örnek teşkil etmektedir.

3.10.2. Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ve Tüpraş Örneği

Sosyal Sorumluluk Çalışmaları, bir şirketin toplum üzerindeki sosyal, çevresel ve ekonomik etkisinin sistematik olarak değerlendirilmesi ve raporlanması anlamına gelir (Çaymaz ve ark., 2014). Bu çalışmalar, şirketin toplumsal refah, çevre koruma ve ekonomik kalkınmaya yaptığı katkılara odaklanarak kurumsal sürdürülebilirliği değerlendirmeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır (Hazar, S. O. 2023). Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının temel hedeflerinden biri, bir şirketin, iş performansı, paydaş davranışları ve genel olarak toplum üzerindeki güçlü etkisi nedeniyle son yıllarda giderek daha popüler hale gelen kurumsal sosyal sorumluluğa (KSS) bağlılığını ortaya koymaktır (Gümrah ve Güngör Tanç, 2018).

Şirketlere kurumsal sürdürülebilirliklerini ve sosyal sorumluluklarını geliştirme çabalarında rehberlik eden Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının birkaç temel odak alanı vardır. Bu alanlardan bazıları şunlardır:

- Paydaş katılımı: Çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler ve yerel topluluklar dahil olmak üzere çeşitli paydaşlarla etkili iletişim ve işbirliğinin sağlanması (Tüpraş, 2023).
- Çevre koruma: Atıkları, emisyonları ve kaynak tüketimini azaltarak şirketin ekolojik ayak izini en aza indirmek (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022).
- Sosyal ve ekonomik kalkınma: İstihdam yaratma, yoksulluğun azaltılması ve eğitim gibi girişimler yoluyla yerel ve küresel kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak (Hazar, S. O. 2023).
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik: Şirketin sosyal, çevresel ve ekonomik performansı hakkında doğru, zamanında ve kapsamlı bilgilerin sağlanması (Gençoğlu ve Aytaç, 2016).

Şirketler bu alanları ele alarak KSS çabalarını geliştirebilir ve operasyonlarını daha geniş sürdürülebilirlik hedefleriyle daha iyi uyumlu hale getirebilirler (Hazar, 2023).

Sosyal Sorumluluk Çalışmaları ile KSS arasındaki bağlantı, Türkiye'nin önde gelen enerji şirketlerinden Tüpraş gibi şirketlerin yayınladığı kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında açıkça görülmektedir (Tüpraş, 2023). Bu raporlar genellikle şirketin KSS girişimleri

hakkında ayrıntılı bilgilerin yanı sıra bunların toplum üzerindeki etkilerini değerlendirmek için yürütülen Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının sonuçlarını da içerir (Tüpraş, 2023). Bu entegre yaklaşım sayesinde şirketler, sürdürülebilirliğe katkılarını sergilerken aynı zamanda sosyal sorumluluğa olan bağlılıklarını da gösterebilirler (Çaymaz ve ark., 2014). Tüpraş örneğinde karbon nötr enerji şirketi olma yolunda bir dönüşüm yolculuğu başlatan şirket, sosyal sorumluluk projeleriyle bu hedefe ulaşmada önemli rol oynuyor (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022).

3.10.3. Tüpraş Şirketinin Sosyal Sorumluluk Çalışmaları

Türkiye'nin lider enerji şirketlerinden biri olan Tüpraş Şirketi, çeşitli girişim ve projelerle sosyal sorumluluğa güçlü bir bağlılık göstermektedir (Tüpraş, 2023). Bu çabalar, şirketin sürdürülebilir enerji portföyüne sahip karbon nötr bir enerji şirketi olma yönündeki dönüşüm yolculuğunun bir parçasıdır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Tüpraş, sürdürülebilir üretime odaklanmanın yanı sıra topluma ve çevreye saygılı, sorumlu bir kurumsal vatandaş olma çabasındadır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023). Bu bağlılık, entegre yıllık raporlarında belgelenen kurumsal sosyal sorumluluk projelerinde açıkça görülmektedir (Gençoğlu ve Aytaç, 2016).

Pek çok başarılı girişim Tüpraş'ın sosyal sorumluluğa olan bağlılığının bir örneğidir. Bu girişimlerden bazıları şunlardır:

- Yerel sakinlerin yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan toplumsal kalkınma programları
- Doğal yaşam alanlarını ve kaynakları korumaya ve muhafaza etmeye yönelik çevre koruma çalışmaları
- Bölgedeki öğrencilere burs sağlamaya ve öğrenme fırsatlarını geliştirmeye yönelik eğitim girişimleri
- Çalışanların ve toplumun refahını sağlamaya yönelik sağlık ve güvenlik girişimleri (Tüpraş, 2023).

Bu girişimler, Tüpraş Şirketi'nin toplum ve paydaşları üzerinde olumlu bir etki yaratma konusundaki kararlılığını ortaya koyarken aynı zamanda şirketin uzun vadeli başarısına da katkıda bulunmaktadır (Hazar, 2023).

Tüpraş Şirketi'nin gerçekleştirdiği sosyal sorumluluk girişimleri yerel topluluklar ve paydaşlar üzerinde önemli bir etki yaratmıştır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Bu çabalar sayesinde şirket, topluluk üyeleriyle güçlü ilişkiler geliştirmeyi, çevre bilincini geliştirmeyi ve yerel ekonomileri desteklemeyi başardı. Ayrıca bu girişimler, şirketin kurumsal sosyal sorumluluğa olan bağlılığını takdir eden paydaşlar tarafından da iyi karşılandı (Çakıroğlu ve ark., 2022). Tüpraş Şirketi, paydaşlarının ve çevrenin refahını ön planda tutarak Türkiye'de ve dünyada daha sürdürülebilir ve sorumlu bir enerji sektörünün önünü açmaktadır.

3.10.4. Tüpraş Şirketinin Çevresel Sürdürülebilirlik Çalışmaları

Tüpraş Şirketi, kurumsal sosyal sorumluluğunun ve çevresel sürdürülebilirlik taahhüdünün bir parçası olarak sera gazı emisyonlarını azaltmak için aktif olarak çalışmaktadır (Aytar, 2019). Şirket, 2017 yılı verilerine dayanarak üretim faaliyetlerinden kaynaklanan Kapsam 1 ve Kapsam 2 emisyonlarına odaklanan bir dönüşüm planı başlattı (Tüpraş, 2023). Bu plan, işletmelerin çevresel etkileri konusunda sorumluluk almaları ve sürdürülebilir kalkınmayı sürdürmeleri gerektiğini vurgulayan 1987 tarihli "Ortak Geleceğimiz" raporunda ortaya konulan hedeflerle uyumludur (Hazar, 2023). Tüpraş, sera gazı emisyonlarını proaktif bir şekilde ele alarak iklim değişikliğini azaltma ve gelecek nesiller için çevreyi koruma konusundaki kararlılığını ortaya koymaktadır.

Tüpraş Şirketi, sera gazı emisyonlarını azaltmanın yanı sıra, çevresel sürdürülebilirlik çalışmalarını daha da geliştirmek amacıyla etkin atık yönetimi ve geri dönüşüm uygulamalarını hayata geçirmektedir (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Şirketin toplam atık geri dönüşüm oranı %86,4'e ulaştı ve bu da atık yönetimi stratejilerinin başarısını ortaya koydu (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Bu uygulamalar, Tüpraş operasyonlarının çevresel etkilerini en aza indirmeye yardımcı olmanın yanı sıra, kurumsal sosyal sorumluluk kavramında da belirtildiği gibi paydaşların ortak beklenti ve memnuniyet düzeylerine de olumlu katkı sağlamaktadır (Aytar, 2019). Tüpraş, atık yönetimi ve geri dönüşüme öncelik vererek enerji sektöründe sorumlu iş uygulamalarına örnek teşkil etmektedir.

Tüpraş Şirketi'nin çevresel sürdürülebilirlik girişimleri aynı zamanda koruma ve biyolojik çeşitlilik çalışmalarına da uzanmakta ve kurumsal sosyal sorumluluğa bütünsel bir

yaklaşım sergilemektedir (Aytar, 2019). Şirket, karbon nötr bir enerji şirketi olma yolunda dönüşüm yolculuğunu sürdürürken, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına odaklanmak giderek daha önemli hale geliyor (Aytar, 2019: Tüpraş, 2022). Tüpraş, bu girişimlerle yalnızca çevresel ayak izini azaltmakla kalmıyor, aynı zamanda doğal kaynakların ve yaşam alanlarının korunmasına da aktif olarak katkıda bulunarak hem iş dünyası hem de gezegen için sürdürülebilir bir gelecek sağlıyor. Koruma ve biyoçeşitliliğe olan bu bağlılık, Tüpraş'ın enerji sektöründe sosyal sorumluluk sahibi ve çevreye duyarlı bir lider olarak konumunu daha da güçlendirmektedir.

3.10.5. Tüpraş Şirketinin KSS'sinde Ekonomik Sürdürülebilirlik

Tüpraş Şirketi'nin kurumsal sürdürülebilirlik taahhüdünde finansal performans ve sorumlu büyüme önemli bir rol oynamaktadır. Tüpraş, lider entegre petrol şirketi olarak katma değer ve yarattığı ciro açısından dünyada 30'uncu, Avrupa'da ise 7'nci sırada yer almaktadır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Şirketin mali ve mali olmayan raporlama çabaları hesap verebilirliği ve şeffaflığı vurgulayarak sorumlu büyümeye ve ekonomik sürdürülebilirliğe olan bağlılığını ortaya koyuyor (Tüpraş Entegre Faaliyet Raporu, 2023). Tüpraş, özenli yönetim ve sürdürülebilirlik performansına güçlü bir şekilde odaklanma sayesinde kendisini enerji sektöründe lider olarak konumlandırmıştır (Korga ve Aslanoğlu, 2022; Aksoylu ve Taşdemir, 2020).

Yerel ekonomilerin desteklenmesi ve istihdam yaratılması Tüpraş'ın ekonomik sürdürülebilirlik taahhüdünün bir diğer önemli unsurudur. Şirketin sosyal yatırım ve sorumluluk girişimleri, Entegre Faaliyet Raporunda (Tüpraş, 2023) kanıtlandığı gibi, toplum için değer yaratılmasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Tüpraş, yerel halk ve paydaşlarla yakın işbirliği içinde çalışarak faaliyet gösterdiği bölgelerde ekonomik kalkınmayı ve istihdam yaratmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım yalnızca yerel ekonomiye fayda sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda şirketin genel sürdürülebilirlik performansını da güçlendiriyor (Hazar, 2023).

Tüpraş Şirketi'nin temiz enerji teknolojilerine yaptığı uzun vadeli yatırımlar, ekonomik açıdan sürdürülebilir ve çevreye duyarlı uygulamalara olan bağlılığının bir göstergesidir. Şirket, dönüşüm planının bir parçası olarak temiz enerji portföyüne odaklanarak karbon nötr bir enerji şirketi olma yolunda bir yolculuk başlattı (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022).

Tüpraş, dünyanın ve insanlığın gelişen enerji ihtiyaçlarına uyum sağlayarak, bu süreçte topluma ve çevreye saygılı, sürdürülebilirlik temelli bir üretim yaklaşımını benimsemektedir (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023;Tüpraş, 2024). Temiz enerji teknolojilerine yapılan bu yatırımlar Tüpraş'ın ekonomik sürdürülebilirliğine katkı sağlamanın yanı sıra şirketin daha geniş sosyal ve çevresel hedeflerini de desteklemektedir.

3.10.6. Paydaş Katılımı ve İletişim

Paydaşlarla şeffaf iletişimin önemi göz ardı edilemez çünkü bu, herhangi bir kuruluşun, özellikle de Tüpraş Şirketi gibi enerji sektöründeki kuruluşların başarısında önemli bir rol oynamaktadır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023). Etkili iletişim, paydaşların şirketin sürdürülebilirlik çalışmaları hakkında iyi bilgi sahibi olmasını ve kurumsal sosyal sorumluluk girişimlerinin şekillendirilmesine aktif olarak katılabilmelerini sağlar (Hazar, 2023). Tüpraş, şirket ile paydaşları arasında açık diyalogu ve güveni teşvik ederek, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak ve toplumun ve çevrenin refahına katkıda bulunmak için güçlü bir temel oluşturabilir (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023).

Tüpraş Şirketi, paydaşlarıyla şeffaf iletişimi sürdürmek amacıyla çeşitli iletişim kanal ve yöntemlerini kullanmaktadır (Tüpraş, 2023). İletişim stratejilerinin önemli bir bileşeni, sürdürülebilirlik girişimleri ve sosyal sorumluluk projeleri de dahil olmak üzere şirketin performansına ilişkin kapsamlı bir genel bakış sağlamak amacıyla finansal ve finansal olmayan bilgileri birleştiren Tüpraş Entegre Faaliyet Raporu'nun yayınlanmasıdır (Tüpraş, 2023). Ayrıca şirketin internet sitesinde devam eden proje ve yatırımlarına ilişkin güncel bilgilere yer verilerek paydaşların önemli bilgilere kolayca ulaşması sağlanmaktadır (Tüpraş Entegre Raporu, 2022). Diğer bazı etkili iletişim yöntemleri şunları içermektedir:

- Düzenli paydaş toplantıları ve çalıştaylar
- Basın bültenleri ve medya etkileşimleri
- Sosyal medya güncellemeleri ve etkileşimleri

Tüpraş Şirketinde başarılı paydaş katılımına ilişkin, şeffaf iletişim stratejilerinin etkinliğini ve kurumsal sürdürülebilirliğe olan bağlılıklarını gösteren çok sayıda örnek

olay incelemesi bulunmaktadır (Tüpraş, 2023). Böyle bir örnek, şirketin sürdürülebilirlik performansını artırmaya ve toplum için değer yaratmaya yönelik stratejik amaçlarını, hedeflerini ve girişimlerini özetleyen dönüşüm planıdır (Tüpraş, 2023). Tüpraş, bu planın geliştirilmesi ve uygulanması aşamalarında paydaşlarla aktif bir şekilde etkileşim kurarak, sürdürülebilirlik çalışmalarının paydaşlarının ihtiyaç ve beklentileriyle uyumlu olmasını ve sonuçta daha etkili sonuçlara ulaşmasını sağlamaktadır. Bir diğer örnek olay ise şirketin faaliyet gösterdiği bölgelerin kültürel mirasına yatırım yapmayı ve tanıtmayı amaçlayan kültürel gelişim projeleridir (Tüpraş Entegre Raporu, 2022). Tüpraş, yerel topluluklarla açık diyalog ve işbirliği yoluyla, bu alanların kültürel kimliğinin korunması ve geliştirilmesi konusunda ortak sorumluluk duygusunu ve gururu teşvik etmektedir.

3.10.7. Tüpraş Şirketinin KSS'sindeki Zorluklar ve Sınırlamalar

Tüpraş Şirketi'nin karşılaştığı mevcut zorluklara bakıldığında, kuruluşun çeşitli sosyal ve çevresel sorunları çözmek için aktif olarak çalıştığı ortaya çıkıyor. Tüpraş, Entegre Faaliyet Raporu'nda sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluğa odaklanan kapsamlı bir dönüşüm planının ana hatlarını çiziyor (Tüpraş, 2023). Bu plan, yerel toplulukların desteklenmesi, yenilenebilir enerjiye yatırım yapılması ve çevresel etkilerin azaltılması gibi çeşitli KSS girişimlerinde bulunarak toplum için değer yaratmayı amaçlamaktadır. Ancak bu iddialı hedeflere rağmen şirket, KSS stratejilerini uygulama ve sürdürme konusunda hala çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorluklardan bazıları kaynak eksikliği, sınırlı paydaş katılımı ve sürdürülebilirlik performansında sürekli iyileştirme ihtiyacını içermektedir.

Tüpraş Şirketi, KSS çalışmalarında önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da, KSS girişimlerinin sosyal ve çevresel sorunları tam olarak ele alma becerisinde sınırlamalar bulunmaktadır (Çakıroğlu ve ark.,2022). Örneğin, şirketin web sitesi sürdürülebilirlik faaliyetleri ve başarılarına ilişkin bir genel bakış sunuyor ancak bu çabaların şirket, paydaşları veya çevre için ne ölçüde somut iyileştirmelere dönüştüğü tartışılmıyor. Ayrıca web sitesinde şirketin genel KSS etkisine ilişkin kapsamlı bir değerlendirmenin bulunmaması, paydaşların Tüpraş'ın sürdürülebilirlik girişimlerinin etkinliğini değerlendirmesini zorlaştırmaktadır. Bu şeffaflık ve hesap verebilirlik eksikliği, şirketin paydaşları nezdinde güven ve güvenilirlik oluşturma yeteneğini sınırlayabilir ve sonuçta KSS çabalarının potansiyel etkisini sınırlayabilir.

Tüpraş Şirketi, KSS girişimlerinin zorluklarını ve sınırlamalarını ele almak için iyileştirme ve gelecekteki gelişim alanlarına öncelik vermelidir. Bu alanlar şunları içerebilir:

- Çeşitli paydaş gruplarının ihtiyaçlarını daha iyi anlamak ve ele almak için düzenli iletişim ve işbirliği yoluyla paydaş katılımının artırılması.
- Şirketin sürdürülebilirlik performansı ve etkilerinin daha kapsamlı ve şeffaf bir değerlendirmesini sağlamak için KSS raporlamasının kapsamını ve derinliğini genişletmek.
- Sürdürülebilirlik girişimlerinin verimliliğini ve etkinliğini artırmak için yenilikçi teknolojilere ve uygulamalara yatırım yapmak.
- Başarı alanlarını ve iyileştirme fırsatlarını belirlemek için KSS çabalarının sonuçlarını sürekli izlemek ve değerlendirmek.

Tüpraş Şirketi bu alanlara odaklanarak sosyal sorumluluk ve kurumsal sürdürülebilirliğe olan bağlılığını güçlendirerek hem şirkete hem de faaliyet gösterdiği topluma fayda sağlayabilir.

3.10.8. Tüpraş Şirketinin KSS'sinin Endüstri Standartlarıyla Karşılaştırılması

Tüpraş Şirketinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) performansını diğer enerji sektörü şirketleriyle karşılaştırmak, sektördeki konumunu anlamak açısından çok önemlidir (Düzer ve Önce, 2017). KSS girişimlerinin karşılaştırmalı analizi, Tüpraş'ın üstün olduğu ve iyileştirmelere ihtiyaç duyulan alanların belirlenmesine yardımcı olabilir (Çaymaz ve ark., 2014). Örneğin, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi kapsamında kurumsal sürdürülebilirlik ile kârlılık arasındaki ilişkiyi konu alan bir araştırmada, KSS faaliyetlerinin paydaşların memnuniyet düzeylerine olumlu katkı sağladığı tespit edilmiştir (Aytar, 2019). Tüpraş'ın eğitim, kültür, sanat, sağlık, spor, çevre dostu uygulamalar ve çalışan hakları gibi alanlardaki KSS girişimlerini diğer enerji sektörü şirketleriyle karşılaştırarak (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2012), bunların hem toplum hem de çevre üzerindeki gelişimini ve etkilerini değerlendirmek mümkün hale geliyor (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023).

Enerji sektöründeki KSS'deki en iyi uygulamaların analizi Tüpraş Şirketi'ne değerli bilgiler sağlayabilir (Tüpraş, 2023). Bu uygulamalardan biri de Tüpraş'ın son yıllarda başlattığı karbon nötr enerji şirketine dönüşüm yolculuğudur (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2022). Diğer şirketlerin başarılı KSS girişimlerini incelemek, Tüpraş'ın kendi KSS çalışmalarını geliştirebileceği alanları belirlemesine yardımcı olabilir ve aynı zamanda operasyonlarında benimseyebileceği sürdürülebilirliğe yönelik yenilikçi yaklaşımları öne çıkarabilir (Hazar, 2023). Örneğin Brundtland Komisyon Raporu enerji sektöründe çevresel sürdürülebilirliğin önemine vurgu yaparak Tüpraş gibi şirketlerin bu küresel hedefe nasıl katkıda bulunabileceği konusunda rehberlik sunuyor (Değirmenci, 2023).

Karşılaştırmalı değerlendirme ve en iyi uygulamaların analizine dayanarak Tüpraş Şirketinin KSS performansını iyileştirmesi için çeşitli önerilerde bulunulabilir (Tüpraş, 2023). Öncelikle Tüpraş, sürdürülebilirliğe olan bağlılığını vurgulayarak, karbon nötr bir enerji şirketine geçiş için yatırım yapmaya ve raporlamaya devam etmelidir (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023). İkincisi, şirketin eğitim, kültür, sanat, sağlık, spor, çevre dostu uygulamalar ve çalışan hakları alanlarında KSS girişimlerini daha da geliştirmesi gerekiyor (Tüpraş, 2023). Böylece Tüpraş, paydaşlarının artan beklentilerini daha iyi karşılayabilecek, toplumun ortak beklentilerine ve memnuniyet düzeylerine olumlu katkıda bulunabilecektir. Bu tür iyileştirmeler sadece Tüpraş'ın itibarını artırmakla kalmayacak, aynı zamanda artan paydaş güveni ve katılımı sonucunda uzun vadeli mali faydalar da sağlayacaktır (Başar, 2015).

3.10.9. Enerji Sektöründe KSS'nin Geleceğe Bakışı

KSS ve Sosyal Sorumluluk Çalışmalarında ortaya çıkan eğilimler, şirketlerin sürdürülebilirliğe yaklaşımını ve toplum için değer yaratma biçimini yeniden şekillendiriyor. Bu trendlerden biri, bir şirketin performansı, riskleri ve fırsatları hakkında bütünsel bir bakış sağlamak amacıyla finansal ve finansal olmayan bilgileri birleştiren entegre raporlamaya artan vurgudur (Tüpraş, 2023). Önde gelen enerji şirketlerinden Tüpraş, şirketin sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki kararlılığını vurgulayan Entegre Faaliyet Raporu'nda bu yaklaşımı benimsemiştir (Tüpraş, 2023). Araştırmacılar, bu kavramlar arasındaki ilişkiyi teorik bir çerçevede inceleyerek, şirketlerin hızla değişen dünyanın taleplerini karşılamak için KSS stratejilerini nasıl geliştirdikleri konusunda değerli bilgiler edinebilirler.

Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler iklim değişikliği ve diğer acil çevresel sorunlar konusunda giderek daha fazla endişe duymaya başladıkça, enerji sektörünü önemli ölçüde etkileme potansiyeline sahip yeni düzenlemeler ve politikalar uyguluyorlar. Örneğin, daha sıkı emisyon standartları ve yenilenebilir enerji hedefleri, şirketleri daha temiz teknolojilere ve daha sürdürülebilir iş uygulamalarına yatırım yapmaya yönlendirebilir (Hazar, 2023). Bu bağlamda, şirketlerin yalnızca bu yeni kurallara uygunluklarını değil, aynı zamanda çevrenin sorumlu koruyucuları olma ve topluma olumlu katkıda bulunma konusundaki kararlılıklarını da göstermeleri gerektiğinden, KSS daha da büyük bir önem kazanmaktadır (Engin ve Akgöz, 2013). Araştırmacılar, bu düzenlemelerin ve politikaların enerji sektöründeki KSS üzerindeki potansiyel etkisini inceleyerek işletmelerin ve politika yapıcıların önümüzdeki zorlukları ve fırsatları anlamalarına yardımcı olabilir.

Şirketler yalnızca artan küresel nüfusun taleplerini karşılamakla kalmayıp aynı zamanda daha sürdürülebilir enerji üretimi ve tüketimine yönelik acil ihtiyacı karşılamanın yollarını ararken, enerji sektörü işbirliği ve inovasyon için olgunlaşmış durumda. Bunu başarmanın bir yolu, hem çevresel sürdürülebilirliği hem de sosyal sorumluluğu teşvik eden yeni teknolojiler, politikalar ve stratejiler geliştirmek ve uygulamak için birlikte çalışan işletmeler, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ortaklıklardır (Engin ve Akgöz, 2013). Araştırmacılar, enerji sektöründe işbirliği ve yenilik fırsatlarını keşfederek, kurumsal sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmanın yeni yollarını ortaya çıkarabilir ve aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın daha geniş hedeflerine katkıda bulunabilir. Enerji sektöründe gelecekteki KSS için kilit noktalar aşağıdaki gibidir:

- Entegre raporlamaya önem verilmesi
- Yeni hükümet düzenlemelerine ve politikalarına uyum sağlamak
- Değişimin itici güçleri olarak işbirliği ve yenilik

3.10.10. Tüpraş Şirketinin KSS'sinden Öğrenilen Dersler

Tüpraş Şirketi'nin kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) yaklaşımının en önemli çıkarımlarından biri, tüm üretim faaliyetlerinin temel yapı taşı olarak sürdürülebilirliğe olan bağlılığıdır (Tüpraş, 2024). Tüpraş, Türkiye'nin enerjisini üretirken sürdürülebilir üretim yaklaşımını benimsemekte ve kurumsal bir vatandaş olarak topluma ve çevreye

saygılıdır (Tüpraş Faaliyet Raporu, 2023). Bu taahhüt, şirketin toplum için değere ve sosyal sorumluluğa odaklandığını vurgulayan entegre yıllık raporunda açıkça görülmektedir (Tüpraş, 2023). Tüpraş, çevresel, sosyal ve yönetsel etkileri faaliyetlerine entegre ederek enerji sektöründeki diğer şirketlere örnek olabilecek bütünsel bir KSS yaklaşımı sergilemektedir (Once ve ark., 2015).

Tüpraş'ın KSS yaklaşımının diğer enerji sektörü şirketleri için şeffaflık ve hesap verebilirlik vurgusunda yansımalarını görmek mümkündür. Tüpraş, entegre yıllık raporlarında sürdürülebilirliğe yaptığı katkıları ve bu katkıların nasıl ortaya çıktığını açıklamaktadır (Hazar,2023). Şirket ayrıca kurumsal yönetim, insan hakları ve çevresel sorumluluk gibi çeşitli KSS boyutlarını da ele almaktadır (Çakıroğlu ve ark., 2022). Bu seviyede şeffaflık ve hesap verebilirlik, kendi KSS çabalarını geliştirmek isteyen diğer enerji sektörü şirketleri için değerli bir ders olabilir. Benzer uygulamaları benimseyen bu şirketler, sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk konusundaki taahhütlerini paydaşlara ve kamuoyuna daha iyi iletebilir, sonuçta kurumsal imajlarını geliştirebilir ve güveni artırabilir.

Tüpraş'ın kurumsal sürdürülebilirliği ve sosyal sorumluluğu artırma yaklaşımından çıkarılabilecek çeşitli stratejiler bulunmaktadır. Bu stratejilerden bazıları şunlardır:

- Sürdürülebilirliği temel bir bileşen olarak içeren kapsamlı bir dönüşüm planının geliştirilmesi (Tüpraş, 2023)
- Kaygılarının ve beklentilerinin ele alındığından emin olmak için paydaşlarla aktif olarak etkileşimde bulunmak (Tüpraş, 2023)
- Sürdürülebilirlik uygulamalarında sürekli iyileştirme ve yenilik kültürünün teşvik edilmesi (Tüpraş, 2024)

Diğer enerji sektörü şirketleri bu stratejileri uygulayarak yalnızca kendi KSS uygulamalarını geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda bir bütün olarak daha sürdürülebilir ve sorumlu bir sektöre katkıda bulunabilirler. Tüpraş Şirketi'nin sürdürülebilirliği faaliyetlerine ve kurum kültürüne entegre etmedeki başarısı, enerji sektöründeki diğer firmalar için de değerli bir örnek teşkil etmektedir.

3.11. Bulguların Karşılaştırılması

Tablo 3.2. Karşılaştırmalı Analiz Tablosu: Sosyal Sorumluluk ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporları

KATEGORİ	ENI (ENIPOWER)	GAZPROM	LUKOIL	TOTAL ENERGIES	TÜPRAŞ
Sosyal Sorumluluk Projeleri	Eni, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak ve yerel toplulukların kalkınmasına katkıda bulunarak sosyal sorumluluğunu gösterir.	Gazprom, yerel topluluklara destek ve sağlık hizmetlerine erişim sağlama konusunda yoğun çabalar göstermektedir.	Lukoil, eğitim ve kültürel mirasın korunması yönünde önemli katkılarda bulunur.	Total Energies, çevresel ve sosyal zorluklara öncelik vererek enerji sektöründe liderlik yapar.	Tüpraş, toplumsal kalkınma programları ve yerel sakinlerin yaşam kalitesini iyileştirme üzerine odaklanır.
Çevresel Sürdürülebilirlik İnisiyatifleri	Eni, atık yönetimi ve su kullanımının azaltılması gibi çevresel sürdürülebilirlik projelerine odaklanır.	Gazprom, enerji üretim süreçlerinde çevresel etkinin minimize edilmesi için çalışmalar yapar.	Lukoil, sera gazı emisyonlarını azaltma ve atık geri dönüşüm projelerine önem verir.	Total Energies, karbon ayak izini azaltma ve yenilenebilir kaynaklara yatırım yaparak çevresel sürdürülebilirliği önceliklendirir.	Tüpraş, sera gazı emisyonlarını azaltma ve etkin atık yönetimi stratejileri uygular.
Ekonomik Kalkınma Katkıları	Eni, yerel ekonomilere katkı sağlama ve iş yaratma konusunda aktiftir.	Gazprom, enerji altyapısına yaptığı yatırımlarla yerel ekonomileri güçlendirir.	Lukoil, iş yaratma ve ekonomik gelişime katkıda bulunurken yerel işletmelerle işbirlikleri yapar.	Total Energies, ekonomik kalkınmayı destekleyen projelere ve yenilikçi teknolojilere yatırım yapar.	Tüpraş, yerel iş yaratma ve ekonomik kalkınmayı destekleyen projelere odaklanır.

Paydaş İletişimi	Eni, paydaşlarla düzenli toplantılar ve şeffaf raporlama ile etkileşimde bulunur.	Gazprom, paydaşlarıyla iletişimde süreklilik ve açıklığa önem verir.	Lukoil, paydaşların katılımını artırmak için çeşitli iletişim platformları kullanır.	Total Energies, paydaşlarla şeffaf bir iletişim ve etkileşim stratejisi izler.	Tüpraş, şeffaf iletişim ve paydaşlarla sürekli diyalogu önceliklendirir.
Stratejik Yaklaşımlar	Eni, sürdürülebilirlik stratejisini tüm iş operasyonlarına entegre eder.	Gazprom, çevresel ve sosyal zorluklara duyarlı stratejik planlar geliştirir.	Lukoil, sosyal sorumluluğu kurumsal stratejinin bir parçası olarak benimser.	Total Energies, sosyal ve çevresel zorluklara öncelik veren bir yaklaşım benimser.	Tüpraş, kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluğu temel iş stratejilerine entegre eder.
Küresel ve Yerel Etkileşimler	Küresel enerji çözümlerine katkıda bulunurken yerel topluluklarla işbirliği yapar.	Küresel enerji pazarında etkin, yerelde sosyal projelerle entegre eder.	Hem yerel hem de küresel pazarlarda aktif rol alır.	Küresel sürdürülebilirlik inisiyatiflerine liderlik ederken yerel toplulukları destekler.	Yerel toplulukların kalkınmasına büyük katkılarda bulunurken küresel hedeflere uyum sağlar.
Eğitim ve Sağlık	Yerel topluluklara yönelik eğitim ve sağlık hizmetleri sağlar.	Eğitim ve öğretime yatırım yaparak, akademik kurum ve araştırma merkezlerine sponsorluk ve burslar sağlar.	Eğitim programları ve sağlık girişimleri sunar, yerel kültürel ve spor etkinliklerini destekler.	Eğitim, sağlık ve ekonomik kalkınma projelerini destekler, çeşitli topluluk projelerine yatırım yapar.	Yerel sakinlerin yaşam kalitesini iyileştiren toplumsal kalkınma programları ve eğitim girişimleri sunar.

Çalışan Gelişimi	-	Çalışanlara yönelik güvenlik ve sağlık teşvikleri sağlar, kapsamlı eğitim ve beceri geliştirme programları sunar.	Çalışan refahı ve gelişimi için destekleyici bir çalışma ortamı sağlar, güvenlik ve sağlık teşvikleri sunar.	Çalışan güvenliği ve refahı programları, güvenli ve kapsayıcı bir çalışma ortamını teşvik eder.	Çalışanların ve toplumun refahını sağlayan sağlık ve güvenlik girişimleri sunar.
Çevre Koruma	-	-	Çevre koruma ve koruma çabaları, yenilenebilir enerji kaynaklarına ve enerji verimliliği girişimlerine yatırım yapar.	Doğal kaynakları ve biyoçeşitliliği koruma projeleri yürütür.	Doğal yaşam alanlarını koruma ve muhafaza etme çalışmaları gerçekleştirir.
Altyapı ve Toplum Destek	-	Altyapı geliştirme projeleri için fon sağlar, yerel işletmeleri ve girişimcileri destekler.	Altyapı geliştirme projelerine destek verir.	Enerji projeleriyle ilgili çevresel ve sosyal sorunları ele almak için yerel topluluklar ve paydaşlarla işbirlikleri yapar.	Yerel ekonomileri destekleme ve çevre bilincini geliştirme çabaları sunar.

TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Enipower'ın 2022 sürdürülebilirlik raporu, enerji sektöründe sürdürülebilir bir geçişi destekleme taahhüdünü güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. şirketin sera gazı emisyonlarını azaltma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma ve enerji verimliliğini artırma çabaları, Paris Anlaşması ve küresel sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyum içinde ilerlemektedir. Bu bağlamda, Enipower'ın yenilenebilir enerji projelerine ve düşük karbonlu teknolojilere olan artan yatırımları, fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltırken enerji sektöründe karbon ayak izinin küçültülmesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Enipower'ın enerji kaynaklarını çeşitlendirme ve yeni teknolojileri benimseme yönündeki stratejileri, sürdürülebilir bir enerji geleceğine yönelik geniş çaplı bir dönüşümü işaret etmektedir. Bu stratejiler, enerji üretimindeki fosil yakıtların payını azaltmayı ve enerji verimliliğini maksimize etmeyi hedeflemekte olup, şirketin uzun vadeli karbon nötrlüğü hedefleriyle de uyumludur. Bu durum, enerji sektöründeki değişim sürecinde stratejik ve teknolojik nötralityi koruma çabalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Enipower'ın çevresel koruma ve toplumsal katkıları, şirketin sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel sorumluluklarını da yerine getirme konusundaki kararlılığını göstermektedir. Yerel topluluklara yönelik eğitim, sağlık ve altyapı projeleri, Enipower'ın sosyal kalkınma üzerinde olumlu bir etki yaratma hedefine hizmet etmektedir. Bu tür sosyal sorumluluk projeleri, şirketin kurumsal sürdürülebilirlik anlayışının bir parçası olarak önem taşımakta ve toplumun genel refahına katkı sağlamaktadır.

Her ne kadar Enipower'ın sürdürülebilirlik performansı olumlu bir tablo çizse de, enerji sektöründeki volatilité, düzenleyici değişiklikler ve teknolojik yenilikler gibi dışsal

faktörler, şirketin stratejilerini sürekli olarak gözden geçirmesini gerektirmektedir. Özellikle karbon nötrlüğüne ulaşma yolunda, yenilikçi teknolojilere yapılan yatırımların maliyeti ve etkinliği, şirketin finansal performansı ve pazar konumlandırması açısından dikkatli bir dengeleme gerektirmektedir. Bu durum, Enipower için hem bir zorluk hem de çevresel sürdürülebilirliği ve kurumsal sosyal sorumluluğu ilerletme yönünde yeni fırsatlar sunmaktadır.

Enipower'ın sürdürülebilirlik stratejileri, enerji sektöründe karşılaştığı zorluklara yenilikçi ve kapsamlı çözümler getirme potansiyeline sahiptir. Şirketin devam eden taahhütleri, sürdürülebilir bir enerji geleceği yaratma yönündeki çabalarını desteklemekte ve bu süreçte çevresel, sosyal ve ekonomik değerler arasında sinerji yaratmayı amaçlamaktadır.

Enipower, sera gazı emisyonlarını azaltma ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma gibi önlemlerle çevresel performansını artırma konusunda ciddi adımlar atmıştır. Bu çabalar, Aksoy (2019) ve Aydoğdu (2021) tarafından belirtilen sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerine uyumlu olarak, çevresel sürdürülebilirlikte ölçülebilir gelişmeler sağlamaktadır. Özellikle Aksoy'un işletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerine ilişkin çalışması, Enipower'ın çevresel taahhütlerini somut verilerle desteklemesinin önemini vurgulamaktadır.

Enipower'ın yerel topluluklara yönelik eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sosyal sorumluluk projeleri, Akın ve Kuru (2011) tarafından ele alınan elektronik atıkların yönetimi ve Türkiye'deki uygulamaları gibi spesifik konulara odaklanmasa da, genel olarak kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) faaliyetlerinin etkisini göstermektedir. Ayrıca, Aksoy (2013) tarafından önerilen sürdürülebilirlik performansını değerlendirme ölçeği, Enipower'ın sosyal etki ve paydaş katılımı yönlerini değerlendirmede kullanılabilecek bir çerçeve sunmaktadır.

Enipower'ın sürdürülebilirlik raporları, Akgül (2010) tarafından belirtilen sürdürülebilir kalkınma ve uygulamalı antropolojinin eylem alanı gibi daha geniş bir perspektifte ele alınabilir. Akgül, sürdürülebilir kalkınmanın multidisipliner bir yaklaşım gerektirdiğini ve şirketlerin sosyal, ekonomik ve çevresel sorumluluklarını dengeli bir şekilde yönetmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Enipower'ın bu üç alanı kapsayan entegre

raporlama yaklaşımı, kurumsal şeffaflığı artırırken, aynı zamanda kurumsal yönetim uygulamalarının güçlendirilmesine de katkı sağlamaktadır.

Çalışmalarda vurgulanan enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılmasının önemi, Enipower'ın da stratejilerinin merkezinde yer almaktadır (Aydın, 2019; Aydoğdu, 2021). Özellikle enerji sektöründe sürdürülebilirlik algısı ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının değerlendirilmesi açısından bu kaynaklar, Enipower'ın sektördeki liderliğini ve yenilikçi yaklaşımlarını destekleyen veriler sunmaktadır.

Enipower'ın sürdürülebilirlik stratejileri, hem teorik çerçevelerle hem de sektördeki diğer uygulamalarla kıyaslandığında, enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk konularında öncü bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada öneme sahip olan çevresel, sosyal ve yönetsel faktörlerin entegre edilmesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Gazprom, doğal kaynakların sorumlu yönetimi, atık ve emisyon azaltımı gibi çevresel sorumlulukları ciddiye almaktadır. Bu çabalar, enerji verimliliğini artırmayı ve yenilenebilir enerji kaynaklarını desteklemeyi içerir. Bununla birlikte, Gazprom'un sera gazı emisyonlarını azaltma konusundaki hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için uyguladığı teknolojiler, şirketin çevresel etkisini azaltma yönündeki ciddiyetini göstermektedir. Ancak, bu girişimlerin etkinliği ve kapsamı, şirketin küresel çevresel standartlara ne derece uyum sağladığına dair sürekli bir değerlendirme gerektirir.

Gazprom'un yerel topluluklarla etkileşimi, sosyal sorumluluk politikalarının merkezinde yer alır. Şirket, altyapı gelişimini desteklemek, eğitime yatırım yapmak ve yerel kalkınma projelerine fon sağlamak gibi girişimlerle toplulukların yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Ancak, bu etkileşimlerin şeffaflığı ve gerçek etkisi, yerel toplulukların ihtiyaç ve beklentileri ile ne kadar uyumlu olduğu açısından eleştirilere açık olabilir.

Gazprom, iş operasyonlarında şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik etmekle yükümlüdür. Kurumsal yönetim uygulamaları, etik standartlar ve sürdürülebilirlik raporlaması, bu çerçevedeki temel unsurlardır. Şirketin bu alandaki girişimleri, özellikle uluslararası işbirlikleri ve düzenleyici gerekliliklere uyum konusunda öneme sahiptir. Ancak,

Gazprom'un geçmişteki bazı politik ve ekonomik çıkar çatışmaları, şirketin etik uygulamalarının güvenilirliğini sorgulatabilir.

Gazprom'un KSS stratejisi, özellikle Rusya'nın jeopolitik konumu ve enerji politikaları nedeniyle birçok zorlukla karşı karşıyadır. Global enerji piyasasındaki dalgalanmalar, jeopolitik gerilimler ve iç politika değişiklikleri, şirketin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasını zorlaştırabilir. Ayrıca, fosil yakıt bağımlılığı ve çevresel düzenlemelere uyum gibi konular, Gazprom'un küresel enerji sektöründeki sürdürülebilirlik algısını etkileyebilmektedir.

Çevresel Yönetim ve Etkiler kapsamında Enerji Verimliliği ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarında Gazprom, Enerji verimliliğini artırmaya ve sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Bu kapsamda Yıldırım ve Nuri (2018), enerji verimliliği ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Gazprom'un çabaları, sektördeki genel eğilimlerle uyumlu görünmektedir.

Çevresel Raporlama kapsamında Gazprom, Uluslararası standartlara uygun sürdürülebilirlik raporları yayımlamıştır. Bu bağlamda Kavut (2010), şirketlerin çevresel açıklamalarını ve bu açıklamaların şeffaflığını ele almaktadır. Gazprom'un şeffaf raporlama pratikleri, sektördeki diğer şirketlerle benzerlik göstermektedir.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve İş Etiği kapsamında KSS Faaliyetlerinde Gazprom, Toplulukla etkileşim, eğitime yatırım yapma ve yerel kalkınma projelerine destek gibi çeşitli KSS girişimleri yürütmektedir. Bu bağlamda Aytar (2019), BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketlerin KSS faaliyetlerini analiz etmiştir. Gazprom'un KSS girişimleri, bu endekste yer alan şirketlerin uygulamalarıyla kıyaslanabilir.

İş Etiği ve Yönetim kapsamında Gazprom, İş operasyonlarında şeffaflık ve hesap verebilirlik vurgusu yapmaktadır. Bu bağlamda Doğan (2009), işletmelerde etik çöküşü tartışmaktadır. Gazprom'un etik ve şeffaf yönetim pratikleri, etik çöküşü önleme yönünde önemli adımlar olarak değerlendirilebilmektedir.

Karşılaştırmalı Zorluklar kapsamında Gazprom ve benzer enerji şirketleri, global enerji piyasasının oynaklığı, jeopolitik gerilimler ve çevresel düzenlemelere uyum gibi ortak

zorluklarla karşı karşıyadır. Bu bağlamda Vagin et al. (2022) enerji şirketlerinin karşılaştığı zorlukları ve bu zorluklara yönelik uluslararası deneyimleri ele almaktadır.

Lukoil'in sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) alanında gösterdiği çabalar, şirketin enerji sektöründeki uzun vadeli stratejik hedeflerini destekleyici niteliktedir. Şirketin çeşitli sosyal ve çevresel girişimleri, kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında detaylandırılmış ve bu raporlar, şirketin şeffaflık ve hesap verebilirlik taahhüdünü pekiştiren önemli belgeler olarak öne çıkmıştır. Lukoil'in bu raporları, hem iç hem de dış paydaşların şirketin çevresel ve sosyal etkilerine ilişkin bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır, bu da onların Lukoil ile olan ilişkilerini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Lukoil'in çevresel sorumluluk uygulamaları, özellikle sera gazı emisyonlarını azaltma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma ve su kullanımını optimize etme gibi alanlarda belirginleşmektedir. Bu çabalar, global iklim değişikliği ile mücadelede ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada şirketin aktif rol almasını sağlamaktadır. Bu durum, Lukoil'in sektördeki diğer büyük oyuncular arasında rekabet avantajı kazanmasına yardımcı olurken, aynı zamanda kurumsal imajını güçlendirerek paydaşların güvenini artırmaktadır.

Her ne kadar Lukoil, çevresel ve sosyal sorumluluk alanında önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da, enerji sektörünün doğası gereği bazı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklar arasında yüksek sera gazı emisyonları, su ve diğer doğal kaynakların yoğun kullanımı ve operasyonların çevresel üzerindeki geniş etkileri bulunmaktadır. Lukoil'in bu zorlukları yönetme stratejisi, teknolojik yenilikleri benimseme, iş süreçlerini sürekli iyileştirme ve çevresel izleme ve uyum programlarını güçlendirme üzerine kuruludur. Ancak, bu yöntemler yeterli olmayabilir; bu nedenle Lukoil, özellikle çevresel yönetim ve sürdürülebilirlik raporlaması konusunda daha inovatif çözümler geliştirmeye yönelik yatırımlar yapmalıdır.

Lukoil için gelecek stratejiler, özellikle sürdürülebilir enerji kaynaklarına ve enerji verimliliği projelerine daha fazla yatırım yapmayı içermelidir. Ayrıca, kurumsal sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla toplumla olan ilişkilerini güçlendirmeye devam etmek, şirketin sosyal lisansını ve yerel topluluklarla olan bağlarını pekiştirmek için önemlidir.

Lukoil, ayrıca, paydaşlarla etkileşimini artırmak ve onların beklenti ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamak için düzenli diyaloglar ve ortaklık girişimleri oluşturmaktadır.

Lukoil'in kurumsal sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk alanındaki çabaları, hem şirketin kendisi hem de geniş enerji sektörü için bir model teşkil etmektedir. Bu çabalar, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada ve enerji sektörünün karşı karşıya olduğu çevresel ve sosyal zorluklarla başa çıkmada önemli bir rol oynamaktadır. Lukoil, bu alandaki liderliğini sürdürmek için sürekli yenilik ve gelişim peşinde olmalıdır.

Lukoil'in sürdürülebilirlik ve KSS raporlama pratikleri, Gerged ve Almontaser (2023) tarafından açıklanan, çok uluslu şirketlerin ev sahibi ülkelerdeki politik değişimler sırasında KSS açıklamalarını nasıl yaptıklarına dair bulgularla paralellik göstermektedir. Bu çalışmalar, şirketlerin geniş kapsamlı politik ve çevresel faktörlere nasıl yanıt verdiğini ve bu süreçte nasıl adapte olduklarını göstermektedir.

Ayrıca, Aksoy (2019) tarafından işletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri üzerine yapılan çalışma, Lukoil'in uygulamalarıyla uyum içinde bir çerçeve sunmaktadır. Aksoy, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirirken uluslararası standartlara ve endüstri normlarına uygun şekilde nasıl raporlama yapılması gerektiğini tartışmaktadır, bu da Lukoil'in uluslararası ve endüstri standartlarına bağlılığını yansıtan raporlama pratikleriyle örtüşmektedir.

Bataeva (2021) tarafından yapılan çalışma, Rusya'nın büyük petrol ve gaz şirketlerinin paydaş katılımı üzerine odaklanmıştır. Lukoil'in karşılaştığı zorluklar, bu çalışmada belirtilen paydaş beklentileri ve uluslararası standartlara uyum zorlukları ile paralellik göstermektedir. Bataeva, şirketlerin çevresel sorumlulukları ve paydaşlarla etkileşim stratejileri üzerinde dururken, Lukoil'in de benzer sorunlarla başa çıkma çabalarını ve bu süreçte geliştirdiği stratejileri vurgulamaktadır.

Yeni ve yenilikçi KSS uygulamaları açısından, Le, Ngo ve Tran (2021) tarafından yapılan çalışma, kurumsal sosyal sorumluluğun sürdürülebilir enerji gelişiminde oynadığı rolü ele almaktadır. Bu çalışma, Lukoil'in gelecekteki KSS stratejileri için bir rehber olarak kullanılabilir. Lukoil, sürdürülebilir enerji kaynaklarına ve teknolojilere yatırım yaparak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada daha aktif bir rol alabilir.

Lukoil'in sürdürülebilirlik ve KSS raporlama uygulamaları, Bağlı ve Bocean (2021) tarafından değerlendirilen şeffaflık ve ekonomik performans üzerine olan etkileriyle uyumludur. Bu çalışma, şirketlerin şeffaflık pratiklerinin ekonomik başarıya katkıda bulunduğunu göstermektedir, bu da Lukoil'in şeffaflık ve hesap verebilirlik taahhütlerinin önemini pekiştirir.

Lukoil'in sürdürülebilirlik çabaları, geniş bir yelpazede yer alan diğer akademik çalışmalarla kıyaslandığında, enerji sektöründe KSS'nin önemini ve etkisini gösteren çeşitli boyutları açığa çıkarır. Dalgıç Turhan, Özen ve Albayrak'ın (2018) çalışmalarında belirtildiği gibi, kurumsal sürdürülebilirlik, stratejik bir öneme sahiptir ve şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmek için kullanılan çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Lukoil'in KSS faaliyetlerinin analizi, bu ölçüm yöntemlerinin pratik uygulamalarını destekler niteliktedir ve şirketin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) hedeflerini nasıl entegre ettiğini somutlaştırır.

Örneğin, Czaja-Cieszyńska ve Kordela (2023) tarafından yapılan çalışma, enerji şirketlerinde sürdürülebilirlik raporlamasının piyasa değeri ve sosyal açıklamalar arasındaki bağlantıyı inceler. Lukoil'in detaylı sürdürülebilirlik raporları, bu tür analizlerle paralellik gösterir; şirketin çevresel ve sosyal taahhütleri açıkça belirtilmiştir ve bu taahhütlerin şirketin genel piyasa değerini nasıl etkileyebileceğine dair içgörüler sunar.

Her ne kadar Lukoil, çeşitli sürdürülebilirlik ve KSS başarıları elde etmiş olsa da, sektör genelinde ve özellikle enerji sektöründe karşılaşılan genel zorluklar göz önüne alındığında, sürekli iyileştirme gerekmektedir. Akıncı Vural ve Coşkun (2011) ve Korga ve Aslanoğlu (2022) gibi çalışmalar, şirketlerin KSS ve sürdürülebilirlik performanslarını artırma yollarını ve bu süreçte karşılaşılan engelleri tartışmaktadır. Lukoil'in de benzer zorluklarla karşılaştığı ve bu zorluklara karşı stratejik planlar geliştirerek sektör standartlarını yükseltmeye çalıştığı görülmektedir.

Lukoil ve benzer enerji şirketlerinin gelecekteki KSS stratejileri, daha geniş bir etki yaratmak için yenilikçi yaklaşımlar ve teknolojileri benimsemeye yönelik olmalıdır. Engin ve Akgöz (2013) tarafından ele alınan sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesindeki KSS kavramının değerlendirilmesi, Lukoil'in bu

alanlarda nasıl ilerleyebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle, enerji verimliliği ve yenilenebilir kaynakların entegrasyonu, şirketin uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasında önemlidir.

Lukoil'in sürdürülebilirlik ve KSS faaliyetleri, geniş çapta bir yelpazedeki literatürle uyumlu olarak değerlendirilebilmektedir. Şirket, sektördeki diğer büyük oyuncularla karşılaştırıldığında hem başarıları hem de karşılaştığı zorluklar açısından dikkate değer bir örnek teşkil eder. Lukoil'in devam eden çabaları, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunurken, enerji sektörünün geleceği üzerinde de olumlu bir etki yaratmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, şirketin gelecekteki stratejileri, hem içsel hem de global sürdürülebilirlik standartlarını daha da ileriye taşıyacak şekilde şekillendirilmelidir.

Bu tezde ele alınan enerji sektörüne yönelik kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ve sürdürülebilirlik konuları, özellikle Total Energies üzerinden incelendiğinde, şirketlerin sadece ekonomik amaçlar gütmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal ve çevresel etkileri de göz önünde bulundurarak hareket etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Total Energies'in çeşitli sürdürülebilirlik ve KSS uygulamaları, enerji sektöründe karşılaşılan sosyal ve çevresel zorluklarla başa çıkma kapasitesini göstermektedir. Şirketin bu alandaki çabaları, diğer enerji şirketleri için bir model teşkil edebilir ve sektör genelinde pozitif değişimlere yol açmaktadır.

Şirketin enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk alanındaki başarısı, kurumsal itibarını artırmakta ve paydaşlarla olan ilişkilerini güçlendirmekte önemli bir rol oynamaktadır. Total Energies'in KSS ve sürdürülebilirlik stratejileri, şeffaf raporlama ve paydaş katılımı yoluyla sürdürülebilir gelişmeyi desteklemektedir. Bu, şirketin sosyal ve çevresel zorluklara proaktif bir şekilde yanıt vermesini sağlayarak sürdürülebilirlik alanındaki liderliğini pekiştirmektedir.

Total Energies'in uygulamaları, enerji sektöründe karşılaşılan zorluklara çözüm bulma konusunda etkili stratejiler sunmaktadır. Örneğin, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmak ve enerji verimliliğini artırmak, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kilit rol oynamaktadır. Bu tür girişimler, global iklim değişikliğiyle mücadelede ve enerji sektörünün dönüşümünde önemli adımlar olarak değerlendirilmelidir. Ancak, enerji sektöründe KSS ve sürdürülebilirlik uygulamalarının etkinliği konusunda bazı

eleştiriler de bulunmaktadır. Bu eleştiriler genellikle, şirketlerin gerçekleştirdiği çevresel ve sosyal girişimlerin yeterince kapsamlı olmaması veya şirket politikalarının yalnızca belirli bölgelerde uygulanması gibi konulara odaklanmaktadır. Bu bağlamda, Total Energies'in global ölçekte sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk standartlarını uygulama konusunda daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir.

Total Energies'in sürdürülebilirlik ve KSS faaliyetleri, enerji sektöründe sosyal ve çevresel sorumlulukların artırılmasına yönelik önemli bir adım oluşturmaktadır. Ancak, bu çabaların etkinliğini ve kapsamını artırmak için sürekli iyileştirmeler ve sektör genelinde standartların yükseltilmesi gerekmektedir. Bu sayede, sürdürülebilir bir enerji geleceğine doğru daha emin adımlarla ilerlenebilmektedir.

Bu tezde ele alınan enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) üzerine odaklanan çalışma, Total Energies'in sektördeki uygulamalarını derinlemesine inceleyerek, genel olarak enerji şirketlerinin sosyal ve çevresel sorunlara nasıl yaklaştığını ele almaktadır. Total Energies'in çeşitli sürdürülebilirlik ve KSS uygulamaları, bu şirketin nasıl bir yol izlediğini ve bu yolların etkinliğini ortaya koymaktadır.

Akbaş (2010) tarafından yapılan çalışma, kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının tüketici marka bağlılığı üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Bu çalışma, Total Energies'in KSS faaliyetlerinin müşteriler, yatırımcılar ve düzenleyicilerle ilişkileri üzerinde nasıl olumlu bir etki yarattığını destekler niteliktedir. Total Energies'in topluma ve çevreye olan yatırımları, marka sadakatini ve şirketin itibarını artırma potansiyeline sahiptir. Öte yandan, Akgül (2010) ve Gencer (2011) çalışmalarında sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli boyutlarını ele almaktadırlar. Bu çalışmalar, Total Energies'in sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için nasıl stratejik bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Özellikle, Akgül'ün çalışması, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada uygulamalı antropolojinin rolünü vurgularken, Total Energies'in yerel topluluklarla işbirlikleri yaparak sosyal ve çevresel zorluklara nasıl cevap verdiğini açıklamaktadır.

Akıncı Vural ve Coşkun (2011) ise kurumsal sosyal sorumluluk ve etik kavramlarını derinlemesine incelemekte ve bu bağlamda Total Energies'in etik iş uygulamaları ve şeffaflık konularında nasıl öne çıktığını göstermektedir. Total Energies, etik iş

uygulamalarını sürdürülebilirlik stratejisine dahil etmekte ve bu sayede şeffaf bir şekilde raporlama yapmaktadır.

Aksoy ve Taşdemir (2020) tarafından yapılan bir başka çalışma, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi üzerinden Türkiye'deki işletmelerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirmekte ve kurumsal sürdürülebilirlik performans değerlendirilmesine yönelik bir ölçek önermektedir. Total Energies'in kapsamlı sürdürülebilirlik raporlaması, bu tür endekslerde nasıl öne çıkabileceğini ve sektördeki diğer şirketlerle karşılaştırıldığında nerede durduğunu anlamamıza yardımcı olabilir.

Total Energies'in sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri üzerine yapılan bu analiz, enerji sektöründeki diğer çalışmalarla paralellikler gösterir ve sektördeki yaygın pratikler hakkında derinlemesine bir anlayış sağlar. Akgül (2010) ve Aksoy (2019) gibi çalışmalar, sürdürülebilirlik raporlamasının önemini vurgulayarak, Total Energies'in bu alandaki çabalarının, sektördeki diğer büyük oyuncularla nasıl karşılaştırılabileceğini açıklar. Özellikle, Aksoy'un (2019) çalışması, işletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerinin kapsamını detaylandırırken, Total Energies'in bu çerçeveleri nasıl benimsediğini ve uyguladığını gösterir.

Almontaser ve Gerged (2023) tarafından yapılan çalışma, KSS açıklamalarının, özellikle politik dönüşümler sırasında çok uluslu şirketler arasında nasıl farklılık gösterdiğini inceler. Bu çalışma, Total Energies'in global operasyonlarını yönetirken karşılaştığı zorlukları ve bu zorlukların üstesinden gelme yöntemlerini anlamamıza yardımcı olabilir. Total Energies, global düzeyde KSS faaliyetlerini standardize etmek ve yerel yasalara ve beklentilere uyum sağlamak için çeşitli stratejiler geliştirmiştir.

Türkmen (2015) ve Bayraç (2010) gibi çalışmalar, enerji sektöründeki çevresel sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği politikalarını ele alır. Türkmen'in çalışması, enerji kullanımının küresel ısınmaya etkisi ve önleyici politikaları tartışırken, Total Energies'in bu konuda aldığı önlemleri ve stratejileri daha iyi değerlendirmemize olanak tanır. Total Energies, özellikle yenilenebilir enerjiye yatırım yapma ve enerji verimliliği girişimlerini destekleme konusunda önemli adımlar atmıştır, bu da şirketin çevresel ayak izini azaltma ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunda ilerlemesine yardımcı olur. Ayrıca, Ayyıldız ve Genç (2010) tarafından yapılan çalışma, çevreye duyarlı pazarlama

uygulamaları ve bunların tüketici tutumları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu çalışma, Total Energies'in pazarlama stratejilerinin, çevresel duyarlılığı artırma ve tüketici davranışlarını sürdürülebilir ürünler lehine dönüştürme çabalarını destekler niteliktedir. Total Energies, ürün ve hizmetlerini pazarlarken çevresel sürdürülebilirlik ve enerji verimliliğini ön planda tutarak, tüketicilere bu değerleri yansıtan bir marka imajı sunmaya çalışmaktadır.

Tüpraş Şirketi, Türkiye enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS konularında öncü bir role sahiptir. Şirket, entegre petrol işletmeleri arasında çevresel ve sosyal performansını öne çıkaran stratejileri ve somut projeleri ile dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar, şirketin hem yerel hem de global düzeyde sürdürülebilirlik alanında nasıl bir lider olabileceğini göstermektedir. Özellikle enerji verimliliği, atık yönetimi ve karbon nötr hedeflere yönelik girişimleri, diğer enerji şirketleri için model teşkil etmektedir. Ancak, Tüpraş'ın karşılaştığı zorluklar ve sınırlamalar da göz ardı edilmemelidir. Bu zorluklar arasında en belirgin olanı, sürdürülebilir teknolojilere yapılan yatırımların finansmanı ve paydaşların sürekli katılımının sağlanmasıdır. Bu sorunlar, şirketin daha geniş çevresel ve sosyal hedeflere ulaşmasını kısıtlayabilmektedir. Ayrıca, bu zorluklar şirketin sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından kendini daha fazla geliştirmesi gerektiğini de işaret etmektedir.

Tüpraş'ın KSS ve sürdürülebilirlik çabalarının analizi, sektördeki diğer şirketlerle karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, şirketin özellikle çevresel sürdürülebilirlik alanında oldukça ileri bir pozisyonda olduğu görülmektedir. Ancak, sosyal sorumluluk projelerinde ve paydaşlarla iletişimde diğer şirketlerle olan farklarının daha net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Bu bağlamda, sektör genelinde bir benchmarking (karşılaştırmalı değerlendirme) çalışması yapmak, Tüpraş'ın hangi alanlarda lider olduğunu ve hangi alanlarda gelişime ihtiyaç duyduğunu daha net bir şekilde belirlemesine olanak sağlayabilir.

Tüpraş'ın sürdürülebilirlik ve KSS inisiyatifleri, sektörde çevresel ve sosyal etkinin yanı sıra ekonomik başarıyı da destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Bu stratejiler, şirketin sadece operasyonel başarısını değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel etki alanında da uzun vadeli faydalar sağlamasına katkıda bulunur. Bununla birlikte, Tüpraş'ın bu hedeflere ulaşma yolunda karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için

benimsediği stratejiler, diğer enerji şirketlerine de yol gösterici olabilir. Bu nedenle, Tüpraş'ın sürdürülebilirlik performansının sürekli iyileştirilmesi ve bu süreçte karşılaşılan zorluklarla başa çıkabilme kabiliyetinin artırılması, şirketin sektördeki liderliğini pekiştirecektir.

Tüpraş'ın KSS ve sürdürülebilirlik faaliyetleri, enerji sektöründe genel olarak gözlemlenen trendlerle paralellik göstermektedir. Aytar (2019) tarafından yapılan bir içerik analizine göre, BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan şirketlerin KSS faaliyetlerinin genellikle çevresel sorumluluk, sosyal katılım ve ekonomik etkinlik üzerine odaklandığı belirtilmiştir. Tüpraş'ın bu alanlardaki faaliyetleri, benzer şirketlerle kıyaslandığında, özellikle çevresel sürdürülebilirlik taahhüdü ve sosyal sorumluluk projeleriyle dikkat çeker. Bu bağlamda, Tüpraş'ın sosyal ve çevresel etki raporlaması, Almontaser ve Gerged (2023) tarafından vurgulanan uluslararası normlar ve şeffaflık gereksinimlerine uyum sağlaması açısından öneme sahiptir.

Özellikle Tüpraş'ın çevresel sürdürülebilirlik çalışmaları, benzer sektörlerdeki şirketlerle karşılaştırıldığında, Gazprom'un (2022) ve Lukoil'in (2023) sürdürülebilirlik raporlarında vurgulanan emisyon azaltma ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma stratejileriyle paralellikler göstermektedir. Bu şirketler, enerji sektöründe sürdürülebilir uygulamaların benimsenmesi ve çevresel etkinin azaltılması konusunda benzer yollar izlemektedirler. Ancak, Tüpraş özelinde yerel ve küresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma sürecinde karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklara yönelik stratejik yaklaşımlar, Aksoylu ve Taşdemir (2020) tarafından analiz edilen diğer BİST şirketlerinin deneyimleriyle kıyaslandığında daha somut ve stratejik planlama gerektirebilmektedir.

zgen (2007) ve Zeybek Arslanboğa ve Soykut Sarıca (2023) gibi çalışmalar, kurumsal sosyal sorumluluğun çalışan memnuniyeti ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi daha geniş sosyal sonuçlar üzerindeki etkisini tartışmaktadır. Tüpraş'ın bu konularda attığı adımlar, sektördeki diğer firmaların benzer sorunlarla nasıl başa çıktığına dair karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmasını gerektirebilmektedir. Bu karşılaştırmalar, Tüpraş'ın sektördeki lider konumunu daha da pekiştirebilir ve diğer şirketlere örnek oluşturabilir.

Tüpraş'ın sürdürülebilirlik ve KSS uygulamaları, enerji sektöründe benimsenen genel trendlerle uyumlu olup çeşitli stratejik alanlarda ne çıkmaktadır. Ancak, sürekli değişen

küresel ve yerel düzenlemeler ve beklentilere uyum sağlamak adına, şirketin stratejilerini sürekli olarak gözden geçirmesi ve iyileştirmesi gerekmektedir. Bu süreçte, karşılaştırmalı analizler ve sektördeki diğer öncü uygulamalar, Tüpraş'ın kendini daha da geliştirmesi için önemli bir rehber olacaktır.

Tüpraş'ın sürdürülebilirlik stratejileri, Aksoylu ve Taşdemir'in (2020) çalışmasında değerlendirilen diğer BİST şirketleriyle karşılaştırıldığında, özellikle enerji verimliliği ve atık yönetimi konusunda öne çıkmaktadır. Bu alanlarda Tüpraş'ın geliştirdiği politikalar ve uygulamalar, sektördeki diğer firmaların benzer stratejilerle karşılaştırıldığında dikkate değer bir performans sergilemektedir. Bu bağlamda, Tüpraş'ın çevresel etkilerini azaltma konusundaki taahhütleri, Kaya ve Ertuğrul Yılmazer'in (2017) enerji sektöründe sürdürülebilir üretim stratejileri üzerine yaptıkları çalışmalarla uyumlu bir şekilde incelenebilmektedir. Tüpraş'ın yenilikçi teknolojilere yatırım yapma ve karbon emisyonlarını düşürme çabaları, sektörde sürdürülebilirlik lideri olarak konumunu pekiştirmektedir.

Tüpraş'ın sosyal sorumluluk projeleri, şirketin sadece çevresel performansı ile değil, aynı zamanda sosyal etkileriyle de öne çıkmasını sağlamaktadır. Akbaş'ın (2010) tüketici marka bağlılığına KSS uygulamalarının etkisini araştırdığı çalışma, Tüpraş'ın benzer sosyal sorumluluk girişimlerinin tüketici algıları ve şirket itibarı üzerinde nasıl olumlu bir etki yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Tüpraş'ın toplum üzerindeki etkisi, özellikle yerel topluluklara yapılan yatırımlar ve eğitim programları aracılığıyla, geniş bir çapta tanınmasına ve takdir edilmesine olanak tanımaktadır.

Her ne kadar Tüpraş sektörde önemli başarılarla imza atmış olsa da, karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için geliştirmesi gereken stratejiler de bulunmaktadır. Özellikle, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kaynak kısıtlılığı, paydaş katılımının yetersizliği ve hızla değişen düzenleyici çevre, Tüpraş için önemli zorluklar arasında yer alır. Bu zorluklara yönelik olarak, Tüpraş'ın daha kapsamlı paydaş diyalogları ve işbirlikleri geliştirmesi, teknolojik yeniliklere daha fazla yatırım yapması ve sürdürülebilirlik raporlamasını daha şeffaf hale getirmesi önerilebilmektedir. Ayrıca, Kalkan ve Alparslan'ın (2009) işlediği şeffaflık, iletişim ve hesap verebilirlik gibi konular, Tüpraş'ın karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilmesi için stratejik öneme sahiptir.

Bu tezde, enerji sektöründeki beş büyük şirket olan Enipower, Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş'ın sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) stratejileri ele alınmıştır. Şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) hedeflerine nasıl yaklaştıkları ve bu stratejilerin karşılaştırmalı analizini yaptığımızda; Sürdürülebilirlik ve Çevresel Yatırımları ele alabiliriz. Enipower, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak ve enerji verimliliğini artırarak sera gazı emisyonlarını azaltma konusunda önemli adımlar atmıştır. Bu strateji, şirketin çevresel taahhütlerini somut verilerle desteklemektedir. Gazprom ise doğal kaynakların sorumlu yönetimi ve atık ile emisyon azaltımı konularına odaklanmış, bu girişimlerin etkinliği ve kapsamı küresel çevresel standartlara uyum açısından sürekli değerlendirme gerektirmektedir. Lukoil enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma alanlarında belirginleşirken, bu çabalar global iklim değişikliği ile mücadelede ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada aktif rol almaktadır. Total Energies de benzer şekilde, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak ve enerji verimliliğini artırarak çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada kilit rol oynamaktadır. Tüpraş özellikle enerji verimliliği, atık yönetimi ve karbon nötr hedeflere yönelik girişimleri ile dikkat çeker ve diğer enerji şirketleri için bir model teşkil etmektedir.

Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katkılar bağlamında ele aldığımızda; Enipower, yerel topluluklara yönelik eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sosyal sorumluluk projeleriyle sosyal kalkınma üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Gazprom altyapı gelişimini desteklemek, eğitime yatırım yapmak gibi girişimlerle toplulukların yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Lukoil, çeşitli sosyal ve çevresel girişimleri ile kurumsal sürdürülebilirlik raporlarında yer almakta, bu raporlar şirketin şeffaflık ve hesap verebilirlik taahhüdünü pekiştirmektedir. Total Energies, sosyal ve çevresel zorluklara proaktif bir şekilde yanıt vererek sürdürülebilirlik alanındaki liderliğini pekiştirmektedir. Tüpraş, sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla toplumla olan ilişkilerini güçlendirmeye devam etmektedir, bu projeler şirketin sosyal lisansını ve yerel topluluklarla olan bağlarını pekiştirmektedir.

Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık bağlamında ele aldığımızda; Enipower, enerji sektöründe stratejik ve teknolojik nötralityi koruma çabalarıyla öne çıkmaktadır. Gazprom, iş operasyonlarında şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik etmekte, kurumsal yönetim

uygulamalarını güçlendirmektedir. Lukoil'in kurumsal sürdürülebilirlik raporları, iç ve dış paydaşların şirketin çevresel ve sosyal etkilerine ilişkin bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır. Total Energies, şeffaf raporlama ve paydaş katılımı yoluyla sürdürülebilir gelişmeyi desteklemekte, bu süreçte çevresel, sosyal ve ekonomik değerler arasında sinerji yaratmayı amaçlamaktadır. Tüpraş, sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından kendini daha fazla geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu beş şirketin sürdürülebilirlik ve KSS stratejileri, enerji sektöründe benzer zorluklarla karşılaşsalar da, her biri bu sorunlara özgün çözümler geliştirmiş ve kendi coğrafi ve operasyonel kontektlerinde farklı başarılar elde etmiştir. Bu analiz, şirketlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunda kendi stratejilerini sürekli olarak gözden geçirmeleri ve geliştirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Enerji sektöründeki beş büyük şirket olan Enipower, Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş'ın sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) faaliyetleri, bu alandaki zorluklar ve fırsatlarla birlikte incelenmiştir. Şirketlerin çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) hedeflerine yaklaşımları karşılaştırmalı olarak analiz edilirken, her birinin stratejik yönelimleri ve uygulamaları değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda Çevresel Yönetim ve Sürdürülebilirlik Çabaları değerlendirildiğinde; Enipower, enerji verimliliğini artırma ve yenilenebilir enerjiye yatırım yapma gibi önlemlerle çevresel performansını güçlendirmiştir (Aksoy, 2019). Bu, sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerine uyumlu bir yaklaşımı ifade eder. Gazprom, doğal kaynakların yönetimine ve emisyonların azaltılmasına yönelik çabalarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Vagin et al. (2022) enerji şirketlerinin karşılaştığı zorlukları ve uluslararası deneyimleri tartışarak Gazprom'un bu alandaki çabalarının geniş bir perspektifte değerlendirilmesini sağlar. Lukoil, su kullanımını optimize etmek ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak çevresel sorumluluklarını artırmaktadır. Bu çabalar, Bağlı ve Bocean (2021) tarafından değerlendirilen şeffaflık ve ekonomik performans üzerine olan etkileriyle uyumludur. Total Energies, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yaparak ve enerji verimliliği projelerini destekleyerek çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma konusunda önemli adımlar atmıştır (Aydın, 2019). Tüpraş, enerji verimliliği ve atık yönetimi gibi alanlarda öne çıkarak çevresel etkilerini azaltma konusunda somut adımlar atmaktadır (Kaya ve Ertuğrul Yılmaz, 2017).

Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katkılar bağlamında değerlendirildiğinde; Enipower ve Gazprom, yerel topluluklara yönelik eğitim ve sağlık hizmetleri gibi sosyal sorumluluk projeleriyle toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmaktadırlar (Aksoy, 2019; Vagin ve ark., 2022). Lukoil ve Total Energies, çeşitli sosyal girişimlerle kurumsal sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla şeffaflık ve hesap verebilirliklerini pekiştirmekte, aynı zamanda toplumsal etki yaratmaktadır (Bağlı ve Bocean, 2021; Aydın, 2019). Tüpraş, sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla toplumla olan ilişkilerini güçlendirmekte ve bu süreçte yerel toplulukların ihtiyaçlarına yanıt vermektedir (Kaya ve Ertuğrul Yılmaz, 2017).

Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık bağlamında değerlendirildiğinde; Enipower, enerji sektöründe stratejik ve teknolojik nötralityi koruma çabalarıyla dikkat çekerken, Gazprom iş operasyonlarında şeffaflık ve hesap verebilirlik teşvik etmektedir (Aksoy, 2019; Vagin ve ark., 2022). Lukoil ve Total Energies'in kurumsal sürdürülebilirlik raporları, iç ve dış paydaşların şirketin çevresel ve sosyal etkilerine ilişkin bilgi sahibi olmalarını sağlamakta, bu süreçte çevresel, sosyal ve ekonomik değerler arasında sinerji yaratmayı amaçlamaktadır (Bağlı ve Bocean, 2021; Aydın, 2019). Tüpraş, sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından kendini daha fazla geliştirmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Kalkan ve Alparslan (2009) tarafından işlenen şeffaflık, iletişim ve hesap verebilirlik konuları, şirketin karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilmesi için stratejik öneme sahiptir.

Bu şirketlerin sürdürülebilirlik ve KSS stratejileri, enerji sektöründe benzer zorluklarla karşılaşsalar da, her biri bu sorunlara özgün çözümler geliştirmiş ve kendi coğrafi ve operasyonel kontektlerinde farklı başarılar elde etmiştir. Bu analiz, şirketlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunda kendi stratejilerini sürekli olarak gözden geçirmeleri ve geliştirmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu süreçte, karşılaştırmalı analizler ve sektördeki diğer öncü uygulamalar, şirketlerin kendilerini daha da geliştirmeleri için önemli bir rehber olacaktır.

Enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) pratikleri giderek artan bir öneme sahiptir. Bu tezde incelenen Enipower, Gazprom, Lukoil, Total Energies ve Tüpraş gibi büyük enerji şirketlerinin çabaları, sektördeki genel eğilimleri ve zorlukları yansıtmaktadır. Her bir şirket, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG)

alanlarında benzersiz stratejiler geliştirmiş ve bu stratejileri kendi operasyonel ve coğrafi koşullarına uyarlamıştır.

şirketlerin sürdürülebilirlik ve KSS faaliyetleri, global iklim değişikliği ile mücadelede ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, bu çalışmalar aynı zamanda şirketlerin karşılaştığı zorlukları ve bu zorlukların üstesinden gelme yöntemlerini de göstermektedir. Özellikle, finansal sürdürülebilirlik, teknolojik yenilikler, düzenleyici uyum ve paydaş beklentileri gibi alanlarda sürekli gelişim gerekmektedir.

Bu tezde yapılan karşılaştırmalı analiz, şirketlerin çeşitli sürdürülebilirlik ve KSS stratejilerini değerlendirirken, aşağıdaki anahtar bulgular ortaya çıkmıştır:

- Çevresel Yönetim ve Sürdürülebilirlik Çabaları: şirketler, enerji verimliliği artırma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapma ve emisyonları azaltma yollarıyla çevresel taahhütlerini güçlendirmektedir. Bu çabalar, uluslararası çevresel standartlara uyum sağlama ve sektörde çevresel liderlik kurma yönünde önemli adımlardır.
- Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katkılar: Yerel topluluklara yönelik sosyal sorumluluk projeleri, eğitime ve sağlık hizmetlerine yapılan yatırımlar, şirketlerin sosyal lisansını ve topluluklarla olan bağlarını pekiştirmekte büyük rol oynamaktadır. Bu projeler, şirketlerin genel kurumsal itibarını ve toplumsal kabulünü artırmaktadır.
- Kurumsal Yönetim ve Şeffaflık: Şeffaf raporlama ve etkin paydaş katılımı, şirketlerin kurumsal yönetim pratiklerinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Bu alanlardaki çabalar, iç ve dış paydaşların güvenini kazanmada ve sürdürülebilir iş uygulamalarını benimsemekte öneme sahiptir.

Dolayısıyla, enerji sektöründeki şirketlerin sürdürülebilirlik ve KSS faaliyetleri, sektörün geleceği üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu şirketlerin devam eden taahhütleri, sadece çevresel ve sosyal etkiyi maksimize etmekle kalmayıp, aynı zamanda ekonomik başarıya da katkıda bulunmaktadır. Ancak, bu süreçte sürekli iyileştirme ve adaptasyon gerekmektedir. şirketler, değişen global standartlara ve beklentilere uyum sağlamak, yenilikçi teknolojilere yatırım yapmak ve çevresel, sosyal ve kurumsal zorluklara proaktif

özmler geliştirmek zorundadır. Bu baēlamda, enerji sektöründe sürdürülebilirlik ve KSS stratejileri, hem içsel hem de global sürdürülebilirlik standartlarını daha da ileriye taşıyacak şekilde şekillendirilmelidir. Bu yaklaşım, sektörün sürdürülebilir bir geleceēe doğru emin adımlarla ilerlemesini sağlayacak ve geniş kapsamlı sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Ü. (2020). Küresel politikaların belirlenmesinde çok uluslu şirketlerin rolü ve önemi. *Tesam Akademi Dergisi*, 7(2), 465–489.
- Adams, C., & Narayanan, V. (2007). The ‘standardization’ of sustainability reporting. In D. Gibassier & J. Unerman (Eds.), *Sustainability accounting and accountability* (pp. 70–85). New York, NY: Routledge.
- Akbaş, E. (2010). *Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının tüketici marka bağlılığına etkisinin araştırılması*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbayır, Z. (2019). Halkla ilişkiler perspektifinden kurumsal sürdürülebilirlik iletişimi ve bir örnek olay incelemesi. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 39–71.
- Akdoğan, M. U. (2024). Sürdürülebilirlik bilgilerinin raporlanmasında kullanılan raporlama çerçevelerine toplu bakış ve tek raporlama çerçevesine duyulan ihtiyaç – Güncel gelişmeler. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, (72), 217–238.
- Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir kalkınma: Uygulamalı antropolojinin eylem alanı. *Antropoloji*, 24, 133–164.
- Akın, B., & Kuru, A. (2011). Elektrikli ve elektronik atıkların (E-atık) zararları, yönetimi ve Türkiye’deki uygulamalarının değerlendirilmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3(12), 1–12.
- Akıncı Vural, B., & Coşkun, G. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 61–87.
- Aksoy, A. S. (2023). Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve Türkiye’deki gelişimi. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 147–161.
- Aksoy, Ç. (2013). *Sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesine yönelik ölçek önerisi ve Türkiye’deki işletmelerde uygulaması* [Yayımlanmamış doktora tezi], Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, F. (2019). İşletmelerde sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(2), 324–346.
- Aksoylu, S., & Taşdemir, B. (2020). Kurumsal sürdürülebilirlik performans değerlendirilmesi: BIST sürdürülebilirlik endeksinde bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 95–106.
- Aktan, C. C. (2007). *İşletmeler ve sosyal sorumluluk*. İGİAD Yayınları.
- Almontaser, T. S., & Gerged, A. M. (2023). Insights into corporate social responsibility disclosure among multinational corporations during host-country political transformations: Evidence from the Libyan oil industry. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 1–54. <https://doi.org/10.1002-csr.2483>
- Altınay, T. A. (2016). Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik muhasebesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 47–64.

- Altun, N. (2018). Finansal olmayan bilgilerin raporlanmasında küresel raporlama ilkeleri. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 1(1), 31–49.
- Anatolievna, J. (2023). Lukoil included in top sustainability ratings. https://www.linkedin.com/posts/julia-anatolievna-8947221b3_lukoil-included-in-top-sustainability-ratings-activity-7088141595383844865-6vCH
- Arslan, Z. (2019). Sürdürülebilir kurumsal marka kavramı ve BIST sürdürülebilirlik endeksindeki firmaların sürdürülebilir kurumsal marka uygulamaları üzerine bir araştırma. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 12(24), 385–416.
- Atagan Çetin, A., Doğan, S., & Çetin, O. İ. (2019). Kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel sürdürülebilirlik ilişkisi: Marmara bölgesindeki işletmeler örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 625–640.
- Aydın, M. (2016). Enerji verimliliğinin sürdürülebilir kalkınmadaki rolü: Türkiye değerlendirmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 409–441.
- Aydın, Ö. (2019). Binalarda enerji verimliliği kapsamında yapılan projelerin değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *Mimarlık ve Yaşam*, 4(1), 55–68.
- Aydoğdu, Ç. (2021). Yenilenebilir enerji sektöründe ve enerji verimliliğinde kamusal destekler ve Türkiye’de yansımaları. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6(1), 52–74.
- Aytar, O. (2019). BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri üzerine bir içerik analizi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 12, 320–340.
- Aytar, O. (2019). BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri üzerine bir içerik analizi. *Opus International Journal of Society Researches*, 12, 320–340.
- Ayyıldız, H., & Genç, K. Y. (2010). Çevreye duyarlı pazarlama: Üniversite öğrencilerinin çevreye duyarlı pazarlama uygulamaları ile ilgili tutum ve davranışları üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 505–527.
- Bahadır, E. C., & Gürbüz, A. O. (2023). Sürdürülebilir kalkınmadan kurumsal sürdürülebilirliğe: Teorik değerlendirme. *International Journal of Entrepreneurship and Management Inquiries*, 7(12), 131–141.
- Balaban, E. Z. (2022). Bağımsız idari otorite olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu.
- Ballı, A. (2019). Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir girişimcilik ve Türkiye’de sürdürülebilir girişimcilik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(29), 464–483.
- Băndoi, A., Bocean, C. G., Del Baldo, M., Mandache, L., Mănescu, L. G., & Sitnikov, C. S. (2021). Including sustainable reporting practices in corporate management reports: Assessing the impact of transparency on economic performance. *Sustainability*, 13(2), 940. <https://doi.org/10.3390/su13020940>
- Başar, B. (2015). Kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması ve finansal performans arasındaki ilişki: Borsa İstanbul’da işlem gören kimya-petrol-plastik sektörü şirketleri üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21(2), 59–72.
- Başçi, G., & Başçi, E. S. (2024). Belediyelerin sürdürülebilirlik finansman modelleri: Yeşil tahvillerin rolü. *Third Sector Social Economic Review*, 59(4), 2853–2867.

- Bataeva, B. S. (2021). Stakeholder engagement: The case of the Russian largest oil and gas companies. *Special Issue: Business Strategies and Management Models: A Stakeholder Approach*. Financial University under the Government of the Russian Federation.
- Bayraç, H. N. (2010). Enerji kullanımının küresel ısınmaya etkisi ve önleyici politikalar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 229–259.
- Bayrak Oğuz, R. (2020). *Sürdürülebilirlik raporlaması ve Türkiye’de faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarının GRI standartlarıyla karşılaştırmalı analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayraktaroğlu, G., İltar, B., & Tanyeri, M. (2009). *Kurumsal sosyal sorumluluk: Pazarlamada yeni bir paradigmaya doğru*. Literatür Yayıncılık.
- Bayraktaroğlu, S., Çakır, B., & Dinçel, G. (2014). Kurumsal sosyal sorumluluk algısının örgütsel bağlılığa etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 99–122.
- Beattie, A. (2024, February 29). The 3 pillars of corporate sustainability. *Investopedia*. <https://www.investopedia.com/articles/investing/100515/three-pillars-corporate-sustainability.asp>
- Benyaminova, A., Mathews, M., Langley, P., & Rieple, A. (2019). The impact of changes in stakeholder salience on corporate social responsibility activities in Russian energy firms: A contribution to the divergence/convergence debate. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. <https://doi.org/10.1002/csr.1692>
- Birben İçkale, T., & Bayhantopçu, E. (2021). BIST sürdürülebilirlik endeksi şirketleri örneği üzerinden şirketlerin kurumsal sosyal sorumluluk ve iletişim çalışmaları değerlendirmesi. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 6(2), 430–449.
- BP. (2023). *Sustainability report 2023*. BP. <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/sustainability/group-reports/bp-sustainability-report-2023.pdf>
- Budak, Ç. (2014). Endüstrilerde temiz üretim ve su minimizasyonu yaklaşımları: AB ve Türkiye’de temiz üretim uygulamaları: Tekstil endüstrisi örneği [Çevre ve Şehircilik Uzmanlık Tezi, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü].
- Cader, J., Koneczna, R., & Smol, M. (2022). Corporate social responsibility as a significant factor of competitive advantage: A case study of energy companies in Poland. *Energy Reports*, 8, 7998–8001.
- Casem Grup. (2024, January 4). Türkiye sürdürülebilirlik raporlama standartları (TSRS). <https://www.casem.com.tr/turkiye-surdurulebilirlik-raporlama-standartlari-tsrs/>
- CDP. (2012). *CDP Türkiye en iyi uygulamalar kitapçığı*. Carbon Disclosure Project.
- CDP. (2019). CDP Türkiye. <https://cdpturkey.sabanciuniv.edu/tr/content/hakk-%c4%b1m%c4%b1zda>

- Churet, C., & Eccles, R. G. (2014). Integrated reporting, quality of management, and financial performance. *Journal of Applied Corporate Finance*, 26(1), 56–64.
- ClientEarth. (2008). *Greenwashing files: ExxonMobil*. <https://www.clientearth.org/projects/the-greenwashing-files/exxonmobil/>
- Czaja-Cieszyńska, H. E., & Kordela, D. (2023). Sustainability reporting in energy companies: Is there a link between social disclosures, the experience and market value? *Energies*, 16(9), 3642. <https://doi.org/10.3390/en16093642>
- Çakıroğlu, I., Öztekin, M. Y., & Pirtini, S. (2022). Sürdürülebilir pazarlama yaklaşımıyla kurumsal sosyal sorumluluğun boyutları açısından işletmelerin sektörel bazda öne çıkan faaliyetlerine ilişkin bir uygulama. *Journal of Research in Business*, 7(2), 421–458.
- Çaymaz, E., Erenel, F., & Soran, S. (2014). İşletmelerde kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk ilişkisi: Küresel İlkeler Sözleşmesi Türkiye örneği. In *Proceedings of the Conference* (pp. 1–7).
- Çekil, Ö. (2025). Sürdürülebilirlik hizmetleri. *RSM Turkey*. <https://www.rsm.global-turkey/tr/service/surdurulebilirlik-hizmetleri>
- Çetin, T. (2007). *Türkiye’de düzenleyici sürecin politik iktisadı* [Yayımlanmamış doktora tezi], Sosyal Bilimler Enstitüsü Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Çıtak, E., & Kılınç Pala, P. B. (2016). Yenilenebilir enerjinin enerji güvenliğine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 79–102.
- Çoban, O., & Kılınç, N. Ş. (2016). Energy use of environmental impact: Investigation. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33, 589–606.
- Dalgıç Turhan, G., Özen, T., & Albayrak, R. S. (2018). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, stratejik önemi ve sürdürülebilirlik performansı ölçümü. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 17–37.
- Değirmenci, B. (2022). İmalat işletmelerinde atık yönetimi: Literatürde yer alan çalışmaların incelenmesi. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(2), 176–195.
- Değirmenci, B. (2023). Borsa İstanbul 50’de yer alan firmaların kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin çevresel sürdürülebilirlik yönünden incelenmesi. *İzmir İktisat Dergisi*, 38(2), 375–399.
- Demir, B. (2013). Kurumsal sosyal sorumluluk ve muhasebe. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 225–233.
- Dereköy, F. (2018). Entegre raporlama uygulamalarının uluslararası entegre raporlama çerçevesi bağlamında değerlendirilmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(32), 589–608.
- Doğan, H., & Yılankırkan, N. (2015). Türkiye’nin enerji verimliliği potansiyeli ve projeksiyonu. *Gazi University Journal of Science Part C: Design and Technology*, 3(1), 375–384.
- Doğan, N. (2009). İş etiği ve işletmelerde etik çöküş. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 8(16), 179–200.

- Doğan, S. (2024). İşletmeler perspektifinden çevresel, sosyal ve yönetim (ÇSY) uygulamalarının önemi. *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 4(2), 103–113.
- Dudek, M., Bashynska, I., Filyppova, S., Yermak, S., & Cichoń, D. (2023). Methodology for assessment of inclusive social responsibility of the energy industry enterprises. *Journal of Cleaner Production*, 394, 136317. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136317>
- Dursun, F. (2023). Bilgi teknolojilerinin çevresel yüzü: Yeşil bilişim. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 232–252.
- Düzer, M., & Önce, S. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal performans: BİST’te işlem gören şirketler için karşılaştırmalı bir analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 637–648.
- Eccles, R. G., & Krzus, M. P. (2010). *One report: Integrated reporting for a sustainable strategy*. John Wiley & Sons.
- Emeksiz, C., & Fındık, M. M. (2021). Sürdürülebilir kalkınma için yenilenebilir enerji kaynaklarının Türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 26, 155–164.
- Enexion Group. (2023). TSRS sürdürülebilirlik raporu danışmanlığı. <https://www.enexion.com.tr/tsrs-surdurulebilirlik-raporu-danismanligi/>
- Engin, E., & Akgöz, B. (2013). Sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk kavramının değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 8(1), 85–94.
- Eni. (2018). *Sustainability report: Eni for 2018*. Eni. <https://www.eni.com/content/-dam/enicom/documents/eng/sustainability/2018/EniFor-2018-eng.pdf>
- Eni. (2019). *Sustainability performance: Eni for 2019*. Eni. <https://www.eni.com/assets/-documents/eng/just-transition/2019/Eni-for-2019-Sustainability-performance.pdf>
- Eni. (2020). *Sustainability performance: Eni for 2020*. Eni. <https://www.eni.com/assets/-documents/eng/just-transition/2020/Eni-for-2020-Sustainability-performance.pdf>
- Eni. (2021). *Sustainability performance: Eni for 2021*. Eni. <https://www.eni.com/assets/-documents/eng/just-transition/2021/eni-for-2021-sustainability-performance-eng.pdf>
- Enipower. (2022). *A just transition: Enipower for 2022*. Enipower. <https://www.eni.com/assets/documents/eng/who-we-are/subsidiaries-and-affiliates/enipower/enipower-report-sostenibilita-2022-ENG.pdf>
- Enser, İ., & Demirağ, I. F. (2021). İşletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk stratejileri: Karşılaştırmalı vaka analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 1763–1785.
- Ergüden, E., & Çathoğlu, E. (2016). Sürdürülebilirlik raporlaması ve enerji şirketlerinin sürdürülebilirliğe katkısı ve TOPSIS yöntemi ile ölçümü. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 71, 201–222.
- Es, M. (2011). Teknoloji, kalkınma ve çevre. *Journal of Social Policy Conferences*, 41–42, 289–302.

- Eser, B., Çelik, P., Çay, A., & Akgümüş, D. (2016). Tekstil ve konfeksiyon sektöründe sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm olanakları. *Tekstil ve Mühendis*, 23(101), 43–60.
- Fettahlıoğlu, H. S., Fettahlıoğlu, Ö. O., Yıldız, A., & Birin, C. (2016). İçsel pazarlamanın kurumsal itibar üzerine etkisi: Bir alan araştırması. *International Journal of Academic Values Studies*, 4, 30–45.
- Frynas, J. G. (2009). Corporate social responsibility in the oil and gas sector. *Journal of World Energy Law & Business*, 2(3), 178–195.
- Garsten, C., & Jacobsson, K. (2011). Transparency and legibility in international institutions: The UN Global Compact and post-political global ethics. *Social Anthropology*, 19(4), 378–393.
- Gazprom. (2021). <https://sustainability.gazpromreport.ru/en/2021/3-environmental-protection/31-climate-action/>
- Gazprom. (2022). 2022 social impact report. <https://www.responsibilityreports.-com/Company/gazprom>
- Gazprom. (2022a). Gazprom sustainability report. *Impakter Index*. <https://impakter.com/-index/gazprom-sustainability-report/>
- Gazprom. (2023). 2023 progress update: Gazprom PAO. *Climate Action 100+*. <https://www.climateaction100.org/company/gazprom/>
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196–215.
- Gedik, Y. (2021). Sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi ve sürdürülebilirliğin tedarik zincirleri üzerindeki etkileri: Kavramsal bir değerlendirme. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17(3), 830–860.
- Gencer, Ö. Z. T. (2011). Çok kültürlü toplumlarda iletişim: Divriği örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 186–205.
- Gençoğlu, Ü. G., & Aytaç, A. (2016). Kurumsal sürdürülebilirlik açısından entegre raporlamanın önemi ve BIST uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 72, 51–66.
- Global Compact Türkiye. (2019). 10 ilke. <https://www.globalcompactturkiye.org/10-ilke/>
- Global Reporting. (2019). GRI standards download center. <https://www.globalreporting.-org/standards/gri-standards-download-center>
- Göçmen Polat, E. (2023). Assessing the roles of raw materials in sustainable development goals: Current situation and future prospects. *International Scientific and Vocational Studies Journal*, 7(2), 176–186.
- Gökmen, A., Solak, K., & Ekici, G. (2017). Sürdürülebilir kalkınma için eğitim: Öğretmen adaylarının tutumları ile ilişkili olan faktörler. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(12), 462–480.
- GRI-G4 sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzu. (2014). *Global Reporting Initiative*.
- Gueorguiev, T. (2015). Social responsibility as a key performance indicator for the quality of educational processes. *Journal of Thermal Engineering*, 1(1), 35–41.

- Gupta, V., & Chakraborty, B. (2009). Corporate social responsibility initiatives at ExxonMobil: The good, the bad and the ugly. IBS Center for Management Research.
- Güler, M. (2022). Kurumsal sosyal sorumluluk niyetinin kurumsal itibar algısına etkisinin deneysel tasarım ile incelenmesi. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 203–213.
- Güleryüz, İ. (2020). Kurumsal itibar yönetiminde kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin etkisi: Betimsel bir analiz çalışması. *International Journal of Humanities and Education*, 6(13), 241–266.
- Gültekin, S., & Deste, M. (2021). Tedarik zinciri yönetiminde sürdürülebilirlik uygulamaları ve Malatya ili örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(2), 321–342.
- Gümrah, A., & Güngör Tanç, Ş. (2018). Sürdürülebilirlik raporlarının içerik kalitesi: BIST sürdürülebilirlik endeksinde bir uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 334–357.
- Han, B. (2023). Sürdürülebilir mimari ve enerji verimliliği konusunda yapılmış çalışmalar ve öneriler. *Hars Akademi*, 6(1), 57–72.
- Harunoğulları, M. (2017). Geopolitics of energy resources and energy policy of global powers. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 145–170.
- Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir tüketim davranışının kazanılmasında tüketici eğitiminin rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143–151.
- Hazar, S. O. (2023). Kurumsal sürdürülebilirlik çerçevesinde entegre raporlama: Allianz Türkiye örneği. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 11(23), 227–255.
- Himmetoğlu, A. (2023). Kurumsal sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk: Bir bibliyometrik analiz çalışması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(2), 891–911.
- Hitztaler, S. K., & Tynkkynen, V.-P. (2020). Sustainability as ‘corporate social responsibility’: Paradoxes of hydrocarbon development in the Russian Arctic. In *Handbook on the changing geographies of the state: Sustainability as ‘corporate social responsibility’* (pp. 263–275).
- Impakter Index. (2024). <https://impakter.com/index/total-energies-sustainability-report/>
- Institute of Social and Ethical Accountability. (1999). *Accountability 1000 (AA1000): Standards guidelines and professional qualification*. London, UK: ISEA.
- Institute of Social and Ethical Accountability. (2002). *Assurance standard 1000 (AA1000s)*. London, UK: ISEA.
- International Finance Corporation (IFC). (2006). Performans standardı 6. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/5e0f3c0c-0aa4-4290-a0f8-4490b61de245/GN6_English_June-27-2019.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mRQjZva

- International Finance Corporation (IFC). (2012a). Uluslararası Finans Kurumu bilgiye erişim politikası. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/0254c799-655f-4fe1-bde0-6ac5c50001e3/AIP_Turkish_2012.pdf?MOD=AJPERES&CVID=kiIXqSn
- International Finance Corporation (IFC). (2019). Environmental and social sustainability policy. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/Topics_Ext_Content/IFC_External_Corporate_Site/Sustainability-At-IFC/Policies-Standards/Sustainability-Policy/
- International Organization for Standardization (ISO). (2010). *ISO 26000:2010(en) guidance on social responsibility*. <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>
- International Organization for Standardization (ISO). (2014). *Benefits in applying ISO 26000: Selected case studies as a result of the SR MENA Project*. https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/srmna_factsheets.pdf
- International Organization for Standardization (ISO). (2019). *ISO 26000 and OECD guidelines*. <https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100418.pdf>
- İşiler, M., Yanalak, M., & Selbesoğlu, M. O. (2022). Arazi yönetimi paradigması çerçevesinde Türkiye’de binalar için enerji kimlik belgesi uygulamasının değerlendirilmesi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 11(3), 689–705.
- Jaiswal, K. K., Chowdhury, C. R., Yadav, D., Verma, R., Dutta, S., Jaiswal, K. S., Sangmesh, B., & Karuppasamy, K. S. K. (2022). Renewable and sustainable clean energy development and impact on social, economic, and environmental health. *Energy Nexus*, 7, 1–14.
- Jones, P., Comfort, D., & Hillier, D. (2016). Managing materiality: A preliminary examination of the adoption of the new GRI G4 guidelines on materiality within the business community. *Journal of Public Affairs*, 16(3), 222–230.
- Kadioğlu, S., & Şensoy, N. (2024). Enerji sektöründe yapılan finansal performans analizinde stok bulundurmanın etkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(49), 1530–1543.
- Kalkan, A., & Alparslan, A. M. (2009). Şeffaflık, iletişim ve hesap verebilirliğin yerel yönetim başarılarına etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), 25–40.
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2024). TSRS 1: Sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin açıklanmasına ilişkin genel hükümler. <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/RaporlamaStandarti/TSRS%201.pdf>
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2025). TSRS S1: Sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin açıklanmasına ilişkin genel hükümler. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/TSRS_S1_Surdurulebilirlikle_Ilgili_Finansal_Bilgilerin_Aciklanmasina_Iliskin_Genel_Hukumler_Taslak.pdf

- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2023, 29 Aralık). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının (TSRS) uygulama kapsamının belirlenmesine ilişkin kurul kararı (Karar No: 75935942-050.01.04-[01/21634]). *Resmî Gazete*, 32414 (Mükerrer). [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/-Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/YasalDuzenlemeler/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20\(TSRS\)%20Uygulama%20Kapsam%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesine%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kurul%20Karar%C4%B1.pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/-Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/YasalDuzenlemeler/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20(TSRS)%20Uygulama%20Kapsam%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesine%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kurul%20Karar%C4%B1.pdf)
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. (2025). Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (TSRS) ve TSRS'lerin uygulama kapsamı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/-Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/Turkiye_Surdurulebilirlik_Raporlama_Standartlari_ve_TSRSlerin_Uygulama_Kapsami_Resmi_Gazetede_Yayimlanmistir.pdf
- Kara, A. S. (2019). Bir halkla ilişkiler aracı olarak kurumsal sosyal sorumluluk: Sosyal refah için araç mı amaç mı? *Aurum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 1–25.
- Karabay, Z. B. (2024, October 11). Petrol devi ExxonMobil, ABD'nin en büyük açık deniz karbon depolama sözleşmesini imzaladı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/enerjiterminali/dogal-gaz/petrol-devi-exxonmobil-abdnin-en-buyuk-acik-deniz-karbon-depolama-sozlesmesini-imzaladi/43878>
- Karalar, R., & Kiracı, H. (2015). Çevresel sorunlara karşı bir çözüm önerisi olarak sürdürülebilir tüketim düşüncesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 63–76.
- Kardeş Selimoğlu, S., & Yazıcı, R. (2021). Türkiye'de kurumsal yönetim ve sürdürülebilirlik. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 113–136.
- Kasradze, M., Streimikiene, D., & Lauzadyte-Tutliene, A. (2023). Assessment of corporate social responsibility measures in energy sector.
- Kavut, L. (2010). Kurumsal yönetim, kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel raporlama: İMKB 100 şirketlerinin çevresel açıklamalarının incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 21(66), 9–43.
- Kaya, P. A., & Ertuğrul Yılmaz, İ. U. (2017). Uluslararası insan hakları hukukunda çalışma hakkı. *Journal of Social Policy Conferences*, 70, 55–80.
- Kaymak, O., & Çerikcioğlu, G. (2017). Şirketlerin sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk anlayışlarının finansal performanslarına etkisi üzerine bir inceleme: Türkiye uygulaması. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(3), 77–90.
- Kell, G. (2013). 12 years later: Reflections on the growth of the UN Global Compact. *Business & Society*, 52(1), 31–52.
- Kelman, I., Loe, J. S. P., Wilson, E., Rowe, E. W., Poussenkova, N., Nikitina, E., & Fjærtøft, D. (2016). Policy recommendations for corporate social responsibility for Arctic petroleum. *Russian Analytical Digest*, 181, 1–16.
- Khan, S. A. R., Panait, M., Puime Guillen, F., & Raimi, L. (Eds.). (2022). *Energy transition: Economic, social and environmental dimensions*. Springer Nature Singapore Pte Ltd.

- Kılıç, İ. B. (2018). Entegre raporlama ve Türkiye’deki gelişmeler: Entegre rapor hazırlayan işletmeler ve BIST kurumsal sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmeler açısından bir inceleme. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(1), 28–64.
- King, M., & Roberts, L. (2013). *Entegre düşünce 21. yüzyılın iş yapma şekli* (E. Erimez, Çev.). Argüden Yönetişim Akademisi.
- Kludacz-Alessandri, M., & Cygańska, M. (2021). Corporate social responsibility and financial performance among energy sector companies. *Energies*, 14, 60–68.
- Knox-Hayes, J., & Levy, D. L. (2011). The politics of carbon disclosure as climate governance. *Strategic Organization*, 9(1), 91–99.
- Koca, A. (2021). Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin marka sadakatine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 19, 75–85.
- Kocamış, T. U., & Yıldırım, G. (2016). Sustainability reporting in Turkey: Analysis of companies in the BIST sustainability index. *European Journal of Economics and Business Studies*, 2(3), 41–51.
- Korga, S., & Aslanoğlu, S. (2022). Sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans ilişkisi üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(2), 633–645.
- Köleoğlu, D. (2012). Sosyal güvenlik sistemi açısından güvenceli esneklik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 73–110.
- Kuşat. (2012). Sürdürülebilir işletmeler için kurumsal sürdürülebilirlik ve içsel unsurları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 227–242.
- Kwarto, F., Nurafah, N., Suharman, H., & Dahlan, M. (2024). The potential bias for sustainability reporting of global upstream oil and gas companies: A systematic literature review of the evidence. *Management Review Quarterly*, 74, 35–64.
- Lahey, S. (2023, December 6). Exxon ramps low emissions opportunities spend to \$20 billion. *ESG Today*. <https://www.esgtoday.com/exxon-ramps-low-emissions-opportunities-spend-to-20-billion/>
- Le, T. T., Ngo, Q. H., & Tran, T. T. H. (2021). Role of corporate social responsibility in sustainable energy development in emerging economy. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 11(2), 172–186.
- Levdokymova, M. (2019). Corporate social responsibility development in Russian business environment based on non-financial reporting (Doctoral dissertation, Université de Strasbourg). Tel archives-ouvertes.
- Lu, J., Ren, L., Qiao, J., Yao, S., Strielkowski, W., & Streimikis, J. (2019). Corporate social responsibility and corruption: Implications for the sustainable energy sector. *Sustainability*, 11(15), 4128.
- Lu, J., Ren, L., Yao, S., Qiao, J., Strielkowski, W., & Streimikis, J. (2019a). Comparative review of corporate social responsibility of energy utilities and sustainable energy development trends in the Baltic States. *Energies*, 12(18), 3417.
- Lukoil. (2022). Sustainability report 2022. <https://www.lukoil.com/Sustainability-/SustainabilityReport>

- Lukoil. (2023). Lukoil releases 2022 sustainability report. <https://www.lukoil.com/PressCenter/Pressreleases/Pressrelease/lukoil-releases-2022-sustainability-report>
- Lukoil. (2024). Press releases. <https://www.lukoil.com/PressCenter/Pressreleases>
- Maione, G. (2023). An energy company's journey toward standardized sustainability reporting: Addressing governance challenges. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 17(3), 356–371.
- Mammadov, R. (2019). *Azerbaycan'ın bölgedeki enerji stratejisi ve Yeni Azerbaycan Partisi döneminde hayata geçirilen enerji projeleri*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.
- Maradin, D., Malnar, A., & Kaştelan, A. (2022). Sustainable and clean energy: The case of Tesla Company. *Journal of Economics, Finance and Management Studies*, 5(12), 3531–3542.
- McIntosh, M., Waddock, S., & Kell, G. (Eds.). (2017). *Learning to talk: Corporate citizenship and the development of the UN Global Compact*. Routledge.
- Moneva, J. M., Archel, P., & Correa, C. (2006). GRI and the camouflaging of corporate unsustainability. *Accounting Forum*, 30(2), 121–137.
- Murray, J. (2001). A new phase in the regulation of multinational enterprises: The role of the OECD. *Industrial Law Journal*, 30(3), 255–270.
- Naimoğlu, M., & Akal, M. (2021). Enerji verimliliği üzerine arz ve talep yönlü genel bir bakış. *Verimlilik Dergisi*, 3, 3–20.
- New Fortress Energy. (2022). *Sustainability report*. <https://ir.newfortressenergy.com/-/static-files/bb4490c7-d086-45fb-af9e-e46aa2a98c56>
- O'Connor, A., & Gronewold, K. L. (2013). Black gold, green earth: An analysis of the petroleum industry's CSR environmental sustainability discourse. *Management Communication Quarterly*, 27(2), 210–236.
- O'Dwyer, B., & Owen, D. L. (2005). Assurance statement practice in environmental, social and sustainability reporting: A critical evaluation. *The British Accounting Review*, 37(2), 205–229.
- Oğul, B. (2022). Türkiye'de çevresel teknolojik inovasyonlar ekolojik ayak izini azaltıyor mu? ARDL sınır testi analizi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 409–427.
- Onay, A. (2015). Sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 3(3), 105–118.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2011). *OECD guidelines for multinational enterprises*.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2016). *Implementing the OECD guidelines for multinational enterprises: The national contact points from 2000 to 2015*.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2010). *Annual report on the OECD guidelines for multinational enterprises*. OECD Publishing.

- Ökmen, M., & Canan, K. (2009). Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türk kamu yönetimi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(1), 139–171.
- Önce, S., Onay, A., & Yeşilçelebi, G. (2015). Corporate sustainability reporting and situation in Turkey. *Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA)*, 2(2), 1–15.
- Öymen, G. (2020). Yenilenebilir enerjinin sürdürülebilirlik üzerindeki rolü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1069–1087.
- Öymen, G., & Ömeroğlu, M. (2020). Yenilenebilir enerjinin sürdürülebilirlik üzerindeki rolü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1069–1087.
- Özata Canlı, S. N., & Serçemeli, M. (2021). Finansal raporlamada bir model önerisi: Bütünleşik teknoloji bulut tabanlı finansal raporlama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21(64), 247–266.
- Özevin, O. (2022). Kurumsal sürdürülebilirlik performansının entropi ve TOPSIS yöntemleriyle ölçülmesi: BIST şirketleri üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 95, 75–98.
- Özgen, E. (2007). Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı ve çalışan memnuniyetine etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 1–6.
- Özgül, B., & Gürol, Y. (2019). Kurumsal sürdürülebilirlikte sürdürülebilir insan kaynakları yönetiminin rolü üzerine bir içerik analizi [Content analysis over role of sustainable human resources management in corporate sustainability]. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 20(1), 107–126.
- Özman, C., & Çetin, A. (2023). Sürdürülebilirlik ve spor. In *Spor paradigmaları-2* (s. 36–54). Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. https://www.researchgate.net/profile/Batuhan-Sezen-3/publication/373149697_Spor_Paradigmalari-2/links/6509898b61f18040c20d1f5c/Spor-Paradigmalari-2.pdf#page=36
- Özmete, D. (2010). Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22), 79–90.
- Özsözgün Çalışkan, A. (2012). Sürdürülebilirlik raporlaması. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 5(1), 41–68.
- Özsözgün Çalışkan, A. (2019). Değişime direnç: Bir ölçek uyarlama çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 237–252.
- Öztürk, M. C., Torlak, Ö., Tokgöz, N., Ayman, M., & Özgen, E. (2013). *Kurumsal sosyal sorumluluk* (M. C. Öztürk, Ed.). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, M. C., Torlak, Ö., Tokgöz, N., Ayman, M., Özgen, E., & Bozkaya, M. (2013). *Kurumsal sosyal sorumluluk* (M. C. Öztürk, Ed.; T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3021). Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1973. Anadolu Üniversitesi.
- Öztürk, M. C., Torlak, Ö., Tokgöz, N., Şen, M., & Özgen, E. (2019). *Kurumsal sosyal sorumluluk*. Anadolu Üniversitesi.
- Poussenkova, N., & Overland, I. (2021). Corporate and environmental responsibility among Russian oil companies. In *[Kitap başlığı]* (pp. 545–565).

- Rasche, A. (2009). Toward a model to compare and analyze accountability standards – The case of the UN Global Compact. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16(4), 192–205.
- Reinert, K. A., Reinert, O. T., & Debebe, G. (2016). The new OECD guidelines for multinational enterprises: Better but not enough. *Development in Practice*, 26(6), 816–823.
- Ruggie, J. G. (2002). The theory and practice of learning networks: Corporate social responsibility and the Global Compact. *Journal of Corporate Citizenship*, 5, 27–36.
- Saban, M., Küçük, H. ve Küçük, M. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili raporlama çerçeveleri ve sürdürülebilirlik raporlamasında muhasebenin rolü. *İşletme Bilimi Dergisi*, 5(1), 101-115.
- Sağbaş, A. ve Başbuğ, B. (2018). Sürdürülebilir kalkınma ekseninde enerji verimliliği uygulamaları: Türkiye değerlendirmesi. *European Journal of Engineering and Applied Sciences*, 1(2), 43-50.
- Sarıtunalı, H. N. (2021). Çevresel güvenlik ve enerji arz güvenliği bağlamında Türkiye'nin enerji politikası. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(2), 409-421.
- Silsüpür, Ö. ve Tarhan, A. (2021). Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının marka imajı üzerindeki rolüne dair bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(2), 598-629.
- Spence, D. B. (2011). Corporate social responsibility in the oil and gas industry: The importance of reputational risk. *Chicago-Kent Law Review*, 86(1), 59-85.
- Steblyanskaya, A., Zhen, W., Denisov, A., Rybachuk, M., & Razmanova, S. (2019). Is the implementation of energy savings and EROI increasing policy really effective in Russian gas companies? The case of JSC "Gazprom". *Natural Gas Industry B*, 6, 639-651.
- Steblyanskaya, A. N., Zhen, W., Denisov, A. R., & Bragina, Z. V. (2020). Company sustainable growth as the result of interaction between finance, energy, environmental and social factors (in case of JSC "Gazprom"). *St Petersburg University Journal of Economic Studies*, 36(1), 134–160.
- Stjepcevic, J., & Siksnelyte, I. (2017). Corporate social responsibility in energy sector. *Transformations in Business & Economics*, 16(1), 21-33.
- Şenpınar, A. ve Gençoğlu, M. T. (2006). Yenilenebilir enerji kaynaklarının çevresel etkileri açısından karşılaştırılması. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 49-54.
- Şenyel Kürkçüoğlu, M. A. (2021). Sürdürülebilirlik ve bölgesel kalkınmada altyapı sistemleri. *Resilience*, 5(2), 309-325.
- Talas, M. (2011). Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 387-401.

- Tekin, E. (2018). Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde sosyal medyanın rolü: GSM firmaları örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(1), 31-55.
- The International Integrated Reporting Framework. (2013). *The International Integrated Reporting Council (IIRC)*.
- The MNE Guidelines at 40: Implementation still matters. (2016a). *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*.
- Thompson, J. A. (2018). Seeing green through the eyes of national oil companies: A comparison of Gazprom's and Petrobras' environmental sustainability. *Channels: Where Disciplines Meet*, 3(1), 6.
- Ticaret Bakanlığı. (2024, 2 Nisan). Türkiye sürdürülebilirlik raporlama standartları ve "uygulama kapsamına ilişkin kurul kararları" Resmî Gazete'de yayımlanmış ve belli şartları sağlayan işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu hale getirilmiştir. Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/duyurular/turkiye-surdurulebilirlik-raporlama-standartlari-ve-uygulama-kapsamina-iliskin-kurul-kararlari-resmi-gazetede-yayimlanmis-ve-belli-sartlari-saglayan-isletmeler-icin-surdurulebilirlik-raporlamasi-zorunlu-hale-getirilmistir>
- Tiep, L. T., Huan, N. Q., & Hong, T. T. T. (2021). Role of corporate social responsibility in sustainable energy development in emerging economy. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 11(2), 172-186.
- Titova, N., Cherepovitsyna, A., & Guseva, T. (2023). Meeting the UN's sustainable development goals in the decarbonization agenda: A case of Russian oil and gas companies. *Resources*, 12(10), 121.
- Tokgöz, N. ve Önce, S. (2009). Şirket sürdürülebilirliği: Geleneksel yönetim anlayışına alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 249-275.
- Tokgöz, N. ve Özgün, Ö. (2019). Atık ısı geri kazanım sistemlerine yönelik literatür araştırması ve sanayiden örnek vaka incelemesi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 34(2), 57-72.
- Total Energies. (2024). Challenges identification. Erişim: 12 Mart 2024, <https://totalenergies.com/sustainability/reports-and-indicators/challenges-identification>
- Total Energies. (2024a). Our approach. Erişim: 12 Mart 2024, <https://totalenergies.com/sustainability/our-approach>
- Total Energies. (2024b). Reporting standards. Erişim: 12 Mart 2024, <https://totalenergies.com/sustainability/reports-and-indicators/reporting-standards>
- Total Energies. (2024c). CSR reports. Erişim: 13 Mart 2024, <https://totalenergies.com/sustainability/reports-and-indicators/csr-reports>
- Total Energies. (2024d). Erişim: 12 Mart 2024, <https://corporate-totalenergies.us/node/5156>
- Towards Integrated Reporting. (2011). *The International Integrated Reporting Council (IIRC)*.

- Tschopp, D., & Nastanski, M. (2014). The harmonization and convergence of corporate social responsibility reporting standards. *Journal of Business Ethics*, 125(1), 147-162.
- Tuna, Ö. ve Besler, S. (2016). Kurumsal sürdürülebilirlik anlayışı ve uygulamaları: Örnek olay çalışması. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (52), 173-199.
- Turhan, G. D., Özen, T. ve Albayrak, R. S. (2018). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı, stratejik önemi ve sürdürülebilirlik performansı ölçümü: Literatür çalışması. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 17-37.
- Tüpraş – Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş. (2023). Sürdürülebilirlik uyum raporu: 2023 – Yıllık bildirim [Sustainability compliance report: 2023 – Annual notification]. *Kamuyu Aydınlatma Platformu*. Erişim adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/Bildirim/1257266>
- Tüpraş. (2012). *Faaliyet raporu*. Erişim adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/ek-indir/33E83437D9D2023CE0530A4A622B5826>
- Tüpraş. (2022). *Entegre rapor*. Erişim adresi: <https://www.scribd.com/document-/657563491/2022-Tupras-Entegre-Rapor>
- Tüpraş. (2022). *Faaliyet raporu*. Erişim adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/ek-indir/4028328c861839b3018651a444264059>
- Tüpraş. (2023). *Entegre faaliyet raporu*. Erişim adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/ek-indir/4028328d8df5d28f018e1fe4e86873e1>
- Tüpraş. (2023). *Faaliyet raporu*. Erişim adresi: <https://www.tupras.com.tr/tr/tupras-raporlar>
- Tüpraş. (2024). *Sürdürülebilirlik sayfası*. Erişim adresi: <https://www.tupras.com.tr/tr/surdurulebilirlik>
- Türkmen, M. (2016). Effect of manufacturing strategy on business performance. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (16), 45-60.
- Tüyen, Z. (2020). İşletmelerde sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilirliği etkileyen etmenler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 91-117.
- Uzkesici, N. (2005). Kurumsal sosyal sorumluluk: İşletmelerde paydaş beklentilerinin karşılanmasında yeni fırsatlar ve tuzaklar. *Kurgu*, 21(1), 66-81.
- Üçüncü, G. ve Yılmaz, M. (2019). Ekolojik ayak izi kavramının kullanılmasının 7. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları ve tüketim tercihleri üzerine etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 81-94.
- Vagin, S. G., Vasyakin, B., Zakharov, M. Y., & Shaker, I. E. (2022). Corporate social responsibility of energy companies: International experience and polycriterial evaluation of technological innovations' effectiveness. *Frontiers in Energy Research*, 10.
- Vásquez-Ordóñez, L. R., Lassala, C., Ulrich, K., & Ribeiro-Navarrete, S. (2023). The impact of corporate social responsibility on the financial performance of renewable energy firms. *Economic Research – Ekonomska Istraživanja*, 36(2).

- Williams, G., & Zinkin, J. (2010). Islam and CSR: A study of the compatibility between the tenets of Islam and the UN Global Compact. *Journal of Business Ethics*, 91(4), 519-533.
- Willis, A. (2003). The role of the Global Reporting Initiative's sustainability reporting guidelines in the social screening of investments. *Journal of Business Ethics*, 43(3), 233-237.
- Yavuz, V. A. (2014). Sürdürülebilirlik kavramı ve işletmeler açısından sürdürülebilir üretim stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.
- Yeniçeri, T. ve Böcek, A. (2022). Sürdürülebilir perakendecilik: BIST sürdürülebilirlik endeksi'nde yer alan perakende şirketler üzerine içerik analizi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(26).
- Yeşildal, A. (2020). Sivil toplum ve yerel yönetimlerde katılımcı yönetim: Sivil toplumcu bir yaklaşım. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2020(2), 31-44.
- Yıldırım, M. H. ve Uğuz, Ş. (2013). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde kurumsal sosyal sorumluluğun önemi: Aksaray ilinde bir araştırma. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 202-212.
- Yıldırım, O., & Nuri, F. İ. (2018). Yenilenebilir enerji ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi. *Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 105-143.
- Yılmaz Sert, N. (2012). Türkiye'de özel sektörün kurumsal sosyal sorumluluk anlayışına ilişkin yarar algısı: Kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin duyurulmasında web sitelerinin kullanılması. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 3(9), 31-50.
- Yılmaz, F. (2010). İş sağlığı ve güvenliği'nin iyileştirilmesinde kurumsal sosyal sorumluluğun önemi. *Journal of Social Policy Conferences*, (56).
- Yücel, A. G. F. (2003). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında çevre korumanın ve ekonomik kalkınmanın karşılığı ve birlikteliği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11).
- Yüksel, F. ve Aracı, H. (2017). Hizmet işletmelerine ait raporların entegre raporlama ilkeleri açısından incelenmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (16), 729-748.
- Zakaria, M., Aoun, C., & Liginlal, D. (2021). Objective sustainability assessment in the digital economy: An information entropy measure of transparency in corporate sustainability reporting. *Sustainability*, 13(3), 1054.
- Zavyalova, E. B., & Kuzmenkova, A. I. (2022). Sustainable development and corporate social responsibility in the Arctic zone. In *The Handbook of the Arctic* (ss. 789-814). Palgrave Macmillan.
- Zengin, B. ve Aksoy, G. (2021). Sürdürülebilir kalkınma anlayışının yeşil pazarlama ve yeşil finans açısından değerlendirilmesi. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 362-379.
- Zeybek Arslanboğa, S. ve Soykut Sarıca, Y. P. (2023). Şirketlerin toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine bağlılık beyanları ile uygulamaların beyanlarla uyumu. *Social Review of Technology and Change*, 1(2), 93-112.